

BISERICA ORTODOXĂ

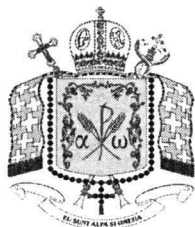

REVISTA SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

ANUL VII, NR. 1 ianuarie - iunie 2005

BISERICA ORTODOXĂ

REVISTA SFINTEI EPISCOPII
A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

ANUL VII, NR. 1
ianuarie - iunie 2005
EDITURA CARTEA ORTODOXĂ
ALEXANDRIA 2005

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte

Prea Sfințitul Părinte Episcop

† Galaction

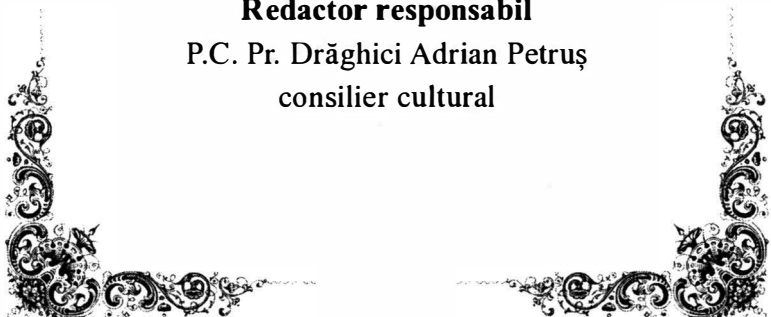
Vicepreședinte

P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Redactor responsabil

P.C. Pr. Drăghici Adrian Petruș

consilier cultural

Tehnoredactare - Sorin Constantin

Copyright 2005 © Editura CARTEA ORTODOXĂ

- Toate drepturile rezervate -

ISSN 1582-1544

CUPRINS

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI 2005

† Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului	5
---	---

ARTICOLE ȘI STUDII

Cinstirea sfinților în biserica ortodoxă - cu temeiuri biblice și patristice

Pr. Asist. Univ. Dr. Gheorghe Ispas	11
---	----

Importanța legăturii dintre preoția specială și preoția universală în biserica ortodoxă

Pr. Eugen-Cătălin Păunescu	60
----------------------------------	----

Sfântul Niceta de Remesiana - apostol al daco-romanilor

Pr. Claudius Sebastian Lutai	78
------------------------------------	----

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

Cunoaștere și ignoranță în viața spirituală

Protos. Serafim Valeriu Adam	146
------------------------------------	-----

Persoana umană „conștientă” - destinatar al educației duhovnicești

Prof. drd. Gavril Trifa	149
-------------------------------	-----

Apărarea vieții și temeiurile scripturistice

Pr. Drd. Aurel Radu	161
---------------------------	-----

VIAȚA BISERICESCĂ

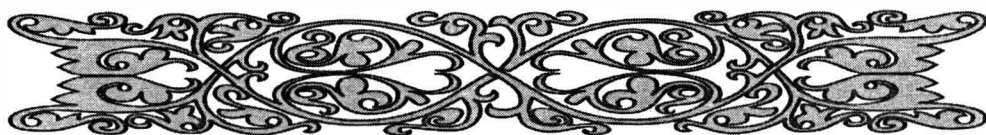
<i>Din agenda de lucru a Prea Sfințitului Episcop Galaction</i> Secretar eparhial, Arhid. Vasile Neacșu	188
---	-----

BISERICA ȘI SOCIETATEA

<i>Utilizarea noilor criterii de notare la clasele V-VIII</i> Prof. Dana Viezuianu	204
<i>Bâlcii de Sfântul Ilie din Câmpulung-Muscel</i> Aurică Smaranda	208
<i>Lumea în care trăim</i> Petre Sovejanu	215
<i>7 cuvinte</i> Petre Sovejanu	219

DOCUMENTARE

<i>Despre ruinele bisericii din Baldovinești, comuna Ciolănești</i> Ecaterina Țânțăreanu	224
--	-----

PASTORALĂ

† GALACTION

DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL SFINTEI EPISCOPII
A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI
DIN ACEASTĂ DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU TATĂL,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

*„Căci precum în Adam toți mor,
așa și în Hristos toți vor învia.”
(I. Cor. XV, 22)*

HRISTOS A ÎNVIAT !

Iubiții Noștri fii duhovnicești

Săvârșind călătoria Sfântului Post, am urcat treptele de lumină ale acestuia, **nerătăcind prin munții de neascultări** pentru că în candelile sufletelor noastre s-a consumat untdelemnul credinței, nădejzii și dragostei. Făclia luminoasă a Postului ne-a condus la lumina lui Hristos care luminează

tuturor **sensul existenței noastre omenești** (Ioan, VIII, 12). Învierea Domnului este temeiul dumnezeiesc al valorii neprețuite a persoanei umane în totalitatea sa, suflet și trup (Filipeni, III, 21).

Dealtfel Postul anticipează **bunătățile Celui ce ne-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată** (I Petru, II, 9), făcându-ne conform cu lumina Învierii. Părinții Bisericii foloseau adesea în acest sens analogia ochiului și a luminii, subliniind că ochiul a fost făcut pentru lumină și nu invers. Consumând ca alimente susținătoare ale vieții în trup legumele și plantele care prin fotosinteză acumulează lumina, implicit lumina ajunge în ultima fibră corporală, iar prin conlucrarea cu energiile harului ne învrednicim să fim fii ai **Luminii ce strălucește din și prin Înviere** (Luca, XX, 36). În această înțelegere învață cântând și Sfânta Biserică: **Mai luminat decât soarele strălucind Postul, darul cel cu multă lumină, vestește tuturor: razele Crucii, strălucirile cinstitelor Patimi și ziua Învierii cea mântuitoare.**

Marea bucurie a Învierii poate fi înțeleasă și trăită în adevărata ei lumină dacă punem la inimă învățătura Sfintei noastre Biserici despre suferință și moarte. Virulența morții nu poate fi neutralizată decât prin propria sa negație. De aceea, în centrul pământului se înalță Crucea. Și Viața acceptă în mod liber să treacă prin moarte pentru a o face să se fărâme și pentru a o anula. **Cu moartea pe moarte călcând**, cântă Biserica în noaptea Paștilor. Origen menționează o tradiție conform căreia trupul lui Adam ar fi fost îngropat acolo unde Hristos a fost răstignit (P.G. 13, 1777). Icoana răstignirii arată craniul lui Adam la piciorul Crucii. Capela lui Adam din Sfântul Mormânt de la Ierusalim poartă această inscripție: **locul Căpățânii a devenit Paradis.**

Dacă filosofia aduce cunoașterea morții, asceza creștină oferă arta de a o depăși și de a anticipa astfel învierea. Pentru suflet, devenit (creat) nemuritor, inexistența morții este o evidență, fiindcă ea se află dincoace iar el dincolo. Element al timpului, moartea se află în urma noastră. Înainte se află ceea ce este deja trăit prin Botez: **mica înviere**, iar în euharistie: **viața veșnică**. Cel care urmează pe Hristos **nu va veni la judecată, ci s-a mutat**

din moarte la viață (Ioan, V, 24) și cel ce mănâncă Trupul Său și bea Sângele Său are viață veșnică (Ioan, VI, 54).

Pentru omul credincios moartea fără spaimă manifestă propria-i măreție și noblețe. Ea purifică și dezbracă ființa omului de ceea ce nu este esențial; ne învață să păstrăm **o bună amintire**; redresează scara valorilor și o apreciază de o manieră dezinteresată, dincolo de timp și față-n față cu eternitatea. În mod normal moartea ar trebui să fie vremea secerișului unei vieți **încărcate de zile**, coaptă pentru veșnicie. După frumoasa expresie a vechilor martirologii ea este **dies natalis**, ziua nașterii, și numai Dumnezeu **știe ziua și ceasul**.

Diadoh al Foticeii notează că bolile grave țin locul martiriului. Ba, mai mult, fiecăruia i s-a dat harul, harisma martiriului, când în fața călăului, pe care-l înlocuiește moartea, omul poate să spună **sora noastră moartea** și să recite Crezul, ca o evidență a faptului de a fi trecut din moarte la viață (Ioan, V, 24). Marii Părinți duhovnicești se culcau adesea în propriile coșciuge ca într-un pat de nuntă și manifestau o familiaritate frățească, o intimitate, cu moartea care nu este decât o trecere și nu un punct de plecare definitiv.

Sfântul Serafim de Sarov ne învață **bucuria de a muri: pentru noi a muri este o bucurie**, spunea el ucenicilor săi. De aceea, adresa oricărui om pe care-l întâlnea această salutare pascală: **bucuria mea, Hristos a Înviat**. Moartea este inexistentă și viața împărătește. În Epistola întâia către Corinteni (III, 21-22), Sfântul Apostol Pavel se ridică la o viziune uimitoare: **toate sunt ale voastre, fie viața, fie moartea, toate sunt daruri ale lui Dumnezeu**. Deci **și dacă trăim și dacă murim ai Domnului suntem** (Romani, XIV, 8).

Iubiți frați întru Hristos Biruitorul morții,

Stelele pline de lumină pe cerul duhovnicesc al Sfintei noastre Biserici, Sfinții Părinți, ne sporesc prin învățăturile lor lumina înțelegerii adevărului Învierii. Biserica **așteaptă învierea morților și viața veacului ce va să fie**. Această lume a stricăciunii și a morții își va întregi odată și odată ciclul său existențial, nu pentru a se afunda în neexistența din care a provenit, ci pentru

a se arăta **în altă formă** a se arăta Trupul Înviat al lui Hristos în dimensiuni universale, cosmice, pentru a se descoperi lumea ca trup al lui Dumnezeu, **ca Dumnezeu să fie totul în toate.** (I Cor. XV, 28).

Sfântul Grigorie Palama († 1359) unul dintre cei mai de seamă teologi ai perioadei post-patristice, subliniază rolul mântuitor al Crucii, al suferinței care conduce implicit la înviere, spunând: **oare nu vom cinsti și nici nu ne vom folosi noi, oare, de acest dumnezeiesc trofeu al obșteștii slobozenii a neamului omenesc, trofeu a cărui simplă arătare îl face să fugă pe șarpe, pe prințul răului, biruindu-l și rușinându-l, vestindu-i înfrângerea și zdrobirea; slăvindu-L și preamărindu-L totdeauna pe Hristos și dezvăluind lumii biruința Sa? Iar dacă Crucea ar fi să fie disprețuită, sub cuvânt că Hristos a suferit pe ea moarte, atunci nici moartea Sa n-ar fi vrednică de cinstire și mântuitoare. Cum se poate atunci după cuvântul Apostolului să fim noi botezați în moartea Sa? Cum ne vom face oare părtași Învierii Lui, dacă nu suntem înrădăcinați în asemănarea cu moartea Sa? Și, dealtfel, dacă s-ar afla cineva care să se închine chipului Crucii ce nu ar avea înscris pe ea numele Stăpânului, ar putea fi învinuit, pe bună dreptate, că nu ar face ceea ce se cuvine; căci „întru numele lui Hristos tot genunchiul se va pleca, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt” (Filipeni, II, 10). Și întrucât Crucea poartă acest nume vrednic de închinare, ce mare nesăbuintă ar fi să nu ne plecăm genunchiul în fața Crucii lui Hristos!**

Dar noi, plecându-ne și inimile împreună cu genunchii noștri, ne vom închina alături de Psalmistul și de Proorocul David la locul unde au stat picioarele Sale și unde brațele I s-au întins, îmbrățișând totul, și unde trupul începător al vieții a fost dat batjocurii pentru noi; și închinându-ne ei (Crucii) cu credință, să ne umplem noi de belșugul sfințeniei revărsate din ea, să-l gustăm și să-l păstrăm în inimile noastre. În felul acesta, la preaslăvita venire ce va să fie a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, văzându-L pe El întru slavă, să ne bucurăm și să dănuim, având noi parte de șederea cea de-a dreapta Sa, de auzirea preafericitului glas ce ne-a fost făgăduit și

de primirea binecuvântării Sale, întru slava Celui ce a fost răstignit cu trupul pentru noi, a Fiului lui Dumnezeu.

Iubiți fii ai Învierii,

Dacă nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta, suntem mai de plâns decât toți oamenii (I Cor. XV, 19). În noianul suferințelor, bolilor și necazurilor de tot felul, cu care se confruntă mulți dintre noi, Învierea Domnului este și trebuie să fie limanul neînvingător în care să ancorăm corabia pământeștii noastre petreceri greu încercate de viforul zbuciumatei mări a vieții.

Se cuvine să punem și noi la inimă cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur († 407) pe care le adresa credincioșilor la Sfintele Paști: **să nu facem de rușine sărbătoarea aceasta cu beția că Stăpânul ne-a cinstit la fel și pe bogați și pe săraci, ci să-I răsplătim Stăpânului pentru această cinste. Iar cea mai bună răsplată este o viață curată și un suflet treaz. Sărbătoarea și praznicul acesta n-au nevoie de bani, nici de cheltuieli, ci de o voință bună și un suflet bun. Așa sunt lucrurile care au căutare aici. Aici nu se vinde nimic trupesc. Aici se vinde și se cumpără predicarea cuvintelor dumnezeiești, rugăciunile părinților, binecuvântările preoților, înțelegerea, pacea, unirea. Duhovnicești sunt darurile, duhovnicesc este și prețul. Să prăznuim praznicul acesta preamare și strălucit în care a Înviat Hristos. Să-l prăznuim cu bucurie, dar și cu cuvioșie.**

Așadar să nu fim ca cei care doar se numesc credincioși și care s-au oprit pentru o vreme de la bucate și de la unele păcate, dar odată cu praznicul Învierii Domnului își dau drumul și se întinează cu toate patimile și păcatele pentru că nu au temelie tare credința în Domnul nostru Iisus Hristos. Aceștia nu simt și nu trăiesc bucuria cea adevărată a Sfintei Învieri ci se aseamănă fariseilor și cărturarilor care voiau să ascundă poporului Învierea lui Hristos.

Ci, noi, să fim prin fapte, iubire, suferințe și chiar prin jertfă mărturisitori ai Învierii Domnului astfel încât să ne bucurăm de viața dăruită de El și această bucurie să o împărtășim și celor de lângă noi, mai ales celor

aflați în lipsuri și în suferință în care să vedem un chip al lui Hristos Care bate la ușa inimilor noastre.

Din izvorul dătător de viață al Învierii lui Hristos vă punem la inimă acest cuvânt de învățătură în strălucita zi a Paștilor și-L rugăm stăruitor pe Mântuitorul Hristos cel Înviat să ne ajute să ne ridicăm și noi la viața cea plăcută Lui și să păstrăm lumina pe care am primit-o în această noapte sfântă, lumina lui Hristos care luminează în întunericul acestei lumi, nestinsă de nici o vijelie. Păstrați mai departe credința în Domnul nostru Iisus Hristos cel Înviat și vegheați ca nimeni și nimic să nu fie în stare să vă întoarcă de pe drumul cel adevărat care duce la viață.

Potrivit rânduielilor noastre dreptmăritoare vă doresc tuturor un Paști Sfânt, vestindu-vă cu bucurie și cu părintească dragoste că: **Hristos a Înviat!**

Al vostru de tot binele doritor și către Domnul cel Înviat rugător,

† GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului

ARTICOLE ȘI STUDII

CINSTIREA SFINȚILOR ÎN BISERICA ORTODOXĂ -cu temeuri biblice și patristice-

Introducere

Cinstirea Sfinților ocupă un loc de seamă în cultul Bisericii Ortodoxe.

Multe și felurite sunt slujbele care se săvârșesc în Biserica Ortodoxă, dar nu există nici una în care să nu cerem mijlocirea sfinților pentru mântuirea noastră, cu care suntem într-o legătură de dragoste și rugăciune.

Când ne sculăm dimineața, ne rugăm sfinților lui Dumnezeu să petrecem ziua lucrând pentru viața de veci; plecând în vre-o călătorie, ne rugăm ca sfântul ocrotitor, al cărui nume îl purtăm împreună cu îngerul păzitor, să ne ferească de tot răul; începând lucrul, ne rugăm sfinților să-l sfârșim cu bine, iar seara, ne rugăm ca aceștia să ceară iertare de la Dumnezeu pentru nevredețiile noastre fapte săvârșite în timpul zilei.

Simțim că, într-adevăr, sfinții lui Dumnezeu, pe care-i pomenim în rugăciunile noastre ne sunt de mare ajutor, așa cum, de multe ori, au fost creștinilor ce s-au rugat lor cu credință. Astfel de exemple ne dovedesc din plin „viețile sfinților” (sinaxarele). Sfinții sunt „cu puterea lor printre noi”¹.

¹ A se vedea *Învățătură de credință creștină ortodoxă*, tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 2000, p. 167.

Conform învățăturii de credință ortodoxă, omul, creat după chipul lui Dumnezeu, primește tainele Bisericii Sale, împărtășindu-se de harul dumnezeiesc, ca energie divină necreată, prin care înaintează în urcușul duhovnicesc pe calea mântuirii, spre Dumnezeu, spre comuniune cu El, curățindu-se de patimi și sporind în virtuți. Moartea fizică este doar trecerea de la viața temporară la viața și fericirea veșnică, în împărăția cerurilor, iar cel îndumnezeit după har ajunge să se bucure de „cele ce ochiul n-a văzut, urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit”, pe care Dumnezeu le-a pregătit „celor care îl iubesc pe El” (I Corinteni 2,9).

Întemeiată pe trainice argumente, Biserica străbună mărturisește că „acelor creștini, care au dus o viață exemplară în comunitatea creștină, concretizată prin fapte și minuni deosebite, li se cuvine o cinstire deosebită”.²

Vom aminti pentru început ce înțelegem prin termenii „Sfânt” și „Sfințenie”.

*

Noțiunea de sfânt (sacru) este întâlnită aproape la toate religiile, dar sensul ei mai profund îl atinge în creștinism.

În *Vechiul Testament*, termenul de „sfânt” (*qadhoș, codeș*) are sensul de *deosebit, curat, fără păcat, închinat*³, la origine având nuanța de *transcendent, separat de lume* și totodată *de necurăție și păcatele acesteia*.⁴

În *Vechiul Testament*, sfânt este Dumnezeu: „Eu Domnul Dumnezeul

2. Pr. Lect. George Remete, *Dogmatica Ortodoxă*, Editura Enciclopediei Ortodoxe Alba-Iulia, 1997, la cap. „Cinstirea Sfinților”, p. 274.

3. Pr. Gh. Paschia, *Sfânt și sfințenie*, București, 1940, p. 11. A se vedea și Pr. Prof. Dr. Petre Semen, *Sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia oamenilor în Vechiul și Noul Testament*, în „Teologie și Viață”, an II (1992), nr.1-3, p. 46.

4. *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institutele Teologice, vol. II, București, 1958, p.748

vostru sunt Sfânt” (Levitic 11, 44-45; 19,2 ;20,26).

În vedenia sa, Sfântul proroc Isaia vede Serafimii cei cu câte șase aripi care, fiind înaintea lui Dumnezeu, rosteau întreit : „Sfânt, Sfânt, Sfânt, este Domnul Savaot, plin este tot pământul de mărirea lui” (Isaia 6,2-3), verset preluat în textul Sfintei Liturghii, iar în alt loc al Vechiului Testament, se afirmă că „Nimeni nu este Sfânt ca Domnul” (I Regi 2,2).

Dar Sfinți se numesc în Vechiul Testament și **îngerii**: „un Sfânt care grăia către alt Sfânt... Gavriile tâlcuiește celui de acolo vedenia” (Daniil, 8,13;16); dar și **profeții**: „Sunamiteanca a zis bărbatului său despre Elisei: Iată eu știu că omul lui Dumnezeu, care trece neconținut pe aici este Sfânt”(II Regi 4, 9).

În *Levitic*, preoților și leviților li se cer anumite calități: „Preoții să fie sfinți ai Dumnezeului lor” (Levitic 26, 6). Sfântul proroc Daniil numește sfinți pe cei ce vor moșteni împărăția cerurilor: „Sfinții Celui Prea Înalt vor primi împărăția și o vor ține în stăpânire în vecii vecilor” (Daniil 17, 18).

Termenul „sfânt” era atribuit nazireilor, întâilor născuți; chiar și ziua a șaptea, tămâia (Ieșire 30,37), veșmintele preotești (Levitic 21,10), tronul lui Dumnezeu, etc., primeau atributul de sfânt.

Dar sensul cuvântului „sfânt” atribuit lui Dumnezeu este diferit de cel atribuit creaturilor Sale, Dumnezeu fiind sfânt din veșnicie și izvorul sfințeniei, pe când sfințenia creaturilor depinde direct de aceea a lui Dumnezeu.

În *Noul Testament*, sfânt este numit Tatăl ceresc de către Mântuitorul Iisus Hristos: „Părinte Sfinte, păzește-i în numele Tău, pe care Mi I-ai dat, ca să fie una precum suntem și Noi”, (Ioan 17,11), Sfânt este numit Mântuitorul Iisus Hristos la întrupare de arhanghelul Gavriil: „Pentru aceea și sfântul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema” (Luca 1,35). Duhul lui Dumnezeu este pretutindeni numit Duhul Sfânt: „Mângâietorul, Duhul Sfânt pe care-L va trimite Tatăl, în numele Meu, Acela vă va învăța și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu” (Ioan 14,26).

Deci, sfințenia divină se arată în Sfânta Treime. Cu termenul „sfânt” sunt numiți în Noul Testament toți oamenii care primesc botezul creștin, care

devin „sfinți” în comparație cu lumea păgână, care îl refuză pe Hristos. Sfântul Apostol Pavel scrie „tuturor celor ce sunteți în Roma, iubiți de Dumnezeu chemați sfinți” (Romani 1, 7) sau : „Bisericii lui Dumnezeu care este în Corint, celor sfințiți în Iisus Hristos, celor numiți sfinți” (I Corinteni 1,2), „Sfinților care sunt în Efes” (Efeseni 1,1). Însă în alt sens, în multe alte locuri, creștinii sunt chemați să devină sfinți: „După Sfântul care v-a chemat pe voi, fiți și voi înșivă sfinți în toată petrecerea vieții” (I Petru 1, 15).

Dar termenul de sfânt (agios, osios, ieros), implică desigur sfințenia care în primul rând este „un atribut, o însușire a lui Dumnezeu cel în Treime, din care El împărtășește și pe credincioși”⁵. Sfințenia lui Dumnezeu este „aceeași din veșnicie și va fi pururea aceeași. Numai oamenii se sfințesc și se desăvârșesc urcând pe treptele sfințeniei”⁶. Pentru credincios, sfințenia, „procesul de transfigurare subiectivă a credinciosului prin participare nemijlocită la viața lui Hristos, care este sfințenia însăși, adică prin consacrare spirituală continuă”⁷, este o virtute realizată prin primirea harului sfințitor și prin conlucrarea omului. Se vorbește de o sfințenie **obiectivă** care se dobândește prin primirea Sfintelor Taine, a Harului dumnezeiesc; și de o sfințenie **subiectivă** care se dobândește prin „sinergia perseverentă dintre puterile proprii ale credinciosului și Har”⁸.

Sfințenia omului este o „participare la sfințenia sau la curăția plină de taină prin infinitatea ei, a lui Dumnezeu și prin aceasta la viața lui, care se face simțită în trăirea aceleași taine și infinități”⁹; deci sfințenia înseamnă „Prezența roditoare și rodită a Duhului lui Hristos în om, este una cu prezența

5. Pr. Dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, București 1984, p.436.

6. Pr. Gh. Paschia, op. cit., p.16.

7. Pr. Prof. Dr. Ioan Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, București, 1981, p. 325.

8. Pr. Prof. D. I. Belu, *Cinstirea Sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an XLIV (1970), nr. 1-2, p. 25.

9. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sfințenia în ortodoxie*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr.1. p. 35.

anticipată a vieții veșnice în el”¹⁰.

Sfințenia este „iubire desăvârșită de Dumnezeu, iubire desăvârșită de Hristos”¹¹, iubire care „ne asimilează în Hristos și ne transformă în *hristoși* după har”¹². Sfinții Părinți ai Bisericii vorbesc de sfințenie ca de o mare asemănare cu Dumnezeu prin curățirea de patimi și sporirea în virtuți, culminând cu iubirea de Dumnezeu și de semenii, virtute cu care creștinul se împodobește progresiv.

Însă vorbind de „sfânt” și „sfințenie”, ne-am apropiat de ceea ce sunt sfinții lui Dumnezeu.

Cine sunt Sfinții?

Sfinții sunt acele persoane care pe pământ s-au ostenit și s-au străduit să câștige împărăția cerească, trecând în viața de dincolo „întrarmați cu credința și nădejdea în Dumnezeu, încălziți de focul dragostei și înveșmântați cu podoaba faptelor bune”¹³, „persoane care au atins cele mai înalte culmi de trăire creștină și de desăvârșire morală... luceferi mult luminoși ai creștinătății, moștenitori ai împărăției cerești, locuitori ai raiului, flori nevestejite ale Bisericii lui Hristos”¹⁴.

Sfântul biruiește cu tărie ispitele ce-l învăluiesc, dar, în același timp, este „plin de bunătate, pentru că iubind binele și dorind mereu să-l facă, el este înșuși bun”¹⁵, caracterizându-se printr-o permanentă stare de pocăință și o

10. *Ibidem*, p. 34.

11. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Sfinții în viața morală ortodoxă*, în „Studii de Teologie morală”, Sibiu, 1969, p. 321.

12. *Ibidem*, p.322.

13. Pr. Gr. Burlușanu, *Învățătura Bisericii Ortodoxe despre sfinți*, în „Glasul Bisericii”, an XIII (1954), nr.4-5, p. 209.

14. Pr. Lector Nicolae Necula, *La Duminica Tuturor Sfinților* în „Glasul Bisericii”, an XXXIX (1980), nr. 6-9, p. 485.

15. *Ibidem* pp. 38-39.

continuă biruință a patimilor.

Sfântul este „cel ce s-a eliberat de toate patimile: de lăcomia de avere, de multa mâncare, de voluptate, de comoditatea trupească, de orice fel de răutate, de mânie, de mândrie, de pizmă și dușmănie, omul care a ajuns la o adevărată stare de desăvârșire, de înfrânare, răbdare, smerenie, iubire, la o stare de o permanentă vedere înțelegătoare a lui Dumnezeu și de convorbire cu El în rugăciune. În el s-a acumulat o uriașă forță de respingere a oricărei ispite spre lăcomie și interes egoist, de ținere la sine, o uriașă forță a renunțării de sine, a bunătații, a smereniei. El a topit în sine orice frică de moarte, de nesiguranță ce întreține în om toate formele și grijile de asigurare prin bunuri, prin apărarea intereselor proprii, toate formele grijii de sine, caracteristica dominantă a Sfântului este că face totul pentru alții. Așa au ajuns ei că sunt veșnic vii și au dobândit încă de pe pământ viața veșnică, pentru că îl au pe Hristos cel veșnic viu în ei, deci continuă să viețuiască și după moarte.¹⁶

În lumea celor adormiți, sfinții sunt cei care se roagă lui Dumnezeu pentru sănătatea, pacea, ferire de orice rău a tuturor celor care pomenesc și slăvesc pe pământ numele lor.¹⁷

Sfinții sunt aceia care fac legătura între cer și pământ, între Dumnezeu și credincioși. Ei „se alătură îngerilor pentru ridicarea imnelor de slavă Sfintei Treimi, ei sunt de față la înfricoșata și fără de sânge jertfă a Sfintei Împărtășanii”.¹⁸ Îngerii și sfinții împreună constituie „Biserica Cerească” **triumfătoare** (subl. n.), al cărei cap este Hristos.¹⁹

Sfinții au ajuns la starea de îndumnezeire, au devenit prin har „teofori”,

16. *Ibidem* p. 38-39.

17. Diac. Asist. Emilian Cornițescu, *Cinstirea Sfinților după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție*, în „Glasul Bisericii”, an XXXIX (1980), nr. 3-5, p. 380.

18. Diac. P. I. David, *La Duminică I după Rusalii*, în „Glasul Bisericii”, an XXXI (1972), nr. 5-6, p. 497.

19. Cf. Pr. Dr. Ioan Mircea, *De ce îi venerăm pe sfinți*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1, p. 68.

purtători de Dumnezeu și trăitori în Hristos, dar în același timp și „teofani”, arătători ai trăirii în Hristos, cu Hristos și pentru Hristos, astfel că „viața și frumusețea divină iradiază și se oglindește în același timp prin ei”.²⁰ Sfinții pot fi numiți și „dumnezei după har”, căci puterea dumnezeiască pe care au dobândit-o le-a umplut nu numai sufletul, ci făptura întreagă.²¹ Sfinții sunt cei ce „și-au dăltuit în ei chipul lui Hristos, ceea ce înseamnă că umanul a fost umplut și copleșit în sfinți de către divin, încât chipurile sfinților, încă de pe pământ, au în ele ceva din înfățișarea lor în planul eternității eshatologice... În sfinți transpare viața eternă a veacului viitor”²².

Scopul cinstirii Sfinților

Cinstirea Sfinților are ca scop **preamărirea lui Dumnezeu**, Cel „care le-a dat sfinților belșugul harului său și căruia ei I-au slujit și I-au jertfit viața lor”²³, și totodată **urmarea pildei vieții lor** de către noi. Întreaga cinstire acordată sfinților se îndreaptă spre Cel ce I-a înzestrat cu puteri divine pentru a ajunge aleși și slujitori ai lui Dumnezeu în ceruri. „Minunat este Dumnezeu întru sfinții săi” spune psalmistul (Psalm 67,36); și de asemenea: „Lăudați pe Domnul întru Sfinții Lui” (Psalm 150,1).

Sfinților li se cuvine venerare (douleia); și numai lui Dumnezeu adorare (latreia). Noi nu-i cinstim pe sfinți separat de cinstirea lui Dumnezeu pentru că cinstirea lor **relativă** (venerarea) n-ar fi decât o cinstire indirectă – adusă lui Dumnezeu, după cuvântul psalmistului: „Lăudați pe Dumnezeu întru

20. Pr. Prof. Dr. Nicolae C. Buzescu, *Sfințenia ilustrată prin sfinți, în immnologia mineielor*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 2, p.89.

21. Cf. Pr. Conf. Ilie Moldovan, *Cinstirea Sfințelor moaște în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1, p. 126.

22. Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, *Sfânt și sfințenie la români*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an CX (1992), nr. 7-10, p. 29.

23. Prof. Dr. P. Deheleanu, *Cultul sfinților și al îngerilor* în „Manual de Sectologie”, Tipografia Diocezană, Arad, 1948, p. 141.

sfinții lui” (Ps. 150,1), care „a dat acestora harul Său, cu ajutorul căruia și prin ostenele lor, au devenit persoane bineplăcute lui Dumnezeu”²⁴. Că cinstea adusă sfinților se îndreaptă spre Dumnezeu vedem din Apocalipsă, unde cei 24 de bătrâni, „aruncă” cununile lor înaintea tronului lui Dumnezeu, zicând: „Vrednic ești, Doamne și Dumnezeu nostru, să primești slava și cinstea și puterea” (Apocalipsă 4,10-11). Cununile celor 24 de bătrâni sunt „simbolul cinstirii pe care Biserica o aduce sfinților și pe care ei o depun înaintea tronului lui Dumnezeu, izvorul a toată slava și cinstirea”²⁵.

În al doilea rând, cinstirea sfinților are ca scop păstrarea vie în memoria Bisericii luptătoare a vieții sfinte și a faptelor bune săvârșite de aceștia, spre a servi drept pilde vrednice de urmat pentru credincioșii din toate veacurile. Urmarea exemplului sfinților este tot „preamărirea lui Dumnezeu de către noi, așa cum a fost preamărit și de către ei”²⁶.

În ceruri, sfinții având o viață conștientă, cunosc nevoile celor de pe pământ, se bucură sau se întristează de faptele lor și pot interveni în chip iubitor atunci când sunt chemați de oameni în ajutor.

Temeiuri ale cinstirii Sfinților după Sfânta Scriptură

Desigur, asemenea persoane care au ajuns la starea de sfințenie merită a fi cinstite cu toată cuviința. Vom arăta pe baza Sfintei Scripturi, câteva temeiuri ale cinstirii sfinților.

Îi cinstim pe sfinți pentru că:

1. Ei sunt numiți în Sfânta Scriptură prietenii și casnicii lui Dumnezeu:

24. **Teologia Dogmatică*, Manual pentru Seminariile Teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1991, I cap, „Cinstirea Sfinților în Biserica Ortodoxă”, p. 286.

25. Drd. Pinte Dumitru, *Temeiuri dogmatice pentru cinstirea sfinților în ortodoxie*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr1, p.152.

26. *Ibidem*

„Voi sunteți prietenii mei dacă faceți ceea ce vă poruncesc” (Ioan 15,14); „Deci nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici, ci sunteți împreună cetățeni cu Sfinții și casnici ai lui Dumnezeu” (Efeseni 2,19).

2. Ei sunt slăviți de Dumnezeu după moarte cu slavă în ceruri: „sunt la fel cu îngerii și sunt fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii” (Luca 20,36).

3. Cel ce primește pe sfinți îl primește pe Hristos: „Cine vă primește pe voi pe Mine mă primește, și cine Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine. Cine primește prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua, și cine primește pe un drept în nume de drept, răsplata dreptului va lua” (Matei 10, 40-41).

4. Sfinții încă din viața de aici sunt înzestrați de Dumnezeu cu diferite daruri și au putere de mijlocire la Dumnezeu: „mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului” (Iacov 5, 16).

5. Sfinții au puterea de la Dumnezeu de a pedepsi pe cei răi, după cum Sfântul Apostol Petru a pedepsit pe Anania și Safira (Fapte, 5).

6. Sfinții au puterea de la Dumnezeu de a vindeca pe cei bolnavi, de a face minuni mari, de a învia morții: Sfântul Apostol Petru l-a vindecat pe Eneas și a înviat pe Tavita (Fapte, 9), Sfântul Apostol Pavel l-a înviat pe Eutihie din Troia (Fapte, 20).

7. Dumnezeu face cunoscută voia Sa sfinților Săi: „de acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute” (Ioan 15, 15).

8. După moarte, sfinții sunt membri ai împărăției lui Dumnezeu: „Dumnezeu nu este Dumnezeu al morților ci al viilor, căci toți trăiesc în El” (Luca 20, 37-38), după cuvântul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Care s-a rugat în grădina Ghetsimani, spunând: „Părinte, voiesc ca, unde sunt Eu, să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi I-ai dat, ca să vadă slava Mea” (Ioan 17, 24).

9. Sfinții se îngrijesc și se roagă pentru oameni:

- **atât cât sunt în lumea aceasta**, precum Moise: „Rogu-mă acum, de vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-i; iar de nu, șterge-mă și pe mine din

cartea Ta, în care m-ai scris” (Ieșire 32, 32); iar Sfântul Apostol Pavel scrie filipenilor: „Totdeauna în toate rugăciunile mele, mă rog pentru voi toți, cu bucurie” (Filipeni 1, 4), știind că „mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului în lucrarea ei” (Iacob 5,16).

- **cât și în cea viitoare**, precum vedem în Apocalipsă: „Și când au luat cartea, cele patru ființe și cei douăzeci și patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută și cupe de aur pline cu tămâie care sunt **rugăciunile sfinților**” (Apocalipsă 5,8).

10. Sfinții vor judeca lumea: „Au nu știți că sfinții vor judeca lumea?” (I Corinteni 6,2). Ucenicilor însuși Mântuitorul Iisus Hristos le spune: „Adevărat zic vouă, că voi cei ce Mi-ați urmat Mie, la înnoirea lumii, când Fiul Omului va ședea pe tronul slavei Sale, veți ședea și voi pe cele douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale casei lui Israel (Matei 19,28).

11. Avem datoria de a-i fericii pe sfinți: „Iată fericim pe cei ce au răbdat” (Iacov 5,11).

12. Avem datoria de a-i chema în rugăciune: „Robul Meu Iov, să se roage pentru voi; din dragoste pentru el, voi fi îngăduitor, ca să nu Mă port cu voi după nebunia voastră... Și Domnul l-a pus pe Iov iarăși în starea lui de la început, după ce s-a rugat pentru prieteni” (Iov 42, 8; 10).

13. Avem datoria de a-i venera pe sfinți: „Fiii proorocilor cei din Ierihon văzându-l de departe au zis: Duhul lui Ilie s-a odihnit peste Elisei; și au ieșit înaintea lui și i s-au plecat până la pământ” (IV Regi 2,15).

14. O căpetenie a regelui Ohozia a îngenuncheat înaintea Sfântului Proroc Ilie (IV Regi 1, 13).

15. Nabucodonosor, împăratul Babilonului, în fața lui Daniel „a căzut cu fața la pământ și i s-a închinat” (Daniel 2,16).

16. Temnicerul din Filipi „a căzut înaintea lui Pavel și a lui Sila” (Fapte 16,29).

Deci sfinții lui Dumnezeu sunt bine plăcuți Lui, sunt împlinitorii poruncilor divine, realizatorii poruncilor morale, mijlocitorii noștri către Dumnezeu, cinstirea pe care o acordăm lor îndreptându-se către Dumnezeu.

Despre cinstirea Sfinților în Sfânta Tradiție

Cultul creștin al Sfinților începe cu cinstirea martirilor, eroii suferinței creștine pentru credința lor, pătimirea și jertfa vieții lor stând la temelia Bisericii lui Hristos²⁷. Atitudinea lor eroică, curajul, răbdarea suferințelor, statornicia de care au dat dovadă în mărturisirea și apărarea credinței au atras admirația și respectul profund al contemporanilor, uneori chiar și al celor păgâni²⁸.

Cultul martirilor își are originea chiar din vremea întâiului martir creștin, Sfântul Arhidiacon Ștefan, când, îngropându-i-se osemintele „s-a făcut plângere mare pentru el” (Fapte 8,2).

Deci ceata mucenicilor începe cu Sfântul Ștefan, continuând cu toți acei care au murit pentru credința creștină de-a lungul veacurilor, despre care face amintire Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan în *Apocalipsă* (Apocalipsa 6,9-11).

Creștinii au zidit biserici pe locul unde au murit sfinți sau pe mormintele lor, iar ziua muceniei lor au socotit-o ziua lor de naștere pentru împărăția lui Dumnezeu, cinstind-o în acest fel²⁹, ca *dies natalis*, ziua nașterii spirituale pentru viața veșnică³⁰.

Sfânta Tradiție, păstrează o mărturisire puternică a cinstirii sfinților, respectiv a martirilor, din secolul al II-lea, și anume „Martiriul Sfântului Policarp al Smirnei” (+28. febr.156), scrisoare a Bisericii din Smirna către Biserica lui Dumnezeu care se află în Philomaelium. Iudeii au sugerat autorităților păgâne să nu dea creștinilor trupul sfântului Policarp, „ca nu cumva -

27. Pr. Prof. Ene Braniște, *Despre cinstirea sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1, p.46

28. *Ibidem*.

29. Cf. Pr. Victor Moise, *Cultul Sfinților în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”*, an L (1974), nr.7-8, p. 602.

30. Arhim. Chesarie Gheorghescu, *Cultul Sfinților în Biserică*, în „Glasul Bisericii”, an XXXIX(1980), nr. 6-9, p. 507.

zicea Nichita, tatăl lui Irod către proconsul - creștinii părăsind pe cel răstignit, (pe Hristos), să înceapă să se închine acestuia. Dar ei nu înțeleg că **noi nici pe Hristos nu-l vom putea părăsi vreodată nici să ne închinăm altuia. Căci lui Hristos ne închinăm pentru că este Fiul lui Dumnezeu, iar pe martiri îi iubim după vrednicie ca pe ucenicii și imitatorii Domnului pentru neîntrecuta lor iubire față de Împăratul și Învățătorul lor**³¹ (subl. n.). Acesta este **primul act martiric** care ni s-a păstrat (în limba greacă).

*În *Așezămintele apostolice* creștinii sunt îndemnați „să se adune la mormintele sfinților mucenici pentru a le cânta Psalmi, a le săvârși liturghii și a nu lucra în zilele morții lor, ca în zilele Sărbătorilor și Duminicilor”³².

*Sfântul Irineu (+202) o numește pe Sfânta Fecioară „apărătoarea care mijlocește pentru Eva și pentru toți urmașii ei”³³, rol pe care Sfântul Grigorie de Nyssa (+395) îl atribuie sfinților.³⁴ (Maicii Domnului i se cuvine preacinstire, supravenerare).

*Tertulian (+240) spune că „sângele martirilor este sămânța creștinilor: *semen est sanguis christianorum*”³⁵.

*Origen (+255) de asemenea ne arată că exista de mai înainte credința fermă în ajutorul sfinților. „Desigur, spune el, numai Mielul șterge păcatul; sfinții înalță rugăciunea lor la Dumnezeu”³⁶, iar în alt loc: „sfinții îndemnați de dragostea lor devin tămăduitorii și binefăcătorii noștri”³⁷.

*Sfântul Mucenic Ciprian (+258) îi scrie lui Corneliu: „Vom aminti unul de altul. Pretutindeni și totdeauna ne vom ruga unul pentru altul. Și dacă

31. *Martiriul Sfântului Policarp*, în „Acte Martirice”, trad. de Pr. Prof. I. Rămureanu, în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești” vol.11, București, 1982, p.33.

32. Apud Pr. Dr. Ioan Mircea, *De ce îi venerăm pe sfinți...* p.80.

33. P.G. 7,1180, apud Arhim. Chesarie Gheorghescu, art. cit., pp. 508-509

34. *In XL Martyres*, apud *Ibidem*, p. 509.

35 *Apologetic* L, 13, apud Prof. Teodor M. Popescu, *Doctrina Bisericii Ortodoxe despre cultul sfinților*, în „Studii Teologice”, an III (1951), nr. 5-6, p. 312.

36. P.G. 12,756, apud Arhim. Chesarie Gheorghescu, art.cit., p. 508.

37. *De oratione* XI, 2, apud Pr. Prof. D.I. Belu, art. cit, p. 27.

cineva dintre noi va pleca mai înainte în cer, după binecuvântarea lui Dumnezeu, să urmeze înaintea Domnului iubirea noastră și să nu înceteze înaintea milostivirii Tatălui rugăciunea pentru frații noștri”³⁸.

*Eusebiu de Cezarea (+337) ne spune în a sa „Istorie Bisericească” (VIII,6) că pe vremea lui Dioclețian (285-306) s-a dat poruncă să fie exumați martirii creștini și aruncați în mare „ca nu cumva- iarăși- unii să-i adore pe cei din morminte, socotindu-i zei”³⁹.

*Sfântul Efrem Sirul (+373) se roagă sfinților mucenici zicând: „Birui-torilor mucenici, care ați răbdât chinuri pentru dragostea de Dumnezeu și Mântuitorul, și care sunteți plini de îndrăzneală înaintea Domnului, mijlociți pentru noi cei slabi și păcătoși, ca să se pogoare asupra noastră harul lui Hristos, și să lumineze întunecatele noastre inimi, spre a iubi pe Dumnezeu”⁴⁰.

*Sfântul Vasile cel Mare (+379) cheamă în ajutor pe sfinți: „Primesc și pe Sfinții Apostoli și pe Mucenici și-i chem ca mijlocitori înaintea lui Dumnezeu, ca prin ei, adică prin mijlocirea lor, să-mi fie milostiv, iubitorul de oameni Dumnezeu și să-mi dăruiască iertare de păcate”⁴¹.

*Sfântul Grigorie Teologul (+390) în panegiricul Sfântului Ciprian spunea: „Din cer, unde ești, privește cu îndurare către mine, îndreptă cuvântul și viața mea, păzește turma mea... alungă pe lupii tulburători”⁴².

*Sfântul Ioan Gură de Aur (+407) spunea: „Sfinții au putere foarte mare, dar numai dacă ne căim de păcatele noastre și ne îndreptăm... Știind acestea, să alergăm la mijlocirea sfinților, și să-i chemăm să se roage pentru noi, dar să nu ne mărginim la aceasta, ci să lucrăm și noi cum se cuvine după pilda pe care ne-au dat-o ei”⁴³.

*Combătând pe Vigilanțiu, Fericitul Ieronim (+420), deosebește cultul

38. *Scrisoarea 67*, apud Pr. Dr. Ioan Mircea, *De ce îi venerăm pe sfinți...* p.80.

39. Apud Pr. Prof. D.I. Belu, art. cit, p. 27.

40. Vezi Pr. Dr. Ioan Mircea, *De ce îi venerăm pe sfinți...* p. 81.

41. *Ibidem*

42. *Ibidem*

43. *Ibidem*

sfinților de cultul lui Dumnezeu: „Noi nu adorăm creatura și nu-i slujim. Cinstim moaștele martirilor pentru a adora pe Cel ai cărui martiri sunt”⁴⁴.

*Fericitul Augustin (+430), precizează: „Care episcop a zis vreodată stând la altar s-au la mormântul martirului: Îți jertfim ție Petre, Pavele sau Cipriane?. Ceea ce se jertfește se jertfește lui Dumnezeu singur. Sfinții se cinstesc, nu se adoră... Gloria lor revine lui Dumnezeu... Venerați pe martiri, lăudați-i, iubiți-i, sărbătoriți-i, cinstiți pe acești martiri, dar adorați pe Dumnezeu martirilor.. Religia creștină nu e un cult de oameni morți; ei au trăit în pietate, dar nu așteaptă asemenea onoruri de adorare, ci vor ca să adorăm pe Acela de care fiind luminați se bucură să fim părtași la meritele lor. Ei trebuie să fie de aceea cinstiți pentru a-i imita, nu adorați ca o religie”⁴⁵.

*Sfântul Chiril al Alexandriei (+444), combătând o lucrare a lui Iulian Apostatul (361-363), arăta că „noi nu-i numim pe martiri zei și nu-i adorăm cu onoruri dumnezeiești, ci cu un cult de iubire și de cinstire”⁴⁶.

*Teodoret de Cyr (+458), spunea că: „pe sfinții martiri îi cinstim ca pe martori ai lui Dumnezeu și slujitori ai Lui foarte iubitori”⁴⁷.

*În sinodul IV Ecumenic (451), după ce s-a citit epistola lui Flavian, Părinții au exclamat: „Veșnică pomenire lui Flavian; după moartea de martir el trăiește ca să se roage pentru noi”⁴⁸.

*Asterie al Amasiei (sec. V), spunea: „Pomenirea sfinților, însoțită de minuni, străbate în fiecare zi orașele și satele, propovăduind pretutindeni pe Domnul, Cel binefăcător. Prăznuirea lor nu este întreruptă în nici un an, atâta timp cât vor fi ani, cât va curge timpul, cât va avea cerul soarele, cât va hrăni pământul ființele sale, iar marea vietățile sale”⁴⁹.

44. *Epistola 109 ad Riparium*, apud Prof. Teodor M. Popescu art. cit. p. 307.

45. *De vera religione* 55,108, apud *Ibidem*.

46. P.G. 76,810, apud *Ibidem*.

47. P.G. 83,1012, apud *Ibidem*.

48. Prof. Dr. Deheleanu, op. cit. p. 148.

49. Apud Arhim. Veniamin Micle, *Cultul Sfinților oglindit în predicile patristice*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1, pp. 95-96.

*Sfântul Ioan Damaschin (+749), în capitolul „Despre cinstirea sfinților și a moaștelor” din *Dogmatica* sa, afirmă că: „trebuie cinstiți sfinții pentru că sunt prietenii lui Hristos, fii și moștenitori ai lui Dumnezeu... Pentru ce dar nu trebuie cinstiți cei care au ajuns slujitori și prieteni și fii ai lui Dumnezeu? Căci cinstea dată de cei împreună robi către cei buni este dovada dragostei față de Stăpânul obștesc”⁵⁰.

Așadar la început au fost cinstiți în Biserică Sfinții Apostoli, Sfântul Arhidiacon Ștefan și toți ceilalți martiri ai veacurilor primare; deci **sfinții au fost cinstiți în Biserică încă de la început**. Când s-au ridicat potrivnici și contestatari ai cinstirii sfinților, Biserica și-a mărturisit credința oficial și așa au rămas hotărârile sinodului de la Gangra (c.340), și cele ale sinodului VII ecumenic din 787. Sinodul de la Gangra, prin canonul 20, anatematiza pe ereticii eustațieni care respingeau slujbele de pomenire a sfinților,⁵¹ iar Sinodul VII Ecumenic, în ședința a IV din 1 octombrie 787 afirmă: „Hristos este Cel care ne-a eliberat de idolatrie, prin întruparea, moartea și învierea Sa... Domnul, apostolii, profeții ne-au învățat că trebuie să cinstim și să lăudăm pe Sfânta Maică a lui Dumnezeu, - care e mai presus de toate puterile cerești, - pe sfinții îngeri, apostoli, profeți, martiri, pe sfinții părinți și pe toți sfinții, și că trebuie să recurgem la solia lor, care poate să ne facă plăcuți lui Dumnezeu, dacă trăim în chip virtuos”.⁵² Așadar, „de vreme ce sfinții s-au unit cu Hristos și s-au sfințit printr-Însul, găsindu-se astfel în jurul slavei dumnezeiești, ei pot să ne ajute și pe noi, prin solirile lor, să ne unim cu El”⁵³.

50. Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. De Pr. D. Fecioru, în colecția „Izvoarele Ortodoxiei”, vol. I, București, 1938, pp. 276-277.

51. Cf. Pr. Victor Moise, art. cit. p. 603.

52. *Ibidem*. A se vedea pentru cele menționate la Hefele Leclercq, *Histoires des Conciles*, II, 2 (1910), p. 768.

53. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Liturghierul Explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1972, la cap. „Proscomidirea miridelor pentru sfinți și credincioși”, p. 125.

Forme de cinstire a Sfinților

Venerarea martirilor din vremea persecuțiilor și a sfinților de după aceea s-a făcut în diferite forme în Biserica Ortodoxă și anume:

1. strângerea și păstrarea cu sfințenie a rămășițelor trupești ale martirilor, prin înmormântarea lor cu deosebită cinste. Ele erau „mai cinstite decât pietrele prețioase și mai scumpe decât aurul”⁵⁴.

2. consemnarea vieții, a faptelor mucenicilor, a muceniei, și a eventualelor minuni în **acte martirice**. Câteva dintre aceste acte martirice fiind consemnate în românește în volumul 11 din colecția „Părinți și Scriitori bisericești”.

3. instituirea de sărbători pentru cinstirea lor care de regulă erau zilele aniversării anuale a morții lor martirice, zi de naștere pentru viața veșnică, (*geneqlia* sau *natalitia*).

Sărbătorile alcătuiesc cea mai importantă formă de manifestare a cultului public al sfinților. În Biserica primelor secole în acele zile aveau loc adunări liturgice (*panhguris*) la mormintele martirilor, se săvârșea Sfânta Euharistie, se citeau actele lor martirice, creștinii îmbărbătându-se reciproc în lupta și suferința comună pentru apărarea credinței.

Cu timpul, pentru sfinții ale căror nume și urme s-au pierdut și s-au uitat s-a introdus, încă din sec. al IV-lea în Antiohia, o sărbătoare comună a tuturor sfinților⁵⁵, pe care din anul 608 o găsim și-n Apus la 13 noiembrie, apoi la 1 noiembrie cum a rămas până astăzi. La ortodocși această sărbătoare s-a fixat în prima duminică de după Rusalii, numită și Duminica tuturor sfinților, cunoscuți și necunoscuți.

54. *Martiriul Sfântului Policarp*... p. 33.

55. A se vedea Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Sfinții Mucenici*, J.P. Migne, P.G., vol. L, col. 645-654, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 448.

4. pelerinaje și construirea de biserici în numele lor sau chiar pe mormintele lor. Pelerinii au contribuit mult la extinderea cultului local al martirilor, căci ei duceau la locurile lor de origine numele, faima și cultul sfinților respectivi.

Odată cu libertatea acordată creștinismului prin edictul de la Mediolanum (Milano) din 313, (când creștinismul a devenit *religio licita*), pe locul mormintelor mucenicilor s-au ridicat altare și biserici închinete acestora și multe **martyrii** (**martyria**), mai mici s-au mai mari, până la mărețele catedrale.

De aici a rămas până azi datina sfântă de a se așeza părțile din moaștele sfinților la piciorul Sfintei Mese precum și-n antimisele bisericesti.

Cele mai multe biserici cu hramul sfinților s-au ridicat în cinstea Sfintei Fecioare, a Sfântului Ioan Botezătorul și a Sfinților Apostoli.

5. **cultul sfintelor moaște** adică cinstirea relicvelor pământești (rămășițelor trupești) ale sfinților.

Cunoaștem faptul că materia nu este rea și că „în sinea acesteia lucrează forța tainică a Duhului”⁵⁶. Trupurile sfinților, aceste relicve sfinte, rămășițe pământești „mențin puterea dumnezeiască din vremea când trupul lui era unit cu sufletul”⁵⁷. Ele se mențin nestricăcioase, neputrezite, știind că sufletul sfântului, prin harul Duhului Sfânt, rămâne în continuare, într-o strânsă legătură cu trupurile lor. Ne ducem cu gândul și la faptul că nedescompunerea lor este ca o arvună a învierii la Parusie căci lucrând împreună suflet și trup, împreună se și mântuiesc.

După persecuții, osemintele sfinților martiri au început a fi căutate, transportate cu cinste în orașe, biserici, spre a li se aduce cinstirea cuvenită. Multe sfinte moaște au fost adunate în capitala bizantină, Constantinopol.

În perioada cruciadelor, multe biserici din Apus s-au îmbogățit cu

56. Pr. Prof. Nicolae Morar, *Apostolicitatea cinstirii sfintelor moaște*, în „Mitropolia Banatului”, an XXXVIII (1988), nr. 2 p. 10.

57. *Ibidem* p. 12.

moaște de sfinți răpite din Răsărit de cruciați, nenumărate „moaște relicve și obiecte sfinte fiind înstrăinate sau vândute fără responsabilitate și discernământ atrăgând lupta deschisă a sectelor religioase împotriva cultului rămășițelor pământești ale sfinților”.⁵⁸

Atunci au fost aduse la Bari, în Italia, moaștele Sfântului Ierarh Nicolae (actual mâna dreaptă a Sfântului se află la noi în București), cele ale sfântului Evanghelist Marcu la Veneția (Biserica San Marco), ale Sfântului Ioan Gură de Aur în Biserica Sfântului Petru (cea veche) din Roma, etc. Așadar din primele veacuri creștine osemintele mucenicilor erau adunate cu multă grijă, peste ele se zideau altarele bisericilor, iar mai târziu, Biserica s-a îngrijit ca fiecare biserică, ca și sfântul antimis de pe altar, să aibă sfinte moaște, ceea ce se face până astăzi.

Puterea minunată a moaștelor se arată și prin faptul că ele nu putrezesc. Sfinții, din viața pământească au „restaurat” în Hristos legătura dintre suflet și trup: în ei trupul nu mai pofteste împotriva „duhului”, trupul devenind vas ales al harului.

6. pomenirea și invocarea lor în rugăciuni și-n imne spre a veni în ajutor atât celor vii cât și celor morți. Din veacul al IV-lea, sfinții au început a fi pomeniți la Sfânta Liturghie, în cadrul anaforalelor liturgice, în cadrul rugăciunii de mijlocire pentru vii și morți (diptice), după sfințirea Darurilor.⁵⁹

Este o forță de manifestare a credinței noastre în puterea lor mijlocitoare pe lângă Dumnezeu în favoarea Bisericii luptătoare.

Sfântul Chiril al Ierusalimului (+386), explicând Liturghia, menționează că, după Sfințirea Darurilor „facem pomenire și de cei mai înainte adormiți, mai întâi de patriarhi, de profeți, de apostoli, de mucenici, pentru ca

58. Cf. Diac. Conf. Dr. P. I. David, *Cinstirea sfințelor moaște, mijloc de întărire a evlaviei creștine*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an LXIV (1988), nr. 1, p. 73.

59. A se vedea pentru cele menționate și Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, art. cit., pp.37-39.

Dumnezeu, prin rugăciunile și mijlocirile lor să primească cererea noastră”⁶⁰.

Apar treptat imnele religioase pentru păstrarea faptelor și a meritelor sau a minunilor, imne care sunt introduse în serviciul liturgic al Bisericii.

Încă din sec. al IV-lea apar tropare și stihiri în cinstea sfinților, condace apoi canoane, scrieri imnografice sunt introduse treptat în slujba Vecerniei și a Utreniei, strânse cu timpul în cărțile de slujbă numite Minee, dar și-n Triod, Penticostar, Octoih (sinaxare ce cuprind viața și faptele minunate ale sfinților).

Mai târziu la acestea s-au adăugat Acatistele și Paraclisele alcătuite de diferiți imnografi.

7. venerarea sfinților se mai face prin **encomii** (encomioane) sau **panegirice**, care sunt cuvântări de laudă în cinstea sfinților. Astfel de cuvântări au rostit **Sfântul Grigore de Nazianz** (+390), - creatorul acestui gen omiletic - pentru **Sfântul Vasile cel Mare** (+379), **Sfântul Atanasie al Alexandriei** (+373), **Sfântul Ciprian** (+258); **Sfântul Grigorie de Nyssa** pentru **Sfântul Arhidiacon Ștefan**, **Sfinții 40 de mucenici**; **Sfântului Ioan Gură de Aur** pentru **Sfântul Apostol Pavel**, **Sfinții martiri Ignatie, Vavila; Asterie al Amasiei** pentru **Sfântul Mucenic Foca**, pentru **Sfinții Apostoli Petru și Pavel** etc.

8. zugrăvirea chipurilor și a faptelor în icoane și în pictura murală, element important al iconografiei ortodoxe, păstrându-se astfel vie peste veacuri memoria acestora. Ne rugăm și ne închinăm la icoanele lor nu chipului și materialului din care este făcută icoana; închinarea, rugăciunea noastră transcende și se îndreaptă spre cel ce este reprezentat în icoană (venerare).

9. adoptarea ca patroni sau ocrotitori speciali ai anumitor „bresle”, asociații etc., ce-și propun o activitate cu scop bun, pe lângă hramuri de biserici.

Așadar sfinții sunt socotiți și cinstiți ca ocrotitori speciali ai diferitelor

60. Pentru acest citat precum și pentru aceste forme de cinstire a sfinților, vezi Pr. Prof. Ene Braniște, art. cit. pp. 46-56.

lucruri sau acțiuni; așa de exemplu, Sfântul Nicolae era cinstit și invocat ca patron al călătorilor, ocrotitor al marinarilor, Sfântul Trifon (1 februarie), patronul grădinarilor, Sfântul Mina (11 noiembrie), descoperitorul hoților, ocrotitorul păgubiților, Sfântul Modest (18 decembrie), ocrotitorul animalelor, Sfântul Cuvios Stelian (26 noiembrie), ocrotitorul pruncilor, Sfântul Pantelimon (27 iulie), ocrotitorul medicilor⁶¹ etc...

Sfinții sunt modele de viață creștină, fapt pentru care sunt preferate numele lor ca **nume de botez** pentru cei ce doresc a le fi ocrotitori spre mântuire.

Aceste forme de cinstire a sfinților au avut la început un caracter local, regional (cult local), treptat, cinstirea lor generalizându-se în întreaga ortodoxie.

Diferite grupe de Sfinți

Sfinții au fost și sunt înzestrați cu felurite daruri „după harul ce ni s-a dat” (Romani 12,6). După cum harul lui Dumnezeu lucrează diferit în Biserici, sfinții sunt prezentați astfel:

- grupa **proorocilor** și a dreptilor, în fruntea lor fiind amintit Sfântul Ioan Botezătorul despre care Mântuitorul Hristos a spus: „Nimeni din cei născuți din femeie nu este mai mare ca Ioan” (Luca 7, 28; Matei 11, 11). Proorocii au prezis venirea Mântuitorul, au păstrat vie flacăra credinței la poporul iudeu și nădejdea venirii lui Mesia.

- grupa **apostolilor** - cei dintâi propovăduitori ai evangheliei în lume - ucenicii direcți ai Domnului Iisus sau ucenici ai acestora.

- grupa **mucenicilor** (martirilor) și mărturisitorilor începând cu Sfântul Arhidiacon Ștefan și continuând cu toți martirii de-a lungul

61. A se vedea pentru cele menționate art. cit. de același autor (Pr. Prof. Dr. Ene Braniște) și *Liturgica Generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Ediția a II-a, București, 1993, pp. 227-228.

veacurilor.

- *grupa **cuvioșilor** călugări (monahi și monahii), care s-au nevoit în pustnicie, cu post și rugăciune și cu înfrânarea poftelor.*⁶²

- *grupa **arhierilor** păstori ai Bisericii și apărătorii dreptei credințe ai turmei încredințată lor spre mântuire.*

Biserica a alcătuit mai multe feluri de tropare de obște ale sfinților:

-la un prooroc,

-la un apostol (și la mai mulți apostoli),

-la un arhiereu (și la mai mulți arhieri),

-la un mucenic sau muceniță (și la mai mulți mucenici),

-la un mărturisor,

-la un cuvios (cuvioasă)⁶³, etc.

În fiecare zi a anului Biserica Ortodoxă prăznuiește unul sau mai mulți sfinți. Sfinții pe care-i pomenim în calendarul ortodox și pe care-i cinstim, bărbați sau femei, reprezintă **toate categoriile sociale** ale lumii vechi, toate profesiile și îndeletnicirile, și toate vârstele.

-*împărați*: Sfântul Constantin cel Mare (306-337) și maica sa Elena (21 mai).

-*mari dregători de stat și comandanți de oști*: Sfântul Ambrozie al Milanului (7 decembrie), și Sfântul Mare Mucenic Gheorghe (23 aprilie).

-*ostași*: Sfântul Mucenic Teodor Tiron (17 februarie).

-*ilustri cărturari, teologi și învățători*: Sfântul Ioan Damaschin (4 decembrie), și Sfântul Maxim Mărturisorul (21 ianuarie).

-*medici și tămăduitori de boli*: Sfântul Mucenic Pantelimon (27 iulie), „doctorii fără de arginți” Cosma și Damian (1 noiembrie).

-*teslari și tâmplari*: Sfântul și Dreptul Iosif (prima Duminică de după Nașterea Domnului).

-*pescari*: mulți dintre Sfinții Apostoli.

62. Pentru această categorisire, vezi Pr. Victor Moise, art. cit. pp. 602-603.

63. Apud Pr. Prof. Dr. Nicolae C. Buzescu, art. cit., p. 87

-*păstori*: proorocul Amos (15 iunie), Sfântul Simeon Stâlpnicul (1 septembrie), Sfântul Cuvios Dimitrie (27 octombrie).

-*cioplitori în piatră*: Sfinții Mucenic Flor și Lavru (18 august).

-*robi și slujnice*: Sfântul Onisim, sclavul lui Filimon (15 februarie și 22 noiembrie), și Sfânta Muceniță Haritina (5 octombrie).

-*plugari*: Sfântul Hieron (7 noiembrie).

-*prunci*: Sfântul Mucenic Chiriac- martirizat odată cu mama sa, Sfânta Muceniță Iulita (15 iulie).

-*tineri și tinere*: Sfintele Mucenițe Perpetua și Felicitas (1 februarie).

-*bătrâni*: sfântul Policarp al Smirnei (+156), avea 86 de ani, iar Sfântul Antonie cel Mare (+17 ianuarie 346) avea 105 ani⁶⁴.

Canonizarea Sfinților

Cei dintâi sfinți cinstiți **spontan** de creștini au fost martirii. Începând cu secolul al III-lea, când au început să se alcătuiască liste sau cataloage cu numele sfinților. Această înscriere echivala cu acceptarea, recunoașterea și încuviințarea oficială din partea Bisericii a cultului sfinților respectivi. În general aceste liste se numeau **canon** (**kanwn** - măsură, normă, regulă), iar această acțiune va purta de la un timp (mai ales în Apus), denumirea de canonizare a Sfinților.⁶⁵ Pentru că la început aceste liste cuprindeau numele martirilor se numeau *martirologii*, ca de exemplu „*Dispositio martyrum*” alcătuită la Roma în 354.⁶⁶

Dar pe lângă numele martirilor, spre cinstire au fost scrise în martirologii și numele Sfintei Fecioare, al Sfântului Ioan Botezătorul, ale Sfinților Apostoli (ca Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, care a murit de moarte naturală), ale proorocilor etc.

64. Apud Pr. Prof. Ene Braniște, art. cit. p. 45.

65. *Ibidem* p.61.

66. *Ibidem* p. 62.

După încetarea persecuțiilor s-au adăugat treptat în martirologii numele mărturisitorilor, apoi ale cuvioșilor, pustnicilor vestiți, ale ierarhilor distinși, ale marilor teologi etc.

Se poate spune deci că **inițiativa** canonizării sfinților a avut-o la început **poporul credincios**, iar actul canonizării din partea conducerii Bisericii avea numai un caracter declarativ: „Nu Biserica îi face sau îi creează pe sfinți; conducerea Bisericii n-a făurit și n-a impus niciodată cultul vreunui sfânt neconsacrat în prealabil, de pietatea populară, ci numai a **constatat** (subl. n.), și-a însușit și a legalizat cultul sfinților venerați de credincioși, ori l-a respins când a fost cazul, supraveghind și îndrumând exprimarea, în forme concrete sau ortodoxe a cultului de venerație”⁶⁷.

Cu timpul, proclamarea sfinților și mai ales extinderea și generalizarea cultului lor a devenit un act de **competența sinoadelor**, mai întâi a celor locale, apoi a celor mitropolitane, patriarhale etc. Inițiativa continuă să vină și-n această epocă tot din partea credincioșilor, a călugărilor.

În zilele noastre fiecare Biserică ortodoxă autocefală are dreptul de a-și canoniza pe sfinții ei prin sinodul respectiv sau de a accepta cultul unor sfinți cinstiți în alte Biserici ortodoxe. În aghiografia ortodoxă, prin **canonizare** se înțelege „actul prin care Biserica **recunoaște, declară**, și așează pe eroii dreptei credințe adormiți întru Domnul, în rândurile sfinților pe care îi venerază pe temeiul învățaturii sale dogmatice”⁶⁸. Biserica n-a căutat niciodată să impună cultul vreunui sfânt, ea doar l-a **constatat** și l-a însușit în forma **declarativă**, nu a silit, nu a impus cultul vreunui sfânt nevenerat în prealabil de evlavia poporului.

În ceea ce privește criteriile sau condițiile canonizării, acestea sunt:

1. Mucenicia (moartea martirică) – jertfa vieții fiind forma cea mai înaltă de exprimare a iubirii față de Dumnezeu (Ioan 15,13).
2. Ortodoxia credinței - mărturisirea și nevoințele pentru apărarea ei.

67. *Ibidem*.

68. Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre canonizarea Sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, an II (1950), nr. 2, p. 260.

3. Curăția și sfințenia vieții.

4. Săvârșirea de minuni.

Deci, ca semne doveditoare ale sfințeniei sunt considerate: mărturisirea neînfricată a dreptei credințe în fața amenințărilor, viața curată la cea mai înaltă treaptă de trăire morală și religioasă, lupta de apărare a dreptei credințe și pentru biruirea ei, mucenicia pentru Hristos ca mărturia cea mai sigură a credinței adevărate, dovedirea de daruri sau puteri suprafirești (săvârșirea minunilor), toate pe temeiul ortodoxiei mântuitoare⁶⁹. La acestea se adaugă și neputrezirea trupului după moarte (sfintele moaște), însă aceasta numai când Dumnezeu rânduiește ca să fie semn văzut al sfințeniei, având și darul facerii de minuni⁷⁰.

Iată dar, că sfințenia nu se poate măsura după austeritatea vieții pe care și-o impune cineva și nici după publicitatea făcută în jurul persoanei cuiva, ci mai ales după promptitudinea cu care răspunde chemării divine ca și după consecvența cu care lucrează poruncile lui Dumnezeu, îndeosebi cea a iubirii aproapelui împletită cu virtutea smereniei⁷¹, cercetându-se faptele, suferințele, împrejurările morții, dar și învățăturile și chiar minunile lor, după caz.

Sfinți români

Sfinții sunt „bogăția și forța spirituală a Bisericii întregi, iar în sânul unei biserici locale (naționale)...mărturia vie și concretă a acestora în sânul poporului căruia Biserica îi aparține”⁷².

69. Apud, Prof. Liviu Stan art. cit, p.261-262. Ase vedea și Diac. Conf. Dr. P. I. David, art. cit, p. 75.

70. Pr. Prof. Ene Braniște, art. cit., p. 64.

71. Pr. Prof. Dr. Petre Semen, *Sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia oamenilor în Vechiul și Noul Testament*, în „Teologie și viață”, an II (1992), nr. 1-3, pp. 56-57.

72. Apud Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, art. cit. p. 41.

De-a lungul secolelor, plaiurile patriei noastre au fost înmiresmate de multe ori cu parfumul florilor neveștejite ale Bisericii lui Hristos, Biserica românească de multe ori a fost împodobită cu suflete alese „mărgăritare de mult preț”, vrednice de împărăția cerească, mai ales din rândul cuvioșilor și ierarhilor.

Încă de prin secolul al IV-lea pe teritoriul patriei noastre au existat „vetre de sihăstrie românească”, unde s-au plămădit suflete spre desfătare veșnică.

Odată cu reorganizarea monahismului în țara noastră, de Sfântul Cuvios Nicodim de la Tismana, cuvioșii și asceții români s-au înmulțit.

Chiar aproape de timpurile noastre, Dumnezeu a rânduit să se ridice sfinți dintre noi, și credem că și de acum înainte dintre creștinii ortodocși români se vor învrednici să ajungă la fericirea cerească.

Prin osteneala cuviosului ieromonah Ioanichie Bălan, „Patericul românesc” ne este mărturie că pe teritoriul patriei noastre au trăit sfinți care acum se roagă în cer pentru noi, cei din neamul românesc și pentru toți creștinii.

Printre cei mai vechi sfinți cunoscuți la români este *Sfântul Leontie de la Rădăuți* ale cărui moaște au fost aduse la Episcopia Rădăuților, îndată după aducerea moaștelor Sfântului Ioan cel Nou de la Cetatea Albă la Suceava de Alexandru cel Bun (1402). Moaștele sale au fost răpite. În 1639 era cinstit ca „făcător de minuni”⁷³.

Un manuscris slavon din secolul al XVI-lea amintește și de *Daniil Sfântul* „făcător de minuni de la mănăstirea Voroneț”, și de „făcătorul de minuni de la mănăstirea Moldovița”⁷⁴.

În 1517, cu ocazia sfințirii mănăstirii Curtea de Argeș, se face

73. Vezi Pr. Victor Moise, art. cit. p. 604. A se vedea și volumul „Sfinți români apărători ai legii strămoșești”, lucrare alcătuită din încredințarea Sfântului Sinod sub directa purtare de grijă a Înalt Prea Sfințitului Nestor, tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, pp. 331-337.

74. *Ibidem*

canonizarea Sfântului Nifon, fost patriarh de Constantinopol și mitropolit al Țării Românești (sărbătorit la 11 august).

La 12 mai 1662 a suferit moarte martirică, prin spânzurare la Constantinopol *Sfântul Ioan Valahul (Românul)*, sfânt canonizat de Biserica Greacă.⁷⁵

Mitropolitul Dosoftei în opera sa „Viețile Sfinților”, include și viețile unor sfinți români nevoitori în mănăstirile din Moldova, dintre care pe unii i-a cunoscut personal spunând: „dar tocmai și din români sunt mulți (sfinți) cărora am văzut viața și traiul lor, dar nu s-au căutat, fără numai Daniil de Voroneț și Rafail de Agapia, am sărutat și sfintele lor moaște”.⁷⁶

În lucrarea sa „Desrobirea religioasă a românilor” din secolul al XVIII-lea (referitor la lupta ortodocșilor români din Ardeal împotriva uniației), Silviu Dragomir indică numele unor martiri ca: Popa Ioaneș din Galeș, popa Moise Măcinic din Sibiel, popa Ioan din Aciliu, popa Ioan din Sadu, popa Cosma din Deal și mai mulți țărani ca Oprea Miclăuș din Săliște, și recomanda canonizarea lor⁷⁷. Dintre sfinții români care au fost pomeniți cu evlavie și cuviință amintim că Biserica Bulgară a canoniza-o pe Sfânta Teofana, fiica Voievodului Basarab I, iar cultul ei a trecut și în Biserica Sârbă.

Prin veacul al XVII-lea, grecii l-au canonizat pe Sfântul Ioan Valahul, iar în secolul al XIX-lea, Sfântul Antipa din Moldova a fost trecut și în sinaxarele rusești, fiind primul călugăr atonit român trecut până astăzi în rândul sfinților.⁷⁸ Și alți sfinți dimpreună cu cei amintiți au fost cinstiți de alte

75. *Ibidem*

76. Ieromonah Ioanichie Bălan, *Pateric românesc*, București, 1980, p. 163.

77. Apud Pr. Victor Moise, art. cit. p. 605.

78. Canonizarea sa a fost făcută în Sfântul Munte Athos, la anul 1906 sub numele de „Cuviosul Ieroschimonah Antipa Athonitul”, iar în Biserica noastră este prăznuit la 10 ianuarie sub numele de „Cuviosul Antipa de la Calapodești”. A se vedea pentru cele menționate articolul *Sfinți români*, semnat de Răzvan Codrescu, în Revista „Lumea Credinței” pe luna ianuarie 2005, pp. 54-55.

Biserici ortodoxe surori de mai multă vreme⁷⁹.

În ședința din 28 februarie 1950, Sfântul Sinodul al Bisericii Ortodoxe Române a **hotărât** canonizarea unor sfinți români cinstiți de multă vreme în evlavie poporului.

Vrednicul de pomenire Patriarhul Iustinian în ședința festivă a Sfântului Sinod deschisă în ziua de 25 februarie 1950 rostea următoarele: *...se cade să ne aducem aminte cu evlavie de toți acei care, de-a lungul veacurilor, s-au ostenit în muncă fără preget, ori în luptă neînfricată, jertfindu-se pentru binele poporului român și pentru slava Bisericii lui. Unii dintre aceștia s-au și învrednicit de cununa muceniciei din pricina râvnei lor întru apărarea dreptei credințe, iar credincioșii noștri i-au trecut, cu dragoste și smerenie, în ceata sfinților, spre a le putea aduce prinos de rugă și închinare pentru faptele lor cele bine primite înaintea lui Dumnezeu.*

Dintre mulți martiri și sfinți, care au binecuvântat pământul Patriei noastre cu osârdia lor întru propovăduirea învățaturii lui Hristos, se desprind chipuri luminoase, ca acela a lui Nicodim de la Tismana, cel care s-a nevoit a pune piatra dintâi a monahismului românesc, ctitorind – pe vremea întâilor Basarabi - mănăstire care a înfruntat vremea și urgiile, dăinuind până în zilele noastre. Plină de măreție este jertfa lui Ioan Românul, ucis în Constantinopol, cu aproape 300 de ani în urmă, pentru dârzenia lui întru mărturisirea dreptei credințe, după cum veșnică este amintirea Brâncovenilor, căzuți pentru năzuința lor de a vedea eliberarea poporului român...

Cutremurătoare este, mai ales, mucenicia atâtor preoți și credincioși din Ardeal, căzuți sub fierul necruțător al prigonitorilor catolici din veacul al XVIII-lea, în lupta pentru apărarea Ortodoxiei străbune, printre care se numără: Sofronie de la Cioara, Nicolae Oprea, Moise Măcinic, Ioan din Galeș, Tănase Tudoranu și alții.

Dar viețile pline de creștinească râvnă pentru slava Bisericii lui Hristos

79. A se vedea pentru aceasta Pr. Prof. Dr. Mihail Diaconescu, *Canonizarea unor sfinți români*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an CIX (1991), pp. 110-123.

ale unor: Leontie din Rădăuț, Ioan de la Prislop, Daniil Sihastrul, Ștefan cel Mare și Sfânt, Iosif cel Nou de la Partoș, Ioan de la Râșca, Calinic cel Sfânt, Antipa de la Calapodești, - câte izvoare de lumină, pentru trăirea noastră duhovnicească nu cuprind într-însele?! Iar alții, pe care în unele locuri Biserica îi cinstește ca sfinți, - cum sunt Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, Sfântul Dimitrie cel Nou, Sfântul Antonie de la Vâlcea și Paisie de la Neamț - n-au săvârșit oare fapte care să-i facă vrednici de cinstirea și închinarea tuturor credincioșilor Bisericii noastre ?

Asupra celor amintiți aici, socotim că este datoria Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să-și oprească luarea aminte și, cercetând canoanele - în care noi am găsit puternice îndreptățiri - să-i treacă în ceata dreptilor. Este pe deplin dovedit că și în trecut, prin canonizare nu s-a făcut decât să se recunoască și să se mărturisească sfințenia unor fii ai Bisericii.⁸⁰

Iar în actul sinodal din 28 februarie 1950 aflăm consemnate următoarele: Am luat în cercetare viața cea plină de jertfă a acelor cuvioși și sfinți pe care poporul nostru îi cinstește pentru râvna lor întru apărarea dreptei credințe, spre a-i rândui în ceata dreptilor lui Dumnezeu.⁸¹

Acest act al canonizării s-a concretizat în 1955. La acest eveniment au participat delegații din toate Bisericile ortodoxe surori.

De atunci sunt cinstiți prin canonizare în rândul Sfinților:

- Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica (11 aprilie);
- Sfinții Ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliți ai Ardealului (24 aprilie), Iosif cel Nou de la Partoș, mitropolit al Banatului (prăznuit pentru prima dată la 15 septembrie 1956);
- Cuvioșii mărturisitori Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și mucenicul Oprea Nicolae (Miclăuș) din Săliște (21 octombrie), iar alți sfinți care au moaște la noi în țară - să fie cinstiți de întreaga Biserică Ortodoxă

80. A se vedea *Ședința Sfântului Sinod, la Sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea Patriarhiei Române*, în Revista „Biserica Ortodoxă Română” anul LXVIII nr. 3-6/ 1950 pp. 170-172.

81. *Ibidem*, p. 175

Română⁸².

În anii trecuți, din încredințarea Sfântului Sinod, s-a format o comisie specială condusă de I.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, pentru a pregăti studiile, documentele necesare (etapele etc.) canonizării unor noi sfinți români, cât și generalizarea solemnă a cultului sfinților români canonizați în 1955. Astfel, la 20 iunie 1992 s-a hotărât canonizarea următorilor sfinți români:

- Cuviosul Ioan de la Prislop (13 septembrie);
- Sfântul Ierarh martir Antim Ivireanu (27 septembrie);
- Sfinții Preoți mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel (21 octombrie);
- Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul (18 decembrie);
- Sfântul Cuvios Gherman din Dobrogea (24 aprilie);
- Sfântul Ierarh Ghelasie de la Râmeț (30 iunie);
- Sfântul Ierarh Leontie de la Rădăuți (1 iulie);
- Dreptcredincosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt (2 iulie);
- Sfântul Cuvios Ioan Iacob Hozevitul (5 august);
- Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla (7 august);
- Sfinții martiri Constantin Vodă Brâncoveanu cu cei patru fii: Constantin, Ștefan, Matei și sfetnicul Ianache (16 august).

De asemenea, în aceeași ședință din 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât instituirea *Duminicii Tuturor Sfinților Români*, care va fi prăznuită în prima duminică de după Duminica Tuturor Sfinților, adică în a doua Duminică de după Pogorârea Sfântului Duh. În această duminică vor fi cinși:

-Sfinții ierarhi, preoți și diaconi, slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române care s-au săvârșit mucenicește, au mărturisit și au apărat cu jertfelnicie credința ortodoxă, neamul și țara noastră;

-Sfinții cuvioși și cuvioase care s-au săvârșit trăind deplin viața călugărească și care, prin pilda vieții lor și prin rugăciune, au hrănit

82. Apud Pr. Victor Moise, art. cit. p. 605.

duhovnicește pe toți dreptcredincioșii;

-Sfinții martiri din orice treaptă harică sau stare obștească și toți aceia care prin pătimirile și sângele lor martiric au primit cununa sfințeniei;

-Sfinții români uciși de oștile păgânilor sau ale altor asupritori de-a lungul veacurilor, precum și cei care au căzut în luptă cu aceștia sau în amară robie pentru credință, Biserică și neam;

-Sfinții care s-au săvârșit luptând cu arma cuvântului pentru apărarea credinței, a Bisericii Ortodoxe și a binecredincioșilor săi fii. Și toți ceilalți sfinți creștini ortodocși români din toate timpurile și de pretutindeni, știuți și neștiuți, care au sporit în dragostea pentru Hristos, a faptei bune, a rugăciunii și a virtuții creștine, pe care Dumnezeu I-a scris în Cartea Vieții⁸³.

Recent, în Biserica noastră au avut loc noi canonizări: Sfântul Ierarh Martir Teodosie al II-lea, Mitropolitul Moldovei (secolul al XVII-lea), pomenit la 22 septembrie, Cuviosul Vasile, Starețul de la Poiana Mărului (1692-1767) cu prăznuire la 25 aprilie, solemna lor canonizare având loc la 5 octombrie 2003⁸⁴.

Într-o Biserică autocefală, precum este și Biserica noastră națională, canonizarea sfinților ocupă un loc de o deosebită importanță. Sfinții canonizați într-o Biserică autocefală sunt recunoscuți și de celelalte Biserici Ortodoxe surori, fapt ce evidențiază unitatea noastră cultic-sacramentală, dar și din punct de vedere dogmatic și canonic.

83. Pentru cele menționate și alți sfinți din spațiul carpato-danubiano-pontic canonizați de Biserica noastră la 20-21 iunie 1992, a se vedea „**Act Sinodal al Bisericii Autocefale Române privind canonizarea unor Sfinți români**”, în „Biserica Ortodoxă Română”, an CX (1992), nr. 7-10, pp. 7-17. De asemenea art. PF Patriarh TEOCTIST al Bisericii Ortodoxe Române, *Sfinții în Biserica Ortodoxă*, în aceeași revistă, pp. 18-22.

84. A se vedea pentru aceasta: **Festivitatea solemnă de canonizare în Eparhia Buzăului și Vrancei*, în „Glasul Adevărului”, an. XIV (2003), nr. 133, pp. 14-24. De asemenea, Pr. Prof. Dr. Nicolae Nicula, *Noi canonizări de Sfinți în Biserica Ortodoxă Română, Eparhia Buzăului și Vrancei, mare sărbătoare*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, an. XV (2003), nr. 325-326, p. 6 și 12.

OBIECȚIUNI

Protestanții și cultele neoprotestante resping cinstirea sfinților. Astfel de contestatari au existat și-n primele veacuri creștine. Eustațienii, un preot gal, Vigilanțiu, combătut de Fericitul Ieronim (+420), pavlicienii și mai târziu iconoclaștii au fost împotriva venerării sfinților, socotindu-se ei înșiși sfinți (eustațienii, sau așa cum se socotesc și unii protestanți moderni). Dacă atunci n-a fost înțeleasă sau a fost contestată cinstirea sfinților de către iudaizanți, gnostici, elini etc., aceeași opoziție, dar sub altă formă este cultivată astăzi de unele confesiuni.

Protestanții neagă posibilitatea sfințirii omului în lumea aceasta, inclusiv cinstirea sfinților. *Apologia Confesiunii Augustana* numește cinstirea sfinților „o practică păgână, o inovație și o zeificare” (art. XXI). Articolele de la Smalkald socotesc că „face parte din abuzurile lui antichrist”, iar Philip Melancton o consideră drept „un abuz și o detestabilă îndumnezeire” (în „Tractatus de potestate papae”)⁸⁵.

Cele menționate au constituit o reacție împotriva concepției romano-catolice ce materializează oarecum pe sfinți (prin apariția statuilor acestora și cinstirea lor de prin secolul al XII-lea), prin aceasta sfințenia fiind „închisă, limitată în cadrele lumii create”⁸⁶.

Dar aprige obiecțiuni ridică și actualele culte neoprotestante, după cum vom încerca să redăm mai jos, cu unele lămuriri și explicați.

OBIECȚIUNE : În Sfânta Scriptură nu există nici un loc în care să ni se spună să ne închinăm la sfinți.

RĂSPUNS: Este deosebire între închinarea la Dumnezeu care se numește **adorare**, și închinarea la sfinți ce se numește **venerare**.

Pe sfinți îi cinstim dar numai lui Dumnezeu îi slujim. Pe sfinți îi cinstim

85. Apud Pr. Lect. George Remete, op. cit. p. 276.

86. *Ibidem*

ca pe niște aleși „prietenii ai lui Dumnezeu” (Ioan 15, 14-15), fiind pildă de slujire lui Dumnezeu.

Lui Dumnezeu îi slujim ca Celui ce este Atotputernic. Sfinților ne închinăm ca să mijlocească la Dumnezeu pentru noi, iar când ei ne dau ceva, ne dau prin puterea lui Dumnezeu ce este în ei și potrivit cu voia lui Dumnezeu pe care ei o împlinesc. Astfel Apostolii au făcut minuni cu puterea și cu voia lui Dumnezeu.

Există pilde despre închinarea la sfinți în Sfânta Scriptură:

- o căpetenie a regelui Ohozia a îngenuncheat înaintea Sfântului prooroc Ilie (4 Regi 1,13);

- fiii proorocilor din Ierihon, văzându-l de departe pe Elisei au zis: „Duhul lui Ilie s-a odihnit peste Elisei ! Și au ieșit înaintea lui și i s-au plecat până la pământ” (4 Regi 2,15);

- Sunamiteanca, văzându-și copilul înviat de Sfântul Prooroc Elisei, „a căzut la picioarele lui și i s-a închinat până la pământ” (IV Regi 4,37);

- Nabucodonosor, împăratul Babilonului, în fața lui Daniel, „a căzut cu fața la pământ și i s-a închinat” (Daniel, 2,46);

- temnicerul din Filipi „a căzut înaintea lui Pavel și a lui Sila” (Fapte 16,29); etc.

OBIECȚIE: Nu există în Sfânta Scriptură un îndemn conform căruia să cerem ajutor sfinților.

RĂSPUNS: Unele pasaje din Sfânta Scriptură ne îndeamnă să cerem ajutor sfinților. Dumnezeu îi spune lui Abimelec să o restituie pe Sara lui Avraam „căci el este prooroc și se va ruga pentru tine, ca să rămâi cu viață” (Facere 20,7).

Proorocul Samuel „a strigat către Domnul pentru Israel și l-a auzit pe el” (1 Regi 7,9).

Dumnezeu poruncește prietenilor lui Iov să meargă la el: „Și robul meu Iov se va ruga pentru voi; din dragoste pentru el voi fi îngăduitor ca să nu mă port cu voi după nebunia voastră” (Iov 42,8).

OBIECȚIE: Nu trebuie să ne închinăm sfinților căci acest lucru este oprit de Dumnezeu în Decalog: „Să n-ai alți dumnezei afară de Mine și să te închini lor” (Ieșire 20,3).

Și Iisus a zis lui Satan: „Mergi înapoia Mea, Satano, căci scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini și Lui singur să-I slujești (Matei 4,10). Și „singurului Dumnezeu fie cinstea și slava în vecii vecilor” (I Timotei 1,17).

RĂSPUNS: În textele de mai sus este vorba de închinarea la idoli, nu la sfinți. Noi nu-i socotim pe sfinți egali cu Dumnezeu ci „prieteni ai lui Dumnezeu” (Ioan 15,14-15), „casnici ai lui Dumnezeu” (Efeseni 2,19), „scriși în ceruri” (Evrei 12,23). Tocmai nesocotirea sfinților este neplăcută lui Dumnezeu care a spus: „Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește... Cine primește prooroc în nume de prooroc plată de prooroc va lua, și cine primește pe un drept în nume de drept, răsplata dreptului va lua” (Matei 10,40). Cultul Sfinților nu poate fi socotit idolatrie deoarece niciodată sfinții nu au fost socotiți sau cinstiți ca „alți dumnezei” (Ieșire 20,3).

OBIECȚIE: Închinarea la sfinți înjosește pe Dumnezeu care a spus: „Eu sunt Domnul Dumnezeu, acesta este numele Meu și slava Mea nu o voi da nimănui” (Isaia 42,8).

RĂSPUNS: În acest text este vorba tot de idoli cu care Dumnezeu nu-și împarte mărirea, căci se spune în continuare: „Nu voi da nimănui slava Mea și nici chipurilor cioplite cinstirea Mea” (Isaia 42,8). Cât despre sfinți, Însuși Domnul Iisus Hristos a grăit: „Slava pe care Tu Mi-ai dat-o, Le-am dat-o lor, ca să fie una precum Noi suntem Una” (Ioan 17,20).

Când invocăm pe sfinți, nu slăbim, ci întărim slava Domnului, căci ne socotim umili în fața lui Dumnezeu și cerem mijlocirea lor pentru noi la Dumnezeu.

OBIECȚIE: Sfinții nu pot mijloci pentru noi, căci este scris: „Unul este Dumnezeu, unul este și mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, cel ce s-a făcut om, Iisus Hristos” (I Timotei 2,5). Deci numai Iisus Hristos poate

mijloci la Dumnezeu iertarea păcatelor noastre.

RĂSPUNS: Mijlocitor în sens de răscumpărător din păcate este numai Domnul Iisus Hristos care cu sângele vărsat pe cruce l-a împăcat pe om cu Dumnezeu (mântuirea **obiectivă**). În afară de Hristos nimeni nu poate mântui de păcate. Însă rugându-ne la sfinți nu îi punem în locul lui Hristos, nici alături de El. „Când sfinții se roagă pentru noi ei tocmai cer de la Hristos mântuirea noastră. În acest sens spunem că mijlocesc pentru noi: **cer** mântuirea noastră de la Hristos, nu o dau ei înșiși”⁸⁷. Sfântul Apostol Pavel îl numește pe Moise **mijlocitor** (Galateni 3,19). Sunt exemple în Sfânta Scriptură că sfinții mijlocesc la Dumnezeu iertarea noastră. Moise s-a rugat ca poporul să fie iertat: „Să nu se aprindă Doamne, mânia Ta asupra poporului Tău... Atunci a abătut Dumnezeu pieirea ce zisese s-o aducă asupra poporului Său” (Ieșire 32,11,14); sau : „Rogu-mă acum, de vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-i; iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris!” (Ieșire 32,32). Am amintit deja că Însuși Dumnezeu spune prietenilor lui Iov: „Robul Meu **să se roage pentru voi; din dragoste pentru el voi fi îngăduitor, ca să nu mă port cu voi după nebulnia voastră**” (Iov, 42,8).

Apostolii mijlocesc pentru femeia cananeiancă: „Slobozește-o că strigă în urma noastră” (Matei 15,23).

Sfântul Apostol Pavel se ruga și mijlocea pentru cei din Filipi: „Totdeauna în toate rugăciunile mele mă rog pentru voi toți, cu bucurie” (Filipeni 1,4), și ne îndeamnă și pe noi, precum pe Timotei să facem „cereri, rugăciuni, mijlociri pentru toți oameni” (I Timotei 2,1).

Toți sfinții cei ce mijlocesc la Dumnezeu au din Duhul lui Dumnezeu, împlinindu-se ceea ce a spus Domnul Iisus Hristos ucenicilor: „Orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, El vă va da” (Ioan 16,23). Așadar „în rugăciunile către ei nu le cerem mântuire ci mijlocire”⁸⁸. Printr-o formulă

87. Arhim. Cleopa Ilie, *Despre cultul sfinților și al îngerilor*, în „Despre credința ortodoxă”, București, 1981, p. 33.

88. Pr. Prof. Dr. P. Deheleanu, op. cit. p. 141.

liturgică ce încheie slujbele bisericești, Biserica solicită **mântuirea de la Hristos**, pe care o acordă „pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor sfinților”⁸⁹.

OBIECȚIE: Proorocul Ieremia ne spune: „Blestemat să fie omul care se încrede în om și își face sprijin din trup omenesc și a cărui inimă se depărtează de Domnul” (Ieremia 17,5), iar împăratul David ne învață „să nu nădăjduim spre boieri, spre fiii oamenilor întru care nu este mântuire” (Psalm 145, 3-4). Deci nu trebuie să cerem ajutorul de la sfinți, nici mântuire.

RĂSPUNS: Cei care-i cinstesc pe sfinți, nu cer de la ei mântuirea, pentru că mântuirea este opera lui Hristos, realizată prin jertfa Crucii. Am amintit că sfinții doar mijlocesc la Hristos pentru cei ce îi roagă. Și apoi sfinții nu sunt „boierii”, și nici nu depărtează cu inima de Dumnezeu pe cinstitorii lor, ci mai mult îi apropie așa cum s-au apropiat ei și au rămas nedespărțiți de El.

Sfântul Pavel spunea: „Cine ne va despărți pe noi de dragostea de Dumnezeu?. Nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici căpeteniile nici puterile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici o altă făptură oarecare nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu care este în Hristos Iisus - Domnul nostru” (Romani 8, 35-39). Așa cugetau sfinții lui Dumnezeu. De acum ei sunt „fiii lui Dumnezeu prin har și moștenitori și împreună-moștenitori cu Hristos ai vieții veșnice” (Romani 8,15-17).

Este bine „să nu fim mândri când ne rugăm socotind că n-avem trebuință de nimeni ca să fim ascultați de Dumnezeu, că ne ajung rugăciunile noastre”. Să nu uităm că „puterea și simțirea cu care se roagă sfântul pătrunde într-un chip tainic și în inima noastră, scoțând-o din amorțire”⁹⁰.

OBIECȚIE: Dumnezeu și fără mijlocirea sfinților știe ce ne trebuie. De

89. Pentru aceasta a se vedea și Diac. Prof. Teodor V. Damșa, *Sfinți-mijlocitori către Dumnezeu*, în „Mitropolia Banatului”, an XXXV (1985), nr. 11-12, p. 745.

90. În **Învățătură de credință ortodoxă*..., p. 169.

aceea trebuie să ne adresăm Lui direct, așa cum chiar El ne-a învățat să ne rugăm în „Rugăciunea domnească - Tatăl nostru” sau cu alte prilejuri.

RĂSPUNS: Desigur Dumnezeu știe de ce avem nevoie dar nu disprețuiește „duhul umilit și inima înfrântă”. Sfinții Apostoli știau că Dumnezeu cunoaște nevoile noastre dar îndemneau pe credincioși să se roage unii pentru alții: „Rugați-vă unii pentru alții” (Iacov 5,16).

Sfântul Apostol Pavel se ruga pentru creștini și cerea acestora ca ei să se roage pentru el: „Mă rog lui Dumnezeu ca voi să nu săvârșiți nici un rău” (II Corinteni 13,7); sau : „Rugați-vă și pentru mine, ca să mi se dea mie cuvânt când voi deschide gura mea, ca să fac cunoscută cu îndrăzneală taina Evangheliei” (Efeseni 6,19).

Dumnezeu a lăsat ca „sfinții să se roage pentru noi, nu pentru că El are trebuință de ele, (de rugăciuni) ci noi. Rugăciunile noastre se încălzesc când știm că și alții se roagă cu noi și pentru noi, iar dragostea noastră față de ei crește, ca să răspundă dragostei lor. Rugăciunile unora pentru alții sunt un semn și un mijloc de sporire a dragostei, a unirii între mădularele Bisericii. Pe de altă parte noi ne **smerim** când ne dăm seama că noi avem trebuință și de rugăciunile altora”⁹¹. Deci pe sfinți - lămurim iarăși - îi cinstim „ca pe martori ai lui Dumnezeu și slujitori ai Lui. Cei sănătoși se roagă pentru păstrarea sănătății lor, cei ce se luptă cu boala se roagă pentru vindecare; cei ce n-au copii, femeile sterpe se roagă pentru a deveni mame, iar cele ce se bucură de această binecuvântare se roagă pentru păstrarea ei. Cei ce întreprind călătorii se roagă spre a-i avea călăuză și tovarăși, iar cei ce revin din călătorie le aduc daruri cuvenite. Și ei nu se roagă sfinților ca unor dumnezei, ci ca unor oameni dumnezeiești, rugându-i spre a le servi de mijlocitor la Dumnezeu”⁹².

OBIECȚIE: Dacă sfinții s-au rugat pentru oameni au făcut aceasta numai

91. Pr. Grigore Burlușanu, art. cit. p.211.

92. Teodoret de Cir, *Testamentul bolilor păgâne*, P.G., col. 1012, 1032, apud Diac. Prof. Teodor Damsă, art. cit. p.748.

aici pe pământ. Din cer nu mai ajută pe nimeni. Astfel, Avraam n-a voit să ajute pe frații bogatului nemilostiv, deși bogatul stăruia să trimită pe Lazăr să le spună acelora să se pocăiască, să nu vină și ei în acel loc de chin. Dar Avraam i-a zis: „Au pe Moise și pe prooroci; să asculte de dâșșii” (Luca 16,29).

RĂSPUNS: Sfinții se roagă pentru orice păcătos, dar ei nu pot călca dreptatea divină. Bogatul își primise răsplata pentru viața sa pământească. Frații săi erau dintre cei ce nu voiau să audă de cărțile sfinte. Chiar de ar fi mers Lazăr la dâșșii ei n-ar fi crezut. Ajunseseră la păcatul de moarte. Pentru asemenea păcate și cuvântul lui Dumnezeu oprește să te rogi: „Dacă este cineva în păcat de moarte nu spun să se roage pentru așa păcat” (I Ioan 5,16).

Sfinții se roagă pentru cei de pe pământ. Am amintit că Iuda Macabeul vede în vis pe arhiereul Onia care se ruga pentru popor împreună cu Sfântul Prooroc Ieremia: „Onia care fusese arhiereu, om bun, blând cucernic la chip, și cu obiceiuri bune și la vorbă cuvios care din pruncie s-a nevoit în toate lucrurile faptei bune, cu mâinile întinse se ruga pentru toată adunarea evreilor. După aceasta s-a arătat un bărbat cu căruntețe și cu slavă minunată și preacuvioasă mărire era împrejurul lui. Și a grăit Onia, zicând către Iuda: Acesta este iubitorul de frați, proorocul lui Dumnezeu Ieremia, care **mult se roagă pentru popor și pentru sfânta cetate**” (II Macabei 15, 12-14).

OBIECȚIE: Este fără de folos să te rogi sfinților fiindcă ei sunt adormiți până la învierea din morți: „Cei vii știu că vor muri, dar cei morți nu știu nimic. Numele lor a fost uitat și nu se vor mai bucura niciodată de ceea ce se face sub soare” (Ecleeziast 9, 5-6).

RĂSPUNS: Aici este vorba despre viața aceasta de pe pământ, nu de cea din cer. E vorba despre trupurile adormiților, nu de sufletele lor. Sufletele nu se pierd, ci rămân în veșnicie: „Întru pomenire veșnică va fi dreptul” (Psalm 111,6), și „Domnul nu va lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al Tău să vadă stricăciunea” (Psalm 15, 9-10).

În pământ se întoarce numai trupul; sufletul merge la Dumnezeu după cum spune chiar Ecleeziastul: „țărâna se întoarce în pământ cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu, care l-a dat” (Ecleeziast 12,7).

Sfinții nu stau în adormire, în letargie, ci ei duc o viață ca și a îngerilor: simt, se bucură, se întristează și se roagă pentru cei păcătoși. Moise îl numește Domn pe „Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și pe Dumnezeul lui Iacov. Dumnezeu nu este Dumnezeu al morților, ci al viilor, căci toți trăiesc în El” (Luca 20, 37,38).

În Evanghelia după Sfântul Evanghelist Luca, cap. 16, Avraam și Lazăr sunt vii. Sufletele lui Moise și Ilie nu sunt moarte, ci vii căci i-au parte la Schimbarea la Față a Domnului (Matei 17).

Sfinții se roagă și îl laudă neîncetat pe Dumnezeu. Astfel în Apocalipsă: aruncând cununile lor înaintea tronului Mielului ceresc spun: „Vrednic ești Doamne să primești slava și cinstea și puterea” (Apocalipsă 4, 11); sau „când au luat cartea, cele patru ființe și cei 24 de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută și năstrapă de aur pline cu tămâie care sunt rugăciunile sfinților” (Apocalipsă 5, 8).

OBIECȚIE: Din Biblie se vede că sfinții refuzau închinarea oamenilor. Sfântul Petru l-a ridicat pe Corneliu sutașul când acesta a căzut la picioarele lui: „Și când a fost să intre Petru, Corneliu, întâmpinându-l i s-a închinat, căzând la picioarele lui. Iar Petru l-a ridicat zicându-i: „Scoală-te. Și eu sunt om” (Fapte 10, 25-26). De asemenea sfinții Pavel și Barnaba (Varnava) refuză închinarea celor din Listra (Fapte 14, 12-15).

RĂSPUNS: Corneliu este oprit de Sfântul Petru spre a nu i se închina pentru că acela îl socotea pe Sfântul Petru ca pe însuși Dumnezeu. În lumea păgână din antichitate domnea credința că zeii se pot personifica și pogori printre oameni. Drept zei au fost luați și Sfinții Apostoli Pavel și Barnaba în Listra, unde Sfântul Pavel vindecase pe un olog din naștere. Locuitorii din acea cetate au luat pe Sfântul Pavel drept Hermes iar pe Sfântul Barnaba drept Zeus și voiau să le-aducă sacrificii. „Dar auzind Apostolii Pavel și Barnaba, și-au rupt veșmintele, au sărit în mulțime strigând și zicând: Bărbaților, de ce faceți aceasta? Doar și noi suntem oameni asemenea pătimitori ca și voi” (Fapte 14, 12-15). Am amintit că în alte cazuri sfinții primeau cinstirea ce li se acorda de către oameni: Sfântul Prooroc Ilie de la

căpetenia regelui Ohozia (IV Regi 1,13), Sfântul Proroc Elisei de la fiii proorocilor din Ierihon și de la femeia sunamiteancă (IV Regi 2,15; 4,37), Sfântul Prooroc Daniil de la împăratul Nabucodonosor (Daniil 2,46), Sfinții Apostoli Pavel și Sila de la temnicerul din Filippi (Fapte 16, 29) etc.

OBIECȚIE: Sfinții se roagă numai pentru pedepsirea păcătoșilor de pe pământ: „Am văzut sub jertfelnic sufletele celor înjunghiați pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia pe care au dat-o. Și strigau cu glas mare și ziceau: Până când Stăpâne Sfinte, nu vei judeca și nu vei răzbuna sângele nostru, față de cei ce locuiesc pe pământ?” (Apocalipsă 6,9).

RĂSPUNS: Dacă, în ceruri sfinții se roagă pentru pedepsirea păcătoșilor celor învățoși, ei o fac pentru buna stare a celor dreți, ca cei cucernici să nu mai sufere de la cei nepioși. Nimicirea răului de pe pământ duce la sporirea binelui și la lărgirea împărăției lui Dumnezeu și pe pământ, împărăție care este „dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt” (Romani 14,17). Sfinții, „prietenii lui Dumnezeu”, nu sunt răzbunători. Mântuitorul ne îndeamnă pe toți să fim iertători și iubitori. Ei se roagă pentru cei buni, pentru cei care le cer ajutorul spre mântuire.

Sfinții, pildă și model pentru Biserica luptătoare

Am încercat să parcurgem în aceste pagini câteva din problemele care se impun pentru cinstirea sfinților și să răspundem unor eventuale obiecțiuni. Am văzut că procedeul canonizării, după înscrierea în Martirologiu continua cu pomenirea sfântului la slujba Liturghiei din ziua morții lui, se alcătuiau și se rosteau cântări de laudă și rugăciuni speciale către sfânt, se citea viața lui din Martirologiu, se alcătuia special canonul de slujbă pentru sfântul respectiv, se examina starea moaștelor și după caz, se așezau moaște la Sfânta Masă a Altarului, iar cu timpul și-n Sfintele Antimise⁹³.

93. Cf. Pr. Prof. Liviu Stan, art. cit., pp. 266-267.

Nici o persoană nu a fost canonizată înainte de moarte și nici un sfânt nu și-a dorit venerarea. Pietatea spontană populară a impus aceasta în urma dovedirii, și constatării sfințeniei, viețile sfinților sporind și răspândind dreapta credință.

Desigur grădina minunatelor binefaceri pe care le primim prin cinstirea Sfinților este atât de bogată că nu s-ar sfârși a se expune bogăția lor decât după îndelungată vreme.

Cinstirea sfinților „depășește timpul și spațiul, extinzându-se în veșnicie”⁹⁴.

Sfinții încă din această viață gustă din fericirea Raiului, căci sunt plini de iubirea lui Hristos dar plini de iubire și pentru noi. „A fi cu Hristos este rai dumnezeiesc”. Și această iubire a lor cu care ne-au mângâiat și ajutat, cu care s-au rugat pentru noi, o poartă cu ei în veșnicie. Învredniciți de slava lui Dumnezeu, continuând a ne iubi, ei se roagă pentru noi și acolo sus în ceruri, spre a ajunge și la noi „izvorul vieții și ușa raiului”. Astfel Biserica triumfătoare (sfinții și îngerii), mijlocește pentru Biserica luptătoare (noi cei de pe pământ), iar la rândul nostru ne rugăm pentru cei care pleacă dintre noi spre cele veșnice.

Această legătură dintre noi și sfinți precum și legătura noastră cu sufletele celor adormiți poartă numele de „Comuniunea Sfinților”⁹⁵. Dacă Sfinții nu s-ar ruga, n-ar mijloci pentru noi cei de pe pământ „n-ar mai fi comuniunea iubirii, ar înceta iubirea într-înșii”⁹⁶, căci zice Sfântul Ioan: „Noi știm că am trecut din moarte la viață pentru că iubim pe frați; cine nu iubește pe fratele său rămâne în moarte” (I Ioan 3,14).

Neoprotestanții (sectanții) nu pot venera și ruga pe sfinți pentru că nu

94. Arhim. Veniamin Micle, art. cit., p. 96.

95. P. Trembelas, *Comuniunea Sfinților*, trad. De Pr. Dr. Olimp N. Căciulă, în „Caiete Creștine” I, Tipogr. Sfintei Mănăstiri Cernica, 1940, p. 7. Vezi și Pr. Lector Nicolae Neca, art. cit., pp. 485-486; Pr. Grigore Burlușanu, art. cit. p. 210.

96. Pr. Victor Moise, art. cit. p. 595.

sunt în comuniune cu ei, le sunt străini, indiferenți. „Ei nu fac parte din Biserica în care au trăit și pentru care au murit sfinții, pe care a înmulțit-o sângele martirilor, în care au păstorit, în care au învățat, în care atâtea fapte bune și mari au făcut sfinții”⁹⁷. Sfinții „ne aduc lumina lui Hristos, ne fac să simțim fericirea cea veșnică și ei iau și duc la ceruri darul nostru, setea noastră de lumină și de mântuire”⁹⁸.

Așa cum o oglindă nu duce într-o fântână lumina sa proprie ci lumina soarelui, așa „sfinții luminează în ființa lor pe Hristos, îl dau oamenilor spre ajutor, spre mântuire”⁹⁹.

Este bine știut că sfinții nu numai că se roagă pentru noi în împărăția cerească, ci chiar ne încurajează și ne îndeamnă în chip nevăzut, rugăciunile lor având mare putere „dar numai când ne căim de păcate și ne îndreptăm” spune Sfântul Ioan Gură de Aur¹⁰⁰. Pătrunsă de prezența lui Dumnezeu, viața și faptele lor „depășesc determinările locale, ridicându-se la ceea ce poate fi model și întărire pentru credincioșii din orice loc”¹⁰¹. Deci rugăciunile lor pentru noi sunt eficiente când și noi ne străduim să ne îmbunătățim continuu viața, să-i urmăm în trăirea lor. „Uită-te la viile pilde ale sfinților întru care strălucește adevărata săvârșire și sfințenie și vei vedea cât de puțin este și aproape mai nimic ceea ce facem noi... Vremea cea mai lungă în petrecerea cu Dumnezeu le era prea scurtă. Dulceața de care în sfânta cugetare se pătrundeau era uneori atât de mare că uita de hrana trebuincioasă trupului, de toate bogățiile, dregătoriile, rangurile, cinstirile, de prieteni și de rudenii se lepădau; nimic de-ale lumii n-aveau, nu poșteau, abia primeau cele trebuincioase pentru viață și slujirea la trup în cele neapărate erau pentru

97. Prof. Teodor M. Popescu, art. cit. p. 314.

98. Pr. Victor Moise, art. cit. p. 597.

99. *Ibidem*.

100. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a V-a asupra Evangheliei de la Matei*, apud Arhim. Veniamin Micle, art. cit. p. 105.

101. I.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, *Sfinți români canonizați în 1992*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an CX (1992), nr. 7-10 p. 24.

dânșii împovărătoare”¹⁰².

Sfântul Ioan Gură de Aur vorbind **despre mucenici** și despre toți sfinții ne îndeamnă „să ne exercităm ca în timp de mucenicie. Ei au disprețuit viața; tu disprețuiește desfătarea. Ei au aruncat în foc trupurile; tu aruncă banii în mâinile săracilor. Ei au călcat peste cărbuni; tu stinge flacăra poftelor. Nu te uita la greutăți, ci la bunătățile viitoare. Nu te uita la sudori, ci la răsplătiri. Când ești culcat pe așternut moale și te lenevești să te scoli și te întorci pe partea cealaltă, gândește-te la mucenicii de azi care au stat pe grătar de fier. Amintirea mucenicilor să fie în noi pururi o picătură înflorită, slobozind multă strălucire”¹⁰³.

Să urmărim deci „credința lucrătoare prin iubire” (Galateni, 5, 6), a sfinților, căci pentru ei a trăi era și este Hristos (Filipeni, 21), și „minunată a făcut Domnul toată voia Lui întru ei”, (Psalm 15, 3), iar **binefacerile** lor pentru credincioșii care se roagă lor sunt nenumărate: vindecarea bolilor, alungarea duhurilor necurate, ușurarea suferinței, izbăvirea de necazuri, apărarea și păstrarea dragostei familiale, apărarea Bisericii de dezbinări, de eretici, etc.

Sfinții de multe ori au intervenit și în chip vădit în viața și ajutorul credincioșilor, după cum și îngerii, la porunca lui Dumnezeu, i-au slujit pe oameni. Sfinții au fost pe pământ „îngeri pământești, exercitând o activitate cerească”¹⁰⁴. Sfântul Ierarh Nicolae și Sfântul Gheorghe s-au arătat în vis Sfântului Calinic de la Cernica când acesta le-a cerut ajutor¹⁰⁵.

Dacă cultul eroilor ne învață să învingem, cultul sfinților ne învață să ne

102. Toma de Kempis, *Imitatio Christi*, C.I, XVIII, Ed. Mănăstirii Neamț, 1927, p. 56.

103. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Duminica tuturor sfinților*, în „Cuvântări la praznice împărătești” trad. de Pr. D. Fecioru, în colecția „Izvoarele Ortodoxiei” nr.5, București, 1942, pp. 290-292.

104. Mitrofan, *Viața repausaților noștri și viața noastră după moarte*, trad. de Iosif Mitropolit Primat, București, 1899, p.43.

105. Vezi *Viața Sfântului Calinic* în „Patericul Românesc”, București, 1980, pp. 402-423 și-n broșurile editate ce cuprind viața sa.

învingem¹⁰⁶, să ajungem și noi la starea de îndumnezeire căci pentru aceasta Hristos s-a făcut om, ne spune Sfântul Atanasie cel Mare (+373), ca să ne facă pe noi „dumnezei după har”¹⁰⁷.

Sfinții „ne duc la Dumnezeu când nu îndrăznim să ne ducem singuri”¹⁰⁸, datorită greșelilor noastre celor multe dar ei „se întristează în viața de dincolo de mormânt, văzând viața noastră pământească plină de păcate”¹⁰⁹, iar dacă am trecut cu vederea pilda și modelul lor de viață, ei ne vor fi judecători: „Oare nu știți că sfinții vor judeca lumea?” (I Corinteni 6,2).

Ei vor fi acuzatori ai noștri prin aceea că „prin strădanii ei au realizat în viață starea de asemănare cu Dumnezeu, pe când noi din nepăsare am rămas departe de Dumnezeu”¹¹⁰.

Va trebui ca mai întâi să murim păcatului „să murim vieții pur umane, adică profane, vieții după trup și să înviem la o nouă viață în Duhul Sfânt”¹¹¹. Procesul desăvârșirii noastre, sfințirea noastră începe de la botez, odată cu primirea harului sfințitor, sporește prin Mirungere și se continuă în tot timpul existenței noastre pământești, manifestându-se prin curățirea și fuga de păcate, îndepărtarea de patimi și prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu.

Învățătura de credință creștină ortodoxă ne arată că „rugăciunea sfinților din cer este folositoare membrilor Bisericii de pe pământ când aceștia din urmă se roagă și ei, adică atunci când rugăciunea sfântului din cer însoțește rugăciunea celui de pe pământ, deci când acesta nu stă nepăsător”¹¹². De

106. Vezi *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institutele Teologice, vol. II, București 1958, p.754.

107. *Ibidem* p.750.

108. *Venerarea Sfinților*, în „Dogmatica”, Manual pentru Seminariile Teologice, București, 1958, p.266.

109. Mitrofan op. cit. p.274.

110. Drd. Pinte Dumitru, op. cit. p. 145.

111. Pr. Conf. Dr. Petre Semen, *Învățătura despre sfânt și sfințenie în cărțile Vechiului Testament*, Teză de doctorat, în „Teologie și Viață”, an II (1992), nr. 4-7, p. 235.

112. Ediția citată, p. 196.

asemenea, cunoaștem că ei se roagă pentru oameni în această viață cât și după moarte „atât pentru cei vii cât și pentru cei morți”¹¹³.

Sfințenia este așadar un „progres moral ce se realizează în Biserica lui Hristos prin lucrarea Duhului Sfânt și prin care redevenim fii ai lui Dumnezeu după har și moștenitori ai vieții veșnice în împărăția lui”¹¹⁴. Sfințenia implică sălășluirea lui Hristos prin lucrarea Duhului Sfânt în noi, păstrând și mărturisind dreapta credință, iar cel care nu e duhovnicesc în trupul său, devine „trupesc” în sufletul său, pentru că „ține de esența rugăciunii sfințirea pământescului, pătrunderea cerescului în pământesc”¹¹⁵.

În noi trebuie să lucreze harul dumnezeiesc (energia divină necreată), prin Sfintele Taine, încorporându-ne ca mădule vii ale Trupului lui Hristos, Biserica Sa, culminând cu împărtășirea euharistică, pregătindu-ne intens pentru aceasta. Iar ca fii ai aceleași mame, Biserica, și ca frați între noi, va trebui să avem acea deschidere spirituală, acea dragoste frățască de care dau dovadă doar adevărații „ucenici”, slujitori ai Domnului, acea iubire lucrătoare pentru semeni, dovedită prin fapte concrete.

Sârguința spre sfințenie ne face să evităm plăcerile trecătoare ale poftelor, devenind statornici pe calea slujirii lui Dumnezeu, angajându-ne cu toată ființa noastră pe calea unei vieți plină de aleasă evlavie, **conlucrând** la mântuirea noastră prin faptele bune cu harul divin (conlucrare sinergică).

Mai trebuie să amintim că-n Biserica noastră nu s-a întâmplat ceea ce s-a petrecut în Biserica romano-catolică în privința indulgențelor, fapt care a supărat atunci pe unii reformatori. Totuși nu trebuie să uităm că Biserica Ortodoxă are sfinți care sunt cinstiți și-n Biserica romano-catolică, și la rândul nostru cinstim cu vrednicia de sfinți și părinți ai Bisericii pe unele personalități ale Bisericii Apusene, lucru ce poate constitui o posibilitate de

113. *Teologia Dogmatică*, Manual pentru Seminariile Teologice...p. 287.

114. Pr. Lect. Mihai Vizitiu, *Sfânt și sfințenie după Noul Testament*, în „Teologie și Viață”, an II (1992), nr. 11-12, p. 52.

115. Pr. Prof. Constantin Galeriu, *Cinstirea sfințelor moaște*, în „Mitropolia Banatului”, an XXX (1980), nr. 10-12, p. 642.

apropiere și unire între cele două Biserici¹¹⁶.

Deci, sfinții sunt pentru noi „modele viabile, eficiente, de viață creștină”¹¹⁷, ce ne poartă către „sânul lui Avraam” (Luca 16,22).

Știind că sfinții sunt „întropări ale sfințeniei lui Hristos, podoaba cea prea luminoasă a Bisericii și călăuzitorii noștri pe cărările sfințeniei, „modele pe care le imităm ca să pășim pe urmele lor”¹¹⁸, să ne rugăm la Dumnezeu să-i putem cinsti pe prietenii Săi, pe Sfinții Săi după vrednicie, după cuvintele Psalmistului: „Eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule” (Psalm 138,17); să-i rugăm pe sfinți să mijlocească iertarea și mântuirea noastră așa cum cântăm mucenicilor: *Sfinților mucenici, care bine v-ați nevoit și v-ați încuminat rugați-vă Domnului, să se mântuiască sufletele noastre*, sau după cum invocăm pe toți sfinții să se roage pentru noi: *Ce vă vom numi pe voi sfinților? Heruvimi, că întru voi s-a odihnit Hristos. Serafimi, că neîncetat l-ați preamărit pe El; îngeri că de trup v-ați lepădat; puteri că lucrați cu minunile. Multe sunt numirile voastre, dar mai multe-s darurile. Rugați-vă să se mântuiască sufletele noastre* (Podobie, gl. VIII).

Pr. Asist. Univ. Dr. Gheorghe Ispas

Résumé

La vénération des saints occupe une place importante dans le culte de l'Église Orthodoxe.

116. Drd. Pinte Dumitru, art. cit., p. 158. Pentru cele menționate a se vedea și Pr. Asist. Ioan Vicovan, *Sfinți comuni în biserica răsăriteană și cea apuseană*, în „Teologie și Viață”, an II (1992), nr. 11-12, p. 53-74, unde începe cu luna ianuarie, după cum sunt pomeniți în calendarul nostru ortodox.

117. Pr. Lect. George Remete, op. cit, p. 275.

118. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, op. cit. p. 335.

Les saints sont ces personnes qui durant leur vie terrestre se sont efforcés à gagner le Royaume céleste. Le saint, dans une continuelle prière, crée la liaison permanente entre le ciel et la terre, entre Dieu et les fidèles.

La vénération des saints trouve ses raisons dans la Sainte Écriture et dans la Sainte Tradition. Les Actes des martyres, les conciles, les Saints Pères de l'Église en parlent. Les dons "qui diffèrent selon la grâce qui nous a été accordée" (Rom 12, 6) permettent de distinguer : prophètes, apôtres, martyres, bienheureux, hiérarques, chaque saint bénéficiant d'un tropaïre pendant l'office.

Chaque Église autocéphale a le droit de canoniser ses propres saints ou d'accepter le culte de certains saints célébrés dans d'autres églises orthodoxes. Le Saint Synode de l'Église Orthodoxe Roumaine, a décidé, a plusieurs reprises, à partir du XV-e siècle, la canonisation des saints roumains. Dans la session du 20 juin 1992, le Saint Synode a proclamé la deuxième dimanche après la Pentecôte, la Dimanche de la célébration de tous les Saints roumains.

BIBLIOGRAFIE

1. **Belu, Pr. Prof. D. I.**, *Cinstirea Sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an XLVI (1970), nr. 1-2, pp. 24-36.
2. **Braniște, Pr. Prof. Ene**, *Despre cinstirea Sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1, pp. 46-67.
3. **Idem** *Liturgica Generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993.
4. **Bria, Pr. Prof. Dr. Ioan**, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București 1981.
5. **Burlușanu Pr. Gr.** *Învățătura Bisericii Ortodoxe despre sfinți*, în „Glasul Bisericii”, an XIII (1954), nr. 4-5, pp. 209-215.
6. **Buzescu Pr. Prof. Nicolae C.**, *Sfințenia ilustrată prin sfinți în imnologia mineiilor*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1, pp. 82-94.
7. **Codrescu, Răzvan**, *Sfinți români*, în „Lumea Credinței”, ianuarie 2005, pp. 54-55.

8. **Cornițescu, Diac. Asist. Emilian**, *Cinstirea sfinților după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție*, în „Glasul Bisericii”, an XXXIX (1980), nr. 3-5, pp. 380-388.
9. **Damșa Diac. Prof. Teodor V.**, *Sfinții-mijlocitori către Dumnezeu*, în „Mitropolia Banatului”, an XXXV (1985), nr. 11-12, pp. 742-752.
10. **David Diac P. I.** *La Duminica după Rusalii (A tuturor sfinților)*, în „Glasul Bisericii”, an XXXI (1972), nr. 5-6, pp. 495-498.
11. **Idem.** *Cinstirea sfințelor moaște, mijloc de întărire a evlaviei creștine*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei” an LXIV (1988), nr. 1, pp. 70-76.
12. **Deheleanu Pr. Prof Dr, Petru**, *Cultul sfinților și al îngerilor*, în „Manual de Sectologie”, Diecezana, Arad, 1948, pp. 140-158.
13. **Diaconescu Pr, Dr. Mihail**, *Canonizarea unor sfinți români*, în „B.O.R.”, an CIV (1991), pp. 110-123.
14. **Dogmatica*, Manual pentru uzul Seminariilor Teologice, București, 1958.
15. **Dumitru Dr. Pinte**, *Temeiuri dogmatice pentru cinstirea sfinților*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980) nr. 1, pp. 137-158.
16. **Galeriu Pr. Prof. Constantin**, *Cinstirea sfințelor moaște*, în „Mitropolia Banatului”, an XXXI (1980), nr. 10-12, pp. 635-651.
17. **Gheorghescu Arhim. Chesarie**, *Cultul Sfinților în Biserică*, în „Glasul Bisericii”, an XXXIX (1980), nr. 6-9, pp. 506-509.
18. **Ilie Arhim. Cleopa**, *Despre credința ortodoxă*, București, 1981.
19. **Ioanichie Ieromonah Bălan**, *Pateric Românesc*, București, 1980.
20. **Învățătură de credință creștin ortodoxă*, cu aprobarea Sf. Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000.
21. *Martiriul Sfântului Policarp*, în „Acte Martirice”, trad. De Pr. Prof. I. Rămureanu, în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 11, București, 1982, pp. 18-35.
22. **Micle Arhim. Veniamin**, *Cultul sfinților oglindit în predicile patristice*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr 1, pp. 95-119.
23. **Mircea Pr. Dr. Ioan**, *De ce îi venerăm pe sfinți*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1. pp. 68-81.
24. **Idem**, *Dicționar al Noului Testament*, București 1984.
25. **Mitrofan Părintele**, *Viața repausaților noștri și viața noastră după moarte*, trad. de Iosif Mitropolit Primat, București, 1899.
26. **Moise Pr. Victor**, *Cultul sfinților*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an L (1974), nr. 7-8, pp. 591-605.

27. **Moldovan, Pr. Conf. Ilie**, *Cinstirea sfințelor moaște în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980) nr. 1, pp. 120-136.
28. **Morar Pr. Prof. Nicolae**, *Apostolicitatea cinstirii sfințelor moaște*, în „Mitropolia Banatului”, an XXXVIII (1988), nr 2, pp. 9-14.
29. **Necula Pr. Lector Nicolae**, *La Duminica tuturor sfinților*, în „Glasul Bisericii”, an XXXIV (1980), nr.6-9, pp. 484-487.
30. **Nestor, Mitropolitul Olteniei**, *Sfinți români canonizați în 1992*, în „B.O.R.”, an CX (1992), nr. 7-10, pp. 23-28.
31. **Nicolae, Mitropolitul Ardealului**, *Sfinții în viața morală ortodoxă*, în „Studii de Teologie Morală”, Sibiu, 1969, pp. 312-338.
32. **Paschia Pr. Gh.**, *Sfânt și Sfințenie*, București, 1940.
33. **Popescu, Prof. Teodor M.**, *Doctrina Bisericii Ortodoxe despre cultul sfinților*, în „Studii Teologice”, an III (1951), nr. 5-6, pp. 292-320.
34. **Radu Pr. Prof. Dr. Dumitru**, *Sfânt și sfințenie la români*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an CX (1992), nr. 7-10, pp. 29-48.
35. **Remete Pr. Lect**, *Dogmatica Ortodoxă*, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba-Iulia, 1997.
36. **Semen Pr. Prof. Petre**, *Sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia oamenilor în Vechiul și Noul Testament*, în „Teologie și Viață”, an II (1992), nr. 1-3, pp. 46-57.
37. **Idem**, *Învățătura despre sfânt și sfințenie în cărțile Vechiului Testament*, Teză de doctorat, în „Teologie și Viață”, an II (1992), nr. 4-7, pp. 13-247.
38. **Stan Pr. Prof. Liviu**, *Despre canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia” an II (1950), nr. 2, pp. 260-278.
39. **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Cuvântări la praznice împărătești*, trad. De Pr. D. Fecioru, în colecția „Izvoarele Ortodoxiei”, nr. 5, București, 1942.
40. **Sfântul Ioan Damaschin**, *Dogmatica*, trad. De Pr. D. Fecioru, în colecția „Izvoarele Ortodoxiei”, nr. 1, București 1938.
41. **Sfinți români și apărători ai legii strămoșești*, volum tipărit cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.
42. **Stăniloae, Pr. Prof. D.**, *Sfințenia în ortodoxie*, în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 1, pp. 33-43.
43. **+Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**, *Sfinți în Biserica Ortodoxă*, în „B.O.R.”, an CX (1992), nr. 7-10, pp. 18-22.

44. **Teodoret de Cir**, *Tratatamentul bolilor păgâne*, P.G. 83, col 1012, 1032.
45. **Teologia Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institutele Teologice, vol. II, București, 1958.
46. **Teologia Dogmatică*, Manual pentru Seminariile Teologice, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991.
47. **Toma de Kempis**, *Imitatio Christi*, trad. în Edit. Mănăstirii Neamț, 1927.
48. **Trembelas, P.**, *Comuniunea sfinților*, trad. De Pr. Dr. Olimp N. Căciulă în „Caiete creștine”, I, Tip. Sfintei Mănăstiri Cernica, 1940.
49. **Vicovan Pr. Asist. Ioan**, *Sfinți comuni în biserica răsăriteană și cea apuseană*, în „Teologie și Viață”, an II, nr. 11-12, pp. 53-74.
50. **Vintilescu Pr. Prof. Petre**, *Liturghierul Explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1972.
51. **Vizitiu Pr. Lector Mihai**, *Sfânt și sfințenie după Noul Testament*, în „Teologie și Viață”, an II (1992), nr. 11-12, pp. 42-52.

IMPORTANȚA LEGĂTURII DINTRE PREOȚIA SPECIALĂ ȘI PREOȚIA UNIVERSALĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ

„Voi v-ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc și de miile de îngeri și de adunarea celor întâi născuți, care sunt scriși în ceruri și de Dumnezeu, Judecătorul tuturor și duhurile dreptilor celor desăvârșiți și de Iisus, Mijlocitorul Noului Testament și de sângele stropirii care grăiește mai bine decât al lui Abel.” (Evr. XII, 22-24). Cu aceste cuvinte sunt exprimate de către Sf. Ap. Pavel cele mai însemnate puncte de vedere din care poate fi privită Biserica totdeauna. Între ceresc și pământesc nu mai există distanță. Ceea ce voia să atingă omul, înălțându-se spre Dumnezeu într-o supremă aspirație de perfecțiune sau dintr-o sete nespusă de izbăvire, realizează Dumnezeu, coborându-Se către om.

Cu toată măreția lui simbolică, Ierusalimul care a aparținut așezământului dintâi, nu ne-a putut dărui modelul universal al unei vieți desăvârșite. „Numai prilejul pogorării Sf. Duh a preschimbat Muntele Sionului în Biserică, locul unde se înfăptuiește în veacul de acum unirea cu Dumnezeu prin transformarea întregii noastre făpturi, făcând să strălucească Noul

Ierusalim.”¹

Întruparea Fiului și a Cuvântului ca restabilire a comuniunii lui Dumnezeu cu omul și cu lumea, care se desăvârșește în Biserică descoperă „destinația lumii și a omului de a fi cuprinși în Biserică, care este definită drept unirea tuturor celor existente în Dumnezeu. Această cuprindere se întemeiază și pe faptul că, atât lumea, cât și omul au un fundament spiritual, așezat de la creație de Dumnezeu prin Logosul divin și Duhul Sfânt și o structură ce o prefigurează pe cea a Bisericii.”²

Fiul luând în Ipostasul Său umanitatea noastră se face ca purtător al ei Fiul Tatălui. Aflându-se în legătură cu noi prin firea omenească ne face și pe noi împreună fii cu Sine ai Tatălui ; „dar Fiul lui Dumnezeu nu S-a făcut om pentru Sine, ci pentru ca din trupul Său să extindă mântuirea ca viața dumnezeiască în noi. Această viață dumnezeiască, extinsă din Trupul Său în credincioși, e Biserica.”³

Biserica are nu numai o dimensiune orizontală, ci una lăuntrică, verticală ; în Biserică, omul „chip al lui Dumnezeu” își asumă felul de existență al lui Dumnezeu. „El devine liber pentru comuniune printr-o naștere prin Botez, care îi conferă o nouă existență și anume cea eclezială. Posedând o nouă identitate, felul de existență al lui Dumnezeu va putea fi experimentat la nivelul sau uman.”⁴

Caracterizată în ipostasuri separate, firea umană are vocația unei existențe perihoretice posibile în măsura intensificării relațiilor interumane în comuniune cu Dumnezeu, adică trebuind să devină „ipostas ori ființă eclezială”.⁵ Numai în

1. Pr. conf. Ilie Moldovan, *Semnificația și responsabilitatea slujirii preoțești*, după Sf Apostol Pavel, în „Ortodoxia”, 1979, anul XXXI, Nr. 2, pag. 268

2. Pr. Stefan Buchiu, *Întrupare și unitate*, Editura Libra, București, 1977, pag. 164

3. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, Editura IMBOR, București, 1997, pag. 130

4. Pr Ștefan Buchiu-op. cit, pag 147

5. Pr. prof. dr. Dumitru Popescu și Diac. asist. drd. Doru Costache, *Introducere în dogmatica ortodoxă*, Editura Libra, București, pag. 138

Biserică, în Trupul tainic al Domnului, persoana umană își realizează în mod deplin natura umană. Nemaiavănd față de semenii nici un raport exterior, omul devine una cu ei și exprimă astfel în sine unipluralitatea care este „vocea profundă a umanității”.⁶

Odată cu harul binecuvântării de la creație - „Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și-l stăpâniți” (Fac. I, 28), Dumnezeu a înzestrat pe om cu o întreită demnitate: de împărat al întregii firi, de „luminator” vestind prin cuvânt și faptă voia lui Dumnezeu și de „preot”, mulțumind, mijlocind și slăvind pe Dumnezeu în numele său și al ființelor necuvântătoare.

Preoția ca aducătoare de jertfe spirituale și materiale este legată structural de ființa omului și a Bisericii, ca mijloc în economia mântuirii. Și cum, după învățătura Sfinților Părinți, a existat o Biserică primordială și în Paradis, este de la sine înțeles că Adam a exercitat o slujire preotească în Eden, prin aducerea de „jertfe spirituale”.⁷

După alungarea strămoșilor din Rai, preoția începe a se exercita mai ales prin aducerea de jertfe materiale, pentru păcate, de către capii familiilor, după felul de ocupație al fiecăruia: Cain, din roadele pământului, iar Abel „din cele întâi născute ale oilor sale”. (Fac. IV, 2-4)

Nevoia aducerii de jertfe pentru popor a impus și instituirea preoției cu legalizarea și organizarea ei, odată cu darea legii prin Moise. De aceea s-a spus că „poporul a primit Legea (scrisă) pe temeiul preoției” (Evr. VII, 11). care avea s-o aplice și s-o facă cunoscută.

Prescriind diferite jertfe: pentru păcat, de ispășire și de împăcare, Dumnezeu a impus totodată, prin Lege, sfințirea preoților care aveau să aducă aceste jertfe. După porunca lui Dumnezeu Moise a sfințit pe fratele său Aaron, arhiereu, iar pe fiii lui preoți; i-a uns cu „untdelemnul ungerii” și i-a îmbrăcat cu veșminte sfinte pentru slujirea preotească „spre a nu-și atrage

6. Pr. conf. Ilie Moldovan, *Natura și harul în gândirea teologică a Sf. Vasile*, în „Ortodoxia”, Anul XXXI(1979), Nr. 1, pag. 87

7. Pr. Ioan Mircea, *Preoția harică și preoția obștească*, în „Ortodoxia”, Anul XXXI, (1979), Nr. 2, pag. 232

păcat asupra lor și să moară” (Ieșire XXVIII, 1-43) statornicind ca pe viitor preoții să fie sfințiți numai din seminția lui Levi.

Vechiul Testament vorbește încă și de alte două preoții deosebite de preoția specială „de ungere”, zisă „levitică” sau „după rânduiala lui Aron”. Cea dintâi și cea mai mare este „preoția lui Melchisedec”. Moise spune că e „regele Salemului” și „preotul Dumnezeului Celui Preaînalt” (Fac. XIV, 18). El n-a fost uns cu untdelemn sfințit, adică cu Mir, căci a fost „arhiereu al celor din neamuri” și a binecuvântat pe Avraam întâmpinându-l cu „pâine și vin”, iar acesta „i-a dat lui Melchisedec zeciuială din toate” (Fac. XIV, 19-20). Melchisedec și preoția lui aveau să fie „tipul” sau prefigurarea lui Hristos și a preoției lui.⁸

După formarea lui Israel ca „popor ales”, Dumnezeu îl numește „preoție împărătească” sau „împărați de preoți”, „neam sfânt” (Ieșire XIX, 5-6) și „popor agonisit” (Maleahi III, 17). Această stare este așa numita „preoție generală” sau „preoție împărătească” sau „de obște”. Dar această preoție a lui Israel nu putea îndeplini rolul preoției speciale și sfințite a lui Aaron: de a învăța poporul Legea și voile lui Dumnezeu, a sfinți prin aducerea de jertfe, a cârmui și a judeca în cele ale credinței. Preoții sfințiți erau închinați Domnului și puși în slujba Lui și a poporului, care avea „preoție împărătească”. De aceea ei primeau întreținere de la popor, zeciuială, după Lege (Numeri XVIII, 21).

Cum această preoție levitică avea un caracter temporal și prefigurant, neputând desăvârși pe om (Evr. VII, 11-19), la care s-a adăugat neascultarea lui Israel, Domnul a vestit prin proorocul Ieremia (XXXI, 33) că va schimba și Legea și preoția, alcătuiind din toate neamurile un nou Israel, căruia îi va da o preoție nouă și cu care va încheia un nou legământ, care va fi veșnic, dăinuind cât va fi ziua și noaptea pe pământ (Isaia LXVI, 18, 21). Începătorul acestei preoții avea să fie Hristos Arhiereul, „după rânduiala lui Melchisedec” (Ps. IX, 4). Precum Legea a fost „călăuză spre Hristos” (Gal III, 24) tot așa și preoția „după rânduiala lui Aaron” a fost pregătitoare și ea

8. *Ibidem*, pag. 232

avea să fie înlocuită de noua preoție a harului, „după rânduiala lui Hristos”.⁹

Noul Testament vorbește și el de trei feluri de preoție- a lui Hristos, cea de hirotonie și „preoție împărătească”. Prima și cea mai mare este preoția lui Hristos, despre care proorocul David grăiește: „Fiul meu este Tu, Eu astăzi Te-am născut” (Ps II, 6). Expresia „după rânduiala lui Melchisedec” vrea să spună că Hristos nu avea preoția „după rânduiala lui Aaron” care era temporală și aducătoare de jertfe de animale, căci toate acestea se desființează din momentul în care El introduce cultul spiritual cu jertfe duhovnicești.

Preoția și lucrarea mântuitoare a lui Hristos exercitată de-a lungul activității Sale, prin cele trei demnități sau slujiri: de Împărat, Prooroc și Arhiereu, culminând în jertfa de pe cruce se înțeleg și din semnificația îndoitului Său nume: se numește „Iisus pentru că mântuiește și Hristos pentru că este preot.”¹⁰

Sf. Apostol Pavel vorbește mult de Preoția și jertfa lui Hristos, ceea ce înseamnă că centrul întreitei Sale slujiri este lucrarea arhierească prin care a împăcat pe om cu Dumnezeu, celelalte două fiind mai mult mijloace „spre scopul răscumpărării”.¹¹ Întreagă Epistolă către Evrei are ca idee centrală Preoția și Jertfa lui Hristos, temei al Legii celei Noi și al noii sale preoții, rânduită de El, preoția de har. Apostolul neamurilor demonstrând superioritatea Testamentului Nou, a preoției și a jertfei lui Hristos și a preoției rânduită de El fața de cele ale Vechiului Testament care nu desăvârșeau pe nimeni motivează necesitatea schimbării lor: „pentru neputința și nefolosul lor” (Evr. VII, 18).

Rânduind spre săvârșire Sf. Euharistie, care prezintă și reproduce momentul culminant al sacerdoțiului Său, adică jertfa de pe Cruce, Mântuitorul a întemeiat și instituția preoției creștine. Prefăcând pâinea și vinul în trupul și sângele Său, la Cina cea de Taină, Domnul s-a adresat

9. *Ibidem*, pag. 233-234

10. *Ibidem*, pag. 234

11. *Ibidem*, pag. 235

ucenicilor săi zicându-le: „Aceasta să faceți întru pomenirea Mea” (Lc. XXII, 19).

Întemeind preoția creștină în legătură, mai întâi, cu principala ei menire sfințitoare Cina cea de Taină, Mântuitorul o investește după trei zile și cu prerogativa purtării cheilor împărăției lui Dumnezeu: „Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele se vor ierta și cărora le veți ține, vor fi ținute” (Ioan XX, 22-23).

Împuternicirea pe care au dobândit-o Sfinții Apostoli ca reprezentanți ai preoției lui Hristos e o prerogativă sau „putere unică”, iar exercițiul ei se răsfrânge atât asupra „trupului” euharistic al lui Hristos, cât și asupra „trupului tainic” al Domnului.

Instituție divină, întemeiată în vederea transmiterii harului prin care ne unim cu Hristos, preoția e definită de către Sfântul Apostol Pavel în rolul și misiunea ei esențială ca „slujire a împăcării” întrucât ea duce la îndeplinire planul divin de mântuire. „Toate sunt de la Dumnezeu, Care ne-a împăcat cu Sine prin Hristos și care ne-a dat nouă slujirea împăcării (II Cor V, 18).

„Săvârșind Sfintele Taine, preotul unește în sine două lumi, de sus și de jos, după cum și împreună pe cei ce au fost, cu cei ce sunt și cu cei ce vor fi.”¹²

Instituirea preoției a făcut-o Hristos în Ziua Învierii, „dar a devenit deplin lucrătoare, prin apostoli numai la Cincizecime, pe baza instituirii Preoției, mai dinainte.”¹³

Odată cu pogorârea Duhului Sfânt, preoția capătă un caracter de universalitate, atât ca stare cât și ca misiune. Cincizecimea este cea care certifică opera de propovădiure, ea fiind destinată tuturor oamenilor. Odată cu înmulțirea comunităților creștine, Apostolii nu mai puteau fi în calitate de conducători în fruntea acestora, fără a neglija principala lor misiune de propovădiure la toate neamurile; de aceea s-a recurs la hirotonisirea unor conducători, pentru acestea începându-se astfel succesiunea apostolică.

12. Pr. conf. Ilie Moldovan, art. cit, pag. 290.

13. Pr. Ioan Mircea, art. cit, pag. 237

Deci, „ierarhia, instituită de Mântuitorul Hristos, s-a dezvoltat în evul apostolic, prin punerea mâinilor acestora. Sf. Scriptură dă mărturie evidentă în acest sens. Sf. Pavel a chemat la Efes pe preoții din Milet; condițiile celor ce vor să intre în ierarhie, expuse în Epistolele Tit și I și II Timotei sunt tot atâtea probe evidente.”¹⁴

Din cele patru liste de harisme și harismatici, lăsate de Sf. Apostol Pavel (Rom XII,6-13; Cor XII; 28-31; Efes IV, 11) se observă că sunt unele harisme speciale, iar purtătorii lor, harismatici, persoane consacrate, pentru ierarhia bisericească și „rânduiești de Dumnezeu în Biserică”. În fruntea acestora și mai presus de ei sunt amintiți Apostolii, apoi proorocii, evangheliștii, păstorii și învățătorii. În afară de Apostoli care aveau plenitudinea harului și toate harismele, ceilalți care aveau harul preoției în cele trei trepte ierarhice amintite mai înainte, având și ei mai multe harisme în care nu lipseau: cea de a învăța sau a propovădui, de a sfinți sau a săvârși Sfintele Taine și cea de a păstori sau a conduce, din care cauză se puteau numi deopotrivă: episcopi și preoți, igumeni și prooroci.

Aceste harisme speciale, care pot fi numite și ierarhice, sunt permanente, impersonale și de aceea transmisibile și mântuitoare. Alte harisme, deosebite de cele de ordin intern ca înțelepciunea, conștiința, credința, dragostea, sunt de ordin extern, extraordinare, spectaculare, temporale, personale și intransmisibile, dar nemântuitoare; acestea sunt „semne” pentru cei necredincioși (I Cor XIV, 22). Între ele se cunosc: vorbirea în limbi, tâlcuirea limbilor, facerea de minuni și puterea de a scoate demonii (I Cor XII, 9-10)¹⁵.

După cum spune Apostolul neamurilor, persoanele harice, sfințite pentru treptele ierarhice, au fost puse de Dumnezeu în Biserică și nu se pot confunda cu alți harismatici, care nu au harul preoțesc. „Prin urmare, slujitorii fiecărei trepte ierarhice sunt rânduiești de Dumnezeu, sau de Hristos

14. Drd. Jan Rusin-*Sfânta Taină a Hirotoniei și validității ei în raporturile interconfesionale*, în „Ortodoxia”, Anul XXV(1973), Nr. 3, pag. 375

15. Pr. Ioan Mircea, art. cit, pag. 238

și hirotoniți, iar nicidecum de comunitate.”¹⁶

Preoția revarsă în Biserică darurile unei Împărății care nu este din lumea aceasta, ci din cea veșnică a lui Iisus Hristos Dumnezeu. Referindu-se la apostoli și adresând rugăciunea Tatălui, Iisus spune: „le-am dat cuvântul Tău și lumea i-a urât, pentru că ei nu sunt din lume, precum și Eu nu sunt din lume.” (Ioan, XVII,14). „Preoția îl face prezent pe Hristos așa cum este El cu adevărat, independent de coborârea Sa în istorie, așa cum este el ca Dumnezeu din eternitate.”¹⁷

Revelându-i voința în Biserică așa cum este ea din eternitate, preoția specială, preoția harică este cea mai eficientă pavază a Bisericii împotriva secularizării mesajului și semnificației lui Iisus Hristos pentru istoria umană. Preoția împiedică poporul lui Dumnezeu și pe fiecare credincios să se piardă în arbitrariul experiențelor subiective, deoarece ea revelează, mai exact face prezentă în Biserică voința lui Hristos așa cum este ea independentă de experiența umană, independentă de condiționările istorice sau subiective ale prezenței Sale în lume și în suflete.

Orice preoție este definită în raport cu jertfa pe care o aduce: „Orice arhieru este pus ca să aducă daruri și jertfe” (Evrei VIII, 3). „Preoția obștească a credincioșilor este determinată astfel în legătură cu sacrificiul lui Hristos, al cărui element esențial este supunerea Dumnezeu-Omului Iisus Hristos către voia Tatălui. Acesta este elementul care face jertfa Mântuitorului cerească și veșnică. Creștinii participă la lucrarea arhierască a Domnului Hristos în măsura în care fac voia lui Dumnezeu, ca unii care sunt încorporați în trupul mistic al Bisericii. A ne supune Tatălui așa ca faptele noastre să oglindească viața Sfintei Treimi, aceasta este jertfa preoției noastre. Uneori este numită preoție spirituală pentru faptul că este orientată către aducerea de jertfe duhovnicești și de faptul că Sf. Petru dedică cuprinsul întregii sale epistole pentru a arăta mijloacele practice de împlinire

16. *Ibidem*, pag. 239

17. Pr. Adrian Neculcea, *Teologia dogmatică comparată*, Editura Arhetip, 2001, pag. 320

a postulatelor lor morale.”¹⁸

Hristos exercită cele trei slujiri într-o comunitate de persoane chemate la comuniune liberă cu El. Această comunitate trebuie să răspundă slujirilor lui Hristos participând la ele într-un dialog progresiv cu Hristos. Acesta este rolul preoției generale universale sau împărătești, care-și are puterea în Jertfa lui Hristos prin Botez, Mirungerea și Euharistie. „Dar dacă această preoție aduce darurile lui Dumnezeu din puterea aducerii Jertfei lui Hristos, în schimb, prin ierarhia sacramentală cu cele trei trepte (episcop, preot și diacon) se comunică Bisericii însuși izvorul darurilor sau Hristos ca Jertfa sub chipuri văzute.”¹⁹

În ce privește jertfa, orice credincios poate aduce jertfe materiale și morale, nu numai pentru sine, ci și pentru alții, dar ele sunt totuși jertfele lui, nu ale tuturor. Iar „jertfa de valoare supremă pentru toată Biserica nu se realizează decât prin preotul instituit pe seama comunității și deci numai prin el binevoiește Dumnezeu să o primească.”²⁰ Jertfele duhovnicești ale fiecărui credincios pregătesc continuu „apropierea” de Jertfa euharistică. Euharistia permite comunității, integrată în corpul spiritual al Domnului, să participe la Cincizecime.

Săvârșitorul văzut al Euharistiei este preotul sau episcopul ca organ al lui Hristos și ca reprezentant al Bisericii. „Credincioșii trăiesc în aceasta faptul că Hristos care Se aduce pentru ei este deosebit de ei, și ca atare Se folosește de o persoană deosebită de ei și rânduită de El însuși printr-o sfințire specială, ca organ al săvârșirii văzute a Tainelor.”²¹ „În preot și în episcop este reprezentată într-un mod recunoscut de toți, adică „oficial”,

18. Pr. dr. Ștefan Slevoaică, *Preoția de hirotonie și preoția credincioșilor*, în „Ortodoxia”, XXXI, 1979, Nr. 2, pag. 262

19. Drd. Dorel Pogan, *Constituția teandrică a Bisericii*, în „Ortodoxia”, 1993, pag. 11

20. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „Studii Teologice”, XVIII(1996), Nr. 9-10, pag. 24

21. Idem, *Teologia dogmatică ortodoxă*, Vol. III, pag. 78

comunitatea bisericească. Preotul și episcopul reprezintă comunitatea întreagă, dar nu rupt de comunitate, ci ca un fel de cap, care are în unire organică cu sine comunitatea.”²²

În actele lor ei nu substituie comunitatea; ei nu săvârșesc aceste acte „în numele” comunității, ci împreună cu ea; preotul la liturghie spune: „Cel ce ne-ai dăruit nouă aceste rugăciuni obștești și împreună glăsuite, Cel ce și la doi, și la trei, care se unesc într-un numele Său, ai făgăduit să le împlinești cererile, Însuși și acum plinește cererile cele de folos ale robilor Tăi”²³. În actele de cult „axios” „vrednic este” atunci când se hirotonește un preot, sau aminul final sunt ca o semnătură sfântă a Trupului în totalitatea sa pe toată lucrarea Bisericii. În timpul liturghiei, orice credincios este împreună liturghisitor cu episcopul ; poporul participă activ la anafora euharistică –la epideză totdeauna se folosește pluralul; preotul formulează cererea în numele tuturor: „Te rugăm, Te chemăm” și apoi el este martorul apostolic al miracolului împlinit. Comunitatea de duh între celebrant și obște este totală și răspunde cuvântului liturghie care înseamnă „lucrare comună”.²⁴

„Preotul dă fermitate simțirii sale și a credincioșilor că prin el lucrează Hristos, prin importanța ce o are în slujba lui rugăciunea Bisericii pentru comunitate și pentru credincioși. Prin rugăciunea Bisericii el se supune lui Hristos, așteptând totul de la El, dar se și unește cu El, și nu se supune și nu se unește ca persoană particulară, ci ca reprezentant al comunității și al credincioșilor, căci el se roagă pentru comunitate și pentru credincioși și în el și cu el se roagă comunitatea și credincioșii. În afară de aceasta, credincioșii trebuie să trăiască faptul că nici jertfele lor personale reprezentând viața lor ca jertfă nu le prezintă ei înșiși, ci prin Hristos, iar aceasta se arată în faptul că El rânduiește persoana umană prin care săvârșește vizibil actul primirii jertfelor și rugăciunilor lor pentru a le

22. Idem, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, pag. 24

23. *Ibidem*, pag. 24

24. Paul Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, trad. Ion Buga, București, 1993, pag. 203

prezenta Tatălui.”²⁵

Întrucât au comun cu credincioșii aducerea lor duhovnicească din puterea jertfei lui Hristos, „slujitorii creștini nu mai sunt separați de credincioși în modul în care erau preoții din legea veche sau cei păgâni.”²⁶

Ungerea (I Ioan II,20), limitată odinioară doar la regi, preoți și profeți s-a extins în Biserică la toți credincioșii. Nici elementul etnic (Israel) nici cel spațial (Templul din Ierusalim) nu mai sunt elementele care constituie Trupul (Ioan II, 19-22), ci Hristos care adună în El pe toți cei botezați într-un popor al lui Dumnezeu, unde fiecare este membru al „poporului de preoți”. Nu este vorba de „preot” în sensul de prezbiter și de puterea lui sacramentală. „Un preot al Preoției împărătești (orice credincios) este cel ce participă la Preoția lui Hristos nu prin funcțiile sale sacramentale, ci prin ființa sa sfințită. În vederea acestei demnități ontologic sacramentale, fiecare botezat este pecetluit cu daruri „uns de Duhul Sfânt în însăși esența lui”. Trebuie să atragem toată atenția asupra substanței sacerdotale a credinciosului, ceea ce înseamnă dăruire jertfelnică a întregii vieți și a întregii ființe: transformarea vieții într-o Liturghie. **Un laic este un preot al existenței sale** (subl. n.).”²⁷ Orice credincios se poate ruga pentru ceilalți și pentru toată comunitatea. Dar el nu face aceasta în mod regulat într-o datorie „oficială”, ci din datorie și bunăvoință morală, când simte această pornire. Și cum Dumnezeu nu l-a rânduit în acest rost pentru toată comunitatea, El nu s-a angajat ca să asculte prin el cererile întregii comunități. Aceasta și pentru faptul că nici comunitatea nu însoțește cu rugăciunile ei cererea lui.

O preoție împărătească care nu are suportul preoției sacramentale ca Taină este lipsită de caracterul ei sfânt. Prin episcop sau preot, Hristos leagă comunitatea eclesială de Sine Însuși, aceștia fiind imagini ale Mântuitorului

25. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol III, pag.79

26. *Ibidem*, pag. 107

27. Paul Evdokimov, *Taina iubirii*, trad. Gabriela Moldoveanu, Editura Christiana, București, 1999, pag. 94

Însuși, centre de convergență care reprezintă pe El. Mântuitorul se reflectă în preot, care unifică în planul vizibil jertfele credincioșilor. Nu se înțelege de aici că preotul îl substituie pe Mântuitorul, ci doar că el este punctul de convergență prin care jertfele tuturor credincioșilor trec spre Hristos. „Prin preot credincioșii depășesc individualismul lor, devenind o comunitate eclesială ce tinde astfel spre unificarea în Hristos. Participarea obștii credincioșilor la aducerea jertfei euharistice nu înseamnă însă oficiere a acestei jertfe. Învrednicirea pentru a aduce jertfa euharistică o are episcopul sau preotul și nu comunitatea. Fiecare se împărtășește de Hristos dar numai prin preot în cadrul comunității eclesiale.”²⁸

Prin actele lor, episcopii și preoții nu substituie comunitatea, nici nu săvârșesc aceste acte în numele comunității, ci împreună cu aceasta. „Funcțiile sacramentale ale ministeriului hirotonit, puterea de a consacra, de a ierta sau a ține păcatele oamenilor și în primul rând de a aduce jertfa euharistică integrează profund ministeriul în sânul Bisericii.”²⁹

Ca și preoția harică, tot așa și împărăția împărătească posedă și desfășoară, la nivelul ei, o întreită slujire cu „harisma” sa. Slujirea împărătească o dovedesc creștinii prin înfrângerea patimilor, luptând împotriva păcatului, diavolului și a lucrurilor lui (Efes VI, 11-18 EVR XII, 4; I Petru V, 8-9); în supunerea și ascultarea de păstori și de autoritatea bisericească și de stat, precum și în sprijinul dat bisericii prin organele ei de conducere.

Prin puterea harului care-i preface natura, omul poate spune: sunt stăpânul instinctelor mele, domnesc peste trupul meu și peste toate pulsațiile vieții; Sf. Grigorie de Nyssa spune: „Sufletul își arată împărăteasca-i demnitate în faptul că este liber să dispună de dorințele sale; aceasta este cu putință numai împăratului, căci a stăpâni peste toate este propriul firii împărătești.”³⁰

„Credincioșii laici au participat la îndeplinirea funcțiunii învățătoarești,

28. Drd. Renee Broscăreanu, *Preoția în dialogurile ecumenice*, Anul XL, (1998), Nr. 1, pag. 55

29. *Ibidem*, pag. 57

30. Paul Evdokimov, *Taina iubirii*, pag. 99

care presupune nu numai propovăduirea dreptei credințe, ci deopotrivă păstrarea, apărarea și propovăduirea ei, prin lucrarea misionarilor.”³¹ Fiecare membru al Preoției împărătești se descoperă a fi o teologie vie, teofanică. „Împărați prin stăpânirea patimilor noastre, preoți ca să ne jertfim trupurile noastre și profeți prin instruirea în marile taine” zice Sf. Teofilact.

Creștinismul, prin măreția mărturisitorilor și a martirilor săi, este mesianic, revoluționar, exploziv. În imperiul Cezarului ni se poruncește să căutăm și să găsim ceea ce nu se află aici: Împărăția lui Dumnezeu. „Ceea ce înseamnă că trebuie să transformăm noi forma lumii, să-i schimbăm chipul trecător. A schimba lumea înseamnă a trece de la ceea ce lumea nu are încă la cea în care ea se transformă și prin care devine alta, Împărăția lui Dumnezeu. Iată demnitatea profetică: să fii cel ce, prin viața ta, prin ceea ce este deja prezent în tine, Îl vestește pe Cel ce vine.”³²

Slujirea sfințitoare o exercită credincioșii Bisericii prin condițiile subiective pe care ei trebuie să le îndeplinească, bineînțeles fără impietare asupra libertății lor personale pentru a asigura eficacitatea administrării Sfintelor Taine din partea clerului. Când se vede pe sine, la nivelul propriei sale taine, omul se vede comuniune deschisă către lume; să treci mereu de la „a avea” la „a fi” - iată mesajul demnității sfințitoare. Legătura dintre preoția harică și cea obștească se poate înțelege și din relația care există între Botez, Mirungere și Hirotonie.

Prin Botez, Biserica primește membri noi. Acești membri sunt credincioși trecuți prin apa Botezului și prin apa nevăzută a Duhului. „Din Botez ia ființă pe de o parte Biserica, dar în același timp prin împreună-lucrarea lui Dumnezeu și a Bisericii se nasc credincioși ca membri ai Bisericii.”³³ Dar cei ce se zidesc în Trupul tainic sau sacramental al Bisericii

31. Prof. Liviu Stan, *Poziția laicilor în Biserica ortodoxă*, în „Studii Teologice”, 1968, nr. 3-4, pag.200

32. Paul Evdokimov, *Taina iubirii*, pag.99

33. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, pag.10

nu sunt numai botezați și au imprimată în ființa lor numai Taina sau sacramentul Botezului; ei poartă și pecetea Duhului Sfânt primită prin Taina Ungerii cu Sfântul Mir.

Taina Mirungerii este Taina Preoției universale; ea îi așază pe toți cei botezați într-o echivalență sacerdotală desăvârșită, sub același har sfințitor al sfințeniei personale. Din sânul acestei echivalențe a tuturor, câte unii sunt aleși și puși întotdeauna prin lucrare divină Episcopi și Preoți. „Aceasta este deosebirea slujitorilor în interiorul Trupului sacerdotal; ea este funcțională, ceea ce suprimă orice diferență ontologică între clerici și laici.”³⁴

Mirungerea este Cincizecime a creștinului, intrarea sa în noua viață în Duhul Sfânt care este adevărata viață a Bisericii. Este „hirotonirea” sa ca om adevărat și deplin pentru că a fi pe deplin om înseamnă tocmai a aparține Împărăției lui Dumnezeu. A fi cu adevărat om înseamnă a fi pe deplin tu însuși.

Mirungerea este ungerea omului într-o „personalitatea” sa proprie, unică. „Ea este hirotonirea sa spre a fi el însuși, spre a deveni ceea ce Dumnezeu ar vrea ca el să fie; să devin ceea ce El a iubit în mine din eternitate: este darul vocației.”³⁵

O profundă semnificație o are înconjurarea pe care o face preotul cu pruncul după Taina Botezului și cea a Mirungerii în jurul analogului. „Dacă candidatul la preoție înconjoară Sf. Masă arătând hotărârea lui de a aduce toată viața lui pe Hristos ca jertfă pentru credincioși, mireanul sau membrul preoției generale e închinat slujirii neîntrerupte a lui Hristos în afara altarului, în lume prin alte mijloace decât prin săvârșirea Tainelor căutând să țină și el lumea în jurul lui Hristos ca pe sine însuși.”³⁶

„Mergeți și învățați toate neamurile” - acest cuvânt al Evangheliei citit în

34. Paul Evdokimov, *Taina iubirii*, pag. 99

35. Pr. prof. Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii*, trad. pr. prof. dr. Aurel Jivi, Ed. IBMBOR, București, 2001, pag.92

36. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, pag.

timpul Tainei se adresează fiecărui botezat. Chemarea lui înseamnă că alături de misionarii speciali „acreditați” de Biserică, orice „uns” este misionar, om apostolic în felul lui. „În toată viața lui ca Liturghie interiorizată și lăcaș al Treimii, prin toată ființa lui, laicul este chemat să mărturisească neîncetat. Acesta este scopul pentru care el este consacrat în întregime.”³⁷

Opoziția artificială și falsă dintre laicat și cler a condus la o concepție pur negativă golită de orice sens: un laic este cel ce nu are funcție eclezială. Or, Taina Mirungerii îl investește pe fiecare într-o slujire eclezială.

Rugăciunea din ziua a VIII-a după Botez menționează punerea mâinilor lui Dumnezeu care îl așează pe cel botezat în „demnitatea chemării sublimе și cerești”. Culoarea albă a cămășii baptismale este culoarea preoției celor două testamente; se înțelege că, din rațiuni practice, numai clerul a păstrat acest veșmânt. Ritualul tunderii înseamnă consacrarea totală în slujba Bisericii.

Pentru un băiat, tradiția veche prescria o procesiune în jurul Sfintei Mese, fapt ce corespunde demnității de preot al preoției universale. După Sf. Ipolit din Roma, cel botezat primește sărutul păcii ca și episcopul, ca cel ce este demn de noua lui stare-dignus effectus est. Uimitoarea înrudire liturgică a acestor ritualuri cu hirotonia clerului subliniază cu putere demnitatea sacerdotală a oricărui botezat.

Fără a constitui o treaptă ierarhică, preoția împărătească, sau generală, de regulă, succede preoției slujitoare pentru că decurge din ea în urma primirii Botezului și Mirungerii; alteori, când cineva simte „chemarea” și, după pregătire, este hirotonit de episcop și ridicat în treapta preoției, atunci, cea împărătească precede celei de har.

Dimensiunea sacerdotală primită prin darul Sfântului Duh, a fost uitată încă și mai mult decât cea a demnității împărătești, redobândită de om în Hristos. Ea a fost uitată pentru că s-a aflat absorbită treptat și dizolvată în dihotomia de altădată, precreștină, care creează opoziția între cleri și laici și punând accentul pe natura nesacerdotală a celor ce sunt numiți laici.

Acceptând această reducere la categoriile vechi, respingând de facto transformarea în Hristos și, deci, reînnoire radicală a tuturor categoriilor, gândirea creștină a descins într-o falsă dilemă: ori preoția instituțională exclude caracterul sacerdotal al tuturor creștinilor în calitatea lor de creștini, ori caracterul sacerdotal al laicilor, și, în fapt, al întregii biserici exclude, mai mult sau mai puțin, preoția instituțională.

În ceea ce privește Biserica veche, ea era ferm convinsă și a afirmat întotdeauna aceasta, „că atât preoția instituțională în Biserică, precum și cea împăratească, constituiau cele două dimensiuni esențiale și complementare ale vieții însăși: **esențială**, pentru că rezulta din experiența ei în Hristos și a preoției Lui unice; **complementară**, pentru că revela în interdependența aceasta locul și importanța acestor două dimensiuni în viața și în activitatea Bisericii.”³⁸

Ceea ce trebuie redescoperit este sensul adevărat al preoției lui Hristos, tocmai pentru că El este Noul Adam, omul perfect, Preot și Profet.

„Fără despărțire și fără amestecare, Trupul sacerdotal, în natura sa, apare ierarhizat și diferențiat prin slujiri funcționale, ceea ce face cu desăvârșire inexistent, chiar imposibil, orice caracter «profan» al membrilor Bisericii.”³⁹

Laicii reprezintă un loc eclezial care este deodată Lumea și Biserica. Ei nu au acces la mijloacele harului, căci sfera lor este viața harului, penetrația lui în lume. Aceasta este „Liturghia cosmică” în lume lucrătoare deja prin simpla prezență a „ființelor sfințite”, a „lăcașurilor Treimii”. Acesta este apostolatul și slujirea cu viață, prin substanța sacerdotală, care, prin natura ei, alungă orice element profan din lume. „Laicii aduc în omenesc, sub toate formele sale, în social «lumina trisolară», dogma trăită harul primit și dăruit lumii.”⁴⁰

În timpul Liturghiei, preotul slujitor zice, prezentând ofranda: „ale Tale

38. Schmemmann Alexander, *Din apă și de duh*, trad. pr. prof. Ion Buga, Ed. Symbol, 1992, pag. 134

39. Paul Evdokimov, *Taina iubirii*, pag. 95

40. *Ibidem*, pag.97

dintru ale Tale, Ție-Ți aducem de toate și pentru toate”. Credinciosul preoției împărătești continuă acest act extra muros, în afara zidurilor Bisericii, săvârșește Liturghia prin viața sa, răspunzând astfel rugăciunii din taină: „Să-Ți slujească Ție, cu tot lucrul și cu tot cuvântul”. Prezența lui în lume este ca o epicleză permanentă, o chemare a Duhului Sfânt peste ziua care vine, peste munca și roadele pământului „peste truda oricărui savant, curățit de rugăciune”.⁴¹

Cele două preoții, împărătească și slujitoare, nu pot exista una fără alta, fiindcă se întregesc una pe alta în Hristos care le întrunește pe amândouă, jertfind și jertfindu-Se pe Sine pentru noi. Credinciosul particular reflectă aspectul subiectiv al persoanei lui Hristos, aducând persoana sa, dar întrucât aceasta nu e jertfă comună, cum e persoana lui Hristos, aspectul acesta al preoției comune îl reflectă preotul slujitor. Aceste două preoții se întregesc, împlinind împreună pe plan bisericesc integritatea preoției lui Hristos. Nici una nu e întreagă fără cealaltă. „Credincioșii nu pot lăsa numai în seama preotului slujitor grija rugăciunilor și a jertfelor, pentru ei, nici nu trebuie să considere că se pot dispensa de preotul slujitor.”⁴²

Se vede bine cum concepția ortodoxă se situează dincolo de egalitarismul antiierarhic, așa cum se situează dincolo de ruptura clericalistă a unicului trup în două, iar accentul cade puternic pe participarea sacerdotală a tuturor, dar în cele două Chipuri, în cele două preoții. Fiecare este rânduit de Dumnezeu în preoția sa, iar această origine dumnezeiască le pune pe amândouă în iconomia sacramentală, le detașează de lume, de sociologie, dar le statornicește, ca slujire harismatică, în lume și pentru lume.

„Ceea ce este concentrat în Hristos se desfășoară, se plinește și se desăvârșește în trupul Său: preotul se îndreaptă spre împărăție și spre sacerdoțiul preoților; dar Paștele și Parusia nu coincid, de aceea există două preoții; neamestecate și nedespărțite, mai presus de orice opoziție

41. *Ibidem*, pag.96

42. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Legătura din euharistie și iubirea creștină*, în „Studii Teologice”, Nr. 1-2, 1965, pag. 24

imposibilă, deoarece singurul Hristos se împlinește în diferențierea harismelor, a slujirilor.”⁴³

Pr. Eugen-Cătălin Păunescu

43. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, trad. Dr. Irineu Ioan Popa, Editura IBMBOR, 1993, pag. 180

**SFÂNTUL NICETA DE REMESIANA -
APOSTOL AL DACO-ROMANILOR
~367-414~**

Strălucind ca un soare al dreptei credințe în ținuturile din jurul Dunării, Sfântul Niceta de Remesiana este o personalitate remarcabilă a Bisericii Ortodoxe. Numele său este strâns legat de cetatea în care acesta a păstorit între anii 366-414, anume Remesiana, din Serbia de azi. Distingându-se prin rodnicia sa lucrare misionară, prin viața sa cea plină de sfințenie, prin scrierile și imnele sale, a devenit unul dintre stâlpii mântuirii neamului nostru, credincioșii ortodocși români de astăzi cinstindu-l ca pe o măreață podoabă a străbunilor noștri și prăznuindu-l la data de 24 iunie, alături de Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul.

Sfântul Niceta era originar din Dacia Mediterranea, Remesiana fiind pământul natal al acestuia. Deși este daco-roman la origine se presupune că acest Sfânt Ierarh și-a petrecut prima parte a vieții în Apus, deoarece folosirea unei exprimări alese, precum și întrebuițarea unor izvoare de limbă latină în scrierile sale, ne îndreptățesc la acest lucru. Cu toate că a scris numai latinește, Sfântul Niceta cunoștea și greaca, cetatea Remesiana fiind într-un ținut unde limba greacă își disputa întâietatea cu limba latină; în calitate de ierarh al acestei cetăți, precum și datorită activității sale misionare, Sfântul Niceta era îndatorat să cunoască ambele limbi.

Sfântul Niceta este serbat în martirologiile romane la data de 7 ianuarie împreună cu prietenul său Paulin de Nola. Acesta va descrie activitatea misionară a vrednicului ierarh, care a depus un susținut efort de evanghelizare și educare latină a popoarelor din Dacia Ripensis și Dacia Mediterranea, „îmblânzind inimile barbarilor, învățându-i să trăiască în pace și în dreptate, cântând și slăvind pe Hristos”¹. Datorită acestei impresionante opere de convertire la creștinism, Sfântul Niceta s-a învrednicit și de numirea de „**Apostol al daco-romanilor**”².

În activitatea sa misionară și pastorală, el s-a folosit și de opere scrise, moștenirea literară ajunsă până la noi arătându-l pe autor ca un erudit teolog al timpului, care priveghea cu strășnicie la apărarea dreptei-credințe, pe baza unor manuscrise, Sfântului Niceta i se atribuie următoarele scrieri: *Despre diferitele numiri ale Domnului nostru Iisus Hristos*, *Despre privegherea robilor lui Dumnezeu*, *Despre folosul cântării de psalmi*, precum și o lucrare care l-a făcut foarte cunoscut pe neobositul apostol, un *Catehism* pentru cei ce se pregătesc pentru Botez, care ulterior a fost intitulat *Cărțile de învățătură*.

Sfântul Niceta de Remesiana este cunoscut și pentru calitățile sale de protopsalt, printre imnele bisericești compuse de el fiind așezată la loc de cinste cunoscuta cântare *Pe Tine, Dumnezeule, Te laudăm*, sau pe scurt, *Te-Deum* care a pătruns pe teritoriul românesc odată cu misionarii trimiși de autor. Ușor de reținut, cuprinzând pe scurt învățături esențiale mântuirii, de o curăție cristalină a credinței, imnul Sfântului Niceta a fost învățat cu ușurință de străbunii noștri, care l-au lăsat moștenire din neam în neam, ajungând până la noi³.

Cinstirea lui Dumnezeu în Biserică trebuie să fie aceeași pretutindeni.

1. Sf. Paulin de Nola, *Carmen*, XVII, publicată de A.E. Burn, „Niceta of Remesiana, his life and works”, pag. 92-93

2. Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, pag. 166

3. Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, *Imnul «Te Deum» și creștinismul românesc*, în „Îndrumător bisericesc”, Buzău, 1983, p. 92

Astfel, referindu-se la tradiția cântării în comun în biserică, Sfântul Niceta își informează credincioșii că „sunt unii, nu numai în părțile noastre, dar și în părțile Răsăritului care socotesc de prisos cântarea imnelor sau, cel puțin, nepotrivită cu religia creștină”⁴.

Încadrarea în tradiția cultică a Bisericii întregi înseamnă o formă de exprimare a ecumenicității ortodoxe. În condiții istorice deosebite Sfântul Niceta are posibilitatea de a confrunta cele două spiritualități: occidentală și orientală. Prin călătoriile lui în Italia, la o vârstă înaintată, înfruntând oboseala călătoriei și nesocotind primejdiile drumurilor, dovedește că avea un suflet entuziast, ceea ce constituie un act de mare importanță pentru istoria ecumenicității patristice.

Toți autorii mai de seamă, care s-au ocupat cu originile și răspândirea creștinismului în țările balcano-dunărene, admit că Sfântul Niceta de Remesiana a fost cel mai zelos încreștinător al elementelor autohtone în provinciile balcano-dunărene. El a încreștinat puternicul trib al Bessilor, care după părerea specialiștilor, sta la baza formării ca popor a vlahilor sau românilor din Balcani și de la Dunăre. Ca atare, Sfântul Niceta poate fi considerat *cel mai de seamă apostol și încreștinător al nostru*.⁵

VIAȚA ȘI ACTIVITATEA

Numele de Niceta își are obârșia în limba greacă și înseamnă „învingător”. Într-adevăr, prin lucrarea practică și opera teologică pe care a creat-o, viața acestui episcop poate fi încununată și pomenită cu laude, ca o mare biruință spirituală.

Remesiana, orașul unde a păstorit cu vrednicie Sfântul Niceta, a fost întemeiat de împăratul Traian (98-117) și numele său era Respublica

4. Turner, *De psalmodiae bono*, XIII-XIV, pag. 240

5. Ioan G. Coman, *Izvoarele ortodoxiei românești în creștinismul daco-roman*, în „Ortodoxia” XXXIII, București, (1981), nr.4, pag.172

Ulpianorum. Astăzi, pe vatra vechii cetăți romane, se află satul sârbesc Bela Palanka. Cetatea Remesiana se afla pe marele drum militar care traversa centrul Iliricului, legând Europa apuseană cu Constantinopolul, în partea de răsărit a orașului Naissus (azi Nis), la aproximativ 30 de km, într-o regiune deluroasă, la o altitudine de circa 630 m, pe valea râului Nisava.

Din punct de vedere administrativ, Remesiana făcea parte din Dacia Mediterranea (Interioara), așezată între Dacia Ripensis și Dardania, iar din punct de vedere bisericesc, în vremea Sfântului Niceta, ținea de Mitropolia din Tesalonic. Nu se cunoaște nimic despre începuturile Episcopiei din Remesiana și poate că ar fi rămas pierdută în uitare dacă scaunul Episcopal n-ar fi fost ilustrat de Sfântul Niceta, și dacă n-ar exista dovada că un alt episcop, Diogenianus, a luat parte la Sinodul de la Efes (449), ținut în legătura cu problema monofizită.

Știrile despre viața și activitatea marelui episcop sunt destul de puține. Poemele XVII și parțial XXVII, din opera Carmen, ale Sfântului Paulin de Nola, sunt singurele izvoare care vorbesc despre el. Se știe că Sfântul Niceta l-a vizitat pe episcopul Paulin de două ori, în 398 și în 402, la reședința sa episcopală. Se pare că episcopul nolanez a fost adânc impresionat de ținuta sacerdotală și de cunoștințele teologice ale lui Niceta, încât ține să-și exprime dragostea și admirația față de noul său prieten, scriind poemele amintite în cinstea acestuia. Datele cu privire la locurile unde își desfășura Sfântul Niceta lucrarea sa misionară, drumul către casă, popoarele care-i ascultau cuvântul, toate acestea le cunoștea Sfântul Paulin din convorbirile cu prietenul său. Dar datele sunt prezentate într-un veșmânt poetic, ceea ce face ca interpretarea lor să fie uneori destul de anevoioasă⁶.

La sfârșitul secolului al IV-lea, când au loc evenimentele descrise de Sfântul Paulin în Poemul XXVII, Sfântul Niceta nu mai era tânăr. Autorul îl numește „părinte”, „învățător”, „sfânt” și „părinte sfânt”.

Discuții se mai poartă încă privind locul nașterii, educația primită și activitatea sa în sânul Bisericii, până la acordarea demnității de episcop.

Ghenadie de Marsilia era impresionat de limba latină „simplă și clară” în care scria Niceta⁷. Folosirea unei exprimări alese, „așezarea Remesiane în cadrul administrației bisericești a timpului”, precum și întrebuintarea unor izvoare de limbă Latină în scrierile sale au dat naștere ipotezei că Sfântul Niceta și-ar fi petrecut prima parte a vieții în Apus⁸. Totuși din amintitele relatări ale episcopului Paulin se deduce că Remesiana era pământul natal al acestuia.

Așadar Niceta era daco-roman, originar din Dacia Mediteranee⁹. Folosirea limbii latine în scrieri, și vorbirea ei de către episcopul remesian, nu apare ca ceva ieșit din comun. Cetatea Remesiana se afla într-un ținut unde limbă latină își discuta întâietatea cu limba greacă, și, mai ales ca problemele teologice, controversale doctrinare precum și activitatea pastorală și misionară, impuneau episcopilor ortodocși să cunoască ambele limbi.

Deși a scris numai latinește, Niceta cunoștea și greaca. Acest lucru se vede din citările numeroase din operele Părinților răsăriteni, ca și dintr-un text din scrierea „*Despre Sfântul Duh*”, unde Sfântul Niceta face precizări în latină și în greacă. Ghenadie de Marsilia, Casiodor și Paulin dau mărturie că Niceta era foarte învățat, scriitor cu mare putere de analiză și sistematizare, și pedagog iscusit, admirat la Roma, și că intrase în cercul cultural al Sfântului Paulin.

Sfântul Niceta este amintit ultima oară ca episcop de Remesiana, la 13 decembrie 414 într-o *Scrisoare* a lui Inocențiu I al Romei adresată episcopului Marcian din Naissus și „episcopilor macedoneni” în legătură cu ereticul Bonosiu, mai înainte de a fi condamnat, în care se face mențiunea că Niceta a luat parte la Sinodul de la Capua, ținut în anul 391.¹⁰ După această dată numele lui Niceta nu mai este menționat, ceea ce dă loc la diferite păreri

7. Ghenadie Enaceanu, *Liber de viris illustribus*, ed. E.C. Richardson, în „Texte und Untersuchungen”, vol.XIV/1, 1896, pag. 70

8. D.M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1967, pag.502

9. C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, București, 1935, pag.197

10. Inocențiu I, Epistola XVI,P.L., XX 520

în legătură cu sfârșitul lui învăluit în tăcere.

Impresionantă rămâne până astăzi puterea de dăruire și întinsa activitate pastorală și misionară a celui numit mai târziu „Apostolul daco-romanilor”.

Sfântul Paulin descrie întoarcerea în patrie a neobositului ierarh, urmărindu-l cu gândul pe drumul lung și plin de primejdii până la îndepărtata Dacie. Regretul episcopului de Nola, la despărțirea de prietenul drag, îi copleșește sufletul, dar bucuria acelor „popoare fericite” care îl așteaptă dorindu-l ziua și noaptea, așa cum ogorul însetat primește ploaia binefăcătoare, este cu mult mai mare. Sfântul Niceta are de străbătut până va ajunge la dacii nordici, un drum lung, mai întâi pe mare și apoi pe uscat. Calea este într-adevăr lungă, anevoioasă și nesigură, dar Niceta este apărat de Dumnezeu, Care-i trimite călăuză sfântă pe îngerul Rafael.

Mai mult venerabilul episcop daco-roman, fiind înzestrat cu darul cântării, înalță imne de slavă Celui Preaînalt, împreună cu alți creștini, îndulcind astfel oboseala călătoriei. După ce a înfruntat valurile marii Egee până la Tesalonic, va străbate câmpiile filipice ale Macedoniei și va ajunge la orașul Tomitana, apoi la Scupi, capitala Dardaniei, în apropiere de Remesiana.

Același poem îl înfățișează pe Niceta desfășurând o largă operă de misiune creștină și totodată de educație latină printre mai multe neamuri. Astfel el îmblânzește inimile barbarilor care își petreceau viața în războaie, furturi și jaf, învățându-i să trăiască în pace: „Într-un ținut necunoscut al lumii, barbarii învață prin tine să-l cânte cu inima romană pe Hristos și să trăiască puri, în pace senină”.

Pentru acele ținuturi activitatea misionară a lui Niceta care predica învățătura creștină ortodoxă în limba latină, printre neamuri „barbare”, era egală cu un act de cultură și de civilizație.

Principală caracteristică sufletească neamurilor creștinate de Sfântul Niceta era duritatea. În aceasta poetul nolanez este de perfect acord cu toate izvoarele mai vechi și contemporane asupra firii popoarelor Traciei nordice, în fruntea cărora stau Bessii¹¹. Credința predicată de Niceta dezgheață

11. Pr. Prof. dr. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești...*, ed. cit. pp. 101-102

inimile împietrite ale locuitorilor din ținuturile ripheice, unde Boreas leagă fluviile cu gheață. Bessii, războinici temerari mai duri decât gheața, primind învățătura Evangheliei lui Hristos învață să prețuiască munca și pacea. Păgâni, vestiți prin tâlharii și omoruri, locuind prin munți, datorită lui Niceta au devenit slujitori ai lui Hristos, popor pașnic, unii îmbrăcând chiar haina monahală¹².

Sfântul Paulin mai arată că în afară de bessi, neobositul propovăduitor devenise părinte sufletesc și al altor neamuri; „Pe tine te numește părinte întreaga regiune a Borei; la predicile tale, scitul se îmblânzește și cel învrăjbit cu sine părăsește pornirile sălbatice, fiindu-i tu învățător. Aleargă la tine geții și amândouă felurile de daci: cei ce cultivă pământul în interior și cei ce poartă căciuli de oaie și cresc bogate turme de vite pe malurile mănoase”. Așadar, sunt pomeniți sciții, geții și dacii, toți ocupând aceleași regiuni. Că se insistă mai mult asupra bessilor, este explicabil, pentru că o parte din ei depindeau de episcopia Remesianeii. Niceta avea să lupte, la celelalte neamuri amintite, cu minți înghețate și inculte și cu spirite sălbatice pe care le aducea la pacea lui Hristos, învățătura creștină scoțându-le din primitivitate și ignoranță.

Cele spuse de Sfântul Paulin în legătură cu creștinarea dacilor agricultori din interior, și a crescătorilor de vite de pe malurile mănoase ale Istrului, au o însemnătate cu totul deosebită pentru fixarea regiunii în care a predicat Sfântul Niceta. Dacii, crescători de vite erau numai cei din sudul Dunării sau și cei din nord? Și-a întins Sfântul Niceta lucrarea sa misionară și la strămoșii noștri din nordul Dunării? Răspunsurile la aceste ultime întrebări sunt diferite.

Un învățat cunoscut, pr. prof. dr. Ioan G. Coman, releva legătura spirituală a Sfântului Niceta cu daco-romanii din aceea epocă: „Ortodoxia românească a primit prin strămoșii ei, daco-romanii contemporani, și prin generațiile lor următoare până azi, credință și doctrină teologică fără schimbare de la Sfântul Niceta... Claritatea gândirii teologice la romani

12. Burn, în Sfântul Paulin, *Carmen XVII*, v. 218-244, pag. 91

vine, în mare măsură, de la Sfântul Niceta. Dulceața slujbelor și a cazaniilor ortodoxiei românești, care a dat naștere, se pare, cuvântului „privighetoare”, se prelinge probabil tot de la el: „Limba noastră-i limba sfântă, limba vechilor cazanii”. Împletirea teologiei cu filocalia, în ortodoxia noastră, e o tradiție spirituală care urca până la Sfântul Niceta, Sfântul Ioan Casian, Teotim I și călugării sciți care, toți, se străduiesc pentru desăvârșire”¹³.

Reluând problema dintr-un punct de vedere mai extins și cu bogate legături cu trecutul Bisericii românești, I.P.S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, caracterizează astfel lucrarea misionară a lui Niceta: „Și-a desfășurat activitatea sa proeminentă de arhipăstor, catehetică, misionară și teologică în spațiul daco-roman din sudul Dunării, dar ipotetic în modul cel mai plauzibil, fie direct, fie indirect – prin misionarii săi – și în nordul Dunării”¹⁴.

După analiza scrierilor acestora, care au un caracter catehetic - misionar prin excelență și ținând seama de activitatea misionară atât de prestigioasă a celebrului ierarh, Înalt Prea Sfinția Sa afirmă în concluzie: „în concepția unor episcopi ca Sfântul Niceta de Remesiana spațiul chemării lor evanghelice la mântuire era infinit, iar infinitatea spirituală dacică – element de structură ființială și la episcopul de Remesiana – găsea un impuls nou în imperativul creștin al mântuirii neamului; în lumina acestui imperativ și-a desfășurat sfânta sa lucrare de convertire în spațiul Daciei Mari, pentru același popor creștin atât din dreapta cât și din stânga Dunării”¹⁵.

După cum rezultă din prezentarea de până acum, părerea că Sfântul Niceta și-a întins activitatea sa și în nordul Dunării este susținută, uneori cu prudență, la modul ipotetic, avându-se în vedere mai ales zelul de misionar, credința puternică și însușirile personale de catehet erudite ale acestui memorabil episcop.

13. Pr. Prof. dr. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești...*, ed. cit. pag. 174

14. I.P.S. Dr. Nestor Vornicescu, *Primele scrieri patristice în literatura noastră. Sec. IV-XVI*, Craiova, 1984, pag.82

15. *Ibidem*, pag. 79

În ceea ce ne privește, socotim că „se poate admite că osârdia episcopului misionar din Remesiana și-a întins autoritatea și pe meleagurile locuite, în acele vremuri frământate, de strămoșii noștri, dacă nu direct, desigur prin călugării săi ajutători”¹⁶. Această concluzie este sprijinită și de caracterul dinamic al lexicului creștin de origine latină și greco-latină întrebuițat de Sfântul Niceta, ca și de ecoul amintirii prediciei sau al scrierilor sale, la nordul Dunării, în literatura religioasă, populară, românească.

OPERA

Prin opera sa, Sfântul Niceta continua o lucrare începută înaintea lui, cu finalitate precisă, aceea a scriitorilor patristici sciți, adică daco-romani, lucrare prin care se poate vorbi în mod cert despre „începuturile ortodoxe ale teologiei românești”.

Scrierile patristice în limba latină elaborate de Sfântul Niceta de Remesiana, care în mare parte s-au păstrat până astăzi, au fost elogios consemnate de istoriografi precum reputații: Cassiodor, în „De institutione divinarum litterarum”, și Ghenadie de Marsilia, în „Liber de viris illustribus”.

Moștenirea literară ajunsă până la noi de la el, îl arată pe autor ca pe un teolog erudit al timpului, care veghea cu strășnicie la apărarea dreptei credințe. În această privință, un manuscris latin din secolul al IX-lea precizează: „Apoi, trebuie spus pe scurt în ce fel poate să fie înțeles însuși *Simbolul credinței*, după cum l-au tâlcuit și învățătorii Sfintei Biserici a lui Dumnezeu, adică Fericitul Atanasie, Ilarie, Niceta, Ieronim, Ambrozie, Augustin, Ghenadie, Fulgentiu, Isidor și ceilalți, sau cum ne-au învățat venerabilii învățători ai noștri”¹⁷. Așezarea lui Niceta între Ilarie și Ieronim

16. Ștefan Alexe, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din sec. al IV-lea și al V-lea*, în Studii Teologice, 1969, sept.-oct, pag. 31

17. A.E. Burn, *Ordo de catehizandis rudibus*, la „Niceta of Remesiana”, Cambridge, 1905, pp. 155-156

arată prestigiul de care se bucurau scrierile sale.

Pe baza unor manuscrise, lui Niceta i se atribuie, între altele, următoarele scrieri: *Despre diferitele numiri ale Domnului nostru Iisus Hristos (De diversis appellationibus)*, *Despre priverirea robilor lui Dumnezeu (De vigillis servorum Dei)*, *Despre folosul cântării de psalmi (De psalmodiae bono)* și imnul *Pe Tine, Dumnezeu, Te laudam (Te Deum laudamus)*.

După conținut, scrierile acestea se pot împărți în două categorii: unele, *cu preocupări catehetice*, didactice, prin care autorul făcea cunoscută învățătura creștină catehumenilor săi, sau întărea această învățătură apărând-o de rătăcirile ereticilor și de superstițiile păgânilor; altele, *cu conținut practic*, privind viața liturgică a comunității creștine: participarea la slujbe, atitudinea în timpul serviciului divin, cântarea în comun, ținuta vestimentară etc.

Despre diferitele numiri sau De diversis appellationibus este un mic tratat dogmatic cu caracter polemic și ținuta de predica simplă, cu o structură clară, metodică, în trei părți care tratează numirile date Mântuitorului Iisus Hristos în Sfânta Scriptură. Sunt evocate numele și numirile: *Cuvânt, Înțelepciune, Lumina, putere, Dreapta (mâna), Braț, Înger, Om, Miel, Oaie, Preot, Cale, Adevăr, Viața, Vița-de-Vie, Dreptate, Răscumpărare, Pâine, Piatră, Doctor, Izvor de apă vie, Pace, Judecător, Ușă*. Domnul și Mântuitorul Iisus Hristos „este numit – cu toate aceste numiri – fiindcă este unul și același, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeuul nostru, ca să se cunoască rațiunea puterii și stăpânirii Lui”. În partea a doua sunt arătate sensurile acestor numiri, iar în partea a treia, aplicarea în viața creștinului.

Trăirea în adevărul numelui lui Hristos îl întărește pe creștin în toate împrejurările vieții sale pământești, făcându-l să meargă neabătut către „tainele cerului” și „partasia îngerilor”. Reținem dubla tâlcuire a numelui Mântuitorului Hristos. (*Pace*): „se numește *Pace*, fiindcă a strâns laolaltă pe cei dezbițați și ne-a împăcat cu Dumnezeu-Tatăl”..., „Dacă te chinuie mânia și te neliniștește neînțelegerea cu semenii tăi, mergi la Hristos, căci El este *Pacea*, ca să te împaci cu Tatăl și să iubești pe orice om după cum socotești că trebuie să fii iubit și tu”. Această lucrare este caracterizată ca o predică

dogmatică cu implicații morale¹⁸.

Cărticele de învățătură sau Libellii instructionis, este opera care l-a făcut foarte cunoscut pe neobositul apostol, fiind un *Catehism* alcătuit pentru cei ce se pregătesc să primească Sfânta Taină a Botezului. Despre această scriere, Ghenadie de Marsilia spunea: „Niceta, episcopul cetății de Remesiana, a compus într-o limbă simplă și clară, 6 cărticele de învățătură pentru candidații la botez. Dintre ele, prima tratează *Despre felul în care trebuie să se comporte candidații care doresc să ajungă la harul botezului*; a doua tratează *Despre erorile păgânismului....*; cartea a treia tratează *Despre credința într-o singură maiestate*; cartea a patra e (îndreptată) *Împotriva genethliologiei* (a horoscopului); cartea a cincea tratează *Despre Simbolul credinței*, iar a șasea *Despre jertfirea Mielului pascal*”.

La rândul său, Cassiodor aprecia în termeni la fel de elogioși această operă a Sfântului Niceta de Remesiana: „Dacă cineva dorește să învețe ceva, pe scurt, despre Tatăl, despre Fiul și despre Sfântul Duh, și nu vrea să se obosească cu o lectură întinsă, să citească cartea episcopului Niceta pe care a scris-o *Despre credință*; și, plin de strălucirea învățăturii cerești va fi condus printr-o scurtime avantajoasă la contemplarea dumnezeiască...”¹⁹

Acest *Catehism* destinat candidaților la botez este opera principală a Sfântului Niceta de Remesiana din care s-a păstrat până astăzi aproape în întregime Cartea a III-a, împărțită în două mici tratate ce formau probabil totalul acestei cărți: *De ratione fidei* (= *Despre ratiunea credinței*) și *De Spiritus Sancti potentia* (= *Despre puterea Sfântului Duh*), precum și Cartea a V-a intitulată: *De symbole* (= *Despre simbolul credinței*). Din Cărțile I și II ale acestei lucrări s-au păstrat până la noi numai câteva fragmente; Cărțile IV și VI nu mai sunt astăzi cunoscute.

Din cele trei fragmente rămase din cartea întâi a catehismului se poate constata capacitatea Sfântului Niceta de a mijloci cunoștințele, dragostea lui

18. Idem, pag. 220 și St. C. Alexe, art. cit., pp. 483-484

19. Cassiodor, *De institutione divinorum litterarum*, XVI, Migne, P.L., LXX, 1132 C

părintească față de cei doritori să se instruiască în învățătura ortodoxă. „Se cuvine ca cei ce vin la credință să cerceteze amănunțit adevărurile necesare. Cel ce vine la Botez nu poate să prevadă o binefacere mai mare decât aceasta ce-i stă în față. Căci ce poate să fie mai bun decât hotărârea omului de a deveni din păgân un credincios, din păcătos drept, din sclav liber, din dușman prietenul lui Dumnezeu și moștenitor al împărăției cerești?”

Catehismul se adresează tuturor, căci Botezul nu face părtinire, ci se acordă oricărui credincios: celui liber și sclavului, bărbatului și femeii, bogatului și săracului, cetățeanului roman și barbarului, cu condiția de a părăsi pe omul cel vechi al păcatului și a se înnoi sufletește, potrivit cuvântului Apostolului Pavel, prin care a vorbit Dumnezeu: „...v-ați dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui, și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește, spre deplina cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit” (Col. 3,9,10)

Catehismul este socotit un oaspete și vecin al credincioșilor; el aude de afară tainele, dar nu le înțelege; simte harul, dar nu și-l însușește, însă din acest moment, el începe să se numească om credincios. Cei ce vin la Botez se curățesc întocmai ca printr-un foc purificator, deoarece cuvintele Domnului din care sunt alcătuite exorcismele sunt ca niște flăcări. „Lepădările de diavol” pregătesc primirea harului.

Cartea a III-a, în cele două tratate mai sus menționate, vorbește despre rațiunea credinței și despre puterea Sfântului Duh, sunt expuse probleme trinitare și hristologice, probleme dezbătute în legătură cu arieni și apolinariști și soluționate ortodox. Plecând de la Ființa Sfântului Duh sunt arătate atributele Sale, pe care le exercită împreună cu celelalte persoane ale Sfintei Treimi.

Combătând rătăcirile păgânismului, Sfântul Niceta vorbește despre puterea rugăciunii împotriva păcatului care vine de la diavol. Cel ce se instruiește cu privire la credință, pentru a nu păcătui, să rostească: „Cred în Dumnezeu Tatăl Atotputernicul” și celelalte. *Simbolul de credință* trebuie învățat pe dinafară, „ca el să țină, prin memorare, scurtimea simbolului în inimă”, și să-l rostească zilnic înainte de culcare și la sculare, meditând

asupra lui în orice ceas. De asemenea, să rostească *Rugăciunea domnească* și să se întărească cu *semnul crucii* împotriva diavolului. De altfel, autorul combate și alte rătăcirii păgânești, din acea epocă. Zeci de pagini condamnă ghicirea viitorului cu ajutorul horoscopului. Cartea a IV-a nu se mai păstrează astăzi. Conține descrierea și combaterea horoscopului.

Cartea a V-a, intitulată : *Despre Simbolul credinței*²⁰, păstrată în întregime – dar într-o situație cu totul aparte, când sub numele lui Niceta de Aquilea, când sub numele lui Origen – este o interesantă tâlcuire a *Simbolului de credință apostolic*, tâlcuire în parte dependentă de Catehezele Sfântului Chiril al Ierusalimului – dar cu atât mai certă în ceea ce privește o ținută ortodoxă riguroasă.

Aici aflăm o amănunțită expunere despre credința în Sfânta Biserică Sobornicească. „Biserica înseamnă adunarea tuturor sfinților”, și învățatul episcop dezvoltă această definiție făcând următoarea precizare: „De la începutul lumii, fie patriarhii Avraam, Isaac și Iacov, fie profeții, fie apostolii, fie mucenicii, fie ceilalți drepti care au fost sfințiți într-o singură credință și mărturisire, au fost însemnați într-un singur Duh, au constituit un singur trup. Capul acestui trup se arată că este Hristos, după cum s-a scris (*Efes. 1, 22; 5, 23; Col. 1, 17*). Ei spun încă mai mult. Chiar îngerii, puterile și stăpânirile cerești se unesc în această Biserică – una, fiindcă ne învață apostolul ca „în Hristos au fost îmbrăcate toate, nu numai cele ce sunt pe pământ, ci chiar cele din cer” (*Col. 1, 20*). Așadar, crezi că în această Biserică – una, vei dobândi „comuniunea sfinților” (cap.10). Prin „comuniunea sfinților”, Sfântul Niceta înțelege legătura harică supranaturală, care unește pe toți credincioșii împărăției lui Dumnezeu, pe cei din viața aceasta și pe cei din Biserică triumfătoare, într-o mare familie spirituală.

Apostolul daco-roman îi îndeamnă pe credincioși să țină cu tărie la Biserică sobornicească în care se păstrează adevărul de credință ortodox.

20. Migne, *De Symbolo*, tradus de St. Alexe după Burn, publicat în M.O., XXVI, 1974, pp. 63-69

„Într-adevăr, spune el, sunt și false biserici, dar tu să nu ai nimic comun cu ele, ca de exemplu, a maniheilor, a catafrigienilor, a marcioniților sau ale celorlalți eretici sau schismatici, pentru ca ei încetează de a mai face parte din această Biserică Sfântă. Ei cred în învățături diavolești ale înșelătorului și cred altfel și lucrează altfel decât a poruncit Hristos Domnul și decât au transmis apostolii” (cap.10).

Reținem că Sfântul Niceta nu prezenta învățătura despre Biserica teoretic, ci o lega de viața credincioșilor spre a-i ține strâns uniți în mărturisirea credinței ortodoxe. El este primul care a dat creștinătății ideea despre dimensiunea verticală și orizontală a Bisericii, expusă simplu, clar și cuprinzător, în expresia „comuniunea sfinților”, învățătură păstrată de Ortodoxie cu sensul ei inițial, patristic.

Ultima Carte din Catehismul Sfântului Niceta de Remesiana – după mărturia lui Ghenadie de Marsilia – trata despre *Jertfa Mielului pascal*²¹. Catehismul Sfântului Niceta este în întregime asimilat de învățământul catehetic și teologic al Bisericii Ortodoxe Române²².

Cele două scrieri practice ale Sfântului Niceta: *Despre privegherea robilor lui Dumnezeu* și *Despre folosul cântării de psalmi* îl arată pe autor păstrător credincios al tradiției cultice a Bisericii. Sunt două predici strâns legate una de alta.

Despre privegherea robilor lui Dumnezeu sau De vigillis servorum Dei. În această primă lucrare, alcătuită din nouă capitole, Sfântul Niceta, motivează și recomandă privegherea religioasă de noapte, care fusese introdusă de curând ca slujbă bisericească, vineri seara și sâmbăta seara, bogată în binecuvântări, imne de laudă și lecturi sfinte. El răspunde unora care considerau că privegherile de noapte „sunt de prisos sau zadarnice, sau ceea ce este și mai rău, că sunt primejdioase” (cap.1). Dacă acestea sunt străini de relația creștină, nu este de mirare, dar dacă „unii creștini se simt

21. I.G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana*, în „Studii Teologice”, IX, (1957), 3-4, pp. 201-210

22. Pr. Prof. dr. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești...*, ed. cit. p. 148

apăsați de practica mântuitoare a privegherilor, încât nu privesc nimic cu atâta bănuială că pe acestea, ei sunt fie leneși, fie somnoroși, fie bătrâni, fie neputincioși” (cap.2.). După ce răspunde că fiecare din cei numiți pot să ia parte la privegherile de noapte, Sfântul Niceta arată folosul duhovnicesc al privegherii, recomandând ca aceasta să nu fie formală: „*cine priveghează cu ochii să privegheze și cu inima. Cine se roagă cu Duhul să se roage și cu mintea, ce se spune cu gura să fie ținut și cu inima*” (cap. 9).

Învățătura aceasta a avut un răsunet deosebit în viața religioasă a poporului român. Pe lângă faptul amintit că pasărea numită privighetoare – numai la noi românii – și-a luat numele de la pasărea ce „priveghează noaptea” cu cereștile și sublimele ei cântări²³.

Notăm că și astăzi se numesc „privegheri” slujbele care se fac, mai ales la mănăstiri, de către credincioșii ortodocși români, noaptea spre Duminici și sărbători mari; tot de la aceste privegheri de noapte, cultivate cu atâta dragoste de Sfântul Niceta, avem astăzi „privegherea” sau „priveghiul” pentru cei răposați, în timpul nopții, înainte de înmormântare, și numele de „privighetoare” dat lumânării care se aprinde la capul sau pe pieptul mortului²⁴.

Despre foloasele cântării de psalmi sau De Psalmodiae bono. Această Omilie este anunțată de către autor în Omilia precedentă: „Mi-aduc aminte că pe când vorbeam despre frumusețea și folosul privegherii, am făgăduit că în Cuvântarea următoare voi trata despre lauda și taina imnelor, lucru pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu îl va realiza lucrarea de față”.

De Psalmodiae bono²⁵ a fost ținută mai întâi în biserică, în fața credincioșilor și tratează pe larg despre alosele foloase duhovnicești ale cântării de

23. Pr. N.M. Popescu, *De la priveghere la privighetoare*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXI, (1943), pp. 207-224

24. I.P.S. Nestor Vornicescu, *Despre privegherea robilor lui Dumnezeu*, în „Mitropolia Olteniei”, XXV, (1973), nr. 7-8, p. 86

25. Pr. Prof. St. Alexe, *Despre foloasele cântării în psalmi*, în „Mitropolia Olteniei”, XXVI, (1974), nr. 7-8, pp. 506-517

îmne și psalmi de către creștini. Prin asemenea cântări se împlinește mai întâi o poruncă apostolică (Efeseni. V, 19). Rugăciunea cântată să se facă cu participarea inimii, cu participarea minții (I Cor. XIV, 15).

În expunerea lucrării Niceta de Remesiana face mai întâi un istoric al datinei, de a se cânta în Biserica imne și psalmi. Enumeră și prezintă cu detalii scrieri patristice apărute până atunci, în care se află aprecieri elogioase cu privire la foloasele cântărilor de psalmi. Citează din lucrarea Sfântului Ciprian: *Ad Donatum*, unde se relevă necesitatea și frumusețea cântării bisericești, precizând că pentru evlavie și pentru slava lui Dumnezeu se cuvine să se execute cântările de voci armonioase, nuanțate. „Prin robul Său David, Domnul a creat această băutură, cântarea cea dulce, bună să tămăduiască rănila păcatelor... Dulceața cântării poate să scoată din sufletul omenesc ceea ce nu poate să scoată severitatea legii”.

Sfântul Niceta rostește predica *Despre folosul cântării de psalmi* spre a răspunde unora, nu numai din părțile Bisericii sale, ci chiar din părțile orientale, care socoteau „de prisos cântarea psalmilor și a imnelor și prea puțin potrivită cu dumnezeiasca religie” (cap.2). Pe cei ce resping cântarea psalmilor, bunul pastor îi identifica cu ereticii.

Prin psalmi sunt cântate „tainele lui Hristos”, pe lângă alte binefaceri spirituale aduse de acestea; de aceea Sfântul Niceta face un istoric al cântării și folosirii psalmilor, în *Vechiul și Noul Testament*, apoi dă unele instrucțiuni precise referitoare la ținuta creștinului în timpul sfintelor slujbe. Cu privire la cântarea în comun, pentru ca psalmodierea să fie armonioasă, se stabilește regula; când se citește, să se facă liniște ca toți să audă la fel ceea ce citește lectorul, iar nu unii rugându-se cu voce tare, să facă zgomot. Dacă sosești mai târziu, în timp ce se citește, adoră numai pe Domnul, închina-te și ascultă cu atenție” (cap.13).

În încheiere, autorul amintește de rostul diaconului în timpul slujbei, care „sfătuiește cu voce clără pe toți credincioșii, ca la predică, să păzească unitatea, fie că îngenunchează, fie în timpul cântării, fie în timpul ascultării citirilor, fiindcă Dumnezeu iubește deopotrivă pe toți oamenii și, după cum s-a spus mai înainte, îi face să locuiască în casa Sa” (cap.14).

Considerațiile Sfântului Niceta de Remesiana asupra Psalmilor egalează pe acelea ale Sfinților Atanasie cel Mare, Vasilie cel Mare, Grigorie de Nyssa, Ieronim și Augustin²⁶.

Pe Tine Dumnezeule, Te laudam sau Te deum laudamus. Ultima lucrare a Sfântului Niceta de Remesiana pe care o menționăm și care este mult folosită în Biserica noastră – în întreaga Biserică creștină – se numește: *Te Deum laudamus*.²⁷ Acest imn celebru a fost studiat de mulți cercetători, pentru ca s-au emis opinii diferite în legătură cu paternitatea lui. Cercetări îndelungate și profunde i-a consacrat Dom Morin, în concluzie atribuindu-l în mod cert lui Niceta de Remesiana. Cântat de toată creștinătatea, acest imn a răsunat mai întâi pe pământul vechii Dacii și este „cea mai frumoasă relicvă [de limbă latină] a Bisericilor ce se împodobesc cu timpurile romane”.

Nu intră în obiectivul studiului nostru a enumera sau discuta toate opiniile și controversele pe care le-a înregistrat istoriografia critică patristică referitoare la acest imn. Scrierea cuprinde unul dintre cele mai frumoase imne ale lumii creștine și nu a fost opera Sfântului Ambrozie – cum s-a crezut uneori -, nici a Fericitului Augustin, ori a Sfântului Ilarie, pentru că acestea „au scris imnele lor în metru ritmic, nu în proză ritmică. Ori *Te Deum* e scris în proză ritmică”²⁸. Între alte argumente care susțin autenticitatea imnului ca o creație a Sfântului Niceta este și cel care afirmă „interesul accentuat al Sfântului Niceta pentru cântul liturgic... arată că el a simțit nevoia unui imn ca *Te Deum*”²⁹.

Ideea este reluată, adâncită și formulată în aceeași manieră a certitudinii de patrologul nostru, Pr. Prof. I.G. Coman: „Analogiile de gândire și de

26. I.G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana*, în „Studii Teologice”, IX, (1957), 3-4, pp. 213-218

27. I.G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana*, în „Studii Teologice”, IX, (1957), 3-4, pp. 223-224

28. I.G. Coman, *Scriitori bisericești...*, ed.cit. p. 157

29. A.E. Burn, *Niceta of Remesiana. His life and works*, Cambridge, 1905, p. 224

formă” între *Te Deum* și celelalte opere ale Sfântului Niceta indică pe episcopul de Remesiana ca autor”.

Te Deum laudamus este „o adevărată teologhisire cântată”, o expresie muzicală a liniilor mari ale teologiei lui Niceta. În acest imn este aceeași mișcare și unduire a ideilor și a stilului ca în toate celelalte opere literare ale Sfântului Niceta de Remesiana. Nici un cuvânt din imn nu lipsește din sublinierile pe care le cuprinde ansamblul operei sale. *Te Deum...* este scris în proză ritmică, în așa numitul „*Cursus Leoninus*”. Inițial a avut numai trei strofe – adică unități de structură literară: lauda adusă Tatălui, o mărturisire a Sfintei Treimi, o invocare a Fiului. Ulterior, s-a adăugat o rugăciune de dimineață. Dar toate capitolele principale ale teologiei nicetane sunt prezente în acest imn: teodicee, Sfânta Treime, hristologie, soteriologie, eschatologie³⁰.

De șaisprezece secole creștinii ortodocși își unesc glasurile în sfintele locașuri, în împrejurările cele mai diferite, care implică rugăciunea plină de evlavie, preamărind pe Dumnezeu prin stihurile pline de credință, iubire, speranță în ajutorul Lui. Creștinătatea de limbă latină „Îl cântă în operele sale de reculegere” (L. Duchesne), de asemenea din secolele IV – V. Protestanții l-au păstrat cu aceeași evlavie în traducerea lui Luther.

Noi, românii, de la începuturile Bisericii noastre am avut în sfântă folosință și acest înălțător imn al Sfântului Niceta de Remesiana, în limba originală latină, la vremea creării lui, fiind apoi, în mod incontestabil, tradus și în română de timpuriu, pentru ca nu ar fi putut lipsi din repertoriul serviciului religios al unui popor ca al nostru, având o neabătută râvna creștină, un cler și ierarhi care se preocupau cu toată grija de păstrarea ritualului ortodox, a integrității conținutului acestui ritual.

Plauzibilă este și ipoteza ca, a putut să circule la noi și în versiunea greacă la acea vreme, precum și în secolele ce au urmat. În versiune slavă este întâlnit în literatura noastră bisericească în mod cert în secolul XVII. La

30. I.G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana*, în „Studii Teologice”, IX, (1957), 3-4, p.102

sfârșitul *Psaltirii în versuri* a Mitropolitului Dosoftei al Moldovei tipărită la Uniev în anul 1673 se găsește în slavonește *Te Deum laudamus* sub titlul: „Mărturisirea credinței ortodoxe. Stihuri ale părinților noștri episcopi Ambrozie al Mediolanului și Augustin al Hipponiei”. Este cunoscută cântare „al cărei autor se știe acum, este Sfântul Niceta episcopul daco-roman de Remesiana”³¹.

Mitropolitul Dosoftei a publicat imnul *Te Deum laudamus* după manuscrise slave ale unei Psaltiri care avea și această scriere a Sfântului Niceta de Remesiana tradusă din limba latină; după cum citim în titlu, era atribuită Sfântului Ambrozie și Fericitului Augustin.

În timpul sinodului de la Lyon – din 1274 – *Te Deum laudamus* a fost tradus în grecește în mod cert. Mai înainte sau după această dată a pătruns și în limba slavă.

Dacă Mitropolitul Dosoftei al Moldovei ar fi avut intenția să includă acest text între scoarțele Psaltirii... tipărite la Uniev ar fi tradus textul în limba română. Nu rămâne decât ipoteza că a fost o hotărâre „în ultim moment”, înaintea tipăririi, de a include și acest imn, sugerată de altcineva. Dar manuscrisul *Psaltirii în versuri* (care se păstrează la BAR – București, ms. nr .446), fiind gata de tipar în anul 1671, nu cuprinde imnul *Te Deum laudamus*.

Arhimandritul (devenit mai târziu episcop) Ghenadie Enăceanu, a publicat un studiu despre un Sbornic de la Mănăstirea Neamțu, din secolul XVII-lea, care cuprinde canoane la unele praznice împărătești, pentru preamărirea lui Dumnezeu. Vorbește și despre slujba pe care o numim *Te Deum*, în această ordine de idei, dar în textul Sbornicului de la Neamțu nu se află imnul Sfântului Niceta de Remesiana. Cu prilejul acestui studiu însă, arhimandritul Ghenadie Enăceanu a publicat pentru prima dată la noi în limba latină *Te Deum laudamus*.

31. Pr. Prof. Nicolae Șerbănescu, *O sărbătoare a cărții românești: 300 de ani de la apariția Psaltirii în versuri a mitropolitului Dosoftei al Moldovei*, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCI, (1973), 11-12, p. 1224

Se cunosc traduceri în românește ale imnului nicetan mai ales tardive, de la începutul secolului al XIX-lea. Dar la această vreme este însoțit de notație psaltică „în noua sistimă” – prin grija marelui protopsalt Macarie ieromonahul, desigur după melodia tradițională păstrată la noi în practica liturgică de la o generație de slujitori bisericești la alta, de la un secol la altul. Termenii de la începutul acestui imn al Sfântului Niceta de Remesiana au dat și numele cărții liturgice pe care o utilizăm și astăzi: *Te Deum*³².

*

* *

Reproducem textul paralel publicat de Pr. Prof. Dr. St. C. Alexe – după Burn (p. 83 –86), Arhim. Gh. Enaceanu (op. cit., p. 835 –836) și Pr. Prof. Dr. I.G. Coman (operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana..., p. 223 –224):

TE DEUM

1. Te Deum laudamus Te Dominum confitemur	Pe Tine, Dumnezeuule, Te lăudăm, pe Tine, Doamne, Te mărturisim
2. Te aeternum Patrem omnis terra veneratus	Pe Tine, veșnicule Părinte tot pământul Te cinstește
3. Tibi omnes angeli Tibi caeli et universae potestates	Ție toți îngerii, Ție cerurile și toate puterile
4. Tibi cherubin et seraphin incessabili voce proclamant	Ție Heruvimii și Serafimii cu neîncetat glas îți strigă;
5. Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth	Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeuul Savaot !

32. Arhim. Ghenadie Enaceanu. *Din istoria literaturii bisericești a românilor. Un sbornic, Istoria Te Deum-urilor în Biserica creștină și specialmente în cea română*, în „B.O.R.”, VIII (1884), 11, p. 830-850 și nr. 12, pp. 942-964

6. Pleni sunt caeli et terra
maiestatis gloriae Tuae

7. Te gloriosus apostolorum chorus

8. Te prophetarum laudabilis
numerus

9. Te martyrurum candidatus laudat
exercitus

10. Te per orbem terrarum sancta
confitetur ecclesia

11. Patrem immensae maiestatis

12. Venerandum Tuum verum
unigenitum Filium

13. Sanctum quoque paraclitum
Spiritus

14. Tu rex gloriae Christe

15. Tu Patris sempiternus es Filius

16. Tu ad liberandum suscepturus
hominem non horruisti virginis
uterum

17. Tu devicto mortis aculeo
aperuisti credentibus regna
caelorum

18. Tu ad dexteram Dei sedes în
gloria Patris

19. Index crederis esse venturus

20. Te ergo quaesumus tuis famulis
subveni quos pretioso sanguine
redemisti

21. Aeterna cum sanctis tuis gloria
munerari

Pline sunt cerurile și pământul, de
mărirea slavei tale;

Pe Tine Te laudă ceata slăvită a
apostolilor

Mulțimea vrednică de laudă a
proorocilor,

Oștirea îmbrăcată în alb a
mucenicilor

Pe Tine Sfânta Biserică Te
mărturisește pe întregul pământ,

Tată al nesfârșitei măriri,

Pe adevăratul Fiul Tău, Unul-
Născut, care trebuie cinstit

Și pe Sfântul Duh Mângâietorul;

Tu, Hristoase, împărat al slavei,

Tu ești Fiul veșnic al Tatălui;

Tu, care aveai să Te întrupezi în om
pentru a-l mântui, nu Te-ai
înfricoșat de pânțelecele Fecioarei;

Tu, după ce ai învins acul morții, ai
deschis credincioșilor împărăția
cerurilor;

Tu stai de-a dreapta lui Dumnezeu
în slava Tatălui;

Credem ca vei veni Judecător;

Așadar, Te rugăm vino în ajutorul
robilor tăi pe care I-ai răscumpărat
cu prețiosul Tău sânge

Dăruiește-le slava cu sfinții Tăi;

22. Salvum populum Tuum Domine et benedic hereditati tuae	Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeul Savaot !
23. Et rege eos et extolle illos usque în aeternum	Mântuiește, Doamne, poporul Tău, și binecuvântează moștenirea Ta;
24. Per singulos dies benedicimus Te	Și condu-I pe ei și îi înalță până în veac.
25. Et laudamus nomen tuum în saeculum et în saeculum	În fiecare zi Te binecuvântăm Și lăudăm numele Tău în veac și în veacul veacului.
26. Dignare Domine die isto sine peccato nos custodire	Învrednicește-ne Doamne, în ziua această, fără de păcat să ne păzim;
27. Miserere nostri Domine miserere nostri	Miluește-ne pe noi, Doamne, miluește-ne pe noi;
28. Fiat misericordia tua Domine super nas quem ad modum speravimus in Te	Fie, Doamne, mila Ta peste noi precum am nădăjdut în Tine!
29. In Te Domine speravi non confundar în aeternum.	În Tine, Doamne, am nădăjdut, să nu mă rușinez în veac!

VALOAREA LITERARĂ A OPERELOR SFÂNTULUI NICETA

După cum s-a putut constata, operele Sfântului Niceta de Remesiana au fost creația activității sale pastorale, slujind telurilor sale practice, și nu producțiuni literare scrise cu alte scopuri. Activitatea sa literară a ținut răspândirea și întărirea credinței creștine și a evlaviei în inimile candidaților săi la Botez și a credincioșilor săi, predicarea învățaturii creștine în fața păgânismului și a ereziei, ca și adevăratul cult creștin față de părerile false și practicile liturgice depărtate de tradiția Bisericii Ortodoxe. Sfântul Niceta este un scriitor pentru împrejurări anume (*Gelegenheitschriftsteller*)³³. Ca misionar și catehet, el a tratat problemele strâns legate de activitatea sa pastorală, după cum arată titlurile cărților din Catehism.

Operele sale reflectă o informare întinsă și variată, o observație atentă a

vieții, cunoașterea ideilor îndrăznețe și primejdioase ale ereticilor pe care îi combate cu competență și perseverență, ca și pătrunderea obiceiurilor și practicilor păgânești care amenințau să se strecoare în patrimoniul creștinismului sub forma cultului unor virtuți, ca bunătatea și tăria³⁴. Scrierile Sfântului Niceta sunt scurte și clare, așa cum cerea activitatea sa catehetică. Subiectele tratate sunt susținute cu o bogată argumentare luată din Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție, rațiune și viață. De altfel metoda dialectică în trei timpi este folosită și în tratarea problemelor dogmatice. Pentru a înviora cuvântarea și a da nerv expresiei, folosește și dialectica în doi timpi. Uneori anumite propoziții sunt atât de bine alcătuite încât iau forma unor gnome, ușor de reținut și de reprodus. Tratatele sunt construite logic fără ca tema să fie părăsită. Fraza alteori este alcătuită din două propoziții, în stil direct formate din același număr de cuvinte, dând sprinteneală stilului. De asemenea, merită o atenție deosebită deseale recapitulări, la sfârșitul unor capitole mai lungi sau la sfârșitul lucrării, pentru a fixa în minte adevărurile de credință. Sfântul Niceta întrebuințează imagini plastice, comparații adecvate și sugestive, figuri de stil ca chiasmul, aliterația, apostrofa, metafora etc., în chip firesc, uneori strecurate cu grijă în frază ca să nu dea impresia de ostentație. „Simbolul de credință este adunat din întreaga Scriptură” spune Sfântul Niceta, „ca pietrele prețioase montate într-o singură coroană”³⁵. Cel care făcea această observație a știut să-și strunească cuvântul, ca să spună numai ce trebuie și cum trebuie ascultătorilor săi, recrutați îndeosebi dintre oamenii simpli, muncitori în minele de aur sau „barbari”³⁶, cu sufletul aspru. Limba de care se slujește

33. Wilhelm August Patin, *Niceta Bischof von Remesiana als Schriftsteller und Theologe*, Munchen, 1909, p.126

34. Ghenadie, *De viris illustribus*, ed. Richardson, în *Texte und Untersuchungen*...XIV, 1, 1896, pp. 835-836

35. Burn, 18, *De Spiritu sancto*, p. 34

36. I.G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana*, în „Studii Teologice”, IX, (1957), 3-4, pp. 205-206

Sfântul Niceta este latina creștină întrebuințată în vremea lui, în bazinul dunărean, dar șlefuită uneori datorită lecturii sale din unii scriitori latini ca: Tertulian, Ciprian, Lactantiu, Novatian, Ilarie, Paulin de Nola și, probabil, din Ambrozie, Rufin și Augustin. El alege termenii cei mai potriviți pentru a se face înțeles de catehumenii și credincioșii săi, utilizând atunci când era cazul și termeni populari și familiari, cunoscuți de ascultători, evitând în general neologismele, mai ales cuvintele grecești³⁷.

Desigur că Sfântul Niceta nu atinge înălțimile unor clasici creștini latini, ca Lactantiu, Sfântul Ilarie, Fericitul Ieronim sau Fericitul Augustin, dar ni se pare exagerată afirmația că el a excelat numai ca misionar și catehet în timp ce scrierile sale sunt de o importanță minoră³⁸. Operele cunoscute până acum, moștenite de Biserică, de la neobositul misionar și strălucitul catehet Niceta de Remesiana, se citesc cu plăcere și astăzi și constituie un izvor de inspirație pentru preoți și cateheți, în ceea ce privește atât tehnica predicatorială, cât și conținutul lor ortodox.

SENSUL ECUMENIC AL MISIONARISMULUI SFÂNTULUI NICETA DE REMESIANA – ELEMENT DE LEGATURĂ ÎNTRE RĂSĂRIT ȘI APUS

Activitatea misionară și sacerdotală a Sfântului Niceta, care a îmbrățișat deopotrivă cu dragostea sa diferite neamuri contribuind astfel la unificarea lor spirituală, grija neobosită față de credincioșii săi, învățându-i neconținut și apărându-i de cei care produceau confuzie și dezordine prin întrebări meșteșugite și „întortocheate”, ca și activitatea sa scriitoarească îl înfățișează ca pe o proeminentă personalitate, la întretărirea celor două veacuri când i-a fost petrecerea pământească.

37. Wilhelm August Patin, *Niceta Biscof von Remesiana als Schriftsteller und Theologe*, Munchen, 1909, pp.126-135

38. L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, tome III, V-e edition Paris, 1929, p. 181

Sfântul Niceta a trăit într-o regiune de legătură între două lumi, greacă și latină, cu profiluri spirituale deosebite, dar pe cale de unificare datorită condițiilor istorice create. La această unificare a contribuit și creștinismul care era propovăduit cu fervoare „neamurilor”, ca o împlinire a poruncii date de Mântuitorul Iisus Hristos, ucenicilor Sai: „Mergând învățați toate neamurile, botezându-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (Matei XXVIII, 19).

Episcopul misionar de Remesia este ancorat în epoca sa, în sensul ca el se dedică cu toată ființa sa lucrării de evanghelizare. Opera pe care o conducea Sfântul Ioan Gura de Aur din Bizanț, noua Romă și a doua capitală a Imperiului Roman, susținută după cum se pare de Teotim de Tomis pe malurile Dunării de Jos, era împlinită cu un adevărat zel apostolic și de Sfântul Niceta, atât în Dacia interioară cât și în împrejurimi. Niceta prezintă o trăsătură comună cu Teotim de Tomis, un acord scris între activitatea intelectuală și activitatea practică.

Pregătit temeinic din punct de vedere teologic, preocupat neînterupt de a se informa din comoara operelor marilor teologi ai secolului al IV-lea, din Răsărit și Apus, el și-a elaborat scrierile după ce a trecut, prin filtrul personalității sale, tot ceea ce a acumulat din lectura sa întinsă și după ce a meditat, cu sufletul purificat, învățătura Sfintei Scripturi.

Împrejurările în care și-a desfășurat activitatea Sfântul Niceta n-au fost dintre cele mai prielnice. Erezia lui Arie își avea numeroși susținători în bazinul dunărean, iar învățătura greșită a lui Macedonie nu era mai puțin primejdioasă. Pe lângă acestea au ieșit la iveală și alte secte antitrinitare ca: *sabelianismul* care se dezvoltase în monarhianismul dynamic al lui Marcel de Ancira (+ către 374), sau luase forma *ebionitismului* prin elevii lui Fotin, *maniheismul*, *marcionismul*, *eroarea catafrigienilor*, care deși în parte aparțineau secolelor al II-lea și al III-lea, totuși nu se stinseseră³⁹.

Poziția Sfântului Niceta față de eretici se întemeiază pe legătura sa cu Sfânta Scriptură care formează, de asemenea, temeiul principal de acțiune al

39. *De ratione fidei*, 2, p. 11; *De Symbolo*, 10, p. 48

Părinților participanți la Sinodul I Ecumenic de la Niceea și baza hotărârilor luate: „După ce au fost adunate toate scrierile Sfinte, s-a dat pe față adevărul și s-a scris”⁴⁰.

Pentru Sfântul Niceta, Scriptura era sfântă, dumnezeiască, este cuvântul lui Dumnezeu, călăuza învățaturii, cum reiese din aprecieri ca acestea: „Aș putea să vă înfățișez mai multe mărturii din Sfânta Scriptură”; sau: „Așadar, pe drept spune Scriptura în Proverbe”; sau: „Scriptura mărturisește”; sau: „Voi aduce dovezi din Sfintele scrieri”⁴¹. Dumnezeu însuși este Cel ce grăiește în Evanghelie, de aceea Sfântul Niceta mărturisește cu toată încrederea: „Socotesc ca este mai bine așa cum a descoperit Hristos Domnul, decât cum a gândit judecata omenească”⁴².

Este adevărat că Sfântul Niceta nu a lăsat nici un comentariu la Sfânta Scriptura, așa cum au lăsat de exemplu Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Ambrozie, Fericitul Augustin și mulți alții, dar el prețuia tot așa de mult ca ei Vechiul și Noul Testament.

Învățătura pe care o preda catehumenilor săi este înfățișată ca un rezumat al întregii Scripturi: „Căci acestea au fost adunate pe scurt din toată Scriptura”, accentuează Sfântul Niceta, vorbind despre Simbolul credinței, „fiind rânduite ca niște pietre nestemate într-o coroana”⁴³. De aceea „nimeni să nu-și astupe urechile atunci când se citesc sfintele cuvinte”⁴⁴.

Interpretarea textelor Sfințelor Scripturi este pur ortodoxă, fiind alese citatele cele mai potrivite pentru argumentarea solidă a adevărurilor de credință împotriva învățăturilor rătăcite sau pentru edificarea credincioșilor săi.

Alături de cuvântul Domnului exprimat în Sfânta Scriptură, Tradiția apostolică este al doilea izvor de inspirație al adevărurilor de credință cu caracter de obligativitate. După ce demonstrează Dumnezeirea Sfântului

40. *De ratione fidei*, 3, pp. 12-43

41. *De Spiritu sancto*, 18, p. 33 ; *De vigillis*, 3, 9, p. 59, 66

42. *De Spiritu sancto*, 3, p. 21

43. *De Symbolo*, 13, p. 52

44. *De Spiritu sancto*, 6, p. 25

Duh, Sfântul Niceta declară limpede: „Dacă trebuie să fie mărturisit în acest fel, după spusa Domnului și după tradiția apostolilor..., cine mă va putea opri de la adorarea Acestuia?”⁴⁵.

La fel, vorbind despre consubstanțialitatea Fiului cu tatăl, îi încredințează pe credincioșii săi că „acesta este înțelesul universal, aceasta este rugăciunea credincioșilor, aceasta este lucrarea sfinților. Potrivit acestora, ei înțeleg toate cele făcute și spuse de Mântuitorul și, înțelegând, vorbesc”⁴⁶.

Ca cineva să poată face afirmația: „Acesta este înțelesul sobornicesc”, trebuia să fie bine informat asupra învățaturii Părinților Bisericii și să se pună de acord cu ei. Mai mult, Sfântul Niceta atrage atenția că abaterea de la linia tradiției duce la rătăcire, după cum s-a întâmplat cu macedonenii, care la început au crezut „așa cum fusese predate” (ut fuerat traditum)⁴⁷. Deci, păstrarea Tradiției apostolice (quam apostolic tradiderunt) este pentru Sfântul Niceta semnul vădit al apartenenței la Biserica cea adevărată⁴⁸.

O trăsătură esențială a Sfântului Niceta de Remesiana a fost avântul său misionar. În această privință, el stă alături de marii misionari ai timpului, îndreptându-și activitatea și spre alte neamuri, nu numai către daco-romanii din hotarele eparhiei sale. Lipsa unor dovezi sigure ne împiedică să cunoaștem adevăratele coordonate ale întinderii influenței directe a lui Niceta.

Din cele două poeme ale Sfântului Paulin de Nola se poate desprinde însă că activitatea prietenului său a fost intensă și fructuoasă. Pentru obținerea succesului dorit, Sfântul Niceta a organizat viața mănăstirească. În mănăstiri a găsit desigur numeroși ucenici și colaboratori care l-au sprijinit în activitatea sa. Călugării Sfântului Niceta n-au rămas închiși între zidurile mănăstirilor, ci au contribuit la opera de creștinare a popoarelor indicate de Paulin de Nola.

45. *De Spiritu sancto*, 18, p. 35

46. *De ratione fidei*, 5, p. 15

47. *De Spiritu sancto*, 2, p. 19

48. *De Symbolo*, 10, pp. 48-49

Altfel nu s-ar putea explica creștinarea unor neamuri risipite pe întreg ținutul bătut de Boreas, în regiunea Dunării de Jos. Sfântul Niceta n-a așteptat să-i vină la Remesiana toți acești păgâni spre a-i creștina, ci a mers la ei, el și ucenicii săi, departe de liniștea scaunului său episcopal.

De asemenea, Sfântul Niceta s-a folosit în activitatea sa, cu mult succes, de cântarea bisericească în comun. Predica sa, *Despre folosul cântării psalmilor*, este o mărturie grăitoare că autorul ei puna un preț deosebit pe întrebuințarea cântării în comun, pentru apropierea credincioșilor, într-o singură laudă adusă lui Dumnezeu.

Dacă Sfântul Niceta cânta împreună cu cetele de călugări la plecarea sa din Italia spre patrie și dacă vocea sa vibrantă se ridica melodioasă în mijlocul corăbierilor, pe corabie⁴⁹, este pentru că iubea cântarea și avea o practică îndelungată a cântului.

Sfântul Niceta a cultivat cântarea în comun în Biserica într-o vreme în care și în alte părți se depuneau eforturi în această privință, de către ierarhi misionari ca Sfântul Ioan Gura de Aur, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nisa, Sfântul Ambrozio și Fericitul Augustin. Cântarea imnelor divine împlânzește sufletul trufaș și sălbatic și apropie pe om de Dumnezeu și de semenii săi. Sfântul Niceta a cultivat amplu acest instrument eficace, în lucrarea sa misionară.

Călătoriile Sfântului Niceta la Roma și la Nola se înscriu ca o linie ascendentă în viața sa spirituală, situându-l printre Părinții Bisericii care au făcut legătura între Răsărit și Apus. Trecând peste motivele care l-au determinat să facă aceste lungi călătorii, care necesitau vigoare și curaj, reținem roadele lor incontestabile. Sfântul Niceta mergea la Nola cu o bogată experiență de ierarh misionar, câștigată în condiții grele, experiență pe care avea să o confrunte cu practica bisericească din Italia. Convorbirile cu Paulin de Nola aveau să fie un câștig deopotrivă de bogat pentru amândoi.

Pe de o parte, Paulin află că pe malurile Istrului se desfășură o intensă activitate de evanghelizare, împletită cu o rodnică acțiune de romanizare a

49. Sf. Paulin, *Carmen XVII*, v. 109-116, ed. cit., pp. 86-87

popoarelor „barbare”, fapt înregistrat de el nu fără o anumită mândrie de roman, atunci când spune ca „barbarii învață să cânte pe Hristos cu inimă romană și să trăiască în pacea senină a virtuții, într-o regiune necunoscută a lumii”⁵⁰. Lucrarea desfășurată de Niceta l-a impresionat adânc, iar personalitatea misionarului dunărean i-a smuls cuvinte de sinceră admirație și îndreptățită laudă.

Pe de alta parte, Sfântul Niceta lua cunoștință de viața liturgică de la Nola, de teologia de aici; intra în legătură cu credincioșii veniți în număr mare la sărbătoarea Sfântului Felix, ale cărui moaște se aflau în acest orașel, se edifică asupra stilului edilitar și al picturii bisericești, dornic să vadă și să cunoască tot, avea prilejul să facă unele comparații și să-și îmbogățească cunoștințele cu idei și lucruri noi, pe care le va folosi la întoarcerea în țara sa. Răsăritul și Apusul Europei erau împreună.

Cei doi prieteni erau însă și oameni de litere. Discuțiile lor se vor îndrepta și asupra problemelor teologice care suscitau interesul și erau în circulație în vremea lor. Dovada sigură este că Sfântul Paulin i-a citit prietenului sau, *Viața Sfântului Martin* scrisă de Sulpiciu Sever⁵¹. În scrisoarea pe care i-o trimite lui Sulpiciu, Paulin își exprima bucuria că a avut prilejul să împărtășească această opera unui bărbat „foarte învățat” și „admirat de romani”, venit din îndepărtata Dacie.

Este interesant de subliniat că Sfântul Niceta nu s-a mărginit numai la înregistrarea acestei lecturi pentru folosul său personal, după cum aflăm prin intermediul lui Sulpiciu Sever. La sfârșitul *Dialogurilor*, acesta îl îndeamnă pe Posthumianus să-l viziteze pe Sfântul Paulin, spre a-i face cunoscute *Dialogurile*, pentru ca Paulin, la rândul său, să le facă cunoscute la Roma „după cum a răspândit și prima noastră lucrare nu numai în Italia, dar chiar în tot Iliricul”⁵². Din această informație se poate deduce ușor rolul pe care l-a jucat

50. Sf. Paulin, *Carmen XVII*, v. 261-264, p. 93

51. Sf. Paulin, *Epistola XXIX*, 14, ed. Hartel, p. 261

52. Sulpiciu Sever, *Dialogurs Tertius*, 17, ed Carolus Halm, in CSEL, 1, 1866, p. 215

Sfântul Niceta, ca element de legătură între literatura de evlavie răsăriteană și cea apuseană. Din nefericire documentele timpului păstrează tăcere asupra altor aspecte și consecințe ale călătoriei Sfântului Niceta în Italia.

A dus cu sine Niceta și unele din scrierile sale, spre a le prezenta prietenului sau la Nola? Lucrul pare probabil dacă afirmația cu privire la influența exercitată de Sfântul Niceta asupra lui Martin de Braga (Braccara) este adevărată⁵³.

Operele Sfântului Niceta au circulat intens în centrul și Apusul Europei, legând aceste părți cu Răsăritul Continentului. Ele sunt citate și apreciate de Isidor, de Ghenadie și de Cassiodor. Mai ales acesta din urma recomandă tratatul *Despre credința* pentru claritatea și conciziunea expunerii și desigur că îndemnurile sale n-au rămas fără urmări practice.

Prin activitatea sa misionară și literară ca și prin călătoriile sale, Sfântul Niceta a contribuit din plin la crearea unei atmosfere de înțelegere, cunoaștere și prețuire între Biserica din Răsărit și cea din Apus.

ÎNVĂȚĂTURA TEOLOGICĂ A SFÂNTULUI NICETA DE REMESIANA

Învățătura despre Sfânta Treime. Citind introducerea la tratatul *Despre credință*, s-ar părea că învățătura teologică a Sfântului Niceta este foarte simplă: pentru dobândirea fericirii veșnice este necesar ca creștinul să creadă și să facă fapte bune, sau, cu alte cuvinte, să-și mărturisească credința prin fapte. „După ce oamenii au fost renăscuți prin credință și după ce au fost sfințiți potrivit rânduielii Evangheliei, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, nădăjduind prin această mărturisire împărăția cerească, apostolul a spus că nimic nu este mai folositor decât ca ei să se îngrijească de faptele bune”⁵⁴.

53. J. Zeiller, *Les origines chretiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire romain*, Paris, 1948, n. 1 p. 592

54. *De ratione fidei*, 1, Burn, p. 10

Pentru un credincios cu rațiune sănătoasă este mai important să trăiască învățătura creștină decât să discute dogmele Bisericii, căci Sfântul Apostol Pavel a scris lui Tit: „și despre acestea voiesc să mărturisești cu tărie pentru ca cei care cred în Dumnezeu să aibă grijă de faptele bune. Căci acestea sunt bune și folositoare pentru oameni. Iar de întrebările prostești și de genealogii și de neînțelegerile și certurile cu privire la Lege, ferește-te, căci sunt nefolositoare și zadarnice” (III, 8, 9).

Sfântul Niceta își exprimă o oarecare amărăciune că cele scrise de Apostolul Neamurilor către Tit, aveau să se adeverească, pentru că unii căutau să iscodească ființa de nepătruns cu mintea lui Dumnezeu. Acestea, „din curiozitate și prin întrebări nefolositoare, aveau să nesocotească grija pentru împlinirea faptelor bune și aveau să piardă pacea pe care a lăsat-o Domnul Bisericii sale”⁵⁵.

Cunoașterea lucrurilor înalte se poate realiza numai după înțelegerea și cunoașterea în prealabil a lucrurilor simple. Metoda inductivă în procesul gnoseologic este recomandată avându-se în vedere nu numai păstrarea credinței și împlinirea faptelor bune, dar și menținerea păcii în Biserică, idee care ne descoperă că episcopul de Remesiana discuta problemele teologice dintr-o perspectivă ecumenică, **pacea constituind climatul necesar pentru dezvoltarea Bisericii.**

O analiză mai temeinică a operelor rămase de la Sfântul Niceta ne descoperă ca el s-a ocupat aproape cu toate problemele dogmatice, în special cu probleme de teognosie și eclezioologie, care trebuiau lămurite și apărute față de inovațiile ereticilor. Se poate afirma că tema centrală a învățăturii de credință a Sfântului Niceta este taina Sfintei Treimi.

El expune limpede **interpretarea ortodoxă** a acestei taine, mărturisind că există un singur Dumnezeu în trei persoane: Tatăl și Fiul și Sfântul Duh. Aceste trei persoane, care au comun natura sau ființa dumnezeiască, sunt deosebite: Tatăl nu este nici Fiul, nici Sfântul Duh; Fiul nu este nici Tatăl, nici Sfântul Duh; Sfântul Duh nu este nici Tatăl, nici Fiul. Toate însă,

formează o singură Dumnezeu⁵⁶.

Sfântul Niceta, învață că în actul creației participă deopotrivă cele trei Persoane, folosind ca Tertulian, Sfântul Ambrozio și Sfântul Vasile cel Mare, Psalmul XXXIII (XXXII), 6, ca dovadă a activității unice a Sfintei Treimi: „Cu cuvântul Domnului s-au întemeiat cerurile și cu Duhul gurii Lui, toată puterea lor”⁵⁷. Acest verset nu arată numai acțiunea unită a Treimii, ci constituie și o mărturie cu privire la prezența celor trei Persoane într-o Dumnezeu, după cum explică Sfântul Niceta: „Cuvântul acesta trebuie să fie înțeles, Fiul, după vestirea lui Ioan: *prin Care toate s-au făcut* (Ioan I,3). *Duhul gurii Lui* însă nu este altul decât Acesta care este crezut *Sfânt*. Astfel, într-un singur verset ai pe Domnul și pe Cuvântul Domnului și pe Sfântul Duh care împlinește taina Treimii”⁵⁸.

Sfântul Niceta spune în continuare: „Aș putea să aduc mai multe dovezi din Sfânta Scriptura, care – potrivit Tainei Botezului – să arate că Treimii îi aparține o singură lucrare și o singură putere”⁵⁹. Într-adevăr episcopul de Remesiana subliniază cu insistență că Dumnezeu, întreit în Persoane, creează: „Căci însuși Tatăl creează toate, în timp ce cuvântul Lui și Duhul Lui creează”⁶⁰.

Învățătura Sfântului Niceta despre Sfânta Treime, care în unitate de lucrare este dătătoare de viață, se înscrie în aria ecumenicității patristice a Bisericii, promovatoare a vieții și a progresului și are un puternic caracter de actualitate în vremea noastră când Biserica sprijină și binecuvântează toate acțiunile menite să apere unitatea creștinilor și viața pe întregul pământ.

Sfântul Niceta subliniază, de asemenea, *preștiința* ca atribut al Sfintei Treimi. „În Dumnezeu este *preștiința* tuturor lucrurilor. El este cunoscător al celor nevăzute”.

56. *De Spiritu sancto*, 22, Burn, p. 37

57. *De Symbolo*, Burn, p. 39-40

58. *De Spiritu sancto*, 7, Burn, p. 26

59. *De Spiritu sancto*, 18, Burn, pp. 33-34

60. *Ibidem*, 8, p. 27

De asemenea, Sfântul Niceta vorbește și despre alte însușiri ale Sfintei Treimi ca: omniprezența, bunătatea, purtarea de grijă și răsplătirea faptelor, precum și despre relațiile intertrinitare: Tatăl este nenăscut, Fiul s-a născut din veci din Tatăl, iar Sfântul Duh purcede din veci din Tatăl, adăugând că cele trei Persoane divine sunt veșnice.

După cum se știe, Sfântul Niceta de Remesiana nu a scris un tratat destinat dogmei Sfintei Treimi. Elemente cu privire la această dogmă se găsesc însă, în general, în tratatele care se referă la credința în Domnul nostru Iisus Hristos, la Sfântul Duh și la Simbolul de credință. Din îndemnul plin de căldură adresat credincioșilor săi, de a păstra neschimbată credința în Sfânta Treime, iese în relief, în mod evident că Sfântul Niceta făcea din taina Treimii pivotul întregii sale teologii.

Sfaturile pe care Sfântul Niceta le da credincioșilor săi, privind atitudinea lor practică pentru a păstra neștirbită credința în Treimea Sfântă, sunt pătrunse cu dragoste pentru pace și unitate, elemente de bază ale ecumenicității patristice și ale ecumenismului actual, în care se lucrează cu eficiență mântuirea.

Unitatea Bisericii se arată și prin credința în unitatea de ființă a Tatălui și al Fiului care stăpânesc împreună una și aceeași împărăție, „fiindcă este o singură voință a Tatălui și al Fiului, o singură conlucrare, un singur har și aceeași conducere”⁶¹. Sfânta Treime este un exemplu de unitate. Deși sunt trei Persoane divine, totuși Ele lucrează unitar: Ele constituie „o singură mângâiere”⁶², revarsă asupra credincioșilor un singur har, îi unește cu o singură pace și-i cârmuiește cu o singură conducere.

Învățătura Sfântului Niceta despre credință în Sfânta Treime ca generatoare a unității, dragostei și păcii în lume, inspiră și ajută Baza trinitară a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care promovează unitatea tuturor creștinilor chemați să mărească un singur Dumnezeu – Tatăl și Fiul și Sfântul Duh – spre binele, progresul și fericirea lor.

61. *De ratione fidei*, 7, Bum, p. 17

62. *De Spiritu sancto*, 16, Bum, p. 32

a) Dumnezeu –Tatăl

Sfântul Niceta vorbește de fiecare persoană a Sfintei Treimi, descriindu-i însușirile personale și raportul cu celelalte Persoane trinitare, precum și lucrarea lor în iconomia mântuirii. Doctrina sa nu este sistematizată decât în parte, în tratatul *Despre Simbolul credinței*. În primul articol al Simbolului nicetan se spune: „Cred în Dumnezeu – Tatăl, Atotputernic, Făcătorul cerului și al pământului”⁶³.

Dumnezeu-Tatăl este atotputernic, nenăscut, nevăzut, de necuprins cu mintea, neschimbat și veșnic. El este „Dumnezeu bun și drept, Creatorul cerului și al pământului”.

Mărturisirea evlavioasă cu privire la Dumnezeu, da puțința ca Dumnezeu –Tatăl să fie cunoscut nu în felul iudeilor, un singur Dumnezeu, stăpân și îndepărtat, ci ca un Dumnezeu –Tata, adică „Tatăl Cuvântului Celui viu, al Puterii și Înțelepciunii Sale”⁶⁴, care mai înainte de toți vecii, înainte de orice început, înainte cu totul de orice timp, a născut din Sine pe Fiul, Duhul a născut un Duh, Dumnezeu a născut pe Dumnezeu, „prin care au fost întemeiate toate câte sunt în ceruri și pe pământ, cele văzute și cele nevăzute” (Col. I, 16)⁶⁵.

Între Dumnezeu-Tatăl, creatorul cerului și al pământului, adică al lumii văzute și nevăzute, și creaturile Sale, există o legătură intimă. În prima parte a imnului *Te Deum* se înfățișează un grandios tablou al lumii văzute și nevăzute, care aduce o neîntreruptă cântare de laudă și cinstire Tatălui ceresc: „Pe Tine, Dumnezeule, Te laudăm, pe Tine, Doamne, Te mărturisim. Pe Tine veșnicule părinte, tot pământul Te cinstește. Ție, toți îngerii, Ție, cerurile și toate puterile, Ție heruvimii și serafimii cu neîncetat glas îți strigă: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu! Savaot! Pline sunt cerurile și

63. *De Symbolo*, 2, p. 40

64. Burn, p. 40, n.8 și W.A. Patin, op. cit. p.65

65. *De Symbolo*, 2 Burn, p. 40

pământul de mărirea slavei tale. Pe Tine Te laudă ceata slăvită a apostolilor, mulțimea vrednică de laudă a proorocilor, oștirea îmbrăcată în alb a mucenicilor. Pe Tine, sfânta Biserică Te mărturisește pe întreg pământ, Tată al desfărșitei măririi”⁶⁶.

După cum rezultă din aceste versete, Sfântul Niceta reușește să cuprindă într-o viziune ecumenică toată creștinătatea răspândită pe întregul pământ, unită în imnul de laudă adresat Părintelui ceresc, pe de o parte, iar pe de alta parte, unită, în aceeași cinstire, cu puterile cerești care slăvesc neîncetat pe Dumnezeu și cu cetele proorocilor, apostolilor și mucenicilor.

Se poate spune că Sfântul Niceta a realizat un tablou sugestiv al solidarității umane într-o singură manifestare a iubirii față de același părinte. Și astăzi, creștinii se unesc în mărturisirea credinței într-un singur Dumnezeu și se străduiesc spre împlinirea poruncii Mântuitorului Iisus Hristos, de a se iubi unii pe alții, așa după cum Tatăl a iubit pe Fiul Său.

b) Dumnezeu Fiul

Învățătura Sfântului **Niceta** despre Dumnezeu-Tatăl se lărgeste și se completează tratând despre a doua Persoană a Sfintei Treimi, Dumnezeu-Fiul. Mărturisirea credinței în Domnul nostru Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Aceasta este ideea centrală a hristologiei nicetane pe care o dezvoltă și o apără cu talentul, râvna și dragostea sa, mai ales în următoarele lucrări: *Despre diferitele numiri*, *Despre credință* și *Despre Simbolul credinței*.

În expunerea învățăturii de credință cu privire la Domnul nostru Iisus Hristos, Sfântul Niceta vizează direct sau indirect pe cei care negau nașterea cu adevărat din Tatăl, sau deoființimea sa cu Tatăl, ca arienii, ca și pe iudeii și păgânii care luau în derâdere pe creștini spunându-le ca se închină unui simplu om răstignit pe cruce.

Sfântul Niceta învață că Fiul S-a născut din veci din Tatăl⁶⁷, este Fiul

66. *Te Deum*, v. 1-11, pp. 83-84

67. *De ratione Fidei*, 4, p. 13; *De Symbolo*, 2, p.40

adevărat⁶⁸, Unul-Născut⁶⁹, așa cum a fost stabilit de către Sfinții Părinți la Sinodul I Ecumenic de la Niceea, pe baza Sfintei Scripturi⁷⁰. Creștinii trebuie să creadă că Fiul S-a născut cu adevărat din ființa Tatălui, nu dintr-o alta esență; astfel, după cum Tatăl este Dumnezeu, tot așa Fiul este Dumnezeu, și după cum Tatăl este lumina, tot așa și Fiul este lumina⁷¹.

Sfântul Niceta insistă asupra faptului că Iisus Hristos este cu adevărat „Dumnezeu mai înainte de toți vecii din Tatăl” și ca „S-a întrupat cu adevărat, nu închipuit”, cum susțineau unii eretici. Deși nu-i numește pe acestea, este ușor de înțeles că el se referă la docheți⁷².

Sfântul Niceta nu dă amănunte cu privire la viața Sfintei Fecioare. El se mărginește să afirme că trupul Sfintei Fecioare a fost sfințit prin nașterea cea mai presus de fire a Mântuitorului și prin puterea Sfântului Duh. De aici, credincioșii aveau să tragă singuri concluzia că Sfânta Fecioara Maria trebuie să se bucure de o aleasă cinstire, dar în ce fel, nu ni se spune.

Sfântul Niceta scoate următoarea concluzie practică, pentru credincioși: „Deci și exemple din care să îndepărtezi pe învățătorii înșelăciunii. Dacă cineva ar încerca să-ți șoptească faptul ca Hristos a fost numai om, să spui ca pe Acesta care s-a făcut om pentru păcatele noastre, L-am cunoscut ca Dumnezeu, din minuni și mărturisiri, deoarece însuși Mântuitorul spune către iudei: *Dacă nu voiți să mă credeți pe Mine, credeți faptelor Mele și cunoașteți că Eu sunt în Tatăl și Tatăl în Mine* (Ioan X, 38)⁷³.

De asemenea, în tratatul *De ratione fidei*, Sfântul Niceta scoate în relief atributele Dumnezeiești și omenești ale Mântuitorului pentru ca, pe de o parte, să nu fie negată Dumnezeirea Lui, iar pe de altă parte să fie cunoscută întruparea, accentuând că Domnul Hristos a avut nu numai trup adevărat, dar

68. *De ratione Fidei*, 4, p. 13

69. *Ibidem* 2, p. 11

70. *Ibidem* 3, pp. 12-13

71. *Ibidem* p. 13

72. *De Symbolo*, 4, pp. 41-42

73. *De Symbolo*, 4, p. 43

și suflet adevărat.

Viețuirea în trup omenesc a Fiului lui Dumnezeu, smerenia Sa, cuvintele rostite ca om, chinurile pe care S-a învrednicit să le îndure pentru mântuirea lumii nu smintesc pe credincioși, ci, mai degrabă, prin acestea ei recunosc ca datorează lui Hristos o mulțumire deplină și o cinstire mai mare, potrivit cuvântului Evangheliei, căci însuși Părintele ceresc zice: „Acesta este Fiul Meu, pe Acesta să-L ascultați” (Luca IX,35), iar Fiul spune: „ca toți să-L cinstească pe Fiul cum îl cinstesc Eu pe Tatăl” (Ioan V, 23). Hristos este nădejdea creștinilor și ar fi o întunecare a minții și o uitare a nădejzii „să socotești neputincios, mic și disprețuit pe Hristos care ne-a dat, după voia Tatălui său, curajul și slava... respectul față de Fiul înseamnă prețuirea Tatălui. Cu cât vei cinsti (mai mult) pe cel Unul-Născut, cu atât vei mări slava Tatălui. Părintele cel bun nu pizmuiește cinstirea adusă Fiului, pentru că orice slavă a Fiului se răsfrânge asupra Tatălui”⁷⁴.

La sfârșitul tratatului *De ratione fidei*, Sfântul Niceta îndeamnă pe credincioși ca să înțeleagă cu credință toate cele expuse și să le primească cu cinste. Trebuie să mărturisim pe Domnul Iisus Hristos în ambele chipuri: „și în chipul în care a fost totdeauna și în chipul de rob care a fost primit pentru robi”⁷⁵.

Domnul nostru Iisus Hristos a suferit chinurile și moartea pe cruce pentru păcatele noastre, ca „prin rănilile Sale să devină mântuire neamului omenesc” (Isaia LIII, 5) și „să se dea pentru noi răscumpărare”⁷⁶. Sfântul Niceta de Remesiana afirmă că Mântuitorul Iisus Hristos este învățător și îndrumător, atât prin cuvinte cât și prin fapte⁷⁷ și că El conduce și desăvârșește lumea pe care a creat-o.

Pentru a demonstra prezența Mântuitorului în lume, într-o nouă creație, Sfântul Niceta dezvoltă o interesantă teologie a numelor și numirilor date de

74. Burn 5, *De ratione fidei*, pp. 14-15

75. *De ratione fidei*, 7, p. 17

76. Burn, *De Symbolo*, 5, p. 41

77. *De psalmodiae bono*, 9, p.77

Iisus Hristos, care se găsesc în Sfânta Scriptură, spre a exprima sensurile Ființei Lui divino-umane, precum și lucrarea Sa continuă în lumea pe care o conduce ca un Stăpân⁷⁸.

De altfel, metoda numelor divine a fost întrebuințată și de alți Scriitori și Părinți bisericești, ca Origen (+ cca. 254), Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nazianz, Pseudo-Dionisie Areopagitul. Rațiuni misionare, catehetice, de controversă sau de studiu aprofundat, impuneau examenul numelor date Mântuitorului de către Biblie sau Tradiție⁷⁹.

Registrul numelor și denumirilor care se potrivesc Domnului nostru Iisus Hristos este bogat și el exprimă lucrarea pe care o împlinește Mântuitorul în lume. Metoda folosită de Sfântul Niceta – expunerea numelor Mântuitorului, explicația semnificației acestor nume și îndemnurile practice de la sfârșit – avea scopul de a sublinia, pe de o parte, Dumnezeuirea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din veci din Tatăl, iar pe de altă parte, legătura strânsă dintre Creator și creatură, adică dintre Dumnezeu-Cuvântul și credincioși în actul mântuirii.

Teologia numelor Mântuitorului reprezintă pentru Sfântul Niceta un mijloc de a prezenta credincioșilor săi varietatea mijloacelor prin care Domnul nostru Iisus Hristos, „Stăpânul universal” (*Dominus communis*)⁸⁰, conduce pe credincioși spre ținta finală, desăvârșirea acestora. Aplicarea acestor nume în viața morală a credincioșilor, dezvăluie sensul ecumenic al hristologiei nicetane: Unul și același Domn, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, împarte ajutorul divin tuturor credincioșilor, fără nici o deosebire, și-i unește în aceeași nădejde, dobândirea împărăției cerești (Matei XXV, 23, 34).

În expunerea învățăturii despre Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu,

78. Pr. Prof. Ioan. G. Coman, *Prezența Mântuitorului Hristos în noua creație după Învățătura Sfinților Părinți*, în „*Ordodoxi*”, XVIII, (1966), nr. 4, pp. 495-498

79. *Ibidem* p. 495

80. Burn, 1-2, *De diversis appellationibus*, „Interpretarea numelor Mântuitorului” P. L., XIII, 373-374

Dumnezeu și Om, Sfântul Niceta de Remesiana păstrează un echilibru al argumentelor, accentuând deopotrivă Dumnezeirea și umanitatea Mântuitorului, ca să răspundă atât arienilor care negau divinitatea cât și docheților care negau umanitatea.

Se poate afirma că Sfântul Niceta de Remesiana, manifestând o dragoste nemărginită pentru apărarea credinței celei adevărate, se încadrează între părinții premergători Sinodului Ecumenic de la Efes, subliniind și soluționând ortodox legătura dintre Dumnezeirea și umanitatea Mântuitorului și arătând clar natura, însemnătatea și scopul întrupării⁸¹. Prin aceasta, nu numai că el a rămas un excelent apărător al ecumenicității Bisericii din vremea sa, dar argumentele sale și soluțiile pe care le-a dat în dialogul vremii, au valoare și astăzi în dialogul creștinilor angajați în activitatea ecumenistă pentru realizarea unității primare a Bisericii.

Mântuitorul Iisus Hristos este prezent neconținut în viața credincioșilor. Sfântul Niceta accentuează consecințele practice ale numelor lui Hristos exprimând astfel sensul ecumenic al prezentei Logosului în lume. Logosul participă la reînnoirea omului și a lumii. El luminează, întărește, conduce, dă odihnă, aduce pace și stinge văpaia patimilor prin Crucea Sa.

c) Dumnezeu Duhul Sfânt

Tratatul Sfântului Niceta Despre Sfântul Duh se încadrează în vasta operă de apărare a persoanei Sfântului Duh față de învățăturile greșite ale macedonienilor și ale susținătorilor lor, operă la care au luat parte numeroși Părinți și scriitori bisericești din a doua jumătate a secolului al IV-lea și din prima jumătate a secolului al V-lea.

Dintre acestea amintim pe Sfântul Atanasie, (*Patru Scrisori către Serapion de Tmuis*, scrise între 356-362), Sfântul Vasile cel Mare (*Despre Sfântul Duh*), Sfântul Grigorie de Nanzianz (*Despre Sfântul Duh* – A cincea din Cuvântările teologice), Sfântul Grigorie de Nisa (*Despre Sfântul Duh*,

81. W. A. Patin, op. cit. p. 97

contra Macedonienilor pnevmatomahi), Didim Alexandrinul (*Despre Sfântul Duh*), Amfilochiu de Iconiu (+ probabil la 403) (*Despre Sfântul Duh*, lucrare pierdută), Diodor de Tars (+ 391/395) (*Despre Sfântul Duh*) și Sfântul Ambrozie (*Despre Duhul Sfânt*). Desigur că ar putea fi adăugați și alți părinți, ca Sfântul Chiril de Alexandria, Sfântul Chiril al Ierusalimului, Sfântul Ilarie de Pictavium, Sfântul Epifanie, Sfântul Efrem Sirul, Fericitul Augustin și alții, care au scris despre taina Sfintei Treimi, și au expus și doctrina despre Sfântul Duh.

Părinții citați relevă în unanimitate dimensiunile ecumenice ale activității Sfântului Duh în lume. Negarea Dumnezeirii Sfântului Duh înseamnă tăgăduirea atotputerniciei Sale și a rolului său binefăcător și mântuitor, de aceea ereticii erau socotiți ca blasfemători ai lui Dumnezeu și stricători ai păcii și unității Bisericii.

Aceeași linie de critică severă la adresa neortodocșilor urmează și Sfântul Niceta de Remesiana. El mărturisește că a scris despre Sfântul Duh pentru cei ce erau potrivnici Sfântului Duh (*rebelles Spiritus Sancti*), că nu este o sarcină ușoară, mai ales că cei care au căzut în mrejele lor nu au nici pregătirea, nici liniștea necesare să adâncească problema în Discuție.

Sfântul Niceta vorbește de trei însușiri ale Sfântului Duh care au un rol deosebit în viața creștinilor.

Prima însușire este *bunătatea*, comună de altfel și celorlalte două Persoane treimice (Matei XIX, 17; Ioan X, 11), prin care Duhul călăuzește la fericirea veșnică sau „pământul cel drept” de care vorbește David (Ps. CXLII, 10), constituind în același timp simțul dreptății din sufletul omului: „Duh drept înnoiește în cele dinăuntru ale mele” (Ps. L, 12)⁸².

A doua însușire este *vrednicia* (*dignitas*). Sfântul Duh este luat ca mărturie în multe împrejurări ale vieții, arătându-se astfel autoritatea Lui, după cum rezultă din Sfânta Scriptură: „Acesta spune Sfântul Duh” (Fapte XXI, 11); sau: „Duhul spune lămurit” (I Tim. IV, 1). Sfântul Apostol Pavel „a fost ales și trimis” la predicarea cuvântului evanghelic de către Sfântul Duh”.

În fine, a treia însușire a Duhului este aceea de *Paraclet*. După cum s-a amintit, Sfântul Niceta subliniază că acest nume este comun Tatălui și Fiului, dar el se potrivește mai ales Sfântului Duh vestit ca Paraclet al Mântuitorului: „Un alt Mângâietor vă trimite vouă Tatăl” (Ioan XIV, 16). Numele de Paraclet înseamnă „Mângâietor” sau „Apărător” și în această calitate Sfântul Duh lucrează împreună cu Tatăl și cu Fiul ca să fie „o singură mângâiere a Treimii, după cum este o singură iertare a păcatelor, căci Apostolul afirma: „V-ați spălat și v-ați sfințit și v-ați îndreptat întru numele Domnului Iisus Hristos și întru Duhul Dumnezeuului nostru”(I, Cor. VI, 11)⁸³.

Capitolul 18 al tratatului *Despre Duhul Sfânt* este un rezumat al felurii lucrării ecumenice a Sfântului Duh. Astfel, Sfântul Duh care porcede de la Tatăl, liberează, sfințește, este Stăpân, creează cu Tatăl și cu Fiul, este dător de viață, are preștiința că Tatăl și că Fiul, descoperă, este pretutindeni, umple toată lumea, locuiește în cei aleși, vedește lumea de vinovăție, judecă, este bun și drept, despre El se spune: *Acestea a zis Duhul Sfânt*, a rânduit pe profeți, a trimis pe Apostoli, este mângâietor, spală și îndreaptă și pedepsește cu asprime pe cei ce-L înșală.

Această lucrare multiformă a Sfântului Duh impune din partea tuturor credincioșilor o singură adorare și preamărire⁸⁴. După Sfântul Niceta, cinstirea Sfântului Duh depășește granițele „oikumenei” creștine; atâția cad cu fața la pământ închinându-se Sfântului Duh și mărturisesc bogăția duhovnicească a harului (I Cor. XIV, 24)⁸⁵.

Învățătura Sfântului Niceta despre Sfântul Duh este ortodoxă și unele dintre reflecțiile sale cu privire la dumnezeiasca lucrare a Acestuia în lume, pot constitui pagini de antologie pnevmatologică, alături de lucrările de același gen din literatura patristică a secolelor al IV-lea și al V-lea⁸⁶.

83. *Ibidem*, 16, Burn, p. 30

84. *Ibidem* 18, Burn, pp.34-35

85. *Ibidem* 20, Burn, pp. 35-36

86. Pr. Prof. Ioan. G. Coman *Sensul ecumenic al lucrării Sfântului Duh în teologia Sfinților Părinți*, în Ortodoxia XVI, 1964, nr. 2, pp. 220-239

Sfântul Niceta scrie tratatul Despre Sfântul Duh ținând seama de puterea de înțelegere a credincioșilor săi și deși nu utilizează toate elementele demonstrației Dumnezeirii Sfântului Duh, așa cum face de pildă Sfântul Vasile cel Mare⁸⁷, totuși acest tratat al său, poate constitui un remarcabil temei în Discuțiile ecumeniste contemporane.

Ultimul capitol al tratatului este un admirabil exemplu de felul cum trebuie să se poarte Discuțiile în materie de credință.

Pnevmatologia Sfântului Niceta, așa de bogată prin expunerea însușirilor dumnezeiești ale Sfântului Duh și a lucrării Sale multiple în lume, poate oferi unele elemente pnevmatologice ecumeniste actuale. Sfântul Duh este izvorul sfințeniei, lumina sufletelor și împărțitorul darurilor. Pretutindeni de față, El mângâie pe creștini și-i îndeamnă la bunătate, rugăciune, slujire, dreptate, unitate și pace.

ÎNVĂȚĂTURA DESPRE SFÂNTA BISERICĂ ***Ființa Bisericii (communio sanctorum)***

Biserica are pentru Sfântul Niceta o mare importanță deoarece în ea se realizează întreaga taină a mântuirii. În lucrarea credinței, Biserica vine imediat după Sfânta Treime: „Îndată după mărturisirea Sfintei Treimi, declară că tu crezi în Sfânta Biserica Sobornicească (sanctam Ecclesiam catholicam). Cuvântul „Ecclesia” are sensul de „adunare” la fel ca la Sfântul Chiril al Ierusalimului care spune: „Se numește Biserică în chip semnificativ, pentru că cheama și strânge la un loc pe toți, după cum spune Domnul în Levitic: „Adună toată adunarea la ușa Cortului mărturie” (VIII, 3)⁸⁸.

Sfântul Niceta definește Biserica drept „adunarea tuturor sfinților”⁸⁹. El expune, pe cât de rezumativ, pe atât de limpede, învățătura despre Biserică,

87. Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh* 1,2, Pruche, p. 107

88. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza XVIII*, 24, P.G. XXXIII, 1044 BC

89. Burn, *De Symbolo*, 10, op. cit.

în capitolul X din tratatul *Despre Simbolul credinței*.

După Sfântul Niceta, Biserica are o dimensiune spațială și temporală, ea cuprinzând pe „dreptii care au fost, care sunt și care vor fi” alături de toți dreptii Vechiului Testament, „de la începutul lumii”, cu toții formând un singur trup, prin puterea Sfântului Duh. Ideea aceasta apare și în cuvântarea *Despre folosul cântării*.

Prin taina imnelor, împlinită cu credința, spune Sfântul Niceta, suntem legați de sfinți, adică de profeți și de mucenici, care cântă neîncetat minunile Dumnezeuului celui veșnic. Astfel vom fi uniți cu David, cu Moise, cu Ana cea care poartă chipul Bisericii, cu Isaia, cu Avacum, cu Iona și cu ceilalți preasfinți părinți⁹⁰. Extinderea hotarelor Bisericii nu numai orizontal ci și vertical, adică într-o „oikumene” văzută și nevăzută, este exprimată prin expresia „communio sanctorum”.

Prin „comuniunea sfinților”, Sfântul Niceta înțelege legătura harică supranaturală, care unește pe toți credincioșii din împărăția lui Dumnezeu, pe cei din viața aceasta și pe cei din Biserica triumfătoare, într-o mare și unică familie spirituală.

Deci episcopul misionar din Remesiana rămâne, după cum observă și Patin⁹¹, primul care a dat creștinătății ideea despre unirea strânsă a Bisericii de pe pământ cu Biserica cerească, din veac și până în veac, expusă clar și cuprinzător în expresia „communio sanctorum”. Această învățătură dezvăluie perspectiva cu adevărat ecumenică a Bisericii. Creștinul nu se simte singur, un izolat. El trăiește în solidaritate cu ceilalți creștini (sancti), fiind cu toții sfințiți de Duhul Sfânt și formând o singură Biserică. El trăiește cu Hristos în care au fost împăcate toate câte sunt în cer și pe pământ (Col. I, 20), împărtășindu-se din darurile Sfântului Duh, silindu-se să păstreze credința cea adevărată în mărturisirea căreia a fost sfințit, trăind încă de pe pământ fericirea pe care o va împărtăși, după moarte, cu îngerii, virtuțile și puterile de sus, cu care formează, de asemenea, o singură Biserică (în hac

90. Burn, *De psalmodiae bono*, 11, 78-79

91. W. A. Patin, op. cit., p. 105

una confoederentur ecclesia)⁹².

Biserica Ortodoxă a păstrat învățătura despre comuniunea sfinților cu sensul ei patristic⁹³. Această învățătura, introdusă în dialogul ecumenist contemporan, deschide drumuri noi spre înfăptuirea unității creștinilor, unitate ce trebuie realizată în duhul credinței celei adevărate, așa cum a încredințat-o Domnul Hristos, cum au predat-o Apostolii și au trăit-o Sfinții Părinți.

Însușirile Bisericii

Din expunerea învățăturii despre comuniunea sfinților s-au desprins deja câteva însușiri ale Bisericii și anume, Biserica este una sfântă și sobornicească. Toți credincioșii, numiți de Sfântul Niceta „fideles” sau „sancti”, formează o singură Biserică, „fiindcă au fost sfințiți într-o singură credință și mărturisire, au fost semnați într-un singur Duh Sfânt, au format un singur trup al cărui cap este Hristos⁹⁴. Sfântul Niceta prețuiește unitatea Bisericii și, în toate operele sale caută să scoată în evidență, sub diferite forme, această unitate. Astfel :

◆ în *De diversis appellationibus*, felurimea darurilor exprimate prin numirile date Mântuitorului, exprimă în fond, unitatea creștinilor care așteaptă ajutorul de la un singur izvor, Domnul nostru Iisus Hristos;

◆ în *De ratione fidei* se accentuează unitatea celor două naturi în Domnul nostru Iisus Hristos ca model pentru unitatea creștinilor; în *De spiritu sancto*, unitatea Bisericii se realizează prin Sfântul Duh, ca împărțitor al darurilor;

◆ în *De Symbolo* accentul cade pe unitatea trinitară care este temelia credinței în Biserica;

92. Burn, *De Symbolo*, 10, p. 48

93. P. Trempelas, *Comuniunea Sfinților*, în românește de Pr. Dr. Olimp N. Caciula, Sf. Mănăstire Cernica, 1940, p. 52

94. Burn, *De Symbolo*, 10. op. cit, p. 33

◆ în *De vigiliis* și *De psalmodiae bono*, unitatea credincioșilor se înfăptuiește prin rugăciunea comună și prin taina înmormântării;

◆ în *Te Deum*, unitatea Bisericii se manifestă într-o singură și continuă laudă adusă lui Dumnezeu de Biserica pământească unită cu cea cerească. *Simbolul de credință* este un „pact” care unește laolaltă pe toți creștinii ce-l mărturisesc în fața oamenilor și a îngerilor⁹⁵.

Unitatea Bisericii este strâns legată de sfințenia ei și mai ales de catolicitate sau sobornicitate. De altfel, aceste însușiri sunt mai strâns legate între ele, alcătuind un întreg, în cadrul ecumenicității Bisericii.

Sfântul Niceta îi numește pe membrii Bisericii, „sfinți”⁹⁶. Biserica este „adunarea sfinților”⁹⁷, mărturisirea de credință care este ținută și învățată de către toți este sfântă⁹⁸, învățătura despre deoiființimea Fiului cu Tatăl este o „mărturisire sfântă” (*professio santa*)⁹⁹, privegherile sunt slujbe „sfinte” care alcătuiesc „un bun intim pentru toți sfinții”¹⁰⁰.

Caracterul de sfințenie îi este conferit Bisericii de Domnul nostru Iisus Hristos care este capul Bisericii și de Duhul Sfânt „izvorul sfințeniei”¹⁰¹ și „sfințitorul sufletului”¹⁰², Care, împreună cu Tatăl și cu Fiul, dă sfințenia¹⁰³. Sfântul Niceta subliniază caracterul ecumenic al sfințeniei prin acțiunea sfințitoare a Sfântului Duh. „Sfântul Duh este unul, dar sfințește toate” (*Hic spiritus sanctus unus est, sanctificans omnia*)¹⁰⁴. Cuvântul „toate” (*omnia*) este larg cuprinzător, pentru că Sfântul Duh nu numai că sfințește, în timpul Botezului, sufletele și trupurile celor ce cred, dar El sfințește, deopotrivă,

95. *Ibidem*, 13, p. 51

96. Burn, *De Symbolo*, 12, p. 51

97. *Ibidem*, 10, p. 48

98. Burn, *Frag. 5 In lib. secundo ad competentes*, p. 8

99. Burn, *De ratione fidei*, 4, p. 13

100. Burn, *De vigiliis*, 1, 4, pp. 55, 59

101. Burn, *De spiritu sancto*, 5, p. 23

102. Burn, *De Symbolo*, 8, p. 46

103. Burn, *De spiritu sancto*, 18, p. 34

104. Burn, *De Symbolo*, 7, p. 45

prin mărirea sa, Scaunele și Domniile și toate puterile cerurilor¹⁰⁵. Cu această afirmație revenim la ideea specific nicetană „a comuniunii sfinților” a cărei atmosferă și caracteristică esențială este sfințenia.

După ce a explicat, pe scurt, învățătura despre Biserica, Sfântul Niceta precizează: „Să știi ca această Biserica, una, *sobornicească*, a fost așezată pe întregul pământ”¹⁰⁶.

Se disting aici două elemente ale Bisericii: ecumenicitatea spațială – în omni orbe terrae – și ortodoxia credinței; Biserica este catolică (în sensul de *sobornicească*), adică păstrează nealterată învățătura așa cum a învățat Domnul nostru Iisus Hristos și au predat Apostolii.

Biserica este *sobornicească* întrucât ea învață ortodox dogmele stabilite de autoritatea supremă care o cârmuiește, Sinodul ecumenic¹⁰⁷.

Este interesant de observat că Sfântul Niceta întrebuințează, în definiția Bisericii, cuvântul „congregation” (comuniune). Cu alte cuvinte, el exprimă *sobornicitatea* Bisericii spațial, adunarea tuturor creștinilor, de pe tot pământul, care păstrează tezaurul credinței ortodoxe și *sobornicitatea* în sens spațial și vertical, ca unitate de comuniune.

În acest al doilea sens al *sobornicității*, credincioșii trăiesc cu sentimentul că nu sunt lăsați la voia întâmplării ci că participă la corul laudei lui Dumnezeu, încă din această viață, alături de puterile cerești. Pentru aceasta Sfântul Niceta îndeamnă pe credincioși la un continuu efort de a nu se desprinde din această comuniune păstrând învățătura Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții. „Astfel, preaiubiților, fie că umblați, fie că ședeți, fie că lucrați, fie că dormiți, fie că privegheați, să purtați această mărturisire în inimile voastre. Sufletul să fie întotdeauna în cer, nădejdea în Înviere, dorința în făgăduință”¹⁰⁸.

Învățătura Sfântului Niceta de Remesiana despre *sobornicitatea* Bisericii

105. *Ibidem*, p. 46

106. *Ibidem*, 10, p. 48

107. Burn, *De ratione fidei*, 3, pp. 12-13

108. Burn, *De Symbolo*, 14, p. 52

este de mare actualitate, mai ales că această problemă stă în miezul Discuțiilor ecumeniste în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Sfântul Niceta poate oferi elemente de primă mână pentru lămurirea chestiunii, în ce constă catolicitatea (sobornicitatea) Bisericii¹⁰⁹, alături de alți autori patristici.

În Simbolul de credință nicetan nu se află specificată apostolicitatea ca însușire a Bisericii. Totuși Sfântul Niceta se referă la Sfinții Apostoli atunci când afirmă că Biserica păstrează neschimbată învățătura creștină¹¹⁰. De asemenea el citează neconținut pe Sfinții Apostoli, în sprijinul argumentării sale, îndemnând pe credincioși să rămână cu fermitate ancorați în Tradiția apostolică. „Preaiubiților, rămâneți în acestea pe care le-ați învățat și care au fost încredințate vouă”¹¹¹.

Sfintele Taine

Deși Sfântul Niceta nu scrie un tratat anume cu privire la Sfintele Taine, el subliniază rolul acestora în viața duhovnicească a credincioșilor.

Taina Botezului are un rol foarte însemnat: este ușa care introduce pe neofit în casa Domnului, adică în Biserică. „Catehumenul, spune Sfântul Niceta, este ca un oaspete, sau ca un vecin al credincioșilor; el ascultă afară tainele, dar nu le înțelege, ascultă harul, dar nu și-l însușește”. El se pregătește să devină un om nou, capabil să primească în sufletul lui, prin taina Botezului, cinstirea Treimii, devine... „din păcătos drept, din rob slobod, din străin casnic...., iar în cele din urmă, se reînnoiește spre asemănarea lui Dumnezeu și se numără ca moștenitor al împărăției cerești”. Pentru aceasta este nevoie de o curățire totală, de un progres al sufletului de la vechi la nou.¹¹²

109. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sfântul Duh și sobornicitatea Bisericii*, în „Ortodoxia” XIX, (1967), nr. 1, pp. 32-48

110. Burn, *De Symbolo*, 10, p. 49

111. *Ibidem* 13, p. 51

112. Burn, *De spiritu sancto*, 5, ed. cit., p. 6, 7 și 23

Sfântul Niceta își dă seama că exemplul „culegătorilor de aur” care nu pun aurul în sac, fără a-l spăla de pământ și noroi, se potrivește numai în parte ca să explice adevărata curăție sufletească, deoarece adaugă: „Trebuie ca omul să se îndepărteze de el (diavol) nu numai cu vorba, nici numai cu buzele, ci cu credința foarte puternică și cu conștiința neîndoielnică, adică să se încredințeze pe sine lui Hristos, cu toată tăria sufletului, fiind convins că, devenit al lui Hristos, încetează a se mai teme de diavol”.

Lepădarea de diavol și de faptele lui rele nu este o metaforă. Ea înseamnă renunțarea la un stil de viață care limita orizontul spiritual al omului, adică, după spusa Sfântului Niceta, lepădarea de „cinstirile păgânești și de idoli, de oracole și auguri, de serbări fastuoase și teatre (cu subiecte imorale), de hoții și înșelăciuni, de omucideri și desfrânări, de manie, zgârcenie, mândrie și lăudăroșenie, de orgii și beții, de coruri (dansatori și cântăreți), de minciuni și de celelalte rele asemănătoare acestora”.

Taina Botezului avea și o alta însemnătate. Ea aducea „reînnoirea și restaurarea omului prin Sfântul Duh”, un plus față de prima creație¹¹³. Aceasta înseamnă „îmbrăcarea omului nou care este reînnoit după cunoașterea Celui ce l-a creat”. (Colos. III, 10).

După Sfântul Niceta, viața cea nouă a creștinilor avea în centru pe Domnul nostru Iisus Hristos. Mântuitorul Iisus Hristos nu este ceva extern care intervine în viața creștinilor, ci acestea trăiesc cu Hristos, fiind ocrotiți de Dumnezeu. „Astfel, mâna lui Dumnezeu, vă va ocroti și Duhul lui Hristos va păzi *intrarea voastră de acum și până în veac* (Ps. CXXI, 8), fiindcă meditănd pe Hristos veți zice unii altora: „Fraților, fie că priveghem, fie că dormim, trăim în Hristos” (I Tes. V, 10)¹¹⁴.

Împreună-viețuirea cu Hristos îi îndeamnă pe creștini să trăiască deplin credința pe care au mărturisit-o: „Cei ce au fost renăscuți prin credință și au fost sfințiți după chipul Evangheliei, în numele tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, nădăjduind prin această mărturisire împărăția cerească, au

113. Burn, *De spiritu sancto*, 7, p. 25

114. Burn, *De Symbolo*, 14, p. 52

datoria să se îngrijească de împlinirea faptelor bune”¹¹⁵.

Sfântul Niceta de Remesia pune în legătură Taina Botezului cu *iertarea păcatelor*: „căci aceasta este rațiunea harului, fiindcă cei care cred, mărturisind pe Dumnezeu și pe Hristos, dobândesc prin Botez, iertarea tuturor păcatelor lor. De aici se numește și renaștere deoarece omul este făcut mai nevinovat și mai curat decât se naște din pântecul mamei sale”¹¹⁶. Prin Botez sunt iertate păcatul strămoșesc și celelalte păcate, dar după Botez omul este înclinat să săvârșească alte păcate. Sfântul Niceta spune că și acestea se vor ierta, afară de păcatele împotriva Sfântului Duh, dacă cei care păcătuiesc se pocăiesc. Tratatul *De lapsu virginis* este un îndemn la pocăință. Pocăință este necesară după cum sunt necesare medicamentele pentru cei bolnavi, căci ea șterge pedeapsa și readuce pe cel ce s-a pocăit sincer, la Hristos, după cum a zis Dumnezeu: „Întoarceți-vă la Mine și Eu mă voi întoarce la voi” (Ioil II, 12)¹¹⁷.

Mântuitorul Hristos este numit: „Preot, pentru că a oferit trupul Său prinos de jertfă lui Dumnezeu–Tatăl, pentru noi, și pentru că se învrednicește să se aducă jertfă pentru noi în fiecare zi”¹¹⁸. Reactualizarea zilnică a jertfei de pe Cruce este un izvor de mântuire, căci „pentru păcatul nostru a pățimit Hristos ca să ne dăruiască nouă dreptatea”. De aceea, Sfântul Niceta îi îndeamnă pe credincioși să nu se rușineze de patima Mântuitorului de pe Cruce; dimpotrivă, „să prefere cu credincioșie crucea lui Hristos și slăvita lui patimă”¹¹⁹.

Plinătatea harului este împărtășită credincioșilor prin *Învierea Domnului* nostru Iisus Hristos. Sfântul Niceta stăruie în chip deosebit asupra învierii ca o împlinire a speranței credincioșilor. „Crede cu statornicie în învierea trupului tău și în viața veșnică. Într-adevăr, dacă nu crezi aceasta, zadarnic crezi în Dumnezeu. Căci tot ceea ce credem, pentru învierea noastră credem.

116. Burn, *De Symbolo*, 10, p. 49

117. Burn, *De lapsu virginis*, 3-6, p. 124

118. Burn, *De diversis appellationibus*, p. 2-3

119. Burn, *De Symbolo*, 14, p. 52

Altminsteri, „dacă numai în această viață nădăjduim în Hristos, suntem cu adevărat”, după cum a spus Apostolul: „mai nefericiți decât toți oamenii” (I Cor. XV, 19), fiindcă pentru aceasta a primit Hristos trup omenesc ca să împărtășească comuniunea vieții veșnice naturii noastre pieritoare”.

Învierea Mântuitorului este cheazăia învierii tuturor și a împlinirii dreptății divine, când cei drepti vor străluci ca soarele în împărăția cerurilor (Matei XIII, 43), iar pe cei nedrepti își vor primi răsplata faptelor lor, care va fi „plângerea ochilor și scrâșnirea dinților” (Matei XIII, 42) în întunericul iadului.

Sfântul Niceta subliniază rolul ecumenic și pedagogic al Învierii. Sfântul Duh dăruiește trupurilor înviate o stare de sănătate, căci acestea nu se mai tem de durere sau de moarte și realizează adevărata comuniune a sfinților.

Participarea credincioșilor la comuniunea sfinților, adică la viața adevăratei Biserici, cea una, sfântă, sobornicească și apostolească, constituie pentru ei un nesecat izvor de energie.

„Căci trăiesc în cer cei care au trăit potrivit învățăturilor și dreptății lui Hristos, în această lume. Aceasta este acea viață fericită și veșnică în care crezi, acesta este rodul întregii credințe și al bunei viețuiri, aceasta este nădejdea pentru care ne naștem, credem și ne renaștem; pentru aceasta și profeții și apostolii și mucenicii au suferit atât chinuri de negrăit cât și moartea pe care au primit-o cu bucurie. Această viață n-o va avea nici păgânul, nici iudeul incredul nu o va dobândi, dar nici creștinul care slujește viciilor și fărădelegilor, fiindcă a fost pregătită numai pentru credincioși și pentru cei ce trăiesc în nevinovăție”¹²⁰.

Pe scurt se poate spune că teologia dogmatică a Sfântului Niceta de Remesiana este axată pe ideea de unitate: pe de o parte, unitatea Bisericii. Deși sunt trei Persoane divine, Tatăl și Fiul și Sfântul Duh, ele păstrează în mod inefabil și tainic unitatea ființei dumnezeiești. Pe Dumnezeu îl putem cunoaște numai din manifestările Sale ca putere, voință, bunătate, mângâiere, dreptate etc., dar natura sa dumnezeiască este inaccesibilă minții omenești.

Sfântul Niceta de Remesiana expune învățătura ortodoxă despre Sfânta

Treime, fiind în deplin acord cu Sfânta Scriptură și cu Sfinții Părinți, ceea ce face ca opera lui să fie situată la un înalt nivel ecumenic. Apărarea dreptei credințe cu privire la Dumnezeu Fiul și a Sfântului Duh fata de învățăturile ereticilor amintiți înseamnă pentru Sfântul Niceta păstrarea unității și păcii pe care le-a așezat Mântuitorul în Biserica Sa.

Mulțimea numelor date Mântuitorului este apreciată de episcopul din Remesiana, ca și de alți Părinți contemporani lui, drept izvor nesecat de daruri care, aplicate la viața credincioșilor, îi unesc într-o singura nădejde.

Opera *Despre diferitele numiri ale Domnului nostru Iisus Hristos* este actuală și astăzi, deoarece Mântuitorul, „Stăpânul universal”, este prezent în Biserică și continuă lucrarea Sa prin puterea Sfântului Duh.

Pneumatologia nicetana, dezvoltată în tratatul *Despre Sfântul Duh* în spiritul ecumenicității Bisericii secolelor al IV-lea și al V-lea, poate dinamiza și lumina, prin argumentarea și soluțiile sale ortodoxe, activitatea ecumenistă contemporană.

Concepția Sfântului Niceta despre Biserică, pe care o prezintă ca o comuniune a sfinților, este prețioasă și dă un impuls nou trăirii creștine. Expresia „communio sanctorum” sintetizează unitatea, sfințenia și sobornicitatea Bisericii.

În fine, învățătura despre Dumnezeu, Unul în ființă dar întreit în Persoane, ca și învățătura despre Biserică, sunt rezumate de Sfântul Niceta în imnul, de largă respirație ecumenică, *Te Deum laudamus*: cu o singura laudă, Biserica de pe întregul pământ, a sfinților care au fost, care sunt și care vor fi și a puterilor cerești, preamărește pe Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

TRĂIREA CREȘTINA DUPĂ SFÂNTUL NICETA DE REMESIANA Ținuta credinciosului în Biserică

Sfântul Niceta de Remesiana este un catehet de frunte, strâns legat de credincioșii pe care îi păstorește. „El este, după cum se exprima J. Zeiller, în deplin acord cu simțirea intimă a poporului creștin, pentru care creștinismul

nu este numai un sistem, ci este înainte de toate, viața”¹²¹. Într-adevăr, cele trei lucrări ale sale, cu caracter practic bisericesc, *De vigilis*, *De psalmodiae bono* și *De lapsu virginis*, se ocupă în chip special de viața sufletească a păstoriților săi.

Prin îmbrățișarea noului fel de viață, creștinii trebuiau să dovedească printr-o purtare deosebită că învățătura creștină i-a prefăcut cu adevărat în „oameni noi”, care trăiesc în Hristos, cu Hristos și pentru Hristos, căruia „I s-au încredințat cu toată puterea sufletului”¹²².

Această „înnoire” trebuie să pornească de la schimbarea totală a inimii, dar faptul se exprimă și prin ținuta exterioară a creștinului. În această privință Sfântul Niceta dojenește excesele în împodobirea trupului, socotindu-le fără valoare, simple capricii puerile.

Critica pe care Sfântul Niceta o face acestor excese nu este atât de incisivă ca, de exemplu, critica Sfântului Ioan Gura de Aur sau a Sfântului Grigorie de Nazianz. Pe el îl interesează în special creșterea duhovnicească a credincioșilor săi, cum rezultă din sfaturile și îndemnul pe care le dă cu privire la participarea la slujba privegherilor și la cântarea psalmilor în Biserică. Desigur Sfântul Niceta consideră că venind frecvent la biserică și luând parte cu toată luarea aminte la lecturile și la cântările de aici, credincioșii vor sfârși prin a renunța singuri la exagerările în îmbrăcăminte și podoabe.

Sfântul Niceta apreciază și laudă pe bărbatul și pe femeia care se lipsesc de o parte din odihna nopții și muncesc cinstit pentru înlesnirea traiului¹²³.

Privegherea este socotită de Sfântul Niceta ca o purificare după cinci zile și cinci nopți în care omul s-a îngreunat printr-o amortire trupească și s-a pătat prin fapte lumești. Ea este o îndeletnicire folositoare spre sfințenie, de care să nu se rușineze nimeni, după cum nu se rușinează nici cei necinstiți atunci când săvârșesc lucruri urâte.

121. J. Zeiller, *Les origins chretiennes...*, p. 555

122. Burn, *Fragm. 3. Niceta in libro quinto ad competentes*, pp. 53-54

123. Turner, *De vigiliis*, I. p. 306

De folosul privegherii se împărtășesc și cei buni și cei răi. „Dacă este sfânt, subliniază Sfântul Niceta, iubește privegherile ca să păstrezi comoara ta priveghind și să rămâi în sfințenie. Dacă ești păcătos, cu atât mai mult silește-te ca priveghind și rugându-te să te curățești, strigând mereu cu umilință: „De cele nevăzute ale mele, curățește-mă, Doamne, și de vrăjmași apăra pe robul tău” (Ps. XVIII (XIX) 13,14)¹²⁴.

Slujba privegherilor, „bun intim tuturor sfinților, este o trăsătură de unire care leagă prin vechimea și foloasele sale pe creștinii care sunt în Biserica cu proorocii și sfinții, cu slujitorii Legii și ai Evangheliei, și mai cu seamă cu mântuitorul Iisus Hristos, care a învățat pe ucenici rostul privegherilor, nu numai prin cuvinte ci și prin pilda personală¹²⁵.

Sfânta Scriptură a constituit în toate timpurile mijlocul cel mai potrivit pentru menținerea ecumenicității Bisericii. Ea a stat la temelia hotărârilor Sinoadelor ecumenice și a fost dreptarul principal în propovăduirea credinței ortodoxe. Sfântul Niceta cunoștea bine Sfânta Scriptură pe care a folosit-o neconținut, atât în expunerea doctrinelor ortodoxe față de rătăcirile ereticilor, cât și pentru întărirea credincioșilor săi, sfătuindu-i să asculte cu atenție atunci când se citește din Scriptură și să mediteze asupra celor auzite.

La menținerea ordinii în biserică, un rol important îl au diaconii care sfătuiesc cu voce clară pe credincioși să păzească unitatea, fie când se roagă, fie când îngenunchează, fie în timpul cântării, fie în timpul ascultării lecturilor sfinte¹²⁶.

Deci, Sfântul Niceta cere credincioșilor săi ca acestea să participe cu tragere de inimă la slujba privegherilor și să păstreze ordinea în biserică, integrându-se în atmosfera de rugăciune necesară meditării asupra Sfintei Scripturi.

Participarea creștinilor la slujbele religioase, dintre care Sfântul Niceta amintește pe larg numai privegherea, era activă în sensul ca ei nu rămâneau

124. *Ibidem* III, p. 307

125. *Ibidem* IV -VI, pp. 308-310

126. Turner, *De psalmodiaie bono*, XIV, p. 241

în biserică simpli spectatori, ci aveau o anumită funcție liturgică după cum reiese din lucrarea alcătuită pentru precizarea funcțiunii și necesității cântării psalmilor.

Cântarea în comun

Muzica a fost socotită încă din cele mai vechi timpuri ca o podoabă a sufletului omenesc, de aceea Biserica a cultivat-o cu grijă considerând-o a fi unul din modurile cele mai potrivite pentru adorarea lui Dumnezeu.

Tradiția muzicală în biserică este atestată de Sfânta Scriptura a Vechiului și Noului Testament și de Sfinții Părinți¹²⁷. Cântarea în biserică a tuturor credincioșilor a fost cultivată în Biserica primară pentru consolidarea unității creștine, muzica fiind în același timp un mijloc de a intra în comuniune cu Dumnezeu. Secolul al IV-lea creștin strălucește îndeosebi în privința dezvoltării cântării bisericești în comun, datorită distinșilor ierarhi, printre care se numără și Sfântul Niceta de Remesiana, care au prețuit muzica și au depus eforturi susținute pentru dezvoltarea ei în rândul credincioșilor.

Muzica s-a impus în Biserica nu numai ca instrument de seamă al adorării lui Dumnezeu, dar și ca mijloc eficace de apărare a dreptei credințe în controversele doctrinare și de răspândire a creștinismului, astfel încât în secolul al IV-lea ea făcea parte din cult, în Răsărit și Apus, în spațiul ecumenic al Bisericii. Augustin va exclama așa de sugestiv: „Întreaga lume e ca un cor al lui Hristos”¹²⁸.

Introducerea cântării în slujbele bisericești nu s-a făcut însă cu ușurință. Sfântul Niceta scria în opera sa, *Despre folosul cântării de psalmi*, pentru a răspunde unor acuzații venite din Răsărit, ca intonarea psalmilor și a imnelor n-ar fi potrivită cu evlavia creștină și nici nu ar fi în spiritul învățăturii Apostolului Pavel, care scria efesenilor: „Umpleți-vă de Duhul Sfânt,

127. Theodore Gerold, *Les Peres de l'Eglise et la musique*, Strasbourg, 931, p.214

128. Socrate, *Istoria bisericeasca*, cart. VI, cap. VIII, P.G. LXVII, 689

vorbind între voi în psalmi și laude duhovnicești, lăudând și cântând Domnului în inimile voastre” (Efes. V, 18, 19)¹²⁹.

Sfântul Niceta de Remesiana, cu dragoste față de cântarea în Biserica, pe care o folosise cu succes în lucrarea sa misionară¹³⁰, și cu iubire față de unitatea Bisericii, sesizează că adversarii cântării, sub pretextul unei tăceri cinstite, voiau să lovească în profețiile cu privire la Mântuitorul Hristos¹³¹.

Întreaga lucrare *De psalmodiae bono* este străbătută de o caldă iubire față de credincioșii săi, pe care îi previne de primejdia ce amenința să destrame farmecul frumoaselor slujbe împodobite cu cântări și le dă îndrumări cu privire la rostul cântării psalmilor în viața lor duhovnicească, fixând în același timp unele reguli pentru ca psalmodierea să-și atingă ținta.

Cântarea psalmilor este considerată de Sfântul Niceta ca un prinos de jertfă adusă lui Dumnezeu, ca să reverse asupra credincioșilor dragostea Sa nemărginită. Jertfele și obiectele materiale din Vechiul Testament, prin care se cerea mila și ajutorul lui Dumnezeu, au avut rolul lor până la venirea Mântuitorului, când „litera” a fost înlocuită cu „duhul”. Acum accentul se pune pe jertfele duhovnicești, ca de pilda, credința, evlavia, rugăciunea, postul, răbdarea, dragostea, lauda, care au fost mai degrabă adăugate decât micșorate.

Un exemplu de acest fel de jertfă îl dă bătrânul Zaharia care după o tăcere îndelungată a profețit în imne, și soția sa Elisabeta, care și-a manifestat bucuria nașterii, înălțând cântări de mulțumire lui Dumnezeu¹³².

Curăția sufletului a fost întotdeauna izvorul faptelor bune și al înțelegerii între oameni. Biserica a predicat totdeauna această virtute cu orizont ecumenic, care face să se așeze pacea și iubirea în lume. Slujba împodobită cu cântări se aseamănă cu un ospaț duhovnicesc¹³³.

O altă problemă frecventă în Biserica creștină, în secolul al IV-lea era

129. Turner, *De psalmodiae bono*, II, p. 233

130. Sf. Paulin, *Carmen*, XVII, v. 261-264

131. Turner, *De psalmodiae bono*, II, p. 234

132. Turner, *De psalmodiae bono*, IX, pp. 237-238

133. Turner, *De psalmodiae bono*, II, p. 239

aceea a influenței muzicii laice asupra cântării bisericești. Faptul îngrijorător consemnat de marii cateheți ai acestui veac era că, unii creștini aduceau în biserică o muzică nepotrivită cu evlavia creștină, în genul muzicii cultivate de reprezentanții teatrelor păgâne, care nu avea nimic în comun cu atmosfera religioasă creștină¹³⁴.

Sfântul Niceta cere credincioșilor să cânte potrivit textului respectiv, pentru iertarea păcatelor, deci în armonie cu religia creștină: „Într-adevăr, spune el, sunetul sau melodia să se cânte în armonie cu sfânta religie, nu să se declame în stilul tragedienilor, ci însăși prin modelarea vocii să exprime adevăratul duh creștin, (Cântarea) să nu aducă a ceva teatral, ci trebuie să provoace pocăința pentru păcate”¹³⁵. Reiese de aici că melodia trebuie să fie potrivită cu textul.

Sfântul Niceta învață că la cântarea în biserică trebuie să ia parte tot poporul drept credincios, fără nici o deosebire de sex, vârsta sau stare socială. Cântarea trebuie să fie omofonă (pe o singura voce) și uniformă. Pentru realizarea unității în cântare este nevoie totdeauna de o anumită educație muzicală, pentru ca vocile să formeze un tot armonic, plăcut la auz. Și în acest caz, unii credincioși cu o voce mai evoluată, din dorința de a-și manifesta calitățile vocale ieșeau din armonia corului, luând-o înainte sau prelungind nota finală.

Sfântul Niceta dă reguli precise pentru realizarea unei cântări plăcute. „Vocea voastră a tuturor, spune el, să nu fie discordantă, ci armonioasă. Nu unul să o ia înainte în chip prostesc iar altul să rămână în urmă, sau unul să coboare vocea iar altul s-o ridice, ci fiecare este invitat să-și încadreze vocea, cu umilință între glasurile corului care cânt laolaltă; nu ca cei ce ridică glasul sau o iau înainte să iasă în evidență în chip necuviincios, ca spre o ostentație prostească, din dorința de a plăcea oamenilor”¹³⁶.

134. Fer. Ieronim, *Comentariu la Epistola către Efeseni*, cart. III, cap. V, 19, P.L., XXVI, 561-562

135. Turner, *De psalmodiae bono*, XIII, p. 239

136. Turner, *De psalmodiae bono*, XIII, pp. 239-240

Sfântul Niceta relevă, de asemenea, funcția educativă a cântării în comun. „Sfântul Duh, spune el, a prevăzut în ce fel pot să primească inimile mândre și împietrite, ca pe o desfătare, cuvintele dumnezeiești. De obicei natura oamenilor fuge de cele aspre și le respinge, deși sunt sănătoase (folositoare), și cu greu le primește afară de cazul când i se pare ca prezintă farmec. Dumnezeu a pregătit prin servul său David această băutură care este dulce la gust, prin cântare, și este în stare să vindece rănilor păcatelor prin puterea sa. Căci psalmul se ascultă cu plăcere când se cântă și pătrunde sufletul în timp ce-l desfată. Se reține ușor când se cântă mai des. Și cele ce severitatea legii nu putea să scoată de la mințile omenești, sunt destăinuie prin dulceața cântării. Căci, ceea ce învață legea, profeții și însăși Evanghelia se află meditat într-o dulceață plăcută în aceste cântări. Dumnezeu se arată, chipurile idolești sunt luate în râs; credința se predică, violența se înlătură; dreptatea se instaurează, nedreptatea se îndepărtează; mila este laudată, cruzimea cade; adevărul este cercetat, minciuna este condamnată; înșelăciunea este acuzată, nevinovăția se recomandă; mândria se leapădă, smerenia se înalță; se predică pocăința, se arată că pacea trebuie urmată; se cere protecția împotriva dușmanilor, se făgăduiește eliberarea (sclavilor); se nutrește o nădejde sigură și, ceea ce este mai presus decât toate acestea, sunt cântate tainele lui Hristos”¹³⁷.

În fine, Sfântul Niceta subliniază că psalmodierea are un bogat conținut teologic. Prin cântarea psalmilor repetăm învățăturile aflate în psalmi cu privire la Nașterea Mântuitorului și lucrarea Sa în lume. În psalmi se arată Patimile Mântuitorului și slăvita Înviere și se spune ca El este de-a dreapta Tatălui; se descrie venirea cea de foc a Domnului, se înfățișează înfricoșătoarea judecată a celor vii și a celor morți, se descoperă trimiterea Duhului creator și reînnoirea pământului, după care va fi împărăția veșnică celor drepti în slava Domnului și a celor nelegiuți în chinul veșnic¹³⁸.

Învățăturile Sfântului Niceta de Remesiana expuse în *De psalmodiae*

137. Turner, *De psalmodiae bono*, V-VI, pp. 235-236

138. Turner, *De psalmodiae bono*, VI, p. 236

bono cu privire la cântarea în comun a credincioșilor în biserică, ținând seama de o serie de reguli pentru ca muzica să ușureze cu adevărat înțelegerea, acceptarea și trăirea textului, a avut și are o importanță deosebită în Biserica Ortodoxă. Sfântul Niceta a surprins caracterul specific al muzicii, acela de a mlădia sufletele și a le uni.

Principiile sale, care erau și ale Bisericii sobornicești, pot fi reactualizate cu succes în organizarea cântării în comun, atât în Biserica noastră Ortodoxă cât și în alte Biserici și confesiuni creștine, cu încredințarea Sfântului Niceta că „acestea sunt cântările pe care le cântă Biserica lui Dumnezeu, acestea sunt cele pe care le cântă și adunarea noastră, cântări ce recrează și înalță pe credincioși”¹³⁹.

Lupta împotriva superstițiilor

Istoricul Ghenadie de Marsilia ne informează că din Catehismul Sfântului Niceta de Remesia făceau parte două opere care din nefericire nu s-au păstrat. Este vorba de *De gentilitatis erroribus* („Despre erorile păgânismului”) și *Adversus gentiliologiam* („Împotriva horoscopului”).

În legătură cu conținutul primei dintre aceste opere, același istoric menționează că ea consemnează ridicarea la rangul de zei din partea păgânilor, a doi dintre locuitorii care s-au distins în timpul vieții, unul prin generozitate și celalalt prin forța fizică. Cât privește a doua operă, nu avem nici un indiciu despre cuprinsul ei. Totuși, dacă cele cinci cârticele de învățătură ale lui Niceta erau așezate în Catehism în ordinea prezentată de Ghenadie, se pot face câteva presupuneri în legătură cu rostul celor două lucrări amintite.

Mai întâi se observă că cele două opere au un loc bine stabilit în planul Catehismului. *Despre erorile păgânismului* se află așezată după prima cârtică în care Sfântul Niceta prezentase candidaților la Botez, importanța credinței creștine și rostul exorcismelor, timpul când se făceau și renunțările

139. Turner, *De psalmodiae bono*, VII, p. 236

la diavol și la lucrările lui¹⁴⁰. Desigur că a doua cârticica avea menirea să-i încredințeze pe cei ce învățau primele noțiuni despre adevărata credință, căci zeii păgânilor nu erau decât închipuiri și invenții ale oamenilor, cum era cazul cu cei doi păgâni ridicați de curând la rangul de zei¹⁴¹. Cartea a III-a a Catehismului avea să prezinte învățătura despre credința în Dumnezeu cel adevărat, Creatorul lumii și Purtătorul ei de grijă.

Se observă apoi ca opera *Împotriva horoscopului* este așezată după tratatul *Despre credință* și înainte de explicarea *Simbolului de credință*.

Deși nu se cunoaște conținutul celor două lucrări amintite ale Sfântului Niceta, totuși faptul că le-a scris dovedește grija sa pentru apărarea ortodoxiei credinței, adică a ecumenicității Bisericii, într-o epocă și într-un mediu în care credința păgână și superstițiile erau încă puternice.

Exemplul lui Niceta are o semnificație ecumenică. Așa cum apa care pleacă limpede și curată de la izvorul ei, după ce parcurge o distanță mare trebuie să fie mai întâi filtrată ca să poată fi folosită, tot așa și credința Bisericii trebuie să fie purificată de toate elementele eterogene adăugate de-a lungul timpului. În acest fel, unitatea Bisericii va fi reală pentru că va avea la temelie ortodoxia credinței, adică va fi ecumenică în sensul patristic al cuvântului.

Dragostea și pacea creștină

Întreaga activitate a Sfântului Niceta de Remesiana s-a desfășurat sub semnul unui cald umanism care avea la temelie dragostea lui față de Dumnezeu, față de oameni și față de Biserica Mântuitorului Iisus Hristos, a cărei unitate și pace a dorit-o din tot sufletul și pentru a căror realizare s-a dăruit în întregime. Învățăturile sale cu privire la iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui porneau dintr-o experiență personală. El nu teoretizează despre dragoste ci o trăiește.

140. Turner, *De psalmodiae bono*, VI, p. 236

141. *De vigiliis* VIII, pp. 311-313

Dragostea și pacea se condiționează reciproc. Nu poate fi pace adevărată dacă lipsește în lucrarea dragostei, iar dragostea nu poate să se manifeste pe toate coordonatele ecumenicității sale dacă nu este pace. „Hristos se numește pace, afirmă Sfântul Niceta, pentru că a adunat într-unul pe cei dezbinați și ne-a împăcat pe noi cu Dumnezeu-Tatăl”¹⁴². Această împăcare cu Dumnezeu realizată de Iisus Hristos trebuie trăită de către toți credincioșii. Sfântul Niceta subliniază adevăratul sens ecumenic al dragostei, concentrat în împăcarea cu sine, împăcarea cu Dumnezeu-Tatăl și iubirea oricărui om după criteriul iubirii de sine.

Pacea și dragostea sunt daruri ale lui Dumnezeu. Sfântul Niceta îi îndeamnă pe credincioși să se roage ca „o singură pace a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh” să-i apere și să-i conducă¹⁴³, iar în altă parte spune că după credința în Treime, lucru cel mai însemnat pentru noi este „să ne îmbogățim neconținut în fapte bune, urmând (adică iubind) pacea și dragostea”¹⁴⁴.

Sfântul Niceta își exprimă convingerea că prin privegheri se lucrează dragostea¹⁴⁵, deoarece rugăciunea, cântarea în comun și citirea psalmilor, pe de o parte îi unește strâns pe credincioși în dragostea lui Hristos iar pe de altă parte îi îndeamnă să trăiască în pace și iubire. Nimeni nu poate să se roage, adică să intre în comuniune cu Dumnezeu dacă nu este împăcat cu sine și cu semenii săi. La fel nimeni nu poate să cânte imnele lui Dumnezeu, cu sufletul învrăjbit și răvășit de ură. Deci prin cântarea în comun a psalmilor se cimentează dragostea dintre creștinii adunați laolaltă și în același timp se realizează „pacea care trebuie urmată”.

Dragostea și pacea sunt elementele care stau la temelia sobornicității Bisericii. Sfântul Niceta spune limpede că cei care profesează învățături străine „strică pacea pe care a lăsat-o Domnul Bisericii Sale” și nici nu mai

142. Burn, *De diversis appellationibus*, p. 3

143. *De ratione fidei*, VII, p. 17

144. *De Spiritu sancto*, 22, pp. 37-38

145. Burn, *De vigiliis* VIII, p. 64

fac parte din adevărata Biserică. Manifestarea supremă a dragostei față de Dumnezeu este că fiind părtaș la comuniunea sfinților, care este o comuniune de dragoste să-ți alături glasul inimii în imnul păcii și al dragostei pe care-l cântă cetele cerești preamărind pe Dumnezeu.

Sfântul Niceta nu dă sfaturi directe ca: „trăiți în pace” sau „iubiți-vă unii pe alții”, totuși din scrierile sale și din atitudinea sa față de păstoriții săi, ca și iubirea sa sincera și puternică manifestată față de Biserică se desprinde ca el a apreciat aceste virtuți dumnezeiești, pe care le-a aplicat în lucrarea sa și pe care le-a recomandat cu căldură credincioșilor săi.

SFÂNTUL NICETA ÎN ORTODOXIA ROMÂNEASCĂ

În Discuțiile creștinilor contemporani, lucrând în diferite organizații ecumeniste, pentru refacerea unității Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos, se face un apel tot mai stăruitor la literatura patristică. Viața, activitatea și scrierile Sfinților părinți constituie un adevărat tezaur de învățături și sugestii pentru cei ce doresc și se străduiesc să realizeze ecumenicitatea primară a Bisericii.

Sfântul Niceta de Remesiana, prin activitatea sa și prin rolul jucat în Biserica timpului său, este o sursă de inspirație pentru mișcarea ecumenistă modernă. Metodele folosite de el, ca prețuirea Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții, strădaniile sale pentru păstrarea ortodoxiei credinței, apărând-o de învățăturile rătăcite în circulație în vremea sa, ca și de superstițiile păgânești, promovarea cântării în comun, călătoriile sale la mari depărtări făcute în condiții vitrege, circulația cărților sale, pot fi valorificate cu sorți de izbândă și astăzi.

Teolog de o largă informație, ținând seama de literatura creștină din Răsărit și Apus, scriitor de talent, caracterizat prin simțul măsurii și al frumosului, trăitor autentic al învățăturii creștine, organizator al vieții monahale, Sfântul Niceta a desfășurat o bogată activitate misionară devenind „părinte” întru Evanghelie al multor neamuri.

Atenția acordată Sfântului Niceta în teologia ortodoxă română se datorează în mare măsură presupunerii că el și-a întins „aria misionară” și pe pământul patriei noastre. Interpretarea documentelor care consemnează activitatea sa misionară și lexicul limbii noastre care conține un însemnat număr de cuvinte latine folosite în operele sale, precum și unele rugăciuni rostite de copii, păstrate în folclorul poporului român, invocând numele lui Niceta, întăresc ipoteza că marele misionar și catehet din Remesiana și-a întins activitatea direct prin ucenicii săi și în partea de nord a Dunării.

Descoperirile arheologice desfășurate sistematic pe tot cuprinsul patriei, îndeosebi în ultimul sfert de veac, atestă pe lângă latinitatea poporului nostru și faptul că creștinismul era răspândit în veacul al patrulea nu numai în câmpia dunăreană, ci și în Transilvania și în Banat.

Răspândirea creștinismului în aceste părți s-a datorat, poate, și prezenței episcopiilor organizate în dreapta Dunării dintre care unele și-au trimis delegați la Sinodul de la Sardica (343). În stadiul de față al cercetărilor este greu de indicat nume de misionari și fapte precise cu privire la influența acestor episcopii în nordul Dunării.

Important de reținut este însă că prin Sfântul Niceta, Remesiana a devenit o episcopie misionară prin excelență, a cărei sferă de activitate se întindea, după informația Sfântului Paulin de Nola, și la „dacii de amândouă felurile”, din interior și de pe malurile mănoase ale Dunării.

Scrierile Sfântului Niceta, menite să promoveze sau să consolideze adevărata credință, redactate într-un stil concis și clar spre a fi înțelese de toate categoriile de catehumeni și credincioși, scrieri apreciate cu elogi de-a lungul timpului, îl așează pe autor printre Părinții cu autoritate ecumenică în Biserica veacurilor al IV-lea – V-lea. Aceste scrieri sunt purtătoarele unui autentic ecumenism patristic.

Prietenia sinceră și puternică dintre Sfinții Niceta și Paulin de Nola se înscrie între marile prietenii patristice cu rezultate binefăcătoare pentru viața Bisericii. Acestei prietenii i se datorează în mare măsură informațiile cu privire la persoana și activitatea Sfântului Niceta. Este o prietenie bazată pe studiu, rugăciune și participare comună la slujbele liturgice săvârșite într-o

atmosferă de evlavie și sfințenie în care plutea duhul ocrotitor al Sfântului Felix.

Prin călătoriile sale în Italia, Sfântul Niceta face legătura între Biserica de Răsărit și cea de Apus, în sensul că el confruntă viața cultică și culturală din bazinul dunărean, la interferența dintre cele două lumi greacă și latină, cu cea de la Roma și Nola. Smeritul călugăr cărturar și episcop de prestanță, venit de la marginea imperiului, a dobândit admirație la Roma și dragoste la Nola.

Sfântul Niceta s-a impus în teologia vremii prin tratarea și soluționarea ortodoxă a tuturor problemelor în Discuție. El se bazează pe Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție ca și pe hotărârile Sinodului I Ecumenic de la Niceea. În problema trinitară, el accentuează deoființimea celor trei persoane divine: Tatăl și Fiul și Sfântul Duh și distincția lor personală. Legătura intimă și tainică a persoanelor Sfintei Treimi stă la temelia unității Bisericii.

În hristologie, Sfântul Niceta subliniază comunicarea însușirilor în persoana lui Iisus Hristos. Unitatea divino-umană a mântuitorului este o plenitudine de sensuri exprimată prin mulțimea de nume pe care I le-au acordat Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Opera *De Diversis appellationibus* este prima lucrare sistematică de acest gen în literatura patristică.

De asemenea, tratatul *De Spiritus sancti potentia*, deși este lipsit de unele speculații teologice și de o demonstrație amplă, totuși, în punctele sale esențiale, nu e cu nimic mai prejos față de tratatele patristice închinat Sfântului Duh, în secolele al IV-lea și al V-lea.

Definiția pe care o dă Sfântul Niceta Bisericii ca o comuniune a tuturor sfinților, definiție care va avea o largă circulație în teologia ortodoxă, dovedește că episcopul misionar de la Dunăre a surprins adevăratul sens al unității și sobornicității Bisericii. În comuniunea sfinților nu intră decât cei care păstrează neschimbată învățătura Bisericii, așa cum a încredințat-o Mântuitorul Apostolilor și cum au predat-o acestea.

Expresia „communio sanctorum” reluată în zilele noastre în adevăratul ei sens patristic, de comuniune personală a creștinilor uniți într-un singur

Trup al cărui cap este Hristos, ar putea deschide ecumenismului contemporan noi perspective de înțelegere și soluționare a problemelor ecleziologice.

Sfântul Niceta s-a ocupat îndeaproape de educația religioasă-creștină a credincioșilor săi. La sfârșitul fiecărui tratat dogmatic sunt rezumate ideile principale care se pot aplica în viață. Mai mult, cele două opere: *De vigiliis servorum Dei* și *De psalmodiae bono* promovează norme liturgice edificatoare pentru buna rânduială care trebuie să existe în timpul sfintelor slujbe și pentru cântarea în comun în biserică.

Deși Părinții contemporani vorbesc despre rostul și rolul pedagogic al privegherilor și al cântării omofone în comun în biserică, totuși Sfântul Niceta este cel dintâi care a expus limpede și sistematic spre edificarea credincioșilor, principiile și foloasele acestora. Utilitatea acestor principii este incontestabilă, după cum se constată și din experiența Bisericii noastre Ortodoxe care militează pentru uniformizarea cântării omofone în toate bisericile.

La temelia învățaturii teologice și a activității misionare și pedagogice a Sfântului Niceta de Remesiana a stat dragostea sa nețărmurită față de Dumnezeu și față de oameni. El a promovat ideile sale de pace și dragoste ca elemente indispensabile ecumenicității Bisericii. După Sfântul Niceta, dragostea și pacea se transformă în comuniunea sfinților, care este Biserica, într-un neconținut imn de laudă adus lui Dumnezeu, așa cum reiese și din minunata cântare *Te Deum laudamus*.

Teologia Sfântului Niceta este o contribuție de seamă la consolidarea ecumeniciității Bisericii în secolele al IV-lea și al V-lea, alături de contribuția episcopilor și scriitorilor bisericești din aceeași perioadă din Scythia Minor – Dobrogea¹⁴⁶ și poate să aducă servicii remarcabile spiritualității ecumeniste contemporane.

146. Pr. Prof. Ioan G. Coman *Contribuția scriitorilor patristici din Scythia Minor – Dobrogea la patrimoniul ecumenismului creștin în secolele al IV-VI-lea, în „Ortodoxia” XX, (1968), nr. 1 pag 12 și 21*

Personalitatea deosebită a Sfântului Niceta, numele său de prestigiu printre misionarii secolelor al IV-lea și al V-lea, operele rămase de la el, râvna sa deosebită în predicarea Evangheliei, smerenia sa angelică, erudiția sa și talentul său catehetic, teologia sa diplomatică de nivel ecumenic și îndrumările sale liturgice îl impun cercetătorilor creștinismului din cele două veacuri amintite.

Numele său a pătruns din ce în ce mai mult în teologia ortodoxă română, fiind studiat cu sentimentul că făcându-i-se cunoscută viața și opera, se împlinește o datorie față de un părinte sufletesc al strămoșilor noștri.

Strălucind ca un soare al dreptei credințe în ținuturile sud și nord - dunărene pe care le-a păstorit cu râvnă apostolică, Sfântul Niceta Remesianul a devenit unul dintre stâlpii mântuirii neamului nostru. Credincioșii ortodocși români de astăzi cinstesc o altfel de podoabă a străbunilor cu laude ca acestea: *„Propovăduitor și apărător al dreptei credințe la multe neamuri te-ai arătat Sfinte Ierarhe Niceta și cu smerenia ai câștigat cele înalte, bine chivernisind darul. Pentru aceasta Părintele nostru, roagă pe Hristos Dumnezeu să ne ocrotească de tot răul și să ne mântuiască”*.

Pr. Claudius Sebastian Lutai

Bibliografie

- ◆ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani și romani*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994.
- ◆ Pr. prof. dr. Ioan Rămureanu- București, *Istoria bisericească universală*, 1992.
- ◆ Pr. prof. Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, EIBMBOR 1981.
- ◆ Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Contribuția scriitorilor patristici din Scythia Minor-Dobrogea, la patrimoniul ecumenismului creștin în secolele al IV-VI -lea*, în „Ortodoxia” XX, (1968), nr. 1
- ◆ Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, *Sfântul Niceta Remesianul*, în vol. „Sfinți romani și apărători”, ed. cit., p.208
- ◆ Sf. Paulin de Nola, *Carmen, XVII*, publicată de A.E. Burn, „Niceta of Remesiana. His life and works”, Cambridge, 1905
- ◆ Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911.
- ◆ Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, *Imnul «Te Deum» și creștinismul românesc*, în „Îndrumător bisericesc”, Buzău, (1983), De psalmodiae bono, XIII-XIV, Turner
- ◆ Ioan G. Coman, *Izvoarele ortodoxiei românești în creștinismul daco-roman*, în Ortodoxia XXXm, București, 1981
- ◆ Scrieri, partea I, *Istoria bisericească*, de Eusebiu de Cezareea, tradusă de prof. T. Bogodae, colecția „Părinți și scriitori bisericești”, București, 1987
- ◆ Ghenadie Enaceanu, *Creștinismul în Dacii și creștinarea românilor*, București, 1875
- ◆ I.I. Rusu, *Materiale arheologice paleo-creștine*, „Studii Teologice”, an X, nr. 5-6, (1958).
- ◆ Ștefan Alexe, *1000 de ani de la moartea Sfântului Sava Gotul*, în Biserica Ortodoxă Română, an XC, nr. 5-6, (1972)
- ◆ Simion Rell, *Martiri creștini în țările daco-romane*, în vol. „Omagiu I.P.S. Sale Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, Sibiu, 1940
- ◆ Sabin Verzan, *Preoția ierarhică sacramentală la sfârșitul epocii apostolice*, în „Ortodoxia”, an (1991), nr. 2
- ◆ Alexandru Philippide, *Originea românilor*, Iași, 1923
- ◆ Ștefan Alexe, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din*

sec. al IV-lea și al V-lea, în „Studii Teologice”, (1969), sept.- oct.

- ◆ Ghenadie Enaceanu, *Liber de viris illustribus*, ed. E.C. Richardson, în *Texte und Untersuchungen*, vol.XIV/1, 1896
- ◆ D.M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, București, 1967.
- ◆ C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, București, 1935
- ◆ I.P.S. Dr. Nestor Vornicescu, *Primele scrieri patristice în literatura noastră. Sec. IV-XVI*, Craiova, 1984.
- ◆ A.E. Burn, *Ordo de catehizandis rudibus*, la „Niceta of Remesiana”, Cambridge, 1905.
- ◆ Migne, *Competentibus ad baptismum instructionis libelli sex*, P.L., LII.
- ◆ Cassiodor, *De institutione divinorum litterarum*, XVI, Migne, P.L., LXX, 1132 C
- ◆ Migne, *De Symbolo*, tradus de St. Alexe după Burn, publicat în *Mitropolia Olteniei*, XXVI, (1974).
- ◆ I.G. Coman, *Operele literare ale Sfântului Niceta de Remesiana*, în „Studii Teologice, IX, (1957), 3-4.
- ◆ Pr. N.M. Popescu, *De la priveghere la privighetoare*, în B.O.R., LXI, 1943.
- ◆ I.P.S. Nestor Vornicescu, *Despre privegherea robilor lui Dumnezeu*, în *Mitropolia Olteniei* XXV, 1973, nr. 7-8.
- ◆ Pr. Prof. St. Alexe, *Despre foloasele cântării în psalmi*, în „Mitropolia Olteniei”, XXVI, (1974), nr. 7-8.
- ◆ Pr. Prof. Nicolae Șerbănescu, *O sărbătoare a cărții românești: 300 de ani de la apariția Psaltirii în versuri a mitropolitului Dosoftei al Moldovei*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCI, (1973), 11-12.
- ◆ Arhim. Ghenadie Enaceanu. *Din istoria literaturii bisericești a românilor. Un sbornic, Istoria te Deum –urilor în Biserica creștină și specialmente în cea română*, în „Biserica Ortodoxă Română”, VIII (1884), 11, și nr. 12.
- ◆ Wilhelm August Patin, *Niceta Bischof von Remesiana als Schriftsteller und Theologe*, Munchen, 1909.
- ◆ L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, tome III, V-e edition Paris, 1929.
- ◆ Supliciu Sever, *Dialogurs Tertius*, 17, ed Carolus Halm, în CSEL, I, 1866.
- ◆ J. Zeiller, *Les origines chretiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire romain*, Paris, 1948, n. 1.
- ◆ Pr. Prof. Ioan. G. Coman, *Prezența Mântuitorului Hristos în noua creație*

după *Învățătura Sfinților Părinți*, în „*Ortodoxia*” XVIII, (1966), nr. 4.

◆ Pr. Prof. Ioan. G. Coman *Sensul ecumenic al lucrării Sfântului Duh în teologia Sfinților Părinți*, în „*Ortodoxia*” XVI, (1964), nr. 2.

◆ Pruche, Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza XVIII*, 24, P.G. XXXIII, 1044 BC.

◆ P. Trempelas, *Comuniunea Sfinților*, în românește de Pr. Dr. Olimp N. Căciula, Sf. Mănăstire Cernica, 1940.

◆ Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sfântul Duh și sobornicitatea Bisericii*, în „*Ortodoxia*” XIX, (1967), nr. 1.

◆ Theodore Gerold, *Les Peres de l'Eglise et la musique*, Strasbourg, 1931

◆ Socrate, *Istoria bisericească*, cart. VI, cap. VIII, P.G. LXVII.

◆ Fer. Ieronim, *Comentariu la Epistola către Efeseni*, cart. III, cap. V, 19, P.L., XXVI.

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

CUNOAȘTERE ȘI IGNORANȚĂ ÎN VIAȚA SPIRITUALĂ

La începutul mileniului al III-lea, în societatea de consum în care trăim a început să se observe o serioasă preocupare pentru spiritualitate. Dar lumea nu știe bine ce înseamnă „*viață spirituală*”, „*spirit*” sau „*spiritualitate*”.

În spatele termenilor de *spiritualitate* se ascund o infinitate de concepții diferite, uneori chiar contradictorii, multe dintre ele neavând de a face cu spiritualitatea creștină. Este vorba de fenomene de religiozitate pe care le-am putea numi post-moderne, eclectice, lipsite de orice referire la Dumnezeu Persoană, adică forme ale așa – numitei para-religiozități, sau ale unor credințe amestecate, altele sunt rezultatul subminării spiritualității creștine de către concepții spirituale orientale (practici de tip yoga), multe alte mișcări pretins „spirituale” se prezintă cu o fațadă atrăgătoare mai ales pentru tineri.

Adevărata *viață spirituală* însă este o viață nouă, cu Hristos și „în Hristos” condusă de Duhul Sfânt. Nu există viață spirituală fără Hristos și Duhul Sfânt¹.

În cel mai autentic înțeles viața spirituală înseamnă cunoaștere, înțele-

1. †Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Spiritualitate creștină – pe înțelesul tuturor*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2002, p. 8

gere (inteligență), pricepere, cumințenie, înțelepciune „începutul tuturor virtuților este înțelepciunea duhovnicească, dacă nu se apropie aceasta de minte, nu poate lucra omul vreun bine” spune Cuviosul Petru Damaschin².

Părinții și scriitorii bisericești sunt unanimi în combaterea și persiflarea ignoranței, ca sursă a celor mai multe dezastre pe plan duhovnicesc. Alături de trândăvie și uitare (neîngrijire), Cuviosul Marcu Ascetul așează ignoranța între cei „trei uriași ai diavolului”.

Uneori, viața spirituală este confundată cu ignoranța. Creștinismul neajutorat și neputincios este o concepție eretică deoarece nesocotește îndemnul Domnului: „fiți dar înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii” (Matei 10, 16). Nicăieri și niciodată nu ne-a cerut Hristos să fim proști. Ne cheamă să fim buni, blânzi, cinstiți, smeriți cu inima dar nu tâmpiți... Domnul iubește nevinovăția, dar nu imbecilitatea..., mai mult rău iese de pe urma prostiei decât a răutății³.

Tot din ignoranță se nasc și o seamă de excese „duhovnicești”. Nu din chipurile înțelepciunii se naște zelul – fanatismului, bigotismul, scrupulozitatea, integrismul – în oameni declară Sf. Isaac Sirul.

La finele secolului informației, asistăm cu stupefacție și îngrijorare, parcă la o liberalizare a obscurantismului mistacoid și la o escaladare fără precedent a manifestărilor religioase fundamentaliste, integriste.

Sf. Nicodim Aghioritul condamnă atât ignoranța cât și erudiția sterilă: „Trebuie să ne ferim mintea de neștiință. Ignoranța este un mare dușman al minții. O întunecă și o oprește de la orice cunoaștere a adevărului, obiectul ei de preferință. După cum este necesar a ne păzi mintea de ignoranță, tot așa este necesar să o păzim și de curiozitatea nemăsurată (erudism), opusă ignoranței”⁴.

2. Cuviosul Petru Damaschin, *Filocalia rom.* Vol. V, Ed. IBMO, București, 1976, p. 191

3. Pr. Dr. Eugen Jurcă, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești*, Ed. Marineasa, Timișoara, 2001, p. 36

4. Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut*, Ed. Bunavestire, Ep. Romanului și Hușilor, 1996, p. 24

După cum observăm, nu viața spirituală, ci dimpotrivă, ignoranța religioasă și ignorarea principiilor morale creștine devin sursa atâtor păcate, ale însingurării, alienării și disperării. Cel lipsit de Dumnezeu, de educație religioasă sau prin necredință își trăiește drama propriei ignoranțe și îndărătnicii. Dimpotrivă, cunoașterea lui Dumnezeu, după cum este formulată premisa gnoseologică a vieții spirituale „aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (Ioan 17, 3) – dă sens și luminează vieții, este mai mult decât o simplă chestiune de cultură sau de curiozitate „științifică” este o problemă esențială a omului.

Omul de azi pe cât știe mai mult, pe atât este mai vulnerabil, mai plictisit, mai stresat și mai instabil. Nu-și află locul în viață. Se lasă pradă deznădejdii și realismului vulgar care-l agresează în permanență. De aici până la concepția de viață pragmatică de tipul „primum vivere” nu-i decât un pas. Un naufragiu psihopatologic, bine sesizat de autorul psalmilor: „zisa cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu” (Ps. 13, 1) este oricând posibil.

Din contră putem afirma cu toată convingerea că în preajma celor sfinte nimeni nu înnebunește – ne referim la o religiozitate naturală, firească nu la bigotism, pietism, fanatism sau alte forme patologice ale spiritualității – pe când cei ce trăiesc în bezna păcatului au toate șansele devierii.

În concluzie, putem spune că viața spirituală departe de a fi un misticism sau obscurantism depersonalizat, înseamnă tocmai contrariul acestora: lumină, sens existențial, cultură, bucurie și plenitudine de viață. Frica lui Dumnezeu, în cel mai autentic sens, nu înseamnă o frică anxioasă, magică sau superstițioasă de Dumnezeu, ci conștiința existenței și prezenței Lui în viața și preocupările noastre.

Protos. Serafim Valeriu Adam

PERSOANA UMANĂ „CONȘTIENTĂ” - DESTINATAR AL EDUCAȚIEI DUHOVNICEȘTI

În demersul nostru de teologie practică și de pedagogie creștină, pornim de la constatarea că toți cei care lucrează în medii de raporturi personale, de la cele mai complexe profesii – medic, profesor, preot, sociolog, etc. – și până la cele mai simple funcții publice, pe lângă faptul că dobândesc o cunoaștere mai atentă a omului, realizează că nimic nu este mai dificil de *prelucrat* și modificat decât „materialul” uman.

Aceasta se datorează tocmai faptului că nu avem de a face cu o simplă *materie* de prelucrat, ci cu un „material” de natură subiectivă: *persoana umană* – subiect *conștient* de sine și de cele din jur, un *cineva* purtător și creator de valori, capabil și liber de a accepta o opinie sau nu, de a reacționa critic – pozitiv sau negativ – la o tentativă de influențare pedagogică. Pe acest fapt se bazează și posibilitatea, dar, în același timp, și dificultatea demersului educativ.

În sprijinul afirmațiilor de mai sus aducem mărturie observația unui ilustru teolog contemporan, în concepția căruia, „după Dumnezeu, omul este existența cea mai tainică și enigmatică din toate lumile cunoscute gândirii omenești”¹.

1. Arhim. Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu-Om*, trad. pr. prof. dr. Ioan Ică și diac. dr. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p.156

De aceea nici una din definițiile omului nu dezleagă îndeajuns misterul și nu explică în totalitate complexitatea mării enigme *microcosmice*, care concentrează și sintetizează în sine universul întreg.

În același orizont de gândire, un mare filosof creștin rus susține că a descifra taina despre om înseamnă de fapt a descifra însăși taina existenței². Cu toate acestea, știm bine că antropologia *științifică* și în general prezumțiile biologizante au redus și coborât permanent omul la nivelul animalului.

Deși omul însușește toate funcțiunile, instinctele și o seamă de comportamente similare animalului, el este infinit mai profund și mai original decât psihologicul și biologicul din el³, diferențiindu-se radical de celelalte viețuitoare tocmai prin acel *ceva* absolut uman – mai corect spus divin-uman: *conștiința de sine*, care, de altfel rămâne inexplicabilă pornind de la latura naturală și rămâne o taină pentru această lume⁴. Dacă până la un anumit nivel comportamentul și manifestările umane pot fi comparate și asociate lumii animale, din momentul *trezirii de sine* drumurile se despart radical, din clipa când, „prin educație omul devine om, pe când animalul rămâne la limita dresurii”⁵.

În opinia celebrului psihiatru francez Henri Ey, conștiința nu este o simplă *funcție* a ființei noastre, ci este însăși organizarea sa, însăși compunerea sa în același timp ca obiect și subiect⁶. Prin urmare, *omul nu are o conștiință* – ca un bun dobândit ulterior – *ci este conștient*⁷. În acest sens pr. prof. dr. D. Stăniloae susține că sufletul trebuie să fie de la începutul formării trupului ca trup – sufletul și trupul încep să existe deodată – pentru ca trupul să aibă această complexitate specială adecvată sufletului și să ofere

2. Nicolai Berdiaev, *Sensul creației*, trad. A.Oroveanu; Ed. Humanitas, 992,p.67

3. *Ibidem*, p. 71

4. *Ibidem*, p.70

5. A se vedea Ioan Bontaș, *Pedagogie*, Ed. All, București, 1995, p. 32

6. În *Conștiința*, trad. Dinu Grama, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 33

7. *Ibidem*, p. 6

mediul adecvat pentru mișcarea spirituală, adică pentru gândirea și voința conștientă și liberă⁸.

Conștiința ține esențialmente de om, de persoana umană, face parte structural din sine și îl definește. Acest fapt permite întemeierea demersului nostru psihopedagogic creștin pe considerentul că *omul e ființă conștientă*, deci *poate fi educat*. Pe un asemenea temei se bazează posibilitatea și necesitatea educației. Omul este educabil, în virtutea capacității sale de a înțelege și de a accepta liber întregul demers educativ.

Și cu atât mai mult, numai omul poate fi educat duhovnicește, întrucât este și el, la rândul-i, purtător de *duh* și de *cuvânt*, după icoana Creatorului, care i se adresează prin *Duhul – Care a grăit prin prooroci* – și prin *Cuvântul Său – în zilele mai de pe urmă* (Evrei 1, 2). Cu Iisus ca Model Suprem, prin lucrarea Duhului Sfânt în Biserică, s-a dezvoltat *pedagogia creștină, o pedagogie în Duhul lui Hristos*⁹.

În sensul celor de mai sus, s-a precizat că „educația este un dar, o acțiune specifică omului. *Numai omul se educă; animalul se dresază*. Dar dacă educația este specifică omului, *ea și începe o dată cu omul*. În același timp și astăzi faptul este general atestat: și religia s-a născut o dată cu apariția omului” spune Ivan Paulson, savant în domeniu. *Istoria religiei începe cu istoria omului* – afirmă profesorul Ioachim Wach. Dar cu atât mai mult, să nu îl uităm pe marele nostru compatriot Mircea Eliade, care în excepționala sa operă de istorie a religiilor, ajunge la concluzia că «sacru nu este un stadiu în istoria conștiinței, el este un element în structura acestei conștiințe... La nivelurile cele mai arhaice ale culturii, a trăi ca ființă religioasă este în sine un act religios... A fi, sau a deveni mai degrabă om, înseamnă a fi religios...» (*Istoria credințelor religioase*, vol. I, trad. Cezar Baltag, București, 1981, p. IX). Deci *credința religioasă* nu reprezintă o achiziție evolutivă, *ci un dat*

8. Vezi *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ed. I.B.M.O., București, 1978, p. 379

9. Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Pedagogia creștină și pedagogia laică*, Ed. I.B.M.O., București, 1990, pp. 21-22

originar. Atunci, repetăm, și „educația religioasă este un dat originar, ea începe deodată cu omul”¹⁰

În sprijinul celor de mai sus vin și rezultatele unor cercetări pedagogice mai noi, după care *educația este un demers aplicabil doar speciei umane*, iar o asemenea acțiune nu se poate extinde asupra lumii animalelor sau plantelor, întrucât în acest perimetru factorul conștiință – fără de care nu există educație – lipsește cu desăvârșire¹¹. Cu alte cuvinte, *educația nu este posibilă decât între persoane, de la persoană la persoană*. Aserțiunea că educația e apanajul persoanei ne leagă de concepția antropologică creștină răsăriteană, în centrul căreia stă *persoana*.

Pentru cei din vechime omul reprezenta un simplu *animal rațional* sau un *animal social*, este meritul teologiei patistice de a reacheza omul în demnitatea sa originară de persoană, respectiv de *chip* al lui Dumnezeu și *partener de dialog* al Persoanelor treimice. Din perspectivă creștină, omul nu poate fi definit și explicat decât în raportarea sa la Dumnezeu-Ființa și Conștiință supremă a existenței.

Dezacordul de opinie pornește din faptul că antropologiile profane: biologică, sociologică, culturală, filisofică, istorică, etc. pun în discuție doar *dimensiunea orizontală* a vieții umane. Pornesc de la om spre sine însuși sau în *afară* lui ori, invers, dinspre mediul ambiant: natural, fizic, cultural, social, etc. spre sine ignorând complect *dimensiunea verticală – sinergică* a existenței, viața omului în legătură cu Dumnezeu.

Într-un asemenea orizont explicativ, nici nu-i de mirare că întâlnim definiții ale omului, de la cele mai bizare până la cele mai degradante și hilare, ca: *omul este o ființă bipedă fără pene* (Platon); *omul e făptura care se plictisește* (menționată de Sombart); *omul este un animal depravat* (Rousseau)¹².

Nu cu mult mai onorabile sunt definițiile *hominizante*, ținând de ipoteza

10. Idem, *Ora de religie în trecut și astăzi*, Ed. I.B.M.O., București, 1990, p. 5

11. Constantin Cucos, *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 27

12. Petre Țuțea, *Omul. Tratat de antropologie creștină*, vol. I, Ed. Timpul, Iași, 1992, pp. 102-103

filogenică științifică: *homo habilis* – care știe să-și confecționeze și să mânuiască diverse instrumente, arme; *homo erectus* – care se ridică în două picioare: pitecantropul, sinantropul, atlantropul, urmat în final de *prototipul* biologic al omului modern – *homo sapiens*, ca și alte definiții și tipuri *humanoide*: *homo faber* – omul făurar; *homo ludens*; *homo politicus*; până la una de dată recentă, adecvată momentului politic: *homo europaeus*. Toate aceste definiții denotă, în fapt, o gravă insuficiență și inconsecvență în definirea, exclusiv pe orizontală, a omului.

Este adevărat că s-au dat omului și definiții mai onorabile de tipul: *homo religiosus*, *homo absconditus*, sau *homo significans*, pe considerentul că el ar fi singura ființă creatoare de semnificații¹³. Dar și aceste definiții sunt departe de a putea elucida în totalitate misterul omului – ca unul ce stă în picioare, vertical, și privește în sus, tinde către Cel de Sus – și de a-l situa pe un loc corespunzător în universul creat. E în afară de orice îndoială că nu poate fi definit și redus la dimensiunea sa orizontală.

Dată fiind precaritatea definițiilor omului, enunțate anterior, se înțelege că într-o asemenea viziune celebra întrebare davidică: *Ce este omul, că-Ți amintești de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el?* (Psalmul 8,4) rămâne în continuare fără un răspuns elocvent. În schimb, întrebarea reflectă o relație aparte a omului cu Dumnezeu, în raport cu celelalte viețuitoare din universul creat.

Potrivit revelației – omul e creat *după chipul și asemănarea* lui Dumnezeu (Facerea 1, 26-27). După cum s-a observat, „zidindu-l după chipul Său, Dumnezeu îi dăruiește prin har tot ceea ce are El după fire. Omul este în lume *chipul văzut al Dumnezeului Celui nevăzut* și în om Dumnezeu revelează însuși sensul creației. Omul devine conștiința și stăpânul creației... Vocația aceasta care vine omului de la Creator, îl înalță mai presus decât toată lumea, îl face oarecum un egal vorbitor cu Dumnezeu”¹⁴ un *partener*

13. Ernst Cassirer, *Eseu despre om*, trad. Constantin Coșman, Ed. Humanitas, București, 1994, p. 27

14. Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Jertfă și răscumpărare. Teză de doctorat*, în rev. „Glasul Bisericii”, anul XXXII (1973), nr. 1-2, București, 1973, pp. 38-39

de dialog al Lui. Prin urmare, se înțelege că omul își are un *statut și destin eshatologic* bine definit încă din clipa zămislirii. Din textul citat putem reține cel puțin trei elemente esențiale ce definesc relația om-Dumnezeu: conștiința, stăpânirea *cerebrală și spirituală* a lumii și *parteneriatul* de dialog.

Creatorul l-a înzestrat pe om cu tot ceea ce îi era necesar împlinirii scopului vieții: conștiința de sine, de cele din jur și de deasupra sa, capacitatea și libertatea de a stăpâni, transforma și umaniza lumea într-o conlucrare dialogică permanentă cu El. Acest *echipament* nativ îi conferă omului o poziție unică în universul creației. El se situează între lume și Dumnezeu, iar lumea i-a fost oferită ca *dar și mediu de lucrare*¹⁵ pe care, ca pe o *grădină edenică*, s-o *cultive*, să-i culeagă roadele, să-i destelenească *farmecele*, sensurile și misterele, regăsind în ea propriul său mediu *cultural* și *cultural* de dezvoltare și împlinire.

Această poziție ambivalentă a omului: pe de o parte înrudirea cu universul creat, pe de altă parte participarea lui la plinătatea divină, este subliniată de Sf. Grigorie de Nazians: „în calitatea mea de țărână, sunt atașat de viața de aici de jos, însă fiind o părțică divină, port în pieptul meu dorința după o viață viitoare”¹⁶. În virtutea *chipului* divin din sine, sensul și aspirațiile omului sunt infinit mai înalte decât ale oricărei ființe din universul terestru și, incontestabil, radical diferite.

Relația specială de înrudire a omului cu Dumnezeu, este subliniată de pr. prof. D. Stăniloae care remarcă atât relația vie cu Dumnezeu cât și relația *psihologică*, personală, de la persoană la Persoană – la Persoanele treimice, arătând că „încă de la început omul se află într-o relație *conștientă și liberă*”¹⁷ cu Dumnezeu, chiar prin insuflarea sufletului viu (Facerea 2,7). Prin această *sufflare* divină de viață trebuie să înțelegem că Dumnezeu „sădește în om nu

15. *Ibidem*, p. 39

16. Citat de Vladimir Losski, *Introducere în teologia ortodoxă*, trad. Lidia și Remus Rus, Ed. Enciclopedică, București, 1993, p. 95

17. Vezi pr. prof. dr. Isidor Tudoran și arhid. Prof. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia dogmatică* – manual, Ed. I.B.M.O., București, 1991, p. 179

atât *viața biologică*, căci aceasta o au și animalele, care nu primesc o însuflare divină, ci *viața înțelegerii și comuniunii cu Sine*, adică *viața spirituală*”¹⁸.

Conștiință și libertate sunt două trăsături fundamentale ale chipului lui Dumnezeu în om: „în relația aceasta *conștiință și voluntară* a ființei noastre cu Dumnezeu, datorită sufletului înrudit cu Dumnezeu, stă chipul lui Dumnezeu în om”¹⁹.

Cum s-a anticipat, omul nu se definește numai prin conștiință, ci și prin *libertate*. Dar aceasta nu este numai o condamnare a omului în sens sartrian, ci, esențial e un dar al Duhului Sfânt. Dumnezeu este *duh*, Dumnezeu este *libertate* și ne-a creat ca ființe spirituale și libere. *Domnul este Duh, și unde este Duhul Domnului, acolo e libertate (II Corinteni 3, 17)*. Ca ființă spirituală, omul își poate cumpăni și alege liber destinul. Omul duhovnicesc nu e supus fatalismului, unui determinism orb sau unor constrângeri arbitrare.

Omul duhovnicesc, contrar aparențelor, e pe deplin liber. Nu trebuie confundată *libertatea* cu *libertinajul*. A fi *liber* înseamnă a te mișca în voie, dar în *interiorul* lui Dumnezeu, Care este *infiniț*; *libertinajul* e și el un fel de libertate, dar exterioară și potrivnică lui Dumnezeu, care te face rob patimii și se opune lui Dumnezeu, libertății în Duhul Lui. În acest sens, atitudinea și comportamentul omului duhovnicesc ar putea părea după unii nefirești, pentru că *omul firesc* – după firea lumii pervertită de păcat – *nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu căci pentru el sunt nebunie și nu poate să înțeleagă fiindcă ele se judecă duhovnicește...*, după gândul lui Hristos (*I Corinteni 2, 14-16*).

Vizavi de această concepție, în timp ce *știința* – deși în prezent face eforturi reale pentru a-și revizui concepția pur *zoologică* și *simiană* asupra ființei umane²⁰ – încă îl privește în sens darwinist și lamarckist, evolutiv și transformist, *creștinismul și gândirea mitică (religioasă)*, în acea nostalgie a originilor sau a paradisului pierdut, păstrează tocmai ideea unei direcții

18. *Ibidem*, p. 392

19. *Ibidem*, p. 390

20. Vezi *Gestul și cuvântul*, vol. I, Ed. Meridiane, București, 1983, pp. 51-57

contrare – involutive – a dezvoltării umanului, datorată căderii în păcat, pe care unii o socotesc drept o fatală *mutație ontologică*. Numeroase mituri cosmogonice și mituri ale originii conservă ideea *prestigiului începuturilor* și pretind imperios o *întoarcere la origine*, ca experiență de importanță capitală pentru societatea arhaică²¹

Tema degradării – involuției – condiției umane este întâlnită și în unele mituri grecești, ale căror idei fundamentale le redăm după interpretarea logicianului român Anton Dumitriu²². Autorul arată că, încă din perioada arhaică, făptura umană era văzută ca o ființă cu totul deosebită, trăind într-o condiție proprie, ce se dezvăluie într-o măreție superbă, până acolo încât omul arhaic din epopeile homerice avea un *comerț intim cu zeii* – sau chiar avea drept unul din părinți un zeu²³.

Această concepție exprimă pe de o parte *parteneriatul dialogal* inițial dintre om și divinitate – reprezentat prin prea binecunoscuta metaforă biblică a comunicării edenice *față către față* – iar pe de altă parte, un alt tip de relație ontologică, al cărei sens e surprins de filosoful creștin Constantin Noica sub termenul eclezial de *cuminecare*²⁴, împărtășire ființială reciprocă a unuia de către celălalt.

În același orizont ideatic se înscrie credința hesidică într-un gen uman superior inițial, *de aur*, care trăia cu zeii, cu inima liberă de orice neliniște, la adăpost de oboseală și mizerie, ducând o viață veselă, în ospățuri, departe de toate relele; acei oameni „satisfăcuți” de soarta lor, liniștiți; trăiau de pe urma ogoarelor lor fertile, în mijlocul unei supraabundențe de bunuri²⁵.

21. Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, trad. Paul C. Donopol, Ed. Univers, București, 1978, pp. 33-37

22. În capitolul intitulat *Condiția umană*, din vol. de Eseuri, Ed. Eminescu, București, 1986, pp. 303-313

23. *Ibidem*, p. 304

24. Vezi capitolul *Comunicare și cuminecare* din Rostirea filosofică românească, Ed. Științifică, București, 1970, pp. 266 ș.u.

25. *Ibidem*, p. 305

Au urmat trei epoci *metalice* decadente, de: argint, bronz și de fier, după care în sfârșit, se va trece la o perioadă *de refacere*. Nu este o dificultate să recunoaștem, prin analogie, momentele esențiale ale istoriei biblice: perioada paradisiacă, urmată de căderea în păcat și alungarea omului din rai, rătăcirea în *tranziția premesianică* prin *pustiul* solitudinii într-un univers monden ostil și, în final, refacerea omului începând cu Întruparea Cuvântului.

Cât privește teologia actuală, ea face eforturi reale de a nu se situa la limita extrem opusă în raport cu concepția științifică antropogenetică. Recunoscând că imaginea modernă științifică a lumii nu mai corespunde celei a mediului în care a fost scrisă Biblia, își pune serioase întrebări vis-à-vis de vechiul dogmatism riguros: progresul științific contrazice oare credința biblică? evoluția este oare incompatibilă cu creația? Și, ca să nu lase lucrurile la jumătate conchide: știința și teologia trebuie să fie conștiente de limitele lor – știința nu întrezărește fundamentul prim și sensul ultim al existenței; credința nu întrezărește modalitatea evolutivă.

Părerea noastră este că atâta timp cât știința și religia vor sta cu *spatele* una către cealaltă, ținând cu obstinație la o concepție opusă, antagonică, prăpastia între sacru și profan, între om și Dumnezeu, între imanent și transcendent, între cer și pământ, între lumea văzută și cea nevăzută, între educația profană și cea religioasă, va fi imposibil de abolit. În ultimă instanță, se pare că totul gravitează în jurul existenței sau non-existenței lui Dumnezeu, axiomă care – e de la sine înțeles – se sustrage oricărei explicații pozitive sau raționale. Ea ține de domeniul metafizicului și supრაrăționalului.

Iată-ne din nou în punctul de plecare al raționalismului pozitivist, la eterna și dramatica întrebare: *există sau nu există?* Problema constă în perspectiva de abordare: *cu sau fără* Dumnezeu. În cazul de față, *o teologie practică și o pedagogie creștină fără Dumnezeu ar fi un nonsens*. Cum să educi un om pentru Dumnezeu dacă El nu există? Să fie oare educația religioasă – viața duhovnicească – o simplă *vânătoare de vrăjitoare*? Realitatea și rezultatele concrete ale educației duhovnicești puse față în față cu finalitatea educației atee infirmă o asemenea supoziție. Dacă Dumnezeu e acceptat sau nu, asta depinde de poziția și conștiința fiecăruia. El există,

independent de credința sau de negarea Lui.

Pe de altă parte, la fel de adevărat este și faptul că dacă știința ar mai renunța puțin la atributul *atotștiinței* spiritului pozitivist și ar recunoaște cinstit limitele cunoașterii umane și ale empiricului, s-ar face progrese mult mai mari în gândirea și viața morală a societății umane. Aceasta ar deschide o cu totul altă perspectivă educațională, pusă în legătură cu Dumnezeu Cel Viu – un Dumnezeu *de astăzi*, nu cel imaginat de angoasele medievale – ca Sens ultim și unic al vieții omului, nu doar ca un simplu *obiect de studiu* la ora de religie sau în învățământul teologic.

Faptul că știința – de pe o poziție radical empirică – se află departe de a putea da un răspuns decisiv pe tema antropogenezei și a dezvoltării omului o exprimă, fără ezitări și complexe mai vechi, cercetările teologice moderne. „Datorită lipsei de mărturii concludente imaginea pe care o avem despre om în perioada preistorică are un caracter profund ipotetic, ea putând fi confirmată sau infirmată în funcție de noi posibile descoperiri”²⁶ ca atare, nu putem scăpa din vedere că atâtea ipoteze *științifice* lansate ca explicații *definitive* în problema originii și a dezvoltării omului rămân departe de a oferi un răspuns decisiv. Dimpotrivă, după cum s-a constatat, tragismul istoriei societății moderne vine tocmai din aceea că, *proclamându-se el însuși dumnezeu, omul s-a dezumanizat*.

De altfel, lucrurile nu sunt noi. Încă din secolul al V-lea d. Hr., filosoful grec Pitagora afirma că *omul este măsura tuturor lucrurilor*²⁷, formulă însușită de umanismul renașcentist și de neumanismul modern. În replică acestei viziuni *antropocentriste*, creștinismul aduce principiul axiologic și gnoseologic universal al neamului omenesc, conform căruia nu omul, ci *Dumnezeu – omul este măsura tuturor lucrurilor*²⁸. Această învățătură

26. Remus Rus, *Concepția despre om în marile religii*, Teză de doctorat în teologie, în rev. „Glasul Bisericii”, anul XXXVII (1978), nr. 7-8, p. 720

27. Diac. prof. dr. Nicolae Balca, *Istoria filosofiei antice*, Ed. I.B.M.O., București, 1982, p. 87

28. Arhim. Iustin Popovici, *op. cit.*, p. 157

afirmă caracterul *hristocentric* al antropologiei creștine, spre deosebire de antropocentrismul unor concepții filosofice sau științifice.

În contextul celor expuse, merită consemnate opiniile extrem de interesante ale unor teologi apuseni contemporani. Teologul Hans Küng spune că: *problema noastră astăzi nu este atât îndumnezeirea, cât umanizarea omului*. Un altul, teologul protestant E. Jungel afirmă că: *trebuie să fim oameni, decât dumnezei, Dumnezeu S-a făcut om, ca să-l facă pe om mai uman*²⁹. Realitatea este că fără Dumnezeu, nici omul nu mai e om – vorba poetului: *O, Tu / Sunt pentru că ești*³⁰ - de unde eșecul atâtor pedagogii și morale seculare, atee.

Pe tema aflată în dezbatere, își află deplină legitimitate și opiniile unui cunoscut teolog ortodox apusean, după care o asemenea concepție antropologică reprezintă mai curând „o redutabilă regresie spre *simius sapiens* – *maimuța savantă*, care merge cu bomba atomică în mâini: un soi de neprevăzută mutație antropologică survenită de-a-ndoaselea”³¹. Autorul e explicit: *acolo unde Dumnezeu e absent, nici omul nu există*³².

Nu se poate accepta o soluție educativă ambiguă: Dumnezeu există sau nu; ținem seama de El în concepția noastră de viață sau nu. O pedagogie creștină fără Dumnezeu ar fi o absurditate. Cum să educi un om, o colectivitate, în *numele* unei ficțiuni? Ar fi culmea imposturii în numele Adevărului. În schimb, consecințele unei educații pur seculare – ca să nu spunem atee – se resimt dramatic la scară mondială. În numele unei morale

29. Citați de diac. Ioan I. Ică jr. în „*Îndumnezeirea*” omului, P. Nellas și *conflictul antropologilor*, prefață la Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit*, Ed. Deisis, Sibiu, 1994

30. Nichita Stănescu, *Inedit*, în rev. „Transilvania”, nr. 1-2-3/1996, p. 44

31. Vezi capitolul intitulat *Eșecul umanismului ateu* la Paul Evdochimov, Iubirea ne bună a lui Dumnezeu, trad. Teodor Baconsky, Ed. Anastasia, București, p.66

32. *Ibidem*

precare atee, omul ajunge să se teamă și de propria-i umbră, devine sclavul propriilor *cuceriri ale științei și civilizației*, ca o consecință a *gustării* din roada ambiguității *binelui* amestecat cu *rău*.

Prof. drd. Gavril Trifa

APĂRAREA VIEȚII ȘI TEMEIURILE SCRIPTURISTICE

Viața este darul lui Dumnezeu cel mai prețios acordat fiecărei ființe umane, pe care o simțim amenințată de diferite primejdii și suferințe. Fiecare ființă umană dorește să trăiască în mod plener atât viața sa ca individ cât și ca membru al unei colectivități umane.¹

Lumea, creația bunătății lui Dumnezeu, încredințată omului, în care se naște și se dezvoltă viața omului și a întregii creații, pe care Dumnezeu a iubit-o așa de mult încât a dat pe Unicul Său Fiu spre mântuirea ei (Ioan 3, 16-17), lumea noastră care este scena celor mai strălucite realizări ale omului dar în același timp scena unor nedreptăți, a unor conflicte economice, sociale, politice crescute, este o lume serios amenințată cu însăși pieirea ei.²

Spre deosebire de toate religiile și concepțiile filosofice ale antichității, învățătura creștină a dat un sens și o valoare nouă vieții umane, nu numai în perspectiva veșniciei, ci și în aceea a existenței și duratei sale efemere, căci ea a deschis creștinului posibilitatea realizării demnității lui umane de fiu al lui Dumnezeu, prin har, răscumpărat din robia păcatului și a morții prin jertfa Mântuitorului Iisus Hristos.

1. Asist. A. Jivi, *Iisus Hristos – viața lumii*, mss., p. 1

Afirmarea valorii vieții umane a luat un mare avânt în epoca noastră, sub forma marilor descoperiri și invenții științifice ale ultimilor decenii, care au deschis perspective noi pentru dezvoltarea și perfecționarea vieții omenești sub toate aspectele. Astfel cuvintele Sfintei Scripturi „creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți” (Facere 1, 28) au primit o justă interpretare. Recunoscând darul vieții între celelalte valori, teologia ortodoxă a afirmat importanța deosebită a vieții nu numai în perspectiva eshatologică, ci și în aceea a ajutorului pe care poate și trebuie să-l dea societății și umanității punându-se în slujba marilor idealuri umane.³

Omul are o poziție unică și centrală pe pământ și, în ansamblul creației, orice atentat la viața omului este sfidare și ofensă la adresa lui Dumnezeu, și violare a uneia dintre poruncile fundamentale ale legii divine: „Să nu ucizi!”, a legii Aceluia care a venit ca lumea viață să aibă, jertfindu-se tocmai pentru realizarea în plenitudine a vieții omului.⁴

„Nimeni în afară de Dumnezeu, nu poate dispune de viața omului, nici chiar omul însuși nu are dreptul să-și suprimă viața, și, cu atât mai mult nimeni nu-și poate aroga dreptul de a suprima viața altuia. Și aceasta, cu atât mai mult cu cât fiecare om este o existență unică, nerepetabilă, cu potențe nebănuite”.⁵

Lumea actuală se află într-o stare conflictuală rar întâlnită în istoria ei multimilenară. Și ceea ce este și mai dureros este faptul că aceste stări de conflict, crize, tensiuni se manifestă și se intensifică tocmai în Europa care a întemeiat și dispune astăzi de o civilizație și cultură avansată, de o bogăție

2. Bernard Sesboue, *Jesus Christ – the Life of the World, Five Theological Questions*, The Ecumenical Review. 1982, vol. 34, nr. 2, p. 147

3. Arhid. Prof. Ioan Zăgrean, *Preoccupation et problemes de morale chretienne dans la Theologie orthodoxe roumaine*, în vol. «De la Theologie orthodoxe roumaine des origines a nos jours», Bucharest, 1974, p. 315

4. Pr. Cons. Vicar Constantin Pârveu, *Pentru dezarmare și pace*, în «Biserica Ortodoxă Română», 1981, nr. 11-12, p. 1319

5. Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, *Dezarmarea și pacea în lumea actuală*, mss., p. 1

de bunuri materiale și spirituale nemaîntâlnite în alte părți ale lumii.⁶

Starea de încordare a fost și este alimentată tot mai mult de interese economice și politice unilaterale, de setea de putere, de prestigiul și influența în lume a celor foarte puternici față de cei mai puțin puternici și mijlociu dezvoltați, care au adus după sine poate cea mai gravă, corozivă și periculoasă criză morală a timpului nostru, care este criza de încredere între oameni și popoare.⁷

De aceea, astăzi, se face un apel fierbinte tuturor savanților cerându-li-se să-și pună întreaga lor capacitate și competență în vederea împlinirii mesajului Mântuitorului Iisus Hristos: „Pace vouă !” (Ioan 20, 26) și valorificării acestuia în relația directă cu semenii, cu sine și cu Dumnezeu, asigurându-i astfel omului posibilitatea împlinirii și desăvârșirii sale în Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt.

Barierile dintre oameni și popoare trebuie să fie depășite; acest lucru îl cere însăși condiția umană; căci nici unul dintre noi nu este numai pentru sine ci și pentru alții, și toți pentru Dumnezeu, al cărui chip și asemănare suntem.

1. Viața omului – dar dumnezeiesc și drept fundamental

Cel dintâi drept fundamental al omului și cel mai original drept al său este dreptul la existență și deci la viață, drept primit de om de la Dumnezeu, prin crearea primilor oameni de chiar mâna lui Dumnezeu.

Dreptul la viață constă în îndreptățirea ce o are fiecare om de a trăi și de a i se respecta viața de către semenii săi.⁸

Darul vieții este o permanență a reînnoirii, căci în fiecare ființă umană,

6. *Ibidem*, p. 3

7. *Ibidem*, p. 5

8. Arhid. Prof. Ioan Zăgrean, *Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului*, în «Studii teologice», III, București, (1952), nr. 3-4, p. 135

prin însăși chemarea sa la viață se manifestă reînnoirea întregului neam omenească în chip desăvârșit. Este un dar pe care Dumnezeu l-a făcut, în nemărginita Sa iubire, omului și lumii la crearea lor, din nimic (II Macabei 7, 28). Mai mult, lumea a fost creată de Dumnezeu tot ca un dar pentru om. Dumnezeu este creatorul și susținătorul tuturor oamenilor, Dumnezeu care s-a numit pe Sine în Vechiul Testament, zicând: „Eu sunt Cel ce sunt” (Ieșire 3, 14).

Dumnezeu a dat „tuturor viață și suflare în toate” (Fapte 17, 25), arătând omului că el reprezintă în ansamblul creației principiul de guvernare a lumii. Din toată creația, numai omului, în chip deosebit, Dumnezeu „a suflat suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Facere 2, 7) și astfel Dumnezeu a sădit în noi darul de a trăi.⁹

Darul vieții i-a fost împodobit de Dumnezeu cu atributele superioare ale cugetării și sensibilității, cu puterea de a înțelege, a cunoaște, a vibra în fața suferinței, bunătății sau frumuseții.

Dumnezeu din iubire pentru noi, ne-a făcut vii după cum se exprimă și Sfântul Grigore Palama întrebându-se de ce ne-a făcut vii, dacă n-ar fi iubit aceasta în chip deosebit ? (...). Dumnezeu a rânduit educarea noastră prin dreptate, ca să nu deznădăjduim cu desăvârșire (...). A mângâiat apoi tristețea morții cu nașterile neconținute. A înmulțit neamul prin urmași ca mulțimea celor ce se nasc să întrecă într-o bună măsură numărul celor ce mor.¹⁰

Omul își primește viața direct de la Dumnezeu (Fac. 2, 7) care este izvorul vieții (Ps. 36, 9) ca cel mai prețios dar (Isaia 42, 5). La baza existenței omului stau două principii: a) principiul vital – biologic, specific tuturor viețuitoarelor și b) principiul rațional prin care omul se deosebește de toate celelalte viețuitoare ale pământului și prin care se face legătura cu Dumnezeu, Creatorul Său, care i-a insuflat direct acest principiu.¹¹

9. Sf. Grigore Palama, *Tomul aghioritic*, 48, 53

10. *Tomul aghioritic*, 48, 53, în «Filocalia», vol. VII, trad. de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, București, 1977

11. Pr. Drd. Mihai Gh. Vizitiu, *Iisus Hristos – Viața lumii*, în «Ortodoxia», 1982, nr. 1, p. 147

Datorită acestei alcătuirii speciale, ca dar al lui Dumnezeu, „viața umană se prezintă sub două aspecte: exterior și interior. Și oricât de mărețe ar fi aspectele vieții percepute prin simțuri, - deci viața umană în aspectul ei exterior – ele constituie numai, așa zicând, suprafața vieții umane ca expresie autentică a vieții interioare. Omul, însă, ca singură făptură pământească rațională și liberă spre deosebire esențială de toate celelalte făpturi pământești vii, dispune de viață interioară sufletească...”¹², pe care a primit-o direct de la Dumnezeu prin acea „suflare de viață” de care ne vorbește Cartea facerii (2, 7).

Dumnezeu, prin darul vieții, „insuflă în organismul biologic suportul spiritual al sufletului căruia i se adresează chemarea sa și, în același timp, îi dă capacitatea să răspundă. Dumnezeu suflând în om începe să vorbească cu omul, sau îi dă încredințarea că Dumnezeu îi vorbește și el trebuie să răspundă. Prin suflarea lui Dumnezeu, apare în conștiința omului un *tu* al lui Dumnezeu, care e „chipul lui Dumnezeu”, căci acest *tu* poate să spună și el *eu* și-i poate spune și el lui Dumnezeu *Tu*. Dumnezeu își dă din nimic un partener al dialogului, dar într-un organism biologic. Suflarea spirituală a lui Dumnezeu produce o suflare spirituală ontologică a omului, suflet spiritual înrădăcinat în organismul biologic în dialog conștient cu Dumnezeu, și cu semenii”¹³. Omul, ființă rațională care a primit viața sa ca dar din partea lui Dumnezeu, tinde spre asemănarea cu Dumnezeu sau spre îndumnezeire, adică unirea maximă cu Dumnezeu, infuzarea omului de plinătatea lui Dumnezeu fără însă a se contopi cu El. Numai legătura cu Dumnezeu menține și promovează pe om în viață, ca de altfel toată natura creată. Ca să aibă viață, omul avea ca ajutor din partea lui Dumnezeu harul. „În general nici o făptură nu se poate conserva și nu poate progresa spre țința ei decât prin conlucrarea lui Dumnezeu, căci nici una nu are în sine izvorul puterii de

12. Diac. Prof. Orest Bucevschi, *Iisus Hristos în viața duhovnicească*, în «Studii teologice», 1955, nr. 7-8, p. 515

13. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, 1978, pp. 392 - 393

viață. Dar omul ca ființă spirituală, chemată la comuniune cu Dumnezeu, trebuia să aibă harul dumnezeiesc tocmai ca expresie a acestei comuniuni din partea lui Dumnezeu”.¹⁴

Prin faptul că Dumnezeu i-a dăruit viață, suflet, viață spirituală, omul are valoare deosebită față de celelalte existențe și ființe. Conform poruncii „creșteți și vă înmulțiți și stăpâniți pământul” (Fac. 1, 28), se mărturisește despre poziția deosebită a omului în cosmos, despre poziția lui de stăpân al celorlalte existențe.¹⁵

Tocmai acest mod de existență spirituală, sufletească îl deosebește pe om de toate celelalte viețuitoare și-l face superior oricărei alteia. Dumnezeu a voit ca în acest mod de existență, al dialogului și comuniunii cu El, omul să rămână mereu. În acest sens Atenagora Atenianul spune că: „atunci când l-a adus pe om la viață, Creatorul i-a dat un suflet nemuritor și un trup sensibil, dându-i rațiune și insuflându-i o lege, prin care vrea să ofere și să păstreze toate darurile de care l-a învrednicit... Dumnezeu n-ar fi creat o astfel de ființă și n-ar fi dorit continuarea acestei existențe... Scopul creării omului confirmă deci dăinuirea lui pentru veșnicie”.¹⁶

Dumnezeu ne dă mereu și pretutindeni certitudinea permanenței acestei legături cu Sine, a esenței ei unice și irepetabile în raport cu restul universului pentru că „în El trăim și ne mișcăm și suntem... Căci neam al lui suntem” (Fapte 17, 28).¹⁷ Dovada valorii conferite de Dumnezeu actului inițial prin care a dăruit omului viața, prin care El și-a exprimat voința ca acesta „să fie”,

14. Idem, *Antropologia Ortodoxă, Comentarii asupra stării primordiale a omului*, în «Anuarul Academiei Teologice Andreian», XVI (1939-1940), Tiparul Tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1940, p. 10

15. † Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, *Problema omului*, în «Studii de Teologie Morală», Sibiu, 1969, p. 137

16. *Despre învierea morților*, în «Părinți și scriitori bisericești», vol. II, Apologeti de limbă greacă, trad. de Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. . Căciulă și Pr. Prof. D. Fecioru, București, 1980, p. 385.

17. † Î. P. S. Nestor, *În El era viață și viața era lumina oamenilor* (Ioan 1, 4), în «Ortodoxia», 1980, nr. 1, p. 8

a fost reînnoită prin gestul de semnificație unică a făgăduinței lui Mesia, oferind astfel omenirii „Darul Darurilor”, nașterea cea din nou, prin întruparea Fiului Său. Ne-a dat prin aceasta semnul nemărginitei Sale iubiri.¹⁸

„Iisus Hristos este viața noastră” (Col. 3, 4). În El, noi creștinii avem mereu și pretutindeni semnul purtării de grijă a Proniatorului a toate, spre a ajunge să împlinim scopul mântuirii, prin El, așa cum El Însuși ne cheamă și ne călăuzește: „Eu sunt calea, adevărul și viața” (Ioan 14, 6). El a îndurat osânda, batjocurile și patimile. Și-a jertfit trupul pe cruce, pentru ca viața Lui „să se arate în trupurile noastre” (II Cor. 4, 16), pentru ca mereu și pretutindeni noi toți „cu El împreună să viețuim” (I Tes. 5, 10).¹⁹

Darul vieții este un dar desăvârșit, deoarece este făcut de Dumnezeu. Darul vieții a fost împodobit de Dumnezeu cu rațiune, voință, sentimente, tot ceea ce se numește viață spirituală. Faptul că omul stăpânește lumea și o conduce, prin forța rațiunii și munca sa, „îl umplu de bucurie și de încântare. Este simfonia măreției omului în cosmos. Tot așa creștinul caută și realizează utilul (pentru existența lui fizică), binele (pentru relațiile cu semenii în cadrul societății), frumosul (expresie a armoniei fizice și spirituale), sfințenia (în relația cu Dumnezeu)”.²⁰

Dreptul inițial și intangibil la existență al fiecărui om este întărit prin darul libertății. Libertatea este expresia idealului autentic uman în demnitate. Învățătura Bisericii noastre arată că libertatea ne este dată și asigurată, prin însăși prezența lui Dumnezeu în actul creării ființei noastre căreia i-a insuflat viața. „Domnul este Duh și unde este Duhul Domnului acolo este libertatea” (II Cor. 3, 17). Lipsa libertății dă omului un sentiment de cea mai adâncă frustrare, îi lezează demnitatea, îi anulează identitatea, îl ucide moral, este mai mult decât suprimarea vieții, poate duce la actul disperat de autosuprimare.

18. «Așa a iubit Dumnezeu lumea, că și pe Unul Născut Fiul Său L-a dat, ca tot cel ce crede să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan 3, 16)

19. † Î. P. S. Nestor, op. cit., p. 9

20. † Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, op. cit., p. 137

Așadar dreptul la viață al omului este îndreptățirea firească pe care o are fiecare om de a i se respecta viața din partea semenilor săi atât în mod direct (prin apărarea acesteia de bătaie, schingiuire, omor, etc.) cât și în mod indirect (prin a nu-i sustrage omului și bunurile absolut necesare vieții). Dreptul la viață pentru fiecare om este incompatibil cu orice formă de reprimare și silnicie, cu exploatarea, corupția, șantajul, asupra ființei fizice sau morale și cu oricare dintre manifestările de frustrare, constrângere sau violență pe o cale sau alta.

2. Omul - chip și asemănare a lui Dumnezeu

Omul a fost creat de Dumnezeu după „chipul său” (Fac. 1, 26) și așezat în rai cu misiunea de a se înmulți și a stăpâni pământul și întreaga creație (Fac. 1, 28). De aceea, prin creație s-a situat pe o treaptă infinit superioară celorlalte viețuitoare purtând în sine, în firea lui, chipul lui Dumnezeu. Dumnezeu, dăruind viață omului, i-a imprimat și chipul Său pentru ca acesta să-l dezvolte în asemănare, să scoată tot mai mult la arătare frumusețea virtuală a lui. Fiecare om reprezintă și actualizează într-o formă unică chipul lui Dumnezeu sau frumusețea și bogăția lui spirituală nesfârșită. A lua darul vieții unui om înseamnă a opri revelarea prin actualizarea umană a frumuseții lui Dumnezeu.²¹

Prin suflarea Sa, Dumnezeu a imprimat în om o viață după chipul vieții sale. Chipul nu-și poate menține prin sine conformitatea cu originalul. Iată de ce în caracterul omului de chip al lui Dumnezeu e implicată ideea de participare la viața divină și fără această participare chipul își pierde claritatea sa. Se poate spune cu chipul e o pecete divină care marchează natura, punând-o într-un raport personal cu Dumnezeu, raport absolut unic pentru fiecare ființă. Deci harul nu e numai o putere impersonală, ci prin el

21. Pr. prof. D. Stăniloae, *Să nu ucizi*, în «Biserica Ortodoxă Română», 1964, nr. 1-2, p. 87

avem în noi pe Dumnezeu însuși, ca model ce-și însuflă în viața noastră viața sa, pentru a o face pe a noastră tot mai conformă cu a sa. Sfântul Vasile cel Mare zice: „Prin Cuvântul și în Duhul e făptura cea după chip”. Dar chipul deși nu are putere să se mențină clar prin sine, totuși el tinde să se mențină în această conformitate. Un chip nu se lasă șters ușor și chiar niciodată deplin, când e imprimat în toată ființa unei existențe.

Sfinții Părinți atribuie caracterul de chip al lui Dumnezeu unei mulțimi de însușiri ale ființei umane. Chipul lui Dumnezeu nu trebuie căutat numai într-o parte a ființei umane ci în toate. Uneori, chipul lui Dumnezeu e asimilat unei calități a sufletului, simplității, moralității, sau identificat cu facultatea de a cunoaște pe Dumnezeu, de a participa la Dumnezeu; alteori e văzut în locuirea Sfântului Duh în suflet.²²

În calitatea de chip al lui Dumnezeu în om participă și trupul, nu numai sufletul. „Sfântul Grigore Palama referă calitatea de chip și la trup, întrucât identifică chipul cu omul întreg, iar omul e constituit din trup și suflet. Numele de om nu se aplică sufletului sau trupului în mod separat, ci la amândouă împreună, căci împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu”.²³

La Sfântul Grigore de Nyssa și Sfântul Grigore Palama nu numai sufletul ci și trupul omenesc participă la chip, e creat după chipul lui Dumnezeu. Pe de altă parte, chipul lui Dumnezeu în om, reflectând plenitudinea arhetipului său incognoscibil, este și el incognoscibil și indefinibil. Se poate spune că chipul lui Dumnezeu în om stă esențial în caracterul de persoană sau de ființă personală, prin care imită pe Dumnezeu. Forma de existență personală, la care e destinată ființa umană, forma de subiect este cea mai înaltă formă de existență. Chipul dumnezeiesc în om se manifestă și în necesitatea de relație a lui cu semenii. Cel ce luptă împotriva acestei relații, cel ce slăbește comuniunea, întunecă chipul în sine.

Într-un sens fiecare om poartă chipul lui Dumnezeu în sine, dar în alt

22. Idem, *Starea primordială a omului în cele 3 confesiuni creștine*, în «Ortodoxia», 1956, nr. 3, pp. 325 – 326

23. Sf. Grigore Palama, *Prosopopeae*, P. G., 150. col. 1361

sens, chipul fiecăruia e în funcție de ceilalți, se menține și se realizează prin contribuția celorlalți, integritatea lui atârână în fiecare de comuniunea cu semenii. În fiecare ins se realizează chipul, dar prin toți în comun. El este personal, e expresia persoanei, dar în același timp se datorează comunității.²⁴

Chipul dumnezeiesc în mine apare în toată claritatea lui, când mă aflu în relație iubitoare cu tine. Chipul dumnezeiesc s-a luminat în mine, numai când s-a luminat pentru mine și în tine. Sfântul Simeon Noul Teolog spune că trebuie să socotim pe fiecare semen al nostru ca pe Hristos, conform însuși cuvântului Mântuitorului (Matei 25, 40).

Chipul dumnezeiesc nu se șterge în esență nici după cădere, iar în chip e implicată asemănarea. Raportul acesta între chip și asemănare îl exprimă Sfântul Vasile cel Mare astfel: „chipul lui Dumnezeu este principiul și rădăcina binelui pe care am avut-o îndată ce am fost creați, sădită în firea mea, iar asemănarea în bine, vine ca lucrul cel din urmă, prin faptele mele și prin ostenele pentru cele bune și prin purtarea virtuoasă în toată viața mea”. De asemenea, Sfântul Grigore de Nyssa spune că Dumnezeu ne-a dat chipul, dar asemănarea a lăsat-o să o câștigăm noi prin voință.

Ființa și viața noastră arată și se mențin ca chip al lui Dumnezeu prin relația vie, iar această relație e posibilă pentru că Dumnezeu l-a făcut pe om de la început înrudit cu Sine, și deci, capabil de relația cu Sine. Mai bine zis, l-a pus de la început în relație conștientă și liberă cu Sine, chiar prin insuflarea sufletului viu (Cor. 15, 45), unde omul este numit „suflet viu” pentru a se accentua unitatea lui. Ființa noastră, în calitatea sa de chip al lui Dumnezeu, rămâne permanent participantă la divin, la lumina dumnezeiască, chiar dacă nu mai vede destul de clar.

Chipul dumnezeiesc se raportează la natura intelectuală și morală a omului, la rațiune și libertate, în tendința lor spre Dumnezeu, iar asemănarea lui Dumnezeu este scopul către care tinde în dezvoltarea și perfecționarea sa morală.²⁵

24. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Starea primordială...*, p. 330

25. *Teologia Dogmatică*, vol. I, București, 1965, p. 519

Chipul lui Dumnezeu aparține însăși naturii omului prin creație, asemănarea, însă, numai ca potență, care urmează să se actualizeze prin libera conlucrare a omului cu harul divin. Caracterul de chip implică deci ideea de participare a omului la viața divină care are loc prin harul Duhului Sfânt.

Chipul pune pe fiecare om într-un raport personal, unic cu Dumnezeu, izvorul vieții și puterii sale. Acest raport personal, unic cu Dumnezeu, presupune în același timp că omul este creat pentru comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii săi. În mod special omul „e văzut și ca chip al logosului divin, care la rândul său, fiind chipul Tatălui a îmbrăcat la plinirea vremii și chipul său uman” (Filip 2, 6 – 7; Evrei 1, 3). Omul este astfel „chipul” Cuvântului și ca atare „după chipul Tatălui”.²⁶

3. Temeiuri biblice ale apărării vieții și păcii

Cele mai nobile năzuințe din toate timpurile au avut în vedere triumful vieții și al păcii pe acest pământ, coordonate de bază ale unei societăți animate de dorința de a urca pe piscurile propășirii materiale și spirituale. De binefacerile lor se bucură orice om și ele își arată din plin utilitatea și necesitatea mai ales când în lume domină duhul dragostei și al frățietății, adică climatul roditor al păcii și bune înțelegeri între popoare.

Din experiența sa multimilenară, omenirea și-a dat seama că menirea ei este de a sluji cu multă energie viața și pacea, care au fost tulburate de multe ori din cauza celor stăpâniți de pofta de a răpi bunurile și libertatea semenilor lor. Pentru promovarea lor au militat nenumărate minți luminate și, în mod cu totul special, aghiografii Vechiului și Noului Testament. În scrierile lor inspirate de Duhul Sfânt, cele două noțiuni ocupă un loc de seamă, întrucât ele sunt lăsate spre binele și fericirea omului. De aceea ele constituie pilonii spirituali ai învățaturii creștine propovăduite și apărute în toate vremurile de

26. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 408

slujitorii sfintelor altare.²⁷

În lumina Sfintei Scripturi, cei doi termeni au adâncă semnificație religios-morală, pentru că Dumnezeu este Cel ce face ca totul să vieze și să meargă pe făgașul armoniei, iar omul să ia aminte la îndatorirea lui ca în această lume să fie un consecvent susținător și iubitor de viață și de pace. Chiar din primele pagini ale cărții *Facerea* se spune că Dumnezeu l-a făcut pe om din pământ. „Și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut omul ființă vie” (2, 7). Viața omului este un dar al lui Dumnezeu pe care trebuie să-l păstreze ca pe cel mai bun odor al său în această lume și să-și dea seama că numai prin promovarea ei își păstrează nealterat „chipul și asemănarea” (*Facerea* 1, 26) lui cu cel Atotputernic. Această învățătură străbate ca un fir roșu cărțile Sfintei Scripturi și ea este nedespărțită de concepția de pace, care a fost rânduită de Dumnezeu spre binele creaturii sale, în special pentru fericirea și progresul material și spiritual al omului.

După învățătura vechitestamentară, omul a fost singura făptură creată în chip special de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa, pentru ca el să fie conștient de înalta sa misiune pe care o are față de Ziditorul său și lumea înconjurătoare. Peste trupul său material Dumnezeu „a suflat în nările lui suflare de viață și s-a făcut omul cu suflet viu” (*Facere* 2, 7). El este alcătuit din două elemente: trup și suflet, ultimul având o înrudire specială cu Dumnezeu, așa cum ne învață Sfântul Grigorie de Nyssa, „Omul este înrudit cu Dumnezeu”.²⁸

Dumnezeu în el, omul tinde prin sufletul său spre Cel ce l-a făcut, adică se află într-o relație vie cu izvorul vieții celei adevărate. Dubla sa prețuire din partea lui Dumnezeu se observă din faptul că a fost făcut în ultima zi a creației după chipul divinității, iar în urma căderii în păcat, i-a promis un izbăvitor (*Facerea* 3, 15), care va fi însuși Fiul Său Cel Unul – Născut,

27. Pr. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, *Temeiuri biblice și patristice ale slujirii vieții și păcii*, în rev. «Glasul Bisericii», an XLVII (1983), nr. 9-12

28. Sf. Grigorie de Nyssa, *Oratio catehetica*, 5, în «Patrologia greacă», (P.G.), vol. XLIV, col. 21 C _ D, apud Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, București, 1978, pp. 388 - 389

întrupat pentru a-l îndumnezei și a-l reaseza în centru creației și al istoriei.²⁹

În planul mântuirii, viața pământească are importanța ei, de aceea în acest sens înțelegem hotărârea lui Dumnezeu de a elibera pe poporul său de sub robia egipteană și de a-i purta de grijă în drumul său spre Țara Făgăduinței (Ieșire 16-17), unde profeții i-au vestit continuu voia divină, îndemnându-l să asculte de Iahve. Poruncile divine au în vedere bunele raporturi dintre Dumnezeu și om, de aceea cu înțeles figurativ ele apar ca niște căi ale vieții (Proverbe 2, 19; 10, 17) ce trebuie respectate cu frică de Dumnezeu sau „izvorul de viață” ce-l salvează de la cursele morții (Proverbe 14, 17). De asemenea, ele trebuie împlinite și cu dreptate căci „pe cărarea dreptății este viața și pe calea pe care ea o însemnează: nemurirea” (Proverbe 12, 18).

Strâns legată de noțiunea de viață este și cea de „pace” sau de împăcare a omului cu sine și cu Dumnezeu. Această idee apare în toate manifestările de viață ale israeliților și ea „străbate ca un fir de aur în istoria lină de atâtea războaie, prigoane și necazuri ale poporului ales”³⁰.

În cărțile Vechiului Testament, cuvântul „pace” (Șalom) este menționat de multe ori având sensuri multiple, ca de exemplu sănătate, integritate, etc.; termeni care ne amintesc atât de perioada fericită petrecută de primii oameni în Eden, cât și pe vremea lui Moise prin care Dumnezeu anunța pe israeliți că vor fi părtașii unei vieți liniștite, dacă vor păstra credința în Iahve și vor respecta percepțele sale (Levitic 26, 3, 6).

În scrierile neotestamentare, celor doi termeni de viață și de pace li s-a adâncit mai mult înțelesul, primul exprimând și realitatea existenței lor în împărăția cerurilor întemeiată de Iisus Hristos pentru săvârșitorii faptelor bune, cel de-al doilea devenind elementul de bază al testamentului păcii lui

29. Pr. Lect. Dumitru Radu, *Spiritualitate și slujire la Sfinții Trei Ierarhi*, în «Studii Teologice», an XXVI (1974), nr. 3-4, p. 185; Diac. N. Balca, *Concepția despre lume și viață la Fericitul Augustin*, în «Studii Teologice», an XIV (1962), nr. 3 – 4, pp. 190-191

30. Prof. Iustin Moisescu, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*, în «Studii Teologice», an V (1953), nr. 3-4, p. 253

Hristos, căci Dumnezeuul creștinilor este Dumnezeuul păcii (Rom. 15, 33; 16, 20; I Cor. 14, 33; Filipeni 4, 9; I Tesal. 5, 23; Evrei 13, 20), iar Biserica pe care a întemeiat-o El este Ocrotitoarea și apărătoarea păcii.

În cursul activității Sale pământești, Mântuitorul Hristos ne-a dovedit prin minunile săvârșite asupra omului și naturii că El este Stăpânitorul vieții fizice și spirituale. Propovăduind Evanghelia împărăției cerurilor, Fiul lui Dumnezeu vindeca pe cei bolnavi de neputințele lor, iar pe cei cuprinși de duhurile rele îi elibera, pentru ca să se bucure de viață, darul pe care Dumnezeu îl dă fiecărui om (Matei 9, 33 – 35; Luca 11, 14). Pentru întreținerea vieții pământești, Fiul Omului a săvârșit de două ori minunea înmulțirii pâinilor, saturând întâi mulțimea celor cinci mii și apoi cea de patru mii de bărbați (Matei 14, 21; Marcu 6, 44; 8, 20; Luca 9, 14). Această viață nu trebuie neglijată și nici supraapreciată față de viața veșnică, așa după cum au înțeles cei ce care-l urmau pe Domnul și vedeau în El un Mesia pământesc (Ioan 6, 13). Ea își are importanța ei în raport cu viața viitoare, când la judecata de apoi se va avea în vedere modul în care fiecare credincios a respectat poruncile divine săvârșind faptele bune (Matei 25, 31 – 46).

Învierea Mântuitorului constituie cea mai sigură dovadă a existenței vieții viitoare despre care a vorbit după ce a saturat mulțimea celor cinci mii de oameni. Cu acest prilej, Fiul lui Dumnezeu le spune că El este pâinea vieții, care se coboară din cer (Ioan 6, 48 – 51) și cel ce mănâncă trupul Său și bea Sângele Său are viață veșnică (Ioan 6, 54). Pentru dobândirea acestei vieți, Dumnezeu Fiul a primit moartea pe cruce, El fiind adevăratul păstor care-și pune viața pentru oile Sale (Ioan 10, 11) și prin Sfintele Taine sălășuiește în noi.

Ca și în Vechiul Testament și în Noul Testament există o legătură indestructibilă între noțiunea de viață și cea de pace. Prin întruparea, jertfa și învierea Mântuitorului Hristos, omenirea a fost împăcată cu Dumnezeu și i s-a dat posibilitatea de a dobândi viața veșnică primind îndumnezeirea după har.³¹

31. Diac. Ion Bria, *Pacea lumii și umanismul creștin*, în «Studii Teologice», an XIX (1967), nr. 7-8, p. 411

Pe drept cuvânt s-ar putea spune că pacea este un element constitutiv al învățaturii creștine și un obiectiv major al misiunii Bisericii în lume, rolul său fiind hotărâtor în crearea condițiilor morale în procesul mântuirii, cât și în progresul material și spiritual din orice domeniu al activității umane.

4. Temeiul hristologic și soteriologic al valorii vieții umane

Năzuința omului spre veșnicie, prin dezvoltarea lui pământească în comuniune cu semenii, sau normala desfășurare a chipului dumnezeiesc, creștinismul o vede împlinindu-se în Hristos. „Hristos vine în întâmpinarea naturii umane, o acoperă în întregime, o umple de Sine, perfecționează formele și năzuințele ei, o ridică la modul său. De aceea nu putem vedea, ca creștini, caracteristicile amintite ale vieții omenești separate de viața în Hristos și în afara Lui”.³²

Iisus Hristos este izvorul suprem al vieții și are puterea să dăruiască viața celor ce-L urmează (Ioan 10, 27). El însuși caracterizează această viață ca viață veșnică: „Și Eu le dau viață veșnică și nu vor pieri în veac, și din mâna mea nimeni nu le va răpi” (Ioan 10, 28). Chiar de la începutul activității sale pământești Mântuitorul ni se descoperă ca izvor al vieții.

Fiul lui Dumnezeu se identifică prin întrupare cu oamenii în aspirația lor spre bine, adevăr și frumos. Cel „întocmai cu Dumnezeu” (Filip 2, 6), „S-a deșertat pe Sine... făcându-se asemenea oamenilor” (Filip 2, 7) pentru ca să valorifice și să îndumnezeiască pământescul, cel în care „era viață și viața era lumina oamenilor” (Ioan 1, 4) devine și purtătorul vieții umane pentru ca să arunce asupra ei o nouă și binefăcătoare lumină, descoperind astfel adâncimile profunde ale scopului și sensului acestei vieți. În această coborâre sau deșertare Logosul ne-a cuprins pe toți, fiind fiecare în parte real prezenți în ipostasul Lui. Cuprinderea noastră în Hristos „este un act de kenoză din partea Fiului lui Dumnezeu pentru îmbogățirea ființei și vieții

32. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Să nu ucizi...*, op. cit., p. 88

noastre cu realitățile dumnezeiești”.³³

Încă în Predica de pe munte Mântuitorul Hristos fixează principiile Noului Legământ, principii din care reiese respectul său pentru viață. La baza acestora Mântuitorul așează iubirea care nu cunoaște granițe, iubire care este fundamentul vieții.

Ca cel care a venit să dăruiască lumii „apa cea vie”, Mântuitorul Hristos spune despre Sine: „Eu sunt învierea și viața” (Ioan 11, 25. Mai mult decât prin altă minune, prin învierea Sa, Hristos se manifestă ca Dumnezeu atotputernic, care are viața în Sine. Dar prin înviere Hristos nu-și manifestă numai atotputernicia divină ci și iubirea divină față de om, pentru că odată cu învierea Sa este readus la viață și omul care fusese mort pentru păcatele sale (Efes. 2, 5 – 6). Prin învierea Lui omul este născut din nou pentru viață (I Petru 1, 3), devenind o creatură nouă pentru viața în Hristos. Între Hristos cel înviat și credinciosul înviat împreună cu El (Col. 3, 1) se stabilește o nouă relație de comuniune și un nou dialog de iubire. Această nouă relație de comuniune și iubire înseamnă „întrepătrundere, comunicare reciprocă de viață, unificare și asemănare. Se înțelege că în relația cu Hristos, Hristos este cel ce ne pătrunde cu energiile Lui divine, cu harul Lui, cu Sfîntenia Lui, ne unește cu El și ne creează din nou după chipul Lui”.³⁴

Primul act mântuitor al Fiului lui Dumnezeu, primul act al iubirii Lui mântuitoare de om este întruparea Lui, Umanitatea e ridicată prin aceasta la înălțime dumnezeiască. Fiecare om devine partener egal în dialogul ce începe cu întruparea, ca să dureze în veci între o Persoană divină devenită om și toată umanitatea. Umanul a fost creat capabil pentru a deveni, și acum devine de fapt, conținut de trăire, mediu de manifestare și partener egal de comuniune cu Dumnezeu. Omul acum nu se reazemă numai pe Dumnezeu, nu se explică numai prin El, ci e plin de Dumnezeu, trăiește un conținut

33. Pr. Prof. Dr. D. Radu, *Semnificația soteriologică a Botezului Domnului*, în «Ortodoxia», 1955, nr. 4, p. 517

34. † Mitropolit Dr. Nicolae Mladin al Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969, pp. 168-169

divin.³⁵ Legătura ontologică atât de nepătrunsă între om și Dumnezeu, în planul vieții naturale care face din om o ființă tainică, ce-și soarbe puterea de a fi cum este, din Dumnezeu devine în Hristos o unire teandrică. Cine disprețuiește un om, disprețuiește pe cel cinstit de Dumnezeu ca partener egal în dialogul său cu umanitatea.

Întruparea e primul act mântuitor al lui Dumnezeu, pentru că prin ea natura umană e scoasă din procesul descompunerii veșnice, fiind întărită în Dumnezeu însuși, izvorul vieții. „Cel ce ucide lucrează împotriva acestei voințe și a actului de întrupare a Fiului lui Dumnezeu. Cel ce ia viața cuiva omoară un mădular al lui Hristos, o „parte” a Lui, cum spune Sfântul Maxim Mărturisitorul”.³⁶

Hristos nu de moartea veșnică ne-a scăpat prin asumarea naturii omenești în persoana Sa. El a luat firea omenească (umană) ca s-o ducă la desăvârșire prin viața Lui și să îplinească prin ea o misiune. El moare după ce o duce la desăvârșire și după ce îndeplinește misiunea Sa și însăși moartea Sa pe cruce a avut un rost uriaș: rostul mântuirii universale. Aceasta **avem** să facem și noi: să ne ducem firea noastră la desăvârșire prin harul Său, ajutați de prezența Lui în noi și să ne împlinim și noi chemarea noastră. În ce privește viața noastră ea nu trebuie să aibă caracterul violent, pentru că nu are rostul de răscumpărare cum l-a avut moartea lui Dumnezeu.

A doua faptă mântuitoare a iubirii lui Dumnezeu pentru oameni, faptă ce s-ar putea spune culminantă, dar inseparabilă de celelalte (Filip. 2, 8) e răstignirea Domnului. Fapta crucii devine temei pentru apărarea vieții omenești numai dacă credem că Hristos prin cruce a făcut posibil și a indicat modul în care, încă pe pământ, omul poate trăi o viață înaltă de răstignire a patimilor lui egoiste și poate lucra printr-o astfel de viață pentru mântuire. „Iubirea imensă a lui Hristos față de om, arătată în fapta crucii, **n-a** scăpat pe om numai de osânda veșnică, ci a dat imediat omului posibilitatea ca să trăiască încă pe pământ o viață liberă de păcat, o viață în care să-și poată

35. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, „*Să nu ucizi...*”, p. 88

36. *Ibidem*, p. 89

împlini chemarea sa, să poată desfășura chipul lui Dumnezeu în sine”³⁷. Datoria noastră este să respectăm acest preț dat de Fiul lui Dumnezeu pentru noi, înnoindu-ne viața și trăind-o la nivelul pe care l-a făcut posibil Hristos prin crucea sa. „Căci cu preț ați fost răscumparați. Preamăriți dar pe Dumnezeu în trupul, vostru și în duhul vostru, ca unele ce sunt ale lui Dumnezeu” (I Cor. 6, 20). Fiul lui Dumnezeu a dat acest mare preț pentru toți, ca toți să se poată bucura de efectul lui, de posibilitatea înnoirii vieții pământești. „S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți” (I Tim. 2, 6). Cel ce nu cruță viața omului, nesocotește acest preț, îi zădărnicește efectul. Cel ce ucide un om, îl răpește de sub oblăduirea lui Dumnezeu, oprindu-i viețuirea cu Hristos, sau luându-i posibilitatea de a se decide pentru această viețuire. Dar viața liberă de păcat, viața nevalorificată pe care Hristos ne-a făcut-o posibilă prin moartea Sa, ni se dăruiește prin învierea Sa. Cele trei fapte mântuitoare principale ale lui Hristos: întruparea, răstignirea și învierea fac un tot și numai împreună lucrează mântuirea. În nimic nu se arată mai mult că moartea e un rău, că nu e voită de Dumnezeu în planul său inițial, decât în învierea Domnului.

Importanța deosebită a învierii lui Hristos pentru viața umană stă și în aceea că a scos o persoană istorică din acest plan, deschizând perspectiva eliberării viitoare a istoriei din acest plan. În acest sens învierea e singurul eveniment care dovedește că istoria în generalitatea ei e destinată să fie ridicată într-un plan superior ei, în planul vieții incoruptibile și fără de moarte, în planul pnevmatizat. Învierea lui Hristos înseamnă triumful vieții asupra morții pentru că învierea Sa nu este numai un eveniment care rămâne să-l cinstim ca pe orice eveniment care aparține trecutului, ci are o actualitate permanentă. Viața umană își redobândește în Hristos cel înviat o valoare eternă și puteri infinite. Rămâne ca omul să activeze aceste puteri cu voința și libertatea sa pentru ca să-și sporească prin efort propriu valoarea propriei vieți. „Ca să trăim adevărata viață în Hristos, e nevoie să ne conformăm întreaga noastră viață cu viața și poruncile Lui. Cine vrea să trăiască într-

37. *Ibidem*, p. 91

Hristos, trebuie neapărat să se mențină în strânsă și permanentă legătură și dependență de El”.³⁸

Viața pământească este condiția generală și esențială a oricărui progres moral. Pierzând această viață, pierdem orice posibilitate de a mai face ceva în lumea aceasta. Viața vremelnică de pe pământ este pentru creștin un loc de pregătire pentru viața viitoare și este obligatorie pentru toți. Ea constă din trăirea vieții pe dublu plan, măiestrit îmbinat, al vieții trupești și al celei pământești. Viața pământească este vremea semănăturii (Matei 13, 24) timpul de întrecere (I Cor. 9, 24), vremea lucrătorilor merituoși în via Domnului (Matei 20, 1), timpul sporirii talanților (Matei 25, 14).

Ființarea noastră prin lumina lui Dumnezeu conține în sine făgăduința și putința mântuirii prin viață – făgăduința eternității prin răsplata credinței și a răbdării, pentru care zice Domnul: „Nu voi șterge deloc numele lui din cartea vieții”, este răsplata cuvenită pentru vrednicia curăției: „îți voi da cununa vieții” (Apoc. 2, 10; 3, 5).³⁹

Existența omului se realizează prin viață. Se înțelege că și mântuirea, adică viața veșnică, tot în timpul vieții pământești se obține. „Astfel, Dumnezeu nu l-ar fi mai făcut pe om pentru a trăi în lume, ci l-ar fi creat direct pentru viața cerească”.⁴⁰

5. Aspectul comunitar al ființei și vieții umane

În întreg istoricul omului se arată că el este ființa socială, creat din natură, să trăiască nu ca un individ izolat, ci în colectivitatea semenilor săi: „Nu este bine să fie omul singur – a zis Dumnezeu la crearea primului om, Adam – ci voi face lui un ajutor pe potrivă” (Geneză 2, 18). Caracterul social

38. Pr. Prof. Ene Braniște, *Contribuții la istoria literaturii teologice bizantine: N. Cabasila, Despre viața în Hristos*, în «Studii Teologice», 1962, nr. 1-2, p. 17

39. † Î. P. S. Nestor Vornicescu, op. cit., p. 14

40. Pr. prof. D. Stăniloae, *Să nu ucizi...*, p. 86

al ființei umane îl probează, mai întâi, imboldul irezistibil după asocierea cu semenii, imbold sădit din natură în natura omului și în temeiul că fiecare om simte o atracție firească față de semenii săi. o continuă izolare devine insuportabilă pentru om și este negativă pentru dezvoltarea sa. De aceea, instinctul de asociere cu semenii îi este asociat tot din natură, imboldul de a comunica semenilor din interiorul propriu: a căuta la ei participarea la bucuriile proprii și mângâierea în suferințe. Iar ca mijloc de comunicare a ideilor, dorințelor și trebuințelor sale în vederea ajutorării din partea semenilor, îi servește omului graiul articulat, propriu lui, care de asemenea constituie o probă despre caracterul social și comunitar al ființei umane.

Capacităților de dezvoltare nelimitate a rațiunii și voinței îi corespunde și un domeniu nelimitat al trebuințelor spirituale cărora, izolat, omul nu le poate face față. Astfel, omul nu numai în primii ani ci și în tot timpul vieții sale este determinat să apeleze la ajutorul semenilor, atât sub aspect trupesc, cât și spiritual. Numai atunci când se asociază cu semenii săi, posibilitățile sale cresc mereu, atât pentru progresul și satisfacerea trebuințelor proprii cât și ale celorlalți. Oamenii sunt astfel, din natură, după însăși firea lor avizați la ajutor reciproc; sunt destinați să trăiască în comunitate. Evanghelia a adus în lume îndemnul spre o viață de comuniune adevărată, spre o solidaritate între inși, din iubire. Și pentru prima dată se întemeiază, de către cei care-i urmează învățătura, comunități adevărate care nu mai asistă neputincioase la greșelile membrilor ei.⁴¹ Comunitatea joacă un rol pozitiv, multilateral în viața insului. Toată viața lui se desfășoară în ea, sau e îndrumată de ea, e umplută și determinată de ea. Iar comunitățile sunt legate între ele, își comunică sporurile și se bucură reciproc pentru tot ce se întâmplă bun într-una sau alta, se ajută una pe alta când se ivesc greutăți, creând marea comunitate, Biserica, în care inși nu numai că se mântuiesc, ci se și realizează.

Legătura dintre individ (om) și comunitate trebuie văzută în caracterul comunitar – sobornicesc al omului. Omul e un subiect, dar un subiect al unei comunități egale cu celelalte subiecte ale comunității din punct de vedere al

valorii umane ontologice. Valorile supreme sunt date omului în comunitate, prin intermediul comunității și el participă la ele fără să se anuleze pe sine ca subiect responsabil și coresponsabil. Omul este în mod natural o ființă deschisă pentru semenii săi, simțind trebuința să-și comunice gândurile sale semenilor și să le primească pe ale acelora. El este o ființă dialogică, intercuvântătoare, nu simplu cuvântătoare, sau simplu logică.

Așadar viața umană și ființa umană nu se pot dezvolta, nu pot progresa în afara comunității ca inși singuriți. De aceea accentul cade și pe individ și pe comunitate în mod egal: nu există unul fără altul. Creștinul este membru al colectivității umane, Biserica, și al mării comunități umane – lumea. El trebuie să se preocupe de mântuirea sa și de mântuirea celorlalți prin slujirea lor, pentru că nici o acțiune umană nu e lipsită de consecință pentru semenii.

6. Apărarea vieții umane, îndatorire fundamental-individuală și comunitară

Viața are un preț neasemuit de mare pentru adevăratul credincios și el trebuie să fie gata nu numai a nu o păgubi, dar și a o apăra cu toate puterile sale de dușmanii săi. Valoarea deosebită a vieții, creată de Dumnezeu, impune îndatorirea creștinului în special, și a omului în general, de a o păstra și de a o apăra, atât pentru el, cât și pentru societatea din care face parte. Creștinului nu-i este îngăduit să-și negligeze viața trupească sau să și-o pună în pericol din imprudență, din iubire față de bunurile trecătoare, din superstiții religioase sau din alte motive de acest fel.⁴²

Nimeni, în afară de Dumnezeu, nu poate dispune de viața omului, nici chiar omul însuși nu are dreptul să-și suprimă viața și, cu atât mai mult, nimeni nu-și poate aroga dreptul de a suprima viața altuia. Și aceasta cu atât mai mult cu cât fiecare om este o existență unică, nerepetabilă, cu potențe

42. † Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. II, București, 1980, pp. 132-133

nebănuite. Datoria credinciosului este de a-și păstra viața și de a se îngriji de ea. Dumnezeu Însuși ia viața sub protecția Sa interzicând orice atentat împotriva ei (Fac. 9, 5 - ; Ieș. 20, 1) și făcând răspunzători pe atentatori.

Îndatorirea păstrării și apărării vieții rezultă și din datoria morală a iubirii de sine. Omul trebuie să se îngrijească de existența sa, să se străduiască continuu pentru sporirea calității vieții, a longevității, pentru a se pregăti cum se cuvine și pentru viața viitoare. Căci viața trebuie privită în plenitudinea ei, într-un ansamblu cuprinzând viața fizică, viața spirituală și viața viitoare. De aici rezultă necesitatea apărării vieții și în perspectiva veșniciei.

Viața fiind dar divin, nu putem dispune de ea cum dorim și, mai ales nu avem dreptul să ne distrugem propria viață și, cu atât mai puțin, pe aceea a semenilor. În acest sens, porunca Decalogului este categorică: „Să nu ucizi” (Exod 20, 1; Deut. 5, 17). Personal, omul nu are drept absolut asupra vieții, acest drept fiind rezervat numai Celui ce ne-a dat viața, adică Creatorului. Viața este un dar revărsat din dragostea și atotbunătatea divină și omul are îndatorirea să nu distrugă acest dar, ci să-l înmulțească spre binele propriu și al celor din jur.

„Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine din pământ” – spune Domnul lui Cain (Fac. 4, 10). Curmând firul vieții pământești, răpind dreptul natural la viață și, în același timp și posibilitatea de a se pregăti cum se cuvine pentru viața viitoare, uciderea este un păcat incalificabil, grav, care lovește direct în dreptul omului la viață și indirect, în dreptul divin asupra vieții în general.⁴³

Porunca Decalogului de a nu ucide este desăvârșită de Mântuitorul Iisus Hristos în Predica de pe munte, extinzând sfera ei de interdicere și asupra sentimentelor de ură și dușmănie, de invidie și ceartă, de neîncredere și dezbinare. Porunca nouă cere aceluia care dorește să se apropie de Dumnezeu, să meargă mai întâi să se împace cu semenul său, apoi să-și

43. Pr. Prof. Dr. Mircea Chialda, *Îndatoriri moral-sociale după Decalog*, în «Studii Teologice», 1956, nr. 9 – 10, pp. 615-618

aducă darul său la altar (Matei 5, 21 – 25).

Îndatorirea păstrării propriei vieți sau a aproapelui, nu se limitează numai la interzicerea omuciderii, ci se extinde și în porunci **exprese** împotriva sinuciderii, războiului de agresiune, mutilării, automutilării, sentimente de ură și dușmănie, într-un cuvânt la toate actele sau cugetele păcătoase, care pun în primejdie viața umană. De exemplu, uciderea este un păcat deosebit de grav, pentru că se repercutează multiplu: împotriva firii omului, împotriva familiei, a patriei și a societății, fiind o ofensă și o crimă și împotriva lui Dumnezeu Însuși.

Porunca Decalogului de a nu ucide este de o importanță deosebită pentru apărarea vieții individului și a popoarelor, prin ucidere nimicindu-se atât viața individului cât și a societății. Uciderea, ca păcat strigător la cer, este un rău social, cel mai mare păcat împotriva dreptății și a dragostei față de semenii. de aceea oprirea și condamnarea uciderii este un imperativ în slujba păcii între neamuri și popoare și, totodată o necesitate în vederea promovării și valorificării vieții omului spre împlinirea scopului ultim al existenței umane, desăvârșirea în Hristos, plenitudinea vieții.

Pentru restaurarea vieții adevărate în Hristos, Biserica folosește Sfintele Taine, mai ales Pocăința, Sfânta Euharistie și Maslul, precum și mijloace pastorale ca: predici, îndemnuri și sfaturi pentru a bara asaltul viciilor care duc la urâtirea, scurtarea și chiar suprimarea vieții. Exemplu este Mântuitorul care a luptat împotriva suferințelor de tot felul, sădind în inimile contemporanilor Săi bucuria vieții, nu numai a celei pământești ci și a celei veșnice, cerești. Biserica întemeiată pe învățătura Mântuitorului și-a însușit îndatorirea de a apăra viața, de a sădi în sufletul credincioșilor încrederea și înfrățirea, pacea și dragostea, bucuria și fericirea. mesajul Bisericii este, de aceea, un mesaj de bucurie, de optimism, de pace. „Fiecare viață este o chemare dată de Dumnezeu unui om, o temă de realizat; și această chemare, tema aceasta, trebuie realizată până la capătul natural al ei, rânduit de Dumnezeu. Fiecare om reprezintă și actualizează într-o formă unică chipul lui Dumnezeu sau frumusețea și bogăția spirituală nesfârșită. A ucide un om înseamnă a opri revelația **prin actualizarea umană a întregii frumuseți a lui**

Dumnezeu”.⁴⁴ dacă a lua viața unui om este un păcat strigător la cer (Fac. 9, 6), uciderea fiind expresia culminantă a urii față de aproapele, cu atât mai mult trebuie condamnată uciderea în masă, războiul în care milioane de oameni își pierd viața.

*

* *

Apărarea vieții umane și a valorilor pe care ea le implică este o datorie fundamentală a fiecărui om, indiferent de concepțiile lui religioase ori filosofice. Iar în ce ne privește pe noi, credincioșii creștin ortodocși, toți ne simțim cu atât mai mult angajați ființial să slujim și să apărăm această sumă de valori, să fim conștienți pentru ce Dumnezeu a creat lumea și ne-a dat viață nouă oamenilor și, în calitatea noastră de martori ai lui Dumnezeu, trebuie să afirmăm răspicat, să milităm neîncetat și să ne însușim convingerea că cine nu apără pacea, cin nu apără viața, cine nu apără pe om, creatura lui Dumnezeu acela se ridică împotriva lucrului mâinilor lui Dumnezeu, și împotriva neamului omenesc, se constituie în dușman al acestuia și își atrage asupra sa osânda cea mai grea. „Pacea și buna înțelegere sunt temeiurile veșnice ale dobândirii păcii noastre cu Dumnezeu, sunt cheazășia dragostei noastre către Dumnezeu și cheazășia mântuirii după care însetează sufletul oricărui creștin adevărat... Calea care, singură duce către mântuirea sufletelor, este... calea păcii, a dragostei, a bunei înțelegeri”.⁴⁵

Biserica, în acest context este tot mai mult chemată să purifice, să înnoiască și să înobileze viața omenească, să aducă în viața socială și în viața poporului duhul păcii și al înfrățirii.

Națiunile și popoarele sunt realități voite de Dumnezeu (Fapte 16, 16) având menirea de a se dezvolt liber și independent, după specificul lor în armonie întreolaltă, fiind știut că vor fi chemate să prezinte fiecare zestrea și

44. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Să nu ucizi...*, p. 87

45. † Justinian, atriarchul României, *Apostolat social*, vol. IV, p. 332

împlinirile proprii în fața lui Dumnezeu (Apoc. 21, 24).

De aceea idealul de unire a tuturor popoarelor într-o viață pașnică, de dreptate, într-o viață în care să lipsească ura și războiul, inegalitatea și disprețul, în care să domnească pacea, buna înțelegere și colaborarea spre tot ceea ce este bun, este un ideal căruia se cuvine să-i slujească toți oamenii. A sluji viața înseamnă a sluji pe Dumnezeu. Este de la sine înțeles că cel care amenință sau distruge viața se constituie în dușman al lui Dumnezeu și pe acela Dumnezeu îl va da pierzării, pentru că nu poate trăi cineva care se ridică împotriva lui Dumnezeu, izvorul și susținătorul vieții.

Bisericele sunt datorare lumii să depună eforturi sporite, neîncetate, pentru edificarea și promovarea încrederii între popoare și între credincioșii cărora le aparțin. În fața primejdiilor care amenință viața umană, Biserica are datoria, astăzi, mai mult ca oricând, să-și sporească strădaniile în rândurile credincioșilor lor și al popoarelor cărora le aparțin, în trezire conștiinței responsabilității pentru valoarea fundamentală a existenței umane, care este viața. În acest scop, ele trebuie să cultive, să educe și să edifice în masele credincioșilor un curent de opinie determinant, care să-i solidarizeze cu toate forțele sociale în slujirea acestui bun suprem, viața.

Pacea și cooperarea sunt componente ale mântuirii însăși, căci în Hristos s-a realizat pacea omului cu Dumnezeu, pacea și armonia între oameni în Dumnezeu și larga cooperare dinamică a oamenilor în slujba vieții, a păcii și a mântuirii proprii. Pacea este lucrarea dreptății și implică dreptatea, dar nu „dreptatea celor puțini”, ci dreptatea celor mulți, care au, cu toții, dreptul de a trăi și de a se bucura de valorile pe care viața le implică și le susține.

De aici, solidarizarea creștinilor cu toți oamenii doritori de bine, de pretutindeni, pentru împlinirea aspirațiilor de pace ale omenirii, aceasta fiind o reflectare a voinței lui Dumnezeu (Rom. 12, 12) și o participare la zidirea împărăției Sale, care este „dreptate, pace și bucurie întru Duhul Sfânt” (Rom. 16, 17).

BIBLIOGRAFIE

1. *Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1982.
2. *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, manual pentru Institutele Teologice, București, 1958.
3. Balca, Diac. Prof. Nicolae, *Concepția despre lume și viață la Fericitul Augustin*, în rev. „Studii Teologice”, an XIV (1962), nr. 3-4.
4. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Contribuția la istoria literaturii teologice bizantine: N. Cabasila, Despre viața în Hristos*, în rev. „Studii Teologice”, an 1962, nr. 1-2.
5. Bria, Pr. prof. Dr. Ion, *Pacea lumii și umanismul creștin*, în rev. „Studii Teologice”, an XIX (1967), nr. 7-8.
6. Bucevschi, Diac. Prof. Dr. Orest, *Iisus Hristos în viața duhovnicească*, în rev. „Studii Teologice”, an 1955, nr. 7-8.
7. Chialda, Pr. prof. Dr. Mircea, *Îndatoriri moral-sociale după Decalog*, în rev. „Studii Teologice”, an 1956, nr. 9-10.
8. Cornițescu, Pr. prof. Dr. Emilian, *Temeiuri biblice și patristice ale slujirii vieții și păcii*, în rev. „Glasul Bisericii”, an XLII (1983), nr. 9-12.
9. Jivi, pr. Prof. Aurel, *Iisus Hristos – viața lumii*, mss.
10. † Mladin, Mitrop. Dr. Nicolae, *Studii de teologie morală*, Sibiu, 1969.
11. Moiesescu, prof. Dr. Justin, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*, în rev. „Studii teologice”, an V (1953), nr. 3-4.
12. † Nestor, Mitrop. Dr. Vornicescu, *„În El era viață și viața era lumina oamenilor”* (Ioan 1, 4), în rev. „Ortodoxia”, (1980), nr. 1.
13. Pârvu, Pr. Cons. Vicar Constantin, *Pentru dezarmare și pace*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, 1981, nr. 11-12.
14. Radu, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitate și slujire la Sfinții Trei ierarhi*, în rev. „Studii teologice”, an XXVI (1974), nr. 3-4.
15. Idem, *Semnificația soteriologică a Botezului Domnului*, în rev. „Ortodoxia”, an 1955, nr. 4.
16. Idem, *Dezarmarea și pacea în lumea actuală*, mss.

17. Sesboue Bernard, *Jesus Christ – the Life of the World, Five Theological Questions*, The Ecumenical Review, 1982, vol. 34, nr. 2.
18. Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol I, București 1978.
19. Idem, *Antropologia Ortodoxă. Comentarii asupra stării primordiale a omului*, în „Anuarul Academiei Teologice Andreișne”, an XVI (1939-1940), Sibiu, 1940.
20. Idem, „Să nu ucizi”, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, 1964, nr. 1-2.
21. Idem, *Starea primordială a omului în cele trei confesiuni creștine*, în rev. „Ortodoxia”, 1956, nr. 3.
22. Idem, *Comunitate prin iubire*, în rev. „Ortodoxia”, 1963, nr. 1.
23. Sf. Grigore Palama, *Tomul aghioritic*, 48, 53, în „Filocalia românească”, vol. VII, trad. de Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, București, 1977.
24. Idem, *Prosopopeae*, P. G., 150, col. 1361
25. Vizitiu, Pr. Prof. Mihai, *Iisus Hristos – Viața lumii*, în rev. „Ortodoxia”, 182, nr. 1.
26. Zăgrean, Arhid. Prof. Dr. Ioan, *Preoccupation et problemes de morale chretienne dans la Theologie orthodoxe roumaine*, în vol. „De la Theologie orthodoxe roumaine des origines a nos jours”, Bucharest, 1974.
27. Idem, *Creștinismul și drepturile fundamentale ale omului*, în rev. „Studii Teologice”, 1952, nr. 3-4.

VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU A PREA SFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP GALAȚION (01 ianuarie – 30 iunie 2005)

Sâmbătă, 01 ianuarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 02 ianuarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din Alexandria rostind un cuvânt de învățătură.

Joi, 06 ianuarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie și Sfințirea Apei celei mari în biserica Sfinților Apostoli – Zimnicea și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 07 ianuarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele, hirotonește diacon pe tânărul Alecu Marian Alin și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 08 ianuarie 2005 – oficiază tunderea în monahism a fratelui Vasile Daniel Bărbieru din obștea Mănăstirii Nașterea Maicii Domnului – Adămești (Veniamin monahul) și săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul mănăstirii. Hirotonește diacon pe monahul Ieremia Oprea din obștea Mănăstirii Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 09 ianuarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica

Sfântului Gheorghe din parohia Năvodari, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Alecu Marian Alin instalându-l preot la această parohie. Rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 15 ianuarie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 16 ianuarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 17 ianuarie 2005 – oficiază tunderea în monahism a fratelui Andrei Traian (Alexie monahul) și a rasoforului Lazăr (Lazăr monahul) din obștea Mănăstirii Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești. Săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din această mănăstire, hirotonește diacon pe monahul Veniamin Bărbieru din obștea Mănăstirii Nașterea Maicii domnului – Adămești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe Ierodiaconul Ieremia Oprea. Rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 20 ianuarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din Mănăstirea Sfântului Nicolae – Năsturelu și oficiază slujba înmormântării Ieromonahului Arsenia Pană, rostind un cuvânt de învățătură.

Face o vizită la Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul – Brânceni unde urmează a se începe executarea picturii trapezei.

Vineri, 21 ianuarie 2005 – participă la Medalionul literar-muzical „Cinstindu-l pe Eminescu” și lansarea volumului „De la muzica sufletului la muzica sferelor în opera lui Eminescu” a Conf. Univ. Dr. Vasile Vasile de la Universitatea Națională de Muzică – București, organizate la Casa Corpului Didactic din cadrul Inspectoratului Școlar Județean Teleorman și rostește un scurt cuvânt ocazional.

Duminică, 23 ianuarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 26 ianuarie 2005 – săvârșește Taina Sfântului Maslu în biserica parohiei Fotăchești – Vidre și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 28 ianuarie 2005 – oficiază Sfântul Maslu în biserica parohiei Sfinții Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 29 ianuarie 2005 – la București, participă la ședința Societății Numismatice Române și prezintă lucrarea „Bibliografia numismatică a județului Teleorman” a domnișoarei Veronica Predoi de la Muzeul Județean Teleorman.

Duminică, 30 ianuarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 31 ianuarie 2005 – prezidează lucrările Consiliului Eparhial în cadrul cărora sunt analizate și definitive rapoartele de activitate ce vor fi prezentate Adunării Eparhiale.

Marți, 01 februarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie și molitvele Sfântului Trifon în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Prezidează lucrările Adunării Eparhiale.

Miercuri, 02 februarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Săvârșește Sfințirea apei, Molitvele Sfântului Trifon și sfințirea locului pentru o troiță în parohia Cernetu unde, prin bunăvoința unui credincios se intenționează înființarea unui schit și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 06 februarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Înălțării Sfintei Cruci din parohia Poroschia și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 07 februarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală din București în sobor de arhieriei alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la cea de a nouăzecea aniversare a zilei de naștere a Prea Fericirii Sale.

Joi, 10 februarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 12 februarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești, hirotonește diacon pe tânărul Solovei Teodor Bogdan, hirotonește preot pe ierodiaconul Chesarie Necula și hirotesește duhovnici pe Ieromonahii Chesarie Necula și Maximilian Vasilache din obștea Mănăstirii Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 13 februarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Nenciulești și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 17 februarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Teodor Tiron din Roșiorii de Vede, hirotonește diacon pe teologul Pascariu Ion și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 18 februarie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Martin Liviu, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Pascariu Ion.

Duminică, 20 februarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Putineiu, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Martin Liviu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 23 februarie 2005 – oficiază Taina Sfântului Maslu în biserica parohiei Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 25 februarie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena – Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 26 februarie 2005 – oficiază Taina Sfântului Botez al prunței Teodora Cristina Neacșu în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Duminică, 27 februarie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din Mănăstirea Sfântului Nicolae – Năsturelu și rostește un cuvânt de învățătură. ~~Oficiază slujba Parastasului de 40 de zile pentru Ieromonahul Arsenie Pană.~~

Miercuri, 02 martie și Joi, 03 martie 2005 – participă la lucrările Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 04 martie 2005 – participă la lucrările Adunării Naționale Bisericești la Palatul Sfintei Patriarhii din București.

Sâmbătă, 05 martie 2005 – participă la ședința festivă a Adunării Naționale Bisericești prilejuită de aniversarea a 160 de ani de la proclamarea Autocefaliei și a 80 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române desfășurată în aula Palatului Sfintei Patriarhii din București.

Duminică, 06 martie 2005 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Constantinopolului, în biserica Sfântului Spiridon Nou din București.

Miercuri, 09 martie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 12 martie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 13 martie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Tămășești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 18 martie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 20 martie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova, hirotesește duhovnic pe Ieromonahul Emilian Ștefănescu și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 23 martie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și rostește un cuvânt de învățătură. Face o vizită la Mănăstirea Sfânta Treime – Drăgănești Vlasca.

Joi, 24 martie 2005 – săvârșește Privegherea și Sfântul Maslu în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Vineri, 25 martie 2005 – săvârșește tunderea în monahism a fratelui **Ene Burghiu** (Eftimie monahul) și Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați **Constantin și Elena** din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 26 martie 2005 – participă la ședința Societății Numismatice Române, la București.

Duminică, 27 martie 2005 – săvârșește tunderea în monahism a rasoforului **Anania Știrbu** și a fratelui **Ion Vataman** (**Anania** și **Nectarie** monahii) din obștea Mănăstirii Sfântului Pantelimon – Siliștea **Gumești** și slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din această mănăstire, hirotonește diacon pe monahul **Lazăr Sălcianu** și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 30 martie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților **Arhangheli** din parohia **Fotăchești** – **Videle** și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 02 aprilie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 03 aprilie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 05 aprilie 2005 – face o vizită la mănăstirile Sfântul Ioan Botezătorul – Brânceni și Sfântul Gheorghe – Țigănești.

Sâmbătă, 09 aprilie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – **Adămești** și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 10 aprilie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh **Nicolae** din **Alexandria** și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 14 aprilie 2005 – participă la deschiderea activității de educație

moral-religioasă „Lăsați copii să vină la Mine – La porțile Postului Mare”, la Liceul Teoretic Al.I. Cuza din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 15 aprilie 2005 – are o întrevedere la Primăria Municipiului București cu Domnul Primar General Adriean Videanu.

Sâmbătă, 16 aprilie 2005 – participă la lucrările Adunării Generale a Societății Numismatice Române la București.

Duminică, 17 aprilie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 18 aprilie 2005 – participă la Simpozionul „Lăsați copii să vină la Mine” organizat de Școala nr.6 din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional.

Marți, 19 aprilie 2005 – participă la Festivalul-concurs „Te Deum Laudamus” – secțiunea de cunoștințe religioase, la Roșiorii de Vede, rostește un cuvânt ocazional și înmânează premiile la această secțiune.

Miercuri, 20 aprilie 2005 – la sala de festivități a Primăriei Municipiului Alexandria participă la Festivalul-concurs „Te Deum Laudamus” – secțiunea interpretare corală, rostește un cuvânt ocazional și înmânează premiile la această secțiune.

Vineri, 22 aprilie 2005 – oficiază Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 23 aprilie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica din Mănăstirea Sfântului Mare Mucenic Gheorghe – Țigănești, hirotonește diacon pe Tudorache Gheorghe și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba se sfințire a clopotelor acestei mănăstiri.

Slujește Vecernia și Litia în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 24 aprilie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 27 aprilie 2005 – oficiază Taina Sfântului Maslu în biserica

parohiei Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 28 aprilie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Cristescu Emil și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe Tudorache Gheorghe.

Slujește denia zilei în aceeași biserică și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 29 aprilie 2005 – la Inspectoratul Județean de Poliție Teleorman prezintă un cuvânt de învățătură ocazional în fața cadrelor acestei instituții.

Slujește Denia Prohodului în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 30 aprilie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Cocoru George, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Cristescu Emil.

Duminică, 01 mai 2005 – săvârșește slujba Învierii și Sfânta Liturghie în Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Oficiază slujba Vecerniei (a doua Înviere) în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 02 mai 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Cocoru George și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 03 mai 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Oficiază slujba înmormântării credinciosului Ilie Cărămizaru în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea și rostește un cuvânt de învățătură.

Face o vizită în parohia Brânceni.

Miercuri, 04 mai 2005 – face o vizită la parohia Cernetu și cercetează stadiul lucrărilor la Troița ce se construiește aici.

Joi, 05 mai 2005 – la Muzeul Județean Teleorman participă la Simpozionul „9 Mai 1877 – 1945 – 2005. Repere în istorie” și la deschiderea Expoziției numismatice și filatelice pe aceeași temă și rostește un cuvânt

ocazional.

Vineri, 06 mai 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Cernetu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Slujba de sfințire a apei și de sfințire a noii Troițe ridicate în această parohie și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 07 mai 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfinților Împărați Constatin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 08 mai 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 11 mai – joi, 12 mai 2005 – la invitația Prea Sfințitului Părinte Episcop Epifanie al Buzăului, participă la manifestările prilejuite de sfințire a bisericii Sfântului Ierarh Epifanie al Ciprului, paraclisul Seminarului Teologic Monahal de la Mănăstirea Rătești, județul Buzău și slujește Sfânta Liturghie, în sobor, la acest eveniment.

Sâmbătă, 14 mai 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul mănăstirii Nașterea Maicii Domnului – Adămești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 15 mai 2005 – săvârșește resfințirea bisericii Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și Sfânta Liturghie în această biserică, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Hirotesesește iconom-stavrofor pe preotul Groseanu Ninel.

Luni, 16 mai – marți, 17 mai 2005 – la Bârlad, participă la manifestările prilejuite de aniversarea a 20 de ani de la înființarea Secției Bârlad a Societății Numismatice Române.

Miercuri, 18 mai – vineri 20 mai 2005 – la Brașov, participă la manifestările prilejuite de aniversarea a 770 de ani de la prima atestare documentară a orașului Brașov, manifestări organizate de Consiliul Județean și Muzeul Județean de Istorie Brașov și la lucrările celui de al XXII-lea Simpozion Național de numismatică unde prezintă comunicarea „Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt în medalistica anului 2004”.

Vineri, 20 mai 2005 – slujește la privegherea hramului Mănăstirii Crasna – Prahova, Sfinții Împărați Constantin și Elena.

Sâmbătă, 21 mai 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în Mănăstirea Crasna – Prahova, la hramul acestei mănăstiri, hirotonește preot pe Cuviosul Ierodiacon David Petrovici din obștea acestei mănăstiri și rostește un cuvânt de învățătură. În seara aceleiași zile slujește la priveghere.

Duminică, 22 mai 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în Mănăstirea Crasna – Prahova, hirotesește duhovnic pe Ieromonahul David Petrovici și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 23 mai 2005 – face parte din comisia de examinare a absolvenților Liceului Pedagogic din Alexandria care susțin examenul de atestat pentru predarea Religiei la clasele I-IV.

Miercuri, 25 mai 2005 – săvârșește Taina Sfântului Maslu în biserica parohiei Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 26 mai 2005 – la Seminarul Teologic Sfântul Calinic Cernicanul – Turnu Măgurele, face parte din comisia de examinare a absolvenților acestei școli care susțin examenul de competențe profesionale.

Vineri, 27 mai 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena – Roșiorii de Vede.

Sâmbătă, 28 mai 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Dabu Cristian Victor și hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Irimia Constantin.

Duminică, 29 mai 2005 – săvârșește resfințirea bisericii Sfintei Parascheva din parohia Băduleasa și Sfânta Liturghie în această biserică, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Hirotonește diacon pe tânărul Dogaru Ionuț Cornel și hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Țugurel Nicu.

Luni, 30 mai 2005 – prezidează lucrările Conferinței Preoțești cu tema „Fenomenul migrației din parohii: șanse, probleme și perspective pastorale” la Protoieria Alexandria.

Marți, 31 mai 2005 – **prezidează lucrările** Conferinței Preoțești la Protoieria Roșiorii de Vede.

Joi, 02 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Vișan Laurențiu Costel, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Dogaru Ionuț Cornel.

Vineri, 03 iunie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Neacșu Marius Mihăiță, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Vișan Laurențiu Costel.

Duminică, 05 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Neacșu Marius Mihăiță și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 06 iunie 2005 – prezidează lucrările Conferinței preotești cu tema „Fenomenul migrației din parohii: șanse, probleme și perspective pastorale” la Protoieria Turnu Măgurele.

Marți, 07 iunie 2005 – prezidează lucrările Conferinței preotești la Protoieria Videle.

Joi, 09 iunie 2005 – săvârșește resfințirea bisericii Sfintei Parascheva din parohia Dobrogostea și Sfânta Liturghie în această biserică, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Hirotonește diacon pe tânărul Șovăială Ionuț Petruț și hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Mihăiescu Marcian Ionuț. Oficiază slujba Parastasului de pomenire a eroilor.

Sâmbătă, 11 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești.

Duminică, 12 iunie 2005 – săvârșește târnosirea noii biserici a Bunei Vestiri a Maicii Domnului din parohia Purani – Alexandria și Sfânta Liturghie în această biserică. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură și oficiază slujba Parastasului ctitorilor acestui sfânt locaș. Hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Șovăială Ionuț Petruț.

Oficiază cununia tinerilor Albert Paul Țică și Ana Maria Iftimie în biserica Sfântului Gheorghe Nou – Boldescu din Ploiești și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 13 iunie 2005 – este primit de către Domnul General Eugen

Bădălan, Șeful Statului Major General la Ministerul Apărării Naționale cu solicitarea de sprijin în vederea preluării de către Sfânta Episcopie a patrimoniului unității militare din Alexandria, care a fost desființată.

Marți, 14 iunie 2005 – participă la lucrările Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 17 iunie 2005 – la Muzeul Național Filatelic din București participă la lansarea cărții Domnului Valentin Berezovschi „Evocări din istoria filateliei craiovene”.

Sâmbătă, 18 iunie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie și Parastasul în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova. Seara săvârșește slujba Privegherii în aceeași biserică.

Duminică, 19 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie și Vecernia specială a Pogorării Sfântului Duh în paraclisul Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 20 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Hirotonește diacon pe tânărul Manea Ioan.

Joi, 23 iunie 2005 – săvârșește slujba Privegherii în biserica Mănăstirii Sfântului Ioan Botezătorul – Brânceni.

Vineri, 24 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Sfântului Ioan Botezătorul – Brânceni, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Angheloaia Remus Gabriel și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Oficiază slujba Sfântului Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 25 iunie 2005 – la București, la sediul Societății Numismatice Române, participă la ședința lunară de lucru a societății.

Oficiază cununia tinerilor Neagu Aurel Ionuț și Christescu Marga Cristina în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 26 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei

Parascheva din parohia Bujoreni, hirotonește diacon pe tânărul Marinică Petrică Cătălin și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

În biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria oficiază cununia tinerilor Adrian Antoniu Iordan și Corina Hurdud și rostește un cuvânt de învățătură.

Marți, 28 iunie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 29 iunie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Ciocoiu Constantin George și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 02 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Costăchioae Marius Laurențiu, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Ciocoiu Constantin George.

Duminică, 03 iulie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Merenii de Jos, hirotonește diacon pe tânărul Călin Paul Georgel, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Marinică Petrică Cătălin și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 04 iulie 2005 – este prezent la Seminarul Teologic – Turnu Măgurele și supraveghează desfășurarea examenului de admitere.

Marți, 05 iulie 2005 – miercuri, 06 iulie 2005 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod, la Palatul Patriarhal din București.

Sâmbătă, 09 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Costăchioae Marius Laurențiu.

Oficiază cununia tinerilor Rădulescu George Gabriel și Găină Florica în Catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 10 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mucenic Dimitrie din parohia Butești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Călin Paul Georgel și adresează credincioșilor un cuvânt

de învățătură.

Luni, 11 iulie 2005 – săvârșește slujba de sfințire a locului și de punere a pietrei de temelie pentru biserica Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica din Roșiorii de Vede, biserica Centrului de Plasament din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 12 iulie 2005 – prezidează examenul de capacitate preotească la Seminarul Teologic – Turnu Măgurele.

Joi, 14 iulie 2005 – face o vizită pe șantierul de construcție a paraclisului Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești.

Sâmbătă, 16 iulie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie și slujba Parastasului în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Oficiază slujba Sfântului Maslu și Privegherea în aceeași biserică și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 17 iulie 2005 – slujește în sobor, alături de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teofan al Olteniei, la târnosirea paraclisului Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și la Sfânta Liturghie, adresând un cuvânt de învățătură mulțimilor de credincioși prezenți la acest eveniment.

Marti, 19 iulie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 20 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 21 iulie 2005 – la Seminarul Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele supraveghează desfășurarea celei de a II-a sesiuni a examenului de admitere.

Sâmbătă, 23 iulie 2005 – săvârșește Vecernia și Litia în paraclisul Mănăstirii Nașterii Maicii Domnului – Adămești și oficiază tunderea în monahism a fratelui **Cristian Paul Florescu** din obștea acestei mănăstiri (Celestin monahul), rostind un cuvânt de învățătură.

Duminică, 24 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Scurtu Mare, hirotonește diacon pe tânărul Neagu Aurel Ionuț și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

În aceeași biserică oficiază cununia tinerilor Urmuliță Viorel Adrian și Boerescu Mihaela Georgiana, rostind un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 iulie 2005 – însoțește pe Domnul Ministru Adrian Lemeni în vizită la bisericile afectate de inundațiile de la începutul acestei luni.

Miercuri, 27 iulie 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe monahul Celestin Florescu din obștea Mănăstirii Nașterea Maicii Domnului – Adămești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe ierodiaconul Lazăr Sălcianu din obștea Mănăstirii Sfântului Pantelimon. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Însoțește un transport de ajutoare venit din partea parohiei Sfântul Ierarh Nifon din Târgoviște pentru credincioșii afectați de inundațiile de la începutul acestei luni în parohiile Vârtoape de Sus și Vârtoape de Jos.

Oficiază Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 29 iulie 2005 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați din Roșiorii de Vede.

Sâmbătă, 30 iulie 2005 – oficiază cununia tinerilor Bălan Marius Mihai și Olteanu Ana-Maria Izabela în biserica Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 31 iulie 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Ciolănești Deal II, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Neagu Aurel Ionuț instalându-l ca preot II la această parohie. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

În biserica Adormirii Maicii Domnului din Roșiorii de Vede oficiază cununia tinerilor Sin Nicolae și Țuțulea Alina Elena și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 01 august 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în paraclisul

Nașterii Maicii Domnului – Adămești, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe ierodiaconul Celestin Florescu. În continuarea Sfintei Liturghii oficiază Sfântul Maslu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 03 august 2005 – primește pe Domnul General Ilie Marin.

Joi, 04 august 2005 – primește pe Domnul Senator Sabin Cutaș însoțit de Domnul Iulian Șuică pentru concretizarea unor proiecte de ajutorare a persoanelor afectate de inundațiile de la începutul lunii iulie.

Sâmbătă, 06 august 2005 – oficiază tunderea în monahism a sorei Mariana Samoilă (Xenia monahia) și slujește Sfânta Liturghie în paraclisul Mănăstirii Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca. Hirotonește diacon pe tânărul Doncea Adrian și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 07 august 2005 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul – Brânceni și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Mărti, 09 august 2005 – săvârșește slujba înmormântării credincioasei Maria Popa în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Gâltofani – Vâlcea și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 11 august 2005 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Trei Ierarhi – Videle, hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Oprescu Lucian Theodor și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

BISERICA ȘI SOCIETATEA

UTILIZAREA NOILOR CRITERII DE NOTARE LA CLASELE V-VIII MIJLOACE ȘI FORME DE EVALUARE

Misionarismul creștin se realizează prin Biserică, de către membrii clerului, dar și de alte persoane. Realizarea în școală a unei culturi sau unei conduite religioase a elevilor este posibilă și necesară. Formarea tinerilor prin sistemul de învățământ se cere a fi multidirecțională și polivalentă. *Religia* reprezintă o formă de spiritualitate ce trebuie cunoscută de către elevi. Nu te poți considera persoană culturală dacă nu cunoști propriile referințe religioase sau pe cele ale persoanelor cu care coexiști în comunitate, dacă nu știi nimic despre istoria credințelor și religiilor, dacă nu înțelegi fenomenologia *actului religios*.

În cadrul procesului de învățământ, activitățile de predare-învățare și evaluare constituie elemente importante care se află într-o strânsă legătură. Orice schimbare produsă la nivelul uneia dintre aceste activități influențează modalitățile de realizare a celorlalte. Prin *evaluare* se urmărește concordanța dintre comportamentele vizibile, identificabile. Scopul final al evaluării nu este de a stabili din afară cât de *mare* este credința elevului, ci de a-l face pe acesta să se interogheze, să se aplece spre sine, spre credința sau necredința sa. Obiectivul prioritar al evaluării la disciplina religie rezidă în punerea elevilor în situația de *autoevaluare*. Cunoașterea tipurilor de teste de

cunoștințe utilizate astăzi în practica profesorilor sau a structurilor cu funcții de evaluare, permite înțelegerea evoluțiilor teoretice și practice în teritoriul testării cunoștințelor, favorizând utilizarea unor *criterii* relevante în evaluarea și selecționarea testelor, fie acestea produse de *cadrul* didactic. Reduce probabilitatea risipirii inutile a eforturilor și a resurselor prin descoperirea unor tipuri noi de teste de cunoștințe, sau prin persistența în utilizarea unor tipuri de teste sau tehnică de testare, favorizează specificarea precisă a scopului sau scopurilor testării, contribuind astfel la dezvoltarea unor strategii de testare de reală utilitate. *Trei* criterii în acest proces sunt foarte importante: *specificitate, obiectivitate, utilitate*. În primul criteriu intră *testele integrative* și *punctuale*-caracterizate prin aspectul integrativ al solicitărilor și răspunsurilor. Formularea răspunsurilor se realizează prin mobilizarea unor cunoștințe și abilități care se exteriorizează în structuri integrate. Dacă am utiliza conceptele din taxonomia lui *Bloom*, în formularea răspunsurilor pot interveni *cunoașterea* (fapte specifice, terminologie, convenții, tendințe, categorii, teorii principii), *înțelegerea* (translare, interpretare, extrapolare), *aplicarea, analiza, sinteza, evaluarea*. Acoperirea unui domeniu de conținut va solicita prezența în cadrul testului a unui număr indicat de elemente de test sau *itemi*. Diferența dintre testele integrative și testele punctuale este deci aceea că primele sunt compuse din unul sau mai mulți itemi care *abordează fiecare un complex de cunoștințe și abilități cognitive*, pe când cele din urmă sunt compuse din numeroși itemi care abordează *câte un singur aspect*, izolat din domeniul supus testării. În cel de al doilea criteriu intră *testele obiective* și *subiective*-limbajul curent actual asociază conotații valorice sintagmelor obiectiv și subiectiv atunci când acestea sunt utilizate în legătură cu testarea educațională: un test educațional este *bun* dacă este *obiectiv* și este *necorespunzător* dacă este *subiectiv*. Un test obiectiv este un test compus din *itemi care pot fi cotați prin compararea răspunsului* cu un model complet al răspunsului corect. În acest caz este eliminată în notare, influența judecății subiective a evaluatorului, cotarea putându-se realiza chiar și cu mijloace mecanice sau informatice. În cazul unei proiectări judicioase, *testele obiective* pot fi caracterizate prin

coeficienți de fidelitate ridicați. În cel de al treilea criteriu ar intra *diagnostic, succes educațional, plasament, capacitate*. Testul diagnostic denumit uneori de progres sau formativ, nu urmărește să ierarhizeze subiecții. Fidelitatea testului nu este deci o variabilă critică, însă asigurarea unei validități satisfăcătoare este necesară. Testul de succes educațional este orientat neselectiv către un conținut deja parcurs, într-o perioadă de timp de durată semnificativă, întrebările la care este chemat să răspundă un asemenea test uneori numit și sumativ, sunt legate de nivelul întregului, al atingerii tuturor obiectivelor stabilite pentru domeniul de conținut supus testării. Prin funcția managerială de *control* se face de regulă o evaluare a performanțelor organizației școlare și la nivelul unor grupuri în acord cu planurile inspectoratelor județene. Controlul se realizează prin *standarde* și prin *acțiuni corective*. Evaluarea ca funcție în management se referă la întreaga organizație școlară ori la acțiuni secvențiale, având ca repere două operații principale, cărora li se subordonează celelalte acțiuni standardele de performanță care trebuie să fie măsurabile. Posibilități de corectare a unor procese de conducere, în conformitate cu exigențele înscrise în documentele de planificare, de coordonare și de organizare. În organizațiile educaționale procesul de evaluare se referă la calitatea actului educațional-managerial, adică la obținerea de performanțe în conducerea școlii și a claselor de elevi.

Indicatorii cuprinși :

I. Fișa de prezentare a unității - 1. *indicatori de structură și de conținut* (tipul de școală, construcția școlară) – 2. *indicatori de stare* (efective de elevi, personal didactic)

II. Fișa de evaluare a unității (spații, condiții de funcționare)-1. *infrastructură*; -2. *dotarea*.

Evaluarea trebuie concepută nu numai ca un control al cunoștințelor sau ca mijloc de măsurare obiectiv, ci ca o cale de perfecționare, ce presupune o strategie globală asupra formării. Operația de evaluare nu este o etapă supraadăugată ori suprapusă procesului de învățare, ci constituie un act integrat activității pedagogice. *Educația religioasă* și *catehizarea* presupun o introducere a subiectului în marile mistere existențiale facilitând întâlnirea

cu valori înalte prin înțelegerea religiei și tradiției creștine-pentru spațiul nostru cultural.

Prof. Dana Viezuianu

Scoala Nr. 3 Videle

BIBLIOGRAFIE

1. Barbier, J.M, 2004, *L'evaluation en formation*, PUF, Paris
2. Bloom, B, Krathwoll, D.R., 1997, *Taxonomie des objectifs pedagogiques: domain affectif*, Education Nouvelle, Montreal
3. CEPEC, 2004, *L'evaluation en questions*, ESF
4. Ferrier-Welti, M, Sturve, P.Beaupere, 2004 *L'Oecumenisme. Eglise en dialogue*, nr.7 Maison, Paris
5. Gangel, Kenneth, Benson, Warren, 2004, *Educația creștină. Istoria și filosofia ei*, Cartea Creștină, Oradea
6. Greeley, Andrew M, 2003, *I grandi misteri della fede. Un catechismo essenziale*, Editrice Querisano, Brescia
7. <http://www.edu.ro/critnot/htm>
8. <http://www.edu.ro/religie>
9. <http://www.religie.ro>
10. <http://www.edu.ro>
11. Leroy, Gilbert, 2003, *Dialogul în educație*, Ed. Didactică și Pedagogică, București
12. Meyer, Genevieve, 2004, *De ce și cum evaluăm*, Collegium, Polirom, Iași
13. Morris, Henry, M, 2004, *Bazele biblice ale științei moderne*, Soc. Misionară Română, Wheaton, Illinois
14. Nicolau, Vasile, 2004, *Școală și caracter*, Cultura Română, București

BÂLCIUL DE SFÂNTUL ILIE DIN CÂMPULUNG-MUSCEL VECHIME ȘI TRADIȚIE

Lăsând deoparte atestarea documentară a municipiului Câmpulung-Muscel în anul 1215 sau 1292¹, dăinuirea bâlciiului de Sfântul Ilie din această localitate are o vechime ce se pierde în negura vremurilor. Nicolae Iorga ne argumentează că despre bâlci și iarmaroc se pomenește încă de prin sec.XII-XIII-lea². Jacques Le Goff afirmă că pentru negustorul secolului al XIII-lea principalele ținte itinerante erau iarmaroacele periodice ce se succedau prin Franța de-a lungul unui an cu ocazia venerării unor sfinți³.

De fapt, târgurile, bâlciurile, iarmaroacele au luat naștere atunci când: negustorii și cumpărătorii plăteau dări reduse sau nici o dare, bir, taxă etc., iar principii, seniorii, mai marii orașelor nu pretindeau astfel de obligații.

Mutatis mutandis, iarmaroacele sau bâlciurile anuale aveau loc și pe

1. Gh. Pârnuță, cu toată bibliografia, în „Studii și Comunicări”, Muzeul Câmpulung-Muscel, 1981, pp. 41-47.

2. N. Iorga, *Istoria Comerțului Românesc*, I, 27, pp. 33-34.

3. Jacques Le Goff, *Negustorii și bancherii în evul mediu*, Meridiane, trad. N. Ghimpețeanu, 1994, 18-19.

teritoriul țării noastre, deci și în Câmpulungul Muscelului, tradus și cu slovă slavonă veche: târg sau zbor. În limba franceză se chema „foire” provenit din latinescul „fariae”, adică sărbătoare populară, repaus, petrecere, odihnă, în care erau venerați sfinții credinței creștine, ceea ce motivează și bâlciul de Sfântul Ilie din Câmpulung. În limba română, DEx-ul ne arată că numele de iarmaroc vine de la ucrainianul „jarmarok” (târg la dată fixă), iar dicționarul german-român⁴, autor Th. Codrescu, 1909, îl traduce din germanul Jahr Mark; bâlci din maghiarul „bolcsu”, adică târg mare ținut la anumite epoci ale anului, la sărbători importante și însoțit de spectacole și petreceri populare; figurativ: gălăgie, hărmălaie, zăpăceală. Târg derivă din slava veche „trügü”⁵, adică loc mai întins la marginea unui oraș unde se vând și se cumpără, zilnic sau la date anumite, vite, cereale, alimente, zarzavaturi, etc. În Dicționarul instituțiilor feudale din Țările Române, bâlciul este formulat în rândul instituțiilor medievale cu „originea în diverse sărbători religioase inițiate de mănăstiri sau biserici pentru pomenirea hramului unui sfânt (panegiria, feria, nundinum), când, strângându-se localnicii unui ținut spre a asista la praznic, se făceau schimburi de produse agricole sau meșteșugărești, sub supravegherea reprezentanților ecleziastici, care asigurau protecția, securitatea și jurisdicția eventuală a tranzacțiilor”⁶.

La noi, noțiunea de bâlci este menționată, în scris, prima oară, în Biblia lui Șerban Vodă Cantacuzino din 1688 „... și întru sărbători și întru bulciuri...” (Iezechiel, 46, despre jertfe și sărbători). Dealtfel, tot în secolul al XVII-lea, bâlciul apare de câteva ori în Sinaxarul (1683), ca sărbătoare religioasă cu bucurie și pomeni la hramul unor biserici ortodoxe⁷.

Geografic privind, valea râului câmpulungean oferea o largă deschidere către Dunăre unde existau cortuare bizantine genoveze și venețiene, centre

4. Th. Codrescu, *Dicționar german-român*, Iași, Saraga, 1969.

5. DEx. 1975

6. Ov.Sachelarie și N. Stoicescu, coordonatori, *Instituții feudale din Țările române*, București, 1988, 49.

7. *Enciclopedia României*, IV, 277

comerciale ce ofereau importante schimburi de mărfuri, și unde circulația bănească înlesnea negustoria. Un loc propice a fost cursul râului al cărui nume antic nu-l mai știe nimeni, s-a uitat, dar unde rădvanele și carele pline cu marfă de dincolo de munți „dejugau” după opinteala traversării munților și văilor, iar negustorii de pe malurile Dunării erau scutiți de suișul munților, astfel că întâlnirea s-a stabilit aici, creându-se un târg, care în vorbirea de atunci, ca și acum, râul cu pricina s-a numit și a rămas, din vechime, „Râul Târgului”. Activitatea negustorească de pe valea Râului Târgului era susținută de culoarul Bran – Rucăr – Dragoslavele, continuator al anticului drum roman cu foarte bun vad⁸. Aici se încheiau afaceri comerciale, financiare, bănești și se legau prietenii între părțile participante. Desele popasuri ale transportatorilor de mărfuri, aici pe valea Râului Târgului, fie de la nord la sud sau invers, au creat depozite de mărfuri, ca centre de schimb, adică iarmaroace⁹ care au întemeiat orașul Câmpulung condus de un județ și 12 pârgari. Aricescu afirma că „zborul de Sfântul Ilie, adică târgul anual trebuie să fi fost în aceste locuri înainte de a fi venit Negru Vodă”¹⁰. Ulterior, unii negustori și-au construit așezări devenind localnici, cum zice N. Iorga: „... în noul oraș Câmpulung, unde cavalerii teutoni, izgoniți de regele Andrei al II-lea al Ungariei, și-au construit o biată bisericuță catolică în acel burg de pe valea Râului Târgului”¹¹. De aici se poate înțelege că numele Râului Târgului provine de la schimburile economice cu produse, vite sau cu bani sub formă de târg, iarmaroc, bâlci, cu dată precisă, existând cu mult mai înainte, desfășurat de-a lungul văii sale, așa cum Câmpulungul s-a așezat ulterior pe dreapta, iar din cauza lungimii lui nemții i-au zis

8. Carmen Jinga Mariana, *Studii și Comunicări*, Muzeul Câmpulung Muscel, 1981, 16.

9. P.P. Panaitescu, *Interpretări românești*, Ed. Enciclopedia, 1994, 149; Șerban Papacostea în *Istoria României*, Ed. Enciclopedică, 1998, 169; Carmen Jinga Mariana, op. cit. 17.

10. C.D. Aricescu, *Isoria Câmpulungului*, I, 163-165

11. N. Iorga, op.cit., 33-34.

Langenau (cel lung) și slavii Dolgopol (cel lung).

Din documentele vremii și săpături arheologice, mai ales numismatice, rezultă că bâlciul (zborul) de Sf. Ilie era un târg internațional, bine întemeiat, cu o piață funcțională atrăgătoare pentru negustorii și clienții de diferite naționalități, angroșiști, bancheri și abili comercianți¹². Cu timpul, cârmuitorii Câmpulungului au inclus desfășurarea bâlciului (târgului) în incinta orașului pe ideea subliniată de P.P. Panaitescu: „O comunitate orășenească este aceea care are drept să ție târg, adică loc de adunare pentru negoț, de aceea și identitatea termenului târg Negoțul era de două feluri: permanent, din târgul orașului cu prăvălii, și periodic, la bâlciuri sau iarmaroace”¹³. Mai mult, judele împreună cu cei 12 pârgari au organizat „străji ale târgului pentru siguranță în special la bâlciuri”.

În anul 1626 s-a construit, în oraș, biserica ce a luat hramul Sfântul Ilie de la zborul ce se desfășura în jurul ei. În legătură cu perioada de timp, în care se ținea bâlciul, trebuie avut în vedere că în jurul zilei de 20 iulie este jumătatea anului, vară deplină cu ziua lungă, ploi mai puține etc. De fapt, așa cum scrie preotul I. Răuțescu „zborul Sfântului Ilie ținea 12 zile, de la 12 la 24 iulie, adică din ziua Sfântului Mucenic Proclu, când se strâneau aici negustorii, și până după Sfântul Ilie. Mai în urmă, bâlciul, începea în ziua de Sfânta Muceniță Marina (17 iulie) și se termina la două zile după Sfântul Pantelimon (27 iulie). Sărbătoarea cea mai însemnată din acest timp e ziua pomenirii Sfântului Proroc Ilie de la care a rămas și numele târgului”¹⁴ și hramul bisericii. Sigur că pe agende cu târguri, iarmaroace, bâlciuri ale negustorilor figura și târgul de Sfântul Ilie din Câmpulung, mai ales că acest sfânt este venerat și de catolici! Misionarul catolic, de origine slavă, Bacsici, călător la mijlocul secolului al XVII-lea, în notele sale, privind orașele din Țara Românească, menționează „bâlciul de la Sfântul Ilie (din Câmpulung n.n.) ca unul din cele mai importante din țară, la care se aduna populația în

12. Gh. Pânuță coordonator, *Câmpulung ieri și azi*, 1974, 37.

13. P.P. Panaitescu, *op.cit.* 134 și 137.

14. Ioan Răuțescu, *Câmpulung Muscel*, 1943, 172.

cele mai frumoase costume”!¹⁵

Cu privire la documentul menționat de Aricescu și Răuțescu despre un târg pe un vârf de munte cu numele Sfântul Ilie din munții Leaota unde: „și am băut adămașul la zborul lui Sf. Ilie aici sus, pe creasta plaiului Sf. Ilie”!¹⁶, acesta este discutabil. În monografia Dragoslavele, preotul I. Răuțescu, arată că „pe muntele Sf. Ilie, în timpurile vechi, pe un șes din vârful său se adunau, la sărbătoarea Sfântului Ilie locuitorii de pe graniță și făceau schimb de produse și mai spune: „Într-un act din 1677 ... pentru care lucru iată că s-a tras la Sf. Ilie de au venit ot Dolgopol i ne-am aflat și noi acolo...”. Acest târg nu are nici o legătură cu bâlciul Sfântului Ilie din Câmpulung. În consecință este vorba de un cu totul alt târg. O strămutare a unui târg de la o localitate, precum Câmpulung, pe vârful unui munte la distanța de cca. 40-50 km, în munții Leaota, este practic imposibilă, chiar dacă muntele respectiv se numește Sfântul Ilie! Acolo era un târg lângă granița care se mai numește și târg de margine, care avea istoria și vechimea lui, unde puteau veni și negustori „ot Dolgopol”!¹⁷ Mai mult, Răuțescu pomeneste de o poiană frumoasă cu numele Sf. Ilie pe muntele Găinațu Mare cam la 300 m. de muntele Păpușa, înclinând să creadă că acolo ar fi fost târgul cu pricina!

Bâlciul născut și crescut (dezvoltat) pe malurile Râului Târgului și-a păstrat data și locul de peste 800 de ani datorită proprietății moșnenești ce o deține. Bâlciului Sf. Ilie din Câmpulung nu i se cereau hrisoave întărite sau reîntărite de domnie ca bâlciurilor boierești, el fiind considerat „a exista ab antiquo”, în virtutea obiceiului pământului care cu vremea s-ar fi legiuit oferind un plus de trăinicie față de consacrarea prin dispoziție domnească¹⁸.

15. N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, Ed. Eminescu, 1981, 265.

16. C.D. Aricescu, op. cit. 164; I.Răuțescu, op.cit. 172; Ștefan Trâmbaciu, *Studii și Comunicări*, 1989, Câmpulung Muscel, 301.

17. I. Răuțescu, *Dragoslavele*, 1937, 211; Andrei Oțetea, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, 1977, 97.

18. Georgeta Penelea, *Regimul juridic al bâlciurilor în Țara Românească (1774-1831) în „Studii și materiale de istorie medie”, VI, extras, 145-171.*

Cu toată acea întrerupere de cca. 45 de ani (1737-1772) când la 6 iunie 1937 Austria, aliată cu Rusia, începe un război cu imperiul Otoman și ale căror lupte s-au dat pe teritoriul Munteniei „cu grave consecințe pentru locuitorii și economia țării”, Constantin Mavrocordat, domnul țării, deși dă carte „de a nu se face târgul” din Câmpulung, din cauza jafurilor săvârșite de ostașii beligeranților, nu spune a se face în altă parte! La 8 aprilie 1770, o delegație munteană și una moldoveană au fost primite de împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei¹⁹ care a consimțit ca cele două Țări Românești să-și organizeze „după a lor judecăți și rânduele”. Astfel că în 1772, Divanul, la cererea călugărilor de la Mănăstirea Negru Vodă, a hotărât „să se urmeze a se face” bâlciul de Sf. Ilie. Afirmatia unui autor că: „bâlciul fusese transferat de la muntele Sf. Ilie, din culoarul Rucăr-Bran (de lângă Fundata), la biserica Sf. Ilie din Câmpulung, nu poate avea nici o susținere²⁰.

După rezidirea Mănăstirii Negru Vodă de către Matei Basarab, acest voievod dă hrisov (10 aprilie 1647) prin care poruncește ca bâlciul să se așeze începând cu acel an „lângă Mănăstire, în prăvăliile pe care le-am făcut noi”²¹. Pentru acest deranj, voievodul hotărăște o iertăciune de vamă pentru câmpulungeni! Timp de cca. trei sute de ani, bâlciul s-a desfășurat lângă Mănăstirea Negru Vodă, peste apa Râului Târgului, la poala dealului unde este Școala Normală „Regele Carol I” și mai sus, pe deal, biserica Flămânda.

După actul criminal al „naționalizării” bâlciul s-a destrămat aproape de desființare pentru că negoțul era particular și târgului i se mai zicea și Sf. Ilie.

L-am apucat în culmea înfloririi lui, în perioada anilor 1930-1940. Cum trecea ziua de 1 iulie, în oraș se auzea: „vine bâlciul; a venit bâlciul!” Era o

19. C.C. Giurescu, *Istoria Românilor*, 1944, III/I, 289-290; M. Tipău, *Domnii Fanarioți în Țările române*, 20004, 21.

20. Ion Popescu Argeșel, *Mănăstirile și bisericile din Muscel la cumpăna dintre milenii*, București, 2000, 88.

21. I. Răuțescu, op. cit. 172; Pavel Chihaiia, *Arta medievală*, I, București, 1998, 208.

ocazie de veselie, petrecere, de afaceri, de făcut bani! Se organizau adevărate magazine în barăci de lemn verde, în care puteai intra gol și să ieși îmbrăcat cu tot dichisul. Apoi, restaurantele cu grătare și tarafuri de lăutari, dintre unul, având un fel de cabaret, o prezenta pe „Coana Manda”, o femeie fără identitate și fără vârstă, unduindu-se picant pe o scenă mai mult decât modestă, prefațând, încă de atunci, buricul gol și fusta scurtă! Coana Manda recita cuplete cu dus și întors, adică, cu două înțelesuri în acordul melodios al viorilor, dar cu ochii plimbăreți după bărbații din restaurant ale căror parteneri, fie soții, fie amante, la o friptură și un șpriț, nu de puține ori iscau scene de gelozie! Mai erau în bălci: caruselele, cu scaunele atârinate în lanțuri, călușeii dar mai ales Vasilache cu Măriuca, deliciul copiilor, servitoarelor și ordonanțelor ofițerilor de care Câmpulung nu ducea lipsă; turcii cu alviță, bragă rece, susan, turtă dulce, roata norocului și încercarea puterii; zidul morții, un butoi de mare capacitate, înlăuntrul căruia, prin specularea forței centrifuge se executau curse de viteză cu motociclete, spre uimirea multor oameni, care nu pricepeau cum de nu cad motocicliștii cocoțați pe pereții butoiului! A venit apoi urgia roșie care a desființat tot negoțul liber și inițiativa particulară, astfel că din tot ce a fost cu folos și frumos, rămăsese o caricatură funestă a bălciului Sfântului Ilie de altădată. Acum, acest tradițional, de sute de ani vechime, târg este fugărit când pe dealul Gruului, când pe malul Râului Târgului, în cartierul Schei, ba, cândva, a fost și în Parcul Krețulescu!

Quo vadis feriae Sanctus Ilie ?

Aurică Smaranda

LUMEA ÎN CARE TRĂIM

Lumea aceasta în care trăim este opera omului, căci el a construit-o, dar este cu totul alta decât aceea pe care a zidit-o Dumnezeu pentru om!

Dumnezeu a creat Universul și toate cele ce sunt în el, văzute și nevăzute, iar în mijloc a creat Raiul pe care l-a dăruit omului ca să trăiască în el. dar omului nu i-a plăcut Raiul pentru că-i punea o constrângere – una singură! – și atunci, ispitit fiind de răzvrătitor, s-a răzvrătit și el împotriva lui Dumnezeu. În consecință s-a lipsit de Rai, și ca atare a fost alungat din el ca să trăiască după capul lui.

Dar... Dumnezeu, în marea Sa milostivire, deși i-a respectat libertatea de opțiune, chiar dacă l-a izgonit din Rai (mai bine zis omul s-a izgonit pe sine), nu l-a părăsit cu totul, cercetându-l din când în când, în fel și chip. Vechiul Testament este plin de astfel de intervenții ale lui Dumnezeu în viața omului.

Omul însă și-a văzut, cu îndărătnicie, de construirea lumii așa cum îi convenea lui. Nici potopul, nici amestecarea limbilor, nici distrugerea orașelor Sodoma și Gomora prin foc și pucioasă, și nici alte catastrofe (războaie, secete prelungite, molime, cutremure, etc.), care se mai abăteau asupra lui, și care erau tot atâtea avertismente că merge într-o direcție greșită, nu l-au întors din drum. Eventualii trimiși care să-i amintească de existența

și de asistența unui Dumnezeu, o sfârșeau rău. El n-avea nevoie de Dumnezeu. El își era propriul dumnezeu.

Atunci, în îndelunga Sa răbdare, milă și dragoste față de propria-I creatură, Dumnezeu a trimis în lume pe Unicul Său Fiu, care a venit în mijlocul oamenilor, asemenea lor, în trup muritor, ca să-i lumineze și să-i întoarcă la El. Dar n-a sfârșit-o bine nici El! Când au văzut că-i ceartă pentru că au ales un alt drum decât cel recomandat, când au văzut că-i stânenesc în viețuirea pe care și-o aleseseră, că le încurcă socotelile, ei, cei puțini, casta sacerdotală și conducătoare și care neglijau și disprețuiau total marea mulțime, atunci s-au răzvrătit iarăși împotriva lui Dumnezeu. Și așa cum Dumnezeu l-a izgonit din Rai, omul L-a izgonit pe Dumnezeu de pe pământ!

Totuși, unii L-au primit, L-au ascultat și chiar L-au urmat. Dar asta mai la început. Azi, după două mii de ani, entuziasmul din primele veacuri s-a răcit de mult, iar amintirea acelor vremuri este tot mai slabă, în ciuda documentelor și descoperirilor arheologice tot mai spectaculoase. Religia nu mai este credință, ci mai mult tradiție, act de cultură. La începutul creștinismului, potirul, în care se săvârșea taina prefacerii vinului, era din piatră, iar inimile celor ce se împărtășeau cu sângele Fiului lui Dumnezeu erau din aur. Azi potirele sunt de aur, iar inimile de piatră. Ba între timp a fost o frenezie de a se construi și catedralele care s-au întrecut cu turlele lor ce parcă voiau să străpungă cerul, dar care... sunt tot mai goale, nu numai de oameni ci și de Duhul Sfânt!

Dumnezeu a fost izgonit nu numai de pe pământ, ci și din biserici și din inimile oamenilor, căci azi omul a descoperit alt dumnezeu: **banul** – singurul dumnezeu care-i pe măsura lui și care-l satisface. Ce poate fi mai edificator, în acest sens, decât construirea unei noi societăți, unei aglomerări de state, dar de fapt a unui superstat, în Constituția căruia nu se face nici o referire la viața religioasă a cetățenilor, ci le reglementează doar **viața economică** și implicațiile ei: juridice, politice, sociale, etc.!

Dar nu vor ajunge prea departe în construirea lumii pe care o visează, pentru că nu toți visează la fel. Mai sunt și alții, care și ei vor să construiască o altă lume, dar, ca și cei dintâi, tot pe măsura lor, și de aceea, deocamdată

ies doar scânteii din ciocnirea de interese. Dar mai târziu nu se știe ce va fi. Cu toate acestea, având în vedere trecutul nu prea îndepărtat al mentalității omului care întotdeauna s-a răzvrătit împotriva Adevărului, chiar a celui evident, nu-i prea greu să extrapolezi ce va fi.

Personal n-am deloc încredere că, după mii de ani de convulsii interne și conflagrații mai mult sau mai puțin extinse, dar mai ales în cei 50 și ceva de ani ce au trecut de la încheierea ultimului război mondial, cel puțin popoarele Europei să se fi înțeleptit brusc și acum să vrea să cânte, să danseze și să stropască cu șampanie „hora unirii”¹ la scară continentală!... se va zice că trăim alte vremuri. Desigur, este adevărat. Conflictele teritoriale sunt minore și nu chiar insurmontabile, interesele politice se negociază, pentru cele sociale se mai fac concesii etc. Se uită însă că „Neoliticul nu s-a încheiat” Cele mai moderne și mai performante modele de automobile, informatizarea societății, INTERNET-ul, telefoanele mobile, sateliții artificiali, și multe alte realizări spectaculoase ale științei și tehnicii actuale, nu aduc în mod automat și înțelepciunea de a le folosi. Și deci tot atât de adevărat este faptul că orgoliul (forma mai rafinată a egoismului) și prostia ancestrală, au rămas nealterate, chiar și după 2000 de ani de creștinism!

Demersurile pe care le fac puținii lucizi, și care mai cugetă și la cele spirituale, pentru redresarea la normal a unei ordini mondiale, sunt prea anemice în comparație cu tăvălugul celor pe care nu-i interesează decât **banul și puterea**, pentru că uneori chiar și intervențiile lor sunt prea slabe, întrucât sunt contaminate de atotputernicia aceluiași dumnezeu.

Dumnezeu a dat omului libertatea și nu i-o poate retrage²: S-ar dezie de Sine; n-ar mai fi Dumnezeu. De aceea îl lasă să-și construiască lumea pe care o vrea. Dar, așa cum erau atât de orbiți în vremea zilelor vieții pe Pământ a Mântuitorului Iisus Hristos, încât prin toate acțiunile lor nu făceau decât să

1. Desigur hora „*unirii economice*”! Că doar asta a fost sămânța din care vrea să se nască Uniunea Europeană

2. De altfel ca și viața. Dumnezeu l-a creat pe om nemuritor, dar omul este cel ce a optat pentru moarte.

adeverească proorociile despre El, tot astfel acum, sunt la fel de orbiți ca să nu-și dea seama că prin noile lor acțiuni, nu fac decât să adeverească proorociile din Apocalipsă. Preocupările sunt transparente: dacă nu se poate ajunge la sincretism prin ecumenism, atunci prin europenizare și globalizare, căci acestea sunt cele mai noi și mai rafinate forme de sincretism. De aceea perspectivele sunt sumbre pentru această lume. Cei care nu se gândesc decât la deținerea puterii și banului, vor prefera să dea foc pământului, decât să renunțe la *Stăpânirea Pământului*, în fața unor alte forțe care, sfidând moarte, sfidează de fapt și puterea și banul lor.

Și astfel se vor îndeplini proorociile cele de demult, care avertizează omul, că, dacă nu se potolește, și nu se va întoarce la Dumnezeu, va face pământul praf și pulbere. Căci pe zi ce trece sunt vizibile tot mai multe semne apocaliptice care ne indică apropierea de timpurile în care omul va distruge propria lume pe care a creat-o și, odată cu ea și lumea pe care a creat-o Dumnezeu pentru om. Probabil că tocmai în această perspectivă, pe care Dumnezeu în Atotștiința Sa a prevăzut-o, va construi un CER NOU și PĂMÂNT NOU.

Deocamdată aceasta este lumea în care trăim și mergem înainte!

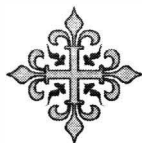
Dar să luăm aminte cu cine mergem înainte: Cu Dumnezeu înainte! sau Cu dracu înainte!

Petre Sovejanu

M-reă CRASNA – Prahova

22 aprilie 2005

7 CUVINTE

Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac! (Luca, 23, 34)

Astăzi vei fi cu Mine în rai! (Luca, 23, 43)

Femeie, iată fiul tău” Fiule, iată mama ta! (Ioan, 19, 26-27)

Eli, Eli, lama sabahtani! (Matei, 27, 46; Marcu, 15, 34)

Mi-e sete! (Ioan, 19, 28)

Săvârșitu-s-a! (Ioan, 19, 30)

Părinte, în mâinile Tale încredințez Duhul Meu. (Luca, 23, 46)

Despre viața lui Iisus știm evenimentele premergătoare, cele de la nașterea Sa, și cele imediat de după aceasta, apoi episodul de la 12 ani.

După acestea, toate evangheliile păstrează o tăcere totală, până la Botezul lui Ioan și începutul activității mesianice, prin minunea de la Cana Galileii.

Ceea ce este interesant este faptul că nici măcar sursele apocrife nu menționează ceva din viața Lui în acest interval de timp. Sursele presupun că Iisus a preluat meșteșugul de dulgher al bătrânului Iosif, iar după moartea acestuia, a moștenit atelierul respectiv și S-a mutat în Capernaum.

În schimb filmul sfârșitului vieții Lui pământești este redat cu mai multe

detalii, terminând cu redarea aproape clipă de clipă și cuvânt cu cuvânt a momentelor petrecute pe cruce.

În ultimele clipe de viață, Iisus Hristos își mai arată o dată mila față de făpturile Sale, compătimindu-i pe cei care-L răstigneau:

„Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!”

Da, iartă-i pe aceștia, adică *pe aceștia care execută sentința*.

Este de reținut această expresie, prin care Iisus se roagă pentru ei, motivându-i: **că nu știu ce fac**. În rugăciunile de spovedanie din Moliftelnic, ca și în alte rugăciuni se menționează cereri de iertare pentru păcatele făcute *din neștiință*. Iisus nu se roagă pentru cei care au dat sentința, sau pentru cei care au pus-o la cale.

Cei care au pus-o la cale – arhieriei, bătrânii și cărturarii, mai marii poporului – **știu ce fac**, dovadă că, după consumarea evenimentului, s-au dus la Pilat și au cerut sigilarea mormântului și gardă de pază. De ce? Pentru că undeva în adâncul sufletului lor, tocmai că se temeau de proorocia Lui, că va învia a treia zi! Unii dintre ei erau deja convinși că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu: Nicodim cel care venise la El noaptea, și Iosif care a rămas în Arimateea lui, nevroid să participe la ședința prin care s-a plănuit arestarea și judecarea Lui.

Batjocurile ce I le-au adresat când era pe cruce: Te lăudai că ești Fiul lui Dumnezeu; coboară-Te deci de pe cruce, ca să credem și noi în Tine, erau spuse cu satisfacția celor ce se vedeau răzbunați pentru toate cât le „încasaseră” de la El în timpul misiunii Sale. Toate acele avertismente *Vai vouă...*, toate biciuirile din predicile Sale în fața poporului, de felul cum se roagă, cum se roagă, cum își lungesc filacteriile, cum pun dări aspre și sarcini grele pe umerii poporului, iar ei nu le ating nici cu degetul, cum strecoară țânțarul și înghit cămila, cum se fățarnicesc c-ar fi drepiți și respectuoși față de legea lui Moise, dar de fapt sunt morminte văruiate, și multe, multe alte acuzații care le umpluseră paharul urii, erau acum răzbunate, cu vârf și îndesat! Ura lor și dorința de răzbunare erau însă atât de mari încât îi orbiseră până-ntr-atât, că nu-și dădeau seama că, prin toate acțiunile lor, nu fac decât să împlinească Scripturile despre Mesia!

Dovadă că, la propunerea lui Petru de a se salva, refuzul lui Hristos fusese cum nu se poate mai edificator în acest sens: „*Sau ți se pare că nu pot să rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri? Dar cum se vor împlini Scripturile, că așa trebuie să fie?*” (Matei, 26, 53-54).

Cel care a dat sentința – Pilat – nu-i mai puțin vinovat, căci a dat-o tocmai fără să fi fost convins de vinovăția Lui, ci din slăbiciune și fiind manipulat: *Căci știa că din răutate L-au dat în mâna lui*” (Matei, 27, 18).

Există unele surse apocrife, care susțin că Pilat, constatând nevinovăția inculpatului, dar scârbit la culme de ura și manevrele lor (având, probabil, multe antecedente), voia să dea o lecție pe măsură conducătorilor acestui popor rebel, dar neavând forțe suficiente, n-ar fi făcut față puhoiului de mulțimi ce se aflau în acea perioadă de Paști la Ierusalim. Nu ar fi fost prima oară când Pilat a amestecat sângele rebelilor cu al jertfelor lor. Drept pentru care a trimis, urgent, în taină, o ștafetă tribunului de la Damasc, un bun prieten de-al lui, ca să-i trimită întărituri. Dar... planurile lui Dumnezeu erau altele... căci stărnindu-se o furtună de nisip, aceasta a întârziat cu două zile sosirea coloanei armate, care a ajuns la Ierusalim după ce tulburătoarele evenimente se consumaseră...

Răstignit fiind, misiunea lui Hristos încă nu se încheiase.

Unul dintre tâlharii răstigniți odată cu El – altă batjocorire: ca să fie considerat asemenea aceloră – nu doar vedea, ci și observa, nu doar auzea ci și lua aminte. Astfel, din părerile controversate ce se vehiculau la picioarele lui și, ceea ce l-a uimit cel mai mult, era zvonul că guvernatorul însuși L-a găsit nevinovat și voia să-L elibereze, apoi nenumăratele binefaceri și minuni făcute tuturor celor ce-L rugau să-i vindece, ba chiar și învieri din morți, l-au convins că Cel Răstignit este Mesia cel așteptat de ani de zile și de care auzise probabil și el. De aceea nu se sfiește să-l certe pe celălalt tâlhar pentru blasfemiile lui și să-I adreseze lui Hristos cererea, rămasă celebră în istoria mântuirii noastre: „*Pomenește-mă, Doamne, când vei veni în împărăția Ta*” (Luca, 23, 42).

Domnul Hristos, care se pregătea să se despartă de această lume, nu-l

lasă fără răspuns: „**Astăzi vei fi cu Mine în rai!**” Spre deosebire de alte situații, acest „astăzi” are un sens cât se poate de concret. Într-adevăr, despărțirea va avea loc doar pentru scurt interval de timp dintre momentul când Hristos Și-a dat Duhul și momentul când ostașii i-au zdrobit fluierul picioarelor tâlharului, căci într-un tropar al Învierii se zice atât de frumos și atât de adânc: „*În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul și pe scaun ai fost, Hristoase, cu Tatăl și cu Duhul, toate umplându-le, Cel ce ești necuprins*”.

Dar Domnul Hristos are cuvinte de despărțire și purtare de grijă nu numai pentru apropiații Săi: mama și ucenicul iubit, ci prin ei purtarea de grijă tuturor făpturilor Sale. Ca Fiu iubitor și ca un Dumnezeu Atotștiitor, cunoștea suferința mamei Sale, suferință asemenea Lui, după proorocia Bătrânului Simeon: „*Și prin sufletul tău va trece sabie*” (Luca, 2, 35). De aceea ca s-o mângâie îi trece sub acoperământul ei pe toții „frații” Săi care vor crede într-Însul, iar pe aceștia îi încredințează maicii Sale: „**Femeie, iată Fiul tău! Fiule, iată mama Ta!**”

De-acum urma să se despartă și de trupul pe care și-L luase din Sfânta Fecioară. În fața morții iminente, pentru care venise pe Pământ ca s-o înfrunte în trup de om, Omul Iisus Hristos se tulbură: „**Eli, Eli, lama sabahtani!**” *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu! Pentru ce M-ai părăsit?* (Ps.21, 1). Era momentul suprem în care Noul Adam, realiza în propriul trup, dimensiunea păcatului primului Adam: **moartea înseamnă despărțirea de Dumnezeu**. Dar nu deznădăjduiește: „*De la sânul maicii mele Tu mi-ai sădit nădejdea în inimă. De la naștere sunt pus sub paza Ta*” (Ps.21, 9-10). Tocmai de aceea se despărțea acum de trupul Său, ca prin moartea Sa să se pogoare până în iad, ca să-i elibereze și, prin Învierea Sa, să-i unească din nou cu Dumnezeu.

Misiunea Sa era la sfârșit, de aceea, înainte de a Și-o încheia, rostește „**Mi-e sete!**”. Iar evanghelistul relatează că I-au întins un burete cu oțet, ca să se împlinească Scriptura care zice: „*Fiere Mi-au dat să mănânc și în setea Mea M-au adăpat cu oțet*” (...). Alți exegeți adaugă însă că acest **Mi-e sete** ar fi fost spus și cu privire la adresa lui Iuda, care tocmai se spânzurase:

Mi-e sete de sufletul lui, care se pierde pentru veșnicie! Și el fusese făptura Lui, și pe el l-a atenționat de mai multe ori, dar lăcomia de bani l-a întunecat: „*Fiul Omului merge cum este scris despre El; dar vai acelui om prin care este vândut Fiul Omului*” (Marcu, 14, 21).

În sfârșit, misiunea Sa pe Pământ era împlinită până la ultima iotă. Toate cele spuse de prooroci pentru El și cele din psalmi, **fuseseră împlinite**. De-acum putea să meargă să se odihnească. **Urma Sabatul cel Mare: „Săvârșis-a!”**

„*Părinte, lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit. Și acum proslăvește-Mă Tu, Părinte, la Tine Însuși cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea*” (Ioan, 17, 4-5). După care a urmat ultima expirare: **Părinte, în mâinile Tale încredințez Duhul Meu. Și acestea zicând Și-a dat duhul”**.

Acestea au fost ultimele clipe și ultimele cuvinte rostite de Iisus Hristos cât a fost cu trupul pe Pământ.

Ele cuprind în sine și sintetizează toată opera de mântuire. În esență aflăm înmulțirea și săturarea celor cinci mii de bărbați: „*Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi*” (Ioan, 6,54); instituirea Sfintei Împărtășanii în Joia cea mare: „*Luați, mâncați, acesta este trupul Meu*” și „*Beți dintru acesta toți, că acesta este sângele Meu, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor*” (Matei, 26, 26-28), culminând cu propria jertfă pe cruce.

Petre Sovejanu

M-reă CRASNA – Prahova

Aprilie 2005

DOCUMENTARE

DESPRE RUINELE BISERICII DIN BALDOVINEȘTI, COMUNA CIOLĂNEȘTI

Despre biserica din Baldovinești, cunoscută doar sub forma unei ruine încă din sec. al XIX-lea, o tradiție a locului, consemnată în chestionarul din 1871¹ și preluată apoi în Dicționarul statistic, economic și istoric al județului Teleorman², al cărui conținut va fi publicat ad literam în Marele Dicționar geografic al României³, se spune că ar fi aparținut unui așezământ monahal, fără ca vreo mențiune documentară să confirme aici existența unei mănăstiri. Satul Baldovinești, care este atestat pentru prima oară la jumătatea sec. al XVII-lea⁴, în timpul domniei lui Constantin Șerban⁵ (1654-1658), este oferit drept danie de domnitorul Șerban Cantacuzino (1678-1688) mănăstirii Comana⁵. În această situație este inexplicabilă lipsa de informații din arhiva

1. B.A.R. Ms. rom., 229, f. 530-531.

2. Pantele Georgescu, *Dicționar statistic, economic și istoric al județului Teleorman*, București, 1897, p.17.

3. *Marele Dicționar geografic al României*, vol.I, p.214.

4. Arh.St.Buc., Mitrop. T.Rom., CXXIX/9, «1655 sept.-1656 aug.» Cartea de mărturie a șase megieși printre care și „Voinea din Baldovinești.”

5. I.Brezoianu, *Mănăstirile zise închinat și călugării străini*, Buc., 1861, p.44; cf. Alex. Lapedatu, *Mănăstirea Comana*, note istorice, BCMI, nr.1, 1908, p.14.

Comanei timp de aproape două sute de ani, de vreme ce acesta a posedat o parte din moșia Baldovinești până la secularizarea averilor închinată⁶. O ipoteză realistă, credem, propune Virgil Drăghiceanu, căruia i se pare mai probabilă existența aici a unei curți boierești, al cărui paraclis a fost biserica ruinată⁷. De altfel, la un lăcaș mănăstiresc planul bisericii sală nu este adecvat, din motive dogmatice utilizându-se în mod curent planul triconc⁸.

În lipsa unor elemente sigure de natură istorico-documentară privitoare la datarea și funcționalitatea atât a edificiului ruinat cât și a presupusului ansamblu⁹ rămâne doar analiza comparată cu alte monumente de același tip, cum sunt bisericile din Vădeni (Gorj)¹⁰ și biserica fostului Schit Didești¹¹, aflată la câțiva km. distanță, amândouă construite în jurul anului 1700, având planuri și caracteristici constructive și arhitectonice asemănătoare.

7. Virgil Drăghiceanu, *Biserica din Baldovinești-Teleorman*, Anuarul Comisiei și Monumentelor Istorice, 1914, pp. 84-85.

8. Cristian Moisesescu, *Arhitectura epocii lui Matei Basarab, II*, Repertoriul edificiilor de cult, Buc., 2003, p. 8.

9. Voica Maria Pușcașu și Ion Dumitrescu, *Biserica din Baldovinești*, Buletinul Monumentelor Istorice, XLI, 4, 1972, p. 58. Cercetările efectuate de autori la suprafața solului indică existența unor construcții în jurul bisericii, acoperind o suprafață de teren modestă, de numai 22*40 m.

10. N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, partea a IV-a, BCMI, XXIX, 1936, p.44, pl. CXXXV. Biserica din Vădeni (Gorj) este clădită de marele Ban Cornea Brăiloiu la 1694-1695. O particularitate a acestei biserici, de plan dreptunghiular și cu turla pe pronaos, este pridvorul pe plan pătrat, care se întâlnește foarte rar. Structura exterioară este foarte simplă, singur brâul orizontal și cornișa în zimți decorează fațadele.

11. Ecaterina Țințăreanu, *Un monument de la cumpăna veacurilor XVII și XVIII. Biserica fostului schit Didești, jud. Teleorman*, în „Biserica Ortodoxă”, VI, nr.24, Alexandria, 2005, p.277-283. Biserica se înscrie într-un plan de tip sală, cu clopotniță pe pronaos și pridvor pătrat, închis într-o fază târzie. Atât plastica monumentală cât și cea decorativă au fost grav afectate de intervențiile ce s-au succedat în timp.

Biserica din Baldovinești prezintă un plan dreptunghiular alungit, încheiat la răsărit cu o absidă și cu turn clopotniță pe pronaos. Altarul, poligonal în exterior, semicircular în interior, cu două ferestre, asimetrice așezate față de axul longitudinal al bisericii, era despărțit de naos printr-o tâmplă de zid, total distrusă în timp. Naosul dreptunghiular este străpuns de golul câte unei ferestre pe laturile de sud și nord și are, ca și altarul, sistemul de boltire complet distrus. Între naos și pronaos separația se făcea printr-un zid plin, cu trecerea dintr-un compartiment în altul prin golul unei uși de acces¹². Pronaosul pătrat are pe coronament clopotnița de forma unei prisme octogonale în secțiune, așezată pe o bază masivă, pătrată în plan. Bolta în semicalotă este susținută de arce în consolă și pandantivi, pe aceștia din urmă fiind fixate și oale de rezonanță. Scara de acces la turn este săpată în grosimea zidului nordic al pronaosului; ea pleca din colțul de nord-vest și ajungea la camera clopotelor, deasupra zidului despărțitor dintre pronaos și naos. Peretele vestic era parțial acoperit de un pridvor deschis, de formă pătrată, fapt demonstrat de pornirile unor arce pe fațadă, care se sprijineau în exterior pe stâlpi, decelabili sub nivelul de călcare actual.

Plastica monumentală a edificiului, care dincolo de aerul dezolant și imponderabil este definită de structurarea pe un ax vertical a unui singur compartiment, este o aplicare a tipului de biserică de plan dreptunghiular alungit, încheiat spre răsărit cu o absidă și încoronat cu un turn clopotniță ridicat deasupra pronaosului, fază înnoitoare a arhitecturii valahe în cea de-a doua jumătate a sec. al XVII-lea și primul sfert al sec. al XVIII-lea, dar ale cărei începuturi sunt legate de primul deceniu al domniei lui Matei Basarab¹³.

Plastica decorativă de pe fațadă este redusă la un brâu perimetral format dintr-un tor semicircular și două șiruri de zimți din cărămidă ce desparte

12. N. Ghika-Budești, op. cit. p.21. Acest tip de separație între naos și pronaos este specific epocilor mai vechi, inclusiv sec. al XVII-lea.

13. Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Buc.1982, p.364.

două registre inegale ca înălțime, simple și netede, pe care din loc în loc se mai păstrează bucăți de tencuială. Baza înaltă a turlei este încheiată în partea superioară cu o cornișă formată dintr-un rând de zimți din cărămidă (asemănătoare probabil cu cornișa pereților bisericii, dispărută o dată cu spolierea acoperișului și dărâmarea părții superioare a zidăriei) și ferestrele înalte și înguste de pe fiecare latură a octogonului, decorate cu câte o arcadă semicirculară marcată de retrageri succesive și subliniată cu ciubuce și profilele din zimți de cărămidă ai arhivoltei.

Referitor la datarea monumentului credem că pot fi întrunite suficiente argumente pentru plasarea edificării lui la cumpăna dintre secolul al XVII-lea și cel de-al XVIII-lea, adică în jurul anului 1700, așa cum propusese Virgil Drăghiceanu și nu înaintea domniei lui Matei Basarab¹⁴: modelul scării de acces la turla clopotniță, ascuns în peretele nordic al pronaosului, este biserica din Gherghița zidită în anul 1641¹⁵; zidul plin care desparte naosul de pronaos deși este tipic pentru sec. al XVII-lea și este din ce în ce înlocuit cu arcade pe stâlpi, nu dispare definitiv, el fiind întâlnit și la edificii din sec. al XVIII-lea, ca de exemplu la biserica din Doicești-Dâmbovița (1706)¹⁶, Sf. Îngeri din Curtea de Argeș (1717)¹⁷ și chiar în sec. al XIX-lea, la Zăvideni-Vâlcea (1815)¹⁸ ș.a; și nu în ultimul rând planul orizontal al bisericii din Baldovinești este aproape identic cu cel al bisericii fostului schit Didești ridicat de Șerban și Stanca Știrbei ante 1705¹⁹ fără a se putea preciza care dintre cele două monumente a fost modelul.

În jurul ruinei din Baldovinești rămân încă obscure o serie de probleme,

14. Maria Voica Pușcașu, I. Dumitrescu, op. cit., p.59.

15. Grigore Ionescu, op. cit., p.365.

16. N. Ghika Budești, op. cit., pl. CI.

17. *Ibidem*, pl. LXX..

18. *Ibidem*, pl. CXLIV.

19. Arh. St. Buc., ~~Mitrop. Buc.~~ ^{Arh. St. Buc.}, pach.134, doc.21. Schitul Didești funcționa la data de 1 martie 1705 când ctitorii și lasă, în lipsa copiilor, o bună parte din avere acestui așezământ monahal.

cum sunt cele de planimetrie și structură, de funcționalitate și cronologie, a căror rezolvare este posibilă în viitor numai pe cale arheologică.

Ecaterina Țânțăreanu

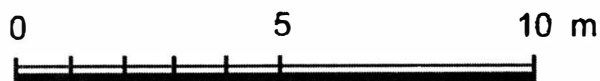
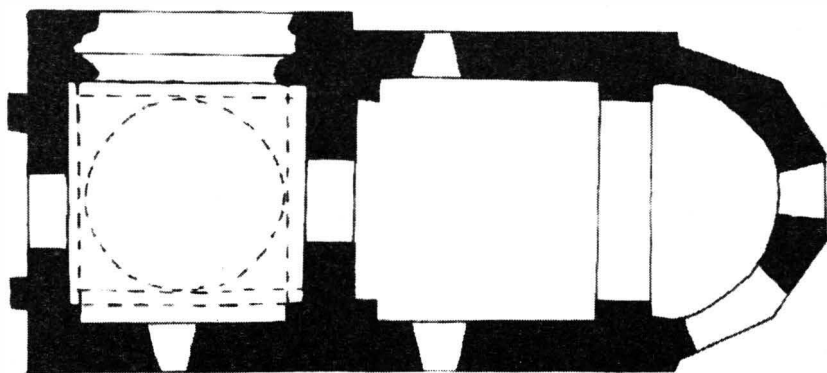
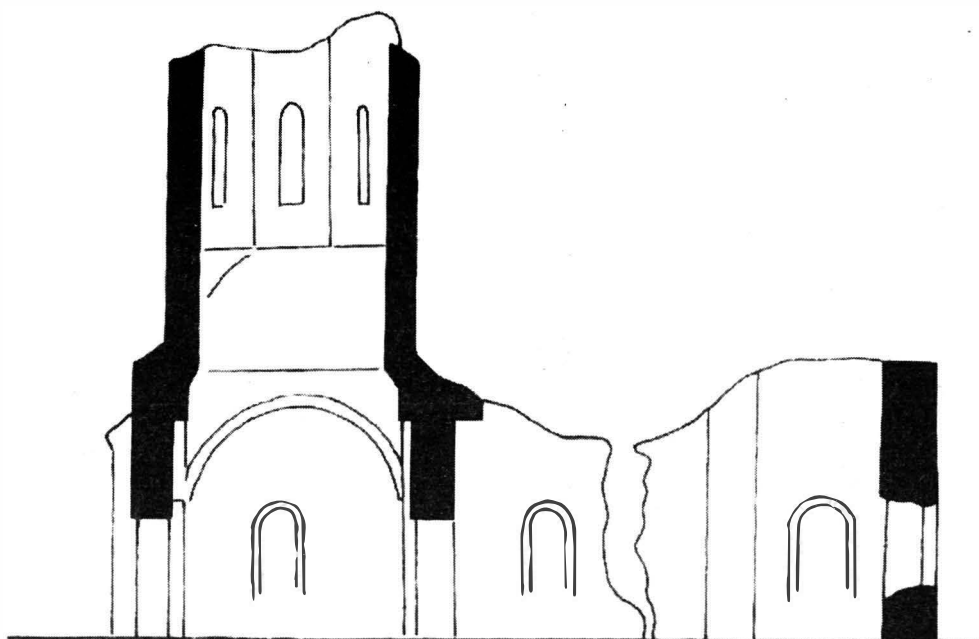
Ruinele bisericii din Baldovinești
Vedere generală

Ruinele bisericii din Baldovinești

Detaliu de pe fațada de sud

<https://biblioteca-digitala.ro>

Biserica din Baldovinești

Plan și secțiune

<https://biblioteca-digitala.ro>

